

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**PIERRE BOURDIEU SOSYOLOJİSİ EKSENİNDE
KÜLTÜREL DİPLOMASİ VE YUMUŞAK GÜÇ OLARAK
ÇEVİRİ**

Fahriye ÇAKIR

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Nesrin TEKİN ÇETİN

DOKTORA TEZİ

MÜTERCİM VE TERCÜMANLIK ANABİLİM DALI

ÇEVİRİ VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR (TÜRKÇE) BİLİM DALI

HAZİRAN 2022

**PIERRE BOURDIEU SOSYOLOJİSİ EKSENİNDE KÜLTÜREL
DİPLOMASİ VE YUMUŞAK GÜÇ OLARAK ÇEVİRİ**

Fahriye ÇAKIR

**DOKTORA TEZİ
MÜTERCİM VE TERCÜMANLIK ANABİLİM DALI
ÇEVİRİ VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR (TÜRKÇE) BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN 2022

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarımı kabullendiğimi beyan ederim.

Fahriye ÇAKIR

13.06.2022

PIERRE BOURDIEU SOSYOLOJİSİ EKSENİNDE KÜLTÜREL DİPLOMASI
ve YUMUŞAK GÜÇ OLARAK ÇEVİRİ

(Doktora Tezi)

Fahriye ÇAKIR

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Haziran 2022

ÖZET

Bu çalışmada kültürel diplomasi, çeviri ve yumuşak güç alanlarının Pierre Bourdieu sosyolojisi ekseninde birleşebilme durum ve olasılıkları üzerinde durulmaktadır. Çevirinin kültürel diplomasi ve yumuşak güç alanlarında kültürel, sosyal ve ekonomik sermaye formuna bürünerek araçsallaştırılabilirliği sorunsalı irdelenmektedir. Söz konusu üç alanın Pierre Bourdieu sosyolojik evreninde konumlanabilmeleri ve birbirleri ile nesnel bağıntılar kurabilme olasılıkları farklı açılardan ele alınmaktadır. Pierre Bourdieu sosyolojisi kuramcının alan, habitus, sermaye, doxa, illusio gibi kavramlardan faydalanarak oluşturduğu sosyolojik analiz evrenine göndermede bulunmaktadır. Bu evrende kültür diplomatik araç ve yumuşak güç unsuru formuyla çevirinin kazandığı değer; farklı kültürleri birleştiren çift dil temelli bir ürün, eylem ve sermaye türü şeklinde ifade edilebilir. Kültürel diplomasi, devletlerarası kültür temelli gerilimlerin doğması durumunda gerekli araçları işe koşarak uluslararası arenaya barış ve tolerans politikasının yayılmasını sağlayan modern bir diplomasi türüdür. Kendi alansal habitusunu kültürel cazibe yaratma hedefi doğrultusunda oluşturmakta ve sermaye biriktirme amaçlarına uygun araçları kullanmaktadır. Kültürel diplomasi yaratıcı ekonomi ve yumuşak güç unsurlarından hareketle illusio ve doxalarını belirlemektedir. Bourdieu'nün geniş sosyoloji evreninden çalışmanın kapsam ve sınırlıklarına uygunluğu açısından simgesel iktidarın siyasal iktisadı kuramı tercih edilmiştir. Siyasal çağrışımın dışında genel olarak iktidar kavramı, yeterliliği sembolize eden bir içeriğe sahiptir. Bourdieu kavramının kapsamını genişletmekte ve erk, yeterlilik olarak tanımlamaktadır. Simgesel iktidar, kendi kabulünü sağlamak için yeterince yapılabilen bu dayatmaların sürdürülebilirliği ölçüsünde kabul edilebilir bir iktidar türüdür. Simgesel iktidar, gücü olduğu kadar inancı da gerekli kılan bir tür algısal değişim ve dönüşüm yaratan simgesel etki etme becerisidir. Bu yönüyle yumuşak güç ile benzerlik taşımakta kültürel diplomasi ile özellikle illusio bağlamında bağıntı kurmaktadır. Simgesel iktidar, ilgili alanların habitus oluşumunda da önemli bir etkiye sahiptir. En genel tanımıyla politika ve ekonomi birlikteliği olarak ifade edilebilecek olan siyasal iktisat, her iki alanı da hem sermaye hem illusio hem de araç bağlamında birleştirmektedir. İlgili kuram, iki alanın çeviriyi araç ve sermaye olarak kullanabilmesi ve aynı zamanda mücadele alanlarındaki sermaye döngüsünde çeviriden faydalanabilmesi için gerekli simgesel zemini sunmaktadır. Bu durum çalışmada betimleyici bir anlatımla aktarılmaktadır.

Bilim Kodu :

Anahtar Kelimeler : Kültürel Diplomasi, Yumuşak Güç, Çeviri, Doxa, Illusio

Sayfa Adedi : 203

Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Nesrin TEKİN ÇETİN

CULTURAL DIPLOMACY ON THE AXIS OF PIERRE BOURDIEU'S SOCIOLOGY
and TRANSLATION AS A SOFT POWER

(Ph. D. Thesis)

Fahriye ÇAKIR

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

June 2022

ABSTRACT

In this study, the situation and possibilities of combining cultural diplomacy, translation and soft power fields in the axis of Pierre Bourdieu's sociology are emphasized. The question of instrumentalization of translation in cultural diplomacy and soft power fields by taking the form of cultural, social and economic capital is examined. The possibilities of these three fields to be located in Pierre Bourdieu's sociological universe and to establish objective relations with each other are discussed from different perspectives. Pierre Bourdieu's sociology refers to the sociological analysis universe that the theorist has created by making use of concepts such as field, habitus, capital, doxa, illusio. In this universe, the value of translation as a cultural diplomatic instrument and soft power element; it can be expressed as a bilingual-based product, action and type of capital that combines different cultures. Cultural diplomacy is a modern type of diplomacy that provides the spread of peace and tolerance policy in the international arena by employing the necessary instruments in case of interstate cultural-based tensions. It creates its own spatial habitus with the goal of creating cultural attraction and uses tools suitable for capital accumulation purposes. Cultural diplomacy determines its illusio and doxas based on the elements of creative economy and soft power. Political economy theory of symbolic power was preferred in terms of compatibility with the scope and limitations of our study among Bourdieu's wide sociological universe. Apart from its political connotation, the concept of power in general has a content that symbolizes competence. Bourdieu expands the scope of the concept and defines power as competence. Symbolic power is an acceptable type of power to the extent that these impositions are sustained enough to ensure its own acceptance. Symbolic power is the ability of symbolic influence that creates a kind of perceptual change and transformation that requires belief as well as power. In this respect, it is similar to soft power and relates to cultural diplomacy, especially in the context of illusio. Symbolic power also has an important effect on the formation of habitus of related fields. Political economy, which can be expressed as the union of politics and economy in its most general definition, combines both fields in the context of capital, illusio and instrument. The related theory provides the necessary symbolic ground for the two fields to use translation as a tool and capital, as well as to benefit from translation in the capitalistic cycle in the fields of struggle. This situation is conveyed in a descriptive way in the study.

Science Code :
Key Words : Cultural Diplomacy, Soft Power, Translation, Doxa, Illusio
Page Number : 203
Supervisor : Dr. Öğr. Üyesi Nesrin TEKİN ÇETİN

TEŞEKKÜR

Öncelikle bu zorlu süreçte yapıcı tutumlarıyla her daim yanımda olduğunu hissettiren, desteklerini esirgemeyen danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Nesrin TEKİN ÇETİN'e teşekkürü bir borç bilirim. Değerli tez izleme komitesi hocalarım Sayın Prof. Dr. Suna TİMUR AĞILDERE ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Sezai ARUSOĞLU'na süreç içerisinde sundukları değerli katkıları için teşekkür ederim. Çalışmada sunduğu önemli katkılar için Sayın Prof. Dr. Nezir TEMUR'a çok teşekkür ederim. Ayrıca çalışmanın teknik düzeltmelerinde yardımlarını esirgemeyen Dr. Tolgahan KARAIMAMOĞLU'na teşekkürler. Son olarak beni ben yapan güzel aileme ve hep yanımda olan Arş. Gör. Gamze ÖZER'e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLoların LİSTESİ.....	xi
1. GİRİŞ	1
2. KÜLTÜREL DİPLOMASİ ve YUMUŞAK GÜÇ	9
2.1. Kültürel Diplomasinin Tanımı	9
2.2. Kültürel Diplomasinin Tarihi	11
2.3.Kültürel Diploması Araçları.....	14
2.3.1. Sosyal Yapı	14
2.3.2. Ekonomik Sistemler.....	17
2.3.3.Yönetim Şekli	20
2.3.4. Dil ve Sanat.....	22
2.4.Benzeşim ve Ayrışım Noktalarıyla Kültürel Diploması ve Kamu Diplomasısı.....	24
2.5. Dış Politika ve Kültür.....	27
2.5.1. Diploması Tarihi ve Kültür İlişkisi	30
2.5.2. Dış Politikada Kültür Kurumlarının Rolü.....	33
2.5.3. Hegemonya Unsuru Olarak Ulusal Dilin Sermayeleştirilmesi	36
2.5.4. Ulusal Kültürün Sermayeleştirilmesi.....	41
2.6.Yumuşak Güç	43
2.6.1.Yumuşak Güç ve Kavramsal Alanı.....	43
2.6.2.Gücün Yumuşak Güce Tarihsel Evrimi.....	46
2.6.3.Yumuşak Güç Araçları	48

	Sayfa
2.6.3.1. Dil ve çeviri.....	49
2.6.3.2. Kültürel ve sosyal sermaye	50
2.6.3.3. Entelektüel sermaye	52
2.6.4. Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi.....	55
2.6.5. Yumuşak Güç ve Kültürel Diplomasi.....	58
3. ÇEVİRİNİN BİLİMSEL VİZYONU.....	61
3.1. Çevirinin Bilimsel Tarihi.....	61
3.1.1. Kuramsallaşma Öncesi Evre	61
3.1.2.Çevirinin Bilimsel Bir Disiplin Olarak Doğuşu.....	63
3.2. Çeviri Stratejileri	67
3.2.1. İdeolojik Stratejiler	67
3.2.2. Kültürel Stratejiler	70
3.3. Diplomatik Dil ve Çeviri.....	72
3.4. Çeviribilimin Bilimsel Disiplinler ile İlişkisi.....	74
3.4.1.Çeviribilimin Sosyolojik Boyutu	74
3.4.2. Güç İlişkileri Açısından Diplomasi ve Çeviribilim	77
3.4.3. Dilbilim, Kültürdilbilim ve Çeviribilim.....	80
3.5. Çeviribilimin İdeoloji, Güç ve Diplomasi Eksenindeki Kuramcıları.....	84
3.5.1. Lawrence Venuti Kuramsal Vizyonu.....	84
3.5.2. Antoine Berman	87
3.5.3. André Lefevere	91
4. SİMGESEL İKTİDARIN SİYASAL İKTİSADI	95
4.1. Pierre Bourdieu'yü Anlamak.....	95
4.2. Sembolik İktidar ve Siyasal İktisadın Kapsamı	97
4.3. Bourdieu'deki Marksizm.....	102

4.4. Simgesel Çıkar Sosyolojisi.....	105
4.5. Sermaye Formları ve İktidar.....	108
4.5.1. İktidarın Sermayeleştirilmesi.....	111
4.5.2. İktidar Mücadele Alanları.....	114
4.5.3. İktidar Olarak Kültür.....	117
4.6. Simgesel Sermaye, Simgesel İktidar ve Çeviri.....	119
4.7. Simgesel Şiddet ve Simgesel Emek.....	121
4.8. Kültürel Üretim Alanları ve Ekonomik Sermaye.....	125
5. SOSYOLOJİK ÇERÇEVEDE KÜLTÜREL DİPLOMASİ ve ÇEVİRİ.....	129
5.1. Kültürel Diplomasi Alanı ve Habitus.....	129
5.1.1. Jeopolitik ve Jeokültür.....	133
5.1.2. Büyük Öteki- Küçük Öteki: İktidar.....	136
5.1.3. Sosyal Aktörlerin Kültürel Habitusu: Önbinç, Binç ve Binçdişi.....	140
5.2. Kültürel Diplomaside Çevirinin Araçsallaştırılması.....	148
5.2.1. Çevirinin Jeopolitik Rolü.....	152
5.2.2. Yumuşak Güç Aracı Olarak Çeviri.....	154
5.2.3. Dilsel, Kültürel Kimliklerin Tanıtımı Aşamasında Çeviri.....	158
5.3. Kültürel Diplomatik Sermaye Formları ve Çeviri.....	160
5.3.1. Simgesel Sermaye: Antoine Berman.....	161
5.3.2. Kültürel Sermaye: Lawrence Venuti.....	167
5.3.3. Sosyal Sermaye: André Lefevere.....	174
5.4. Kültürel Diplomasinin Siyasal İktisadı: Çeviri.....	179
5.5. Simgesel İktidar, Kültürel Diplomasi ve Çevirinin Mündemiç İlişkisi.....	182
6. SONUÇ.....	187
KAYNAKLAR.....	193

ÖZGEÇMİŞ 203

TABLULARIN LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 2.1. Güç Türleri.....	45
Tablo 2.2. Sert Güç- yumuşak Güç Karşılaştırması.....	46

1. GİRİŞ

Kültürel diplomaside çevirinin yumuşak güç olarak kültürel, sosyal ve ekonomik sermaye boyutunda araçsallaştırılabilirliği sorunsalının Pierre Bourdieu sosyolojisi ekseninde ele alındığı çalışma; kültürel diplomaside, çevirinin sosyal, simgesel, kültürel ve ekonomik sermaye boyutuyla araca dönüştürülebilirliğini, çeviriye uyarlanabilecek olan sosyoloji kuramları temel alınarak inceleme amacını gütmektedir.

Çalışmanın ana araştırma nesnelere olan kültürel diplomasi, yumuşak güç, sosyoloji ve çeviri olgularını sırasıyla şu şekilde tanımlayabiliriz. Öncelikle kültürel diplomasi, iletişim sanatı olarak tanımlanan diplomasi ve kültürü aynı noktada buluşturan; ulusların kültürel etkileşime girme sürecine, bu süreçte kültürün sermayeleştirilip dış politikada yumuşak güç unsuru formuna bürünmesine göndermede bulunan bir diplomasi türüdür. Temel unsurlarından biri olan yumuşak güç, bir aktörün diğer aktör(ler)e etki etme, askerî güce başvurmaksızın istediklerini yaptırabilme becerisidir. Yumuşak güç ve kültürel diplomasi tarafından araçsallaştırılan çeviri, farklı kültürleri birleştiren çift dil temelli bir ürün, eylem ve sermaye türüdür. Bu alanları kapsayıcı ve birleştirici özelliğiyle sosyoloji sosyal uzamda var olan aktörlere dair her şeyi inceleme nesnesi yapabilen geniş bir yelpazeye sahip bilimsel bir alandır. Pierre Bourdieu sosyolojisi, kuramcının alan, habitus, sermaye, doxa, illusio gibi kavramlardan faydalanarak oluşturduğu sosyolojik analiz evrenine göndermede bulunmaktadır.

Çalışma şu hipotezler üzerine kuruludur:

1. Kültürel diplomasi habitusunu oluştururken ulusal ve uluslararası beklentileri göz önünde bulundurmalıdır.
2. Klasik diplomasideki kültürel paradigma kırılışı ve çeviribilimde yaşanan kırılış arasında benzerlik vardır.
3. Kültürel diplomasi ve çeviribilim tarihsel dinamiklerden uzaklaşamaz.
4. Simgesel sermaye olarak çeviri ulusal ve uluslararası bağlamda hem sosyo-politik hem de iktisadi öneme sahiptir.
5. Kültürel diplomasi, kültürel bilinçdışının somut bir aracıdır.

6. Kültürel diplomasi, çeviriyi yumuşak güç unsuru olarak araçsallaştırabilir.
7. Jeo-kültürel bölgelerdeki sosyal aktörlerin kültürel habitusu ve çevirinin jeopolitik rolü arasında bir bağ söz konusudur.
8. Pierre Bourdieu'nün *simgesel iktidarın siyasal iktisadı* kuramı çeviribilim ve kültürel diplomasiyi ortak paydada buluşturabilir.

Bu hipotezler üzerine oturtulan çalışma, belirli bir kapsam ve sınırlılıklar çerçevesinde irdelenmiştir. Çalışmada çeviribilim kuramlarından sadece kültürel diplomasi açısından değerlendirilebilecek olanlara yer verilmektedir. Bu bağlamda L.Venuti, A.Lefevere ve A.Berman'ın görüşleri göz önünde bulundurulmuştur. Kültürel diplomasi ve yardımcı araçları çeviribilim ve Bourdieu sosyolojisine uyarlanabileceği formlarla sınırlandırılmıştır. Çeviribilim ve kültürel diplomasi arasındaki ilişki, sosyoloji kuramlarından sadece Pierre Bourdieu'nün *simgesel iktidarın siyasal iktisadı* kuramı çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Kültürel diplomasi, devletlerarası kültür temelli gerilimlerin doğması durumunda gerekli araçları kullanarak uluslararası arenaya barış ve tolerans politikasının yayılmasını sağlayan modern bir diplomasi türüdür. Bu araçların en önemlisi diyalogdur; yani dildir. Söz konusu durum çeviriyi, devletlerarası iletişimde jeopolitik bir güce dönüştürmektedir. Çalışmamız, çeviriyi salt diplomatik metin çevirileri ve bu metinlerin çevirisinde takip edilecek yöntem ve uygulanacak stratejiler boyutuyla ele alan ya da sadece klasik diplomasiyle arasındaki ilişkiyi yine metinler üzerinden irdeleyen çalışmalardan; çeviriyi jeopolitik bir güç olarak ele alması ve klasik diplomasiden ziyade sınırları kültürle çizilen, küreselleşen dünyanın uluslararası ilişkiler düzlemindeki beklentilerine yanıt verebilecek olan kültürel diplomasiyi öncelmesi açısından ayrılmaktadır. Kültürel diplomasi ve çeviri birlikteliğini çevirmen, metin ya da kaynak/erek kültür açısından ele almaktansa; kültürel, ekonomik ve sosyal sermaye boyutuyla irdelemeyi hedefleyen çalışmamız, kültürel diplomasi ve çeviriyi uygun sosyoloji kuramları çerçevesinde birleştirmektedir. Ayrıca sosyal aktörlerin kültürel habitusunun bilinç, ön bilinç ve bilinçdışı düzeydeki etkinliğinin kültürel diplomasiyi etkileme derecesi ve bu etkinin çeviriye yansıma şekli ele alınmaktadır. Çalışma bu yönüyle kültürel diplomasi ve çeviri alanındaki aktörleri holistik açıdan inceleyen farklı bir yaklaşım sunmaktadır.

Çeviriye ve kültürel diplomasiye uyarlanabilecek sosyoloji kuramları arasında Niklas Luhmann'ın sistem kuramı, Pierre Bourdieu'nün alan kuramı ve simgesel iktidarın siyasal iktisadı sayılabilir. Çeviriye sosyolojik bağlamda irdeleyen pek çok çalışma Bourdieu'nün alan kuramını temel almayı tercih ederken; çalışmanın diğer sacayağının kültürel diplomasi olması nedeniyle ayrıca simgesel şiddet, simgesel çıkar, simgesel sermaye ve sermaye olarak iktidar kuramlarını kapsayıcı nitelikli olması açısından simgesel iktidarın siyasal iktisadı öncelenmiştir. Bourdieu'nün, kültürün ve iktidarın sermayeleştirilebilirliğini, simgesel çıkarın sosyolojik boyutunu, Saussure'ün dil modelinin temel alındığı simgesel form sosyolojisinin ikili karşıtlıklarını ele aldığı bu kuram aracılığıyla, ulusları, kendi sınırları dışında görünür kılan kültürel diplomasi ve onun yardımcı aracı olarak çevirinin yumuşak güç konumunu elde etme koşulları sorgulanmaktadır.

Diplomaside yaşanan kültürel paradigma kırılması çeviribilim alanında da yaşanmıştır ve kültürü önceleyen çalışmalar ön plana çıkmıştır. Bu noktada Lawrence Venuti, Antoine Berman ve André Lefevere gibi isimleri anmak yerinde olacaktır. Çeviriye güç ilişkileri açısından yaklaşan bu kuramcılardan Venuti, çeviriye ırksal ayrımcılığa, ırkçı söylemlere, kültür narsisizmine ve emperyalizmine karşı açılan bir savaş, bir mücadele eylemi şeklinde yorumlamaktadır. Çevirmeni kültürel bilince sirayet eden bir aktör olarak değerlendirirken; çeviri stratejilerinin erek kültürün uluslararası arenada sahip olduğu hiyerarşik konum, ötekileştirme aygıtları ve *kültürel öteki*yle ilişkilerinin göz önünde bulundurularak seçilmesi gerekliliğine değinmektedir (Venuti, 1995: 20, 309). Venuti bu bakış açısıyla kültürel diplomasi ve çok kültürlülüğün ürünü olan çeviri birlikteliğinin önem derecesini gözler önüne sermektedir; nitekim kültürel diplomasi küreselleşmenin kültürel kimliklere yönelik tehdidine karşı oluşturulmuş silahsız bir savaştır.

Çeviriye sosyal bir pratik olarak tanımlayan Lefevere, hem metin düzlemindeki manipülatif müdahalelere hem de sosyal güçlerin etkisi altındaki üretim süreçlerinin kontrol ve yönetiminden sorumlu kültürel aygıtlara vurgu yapmak için *yeniden yazım* kavramını geliştirmiştir. Patronaj sistemi, belirli bir ideoloji etrafında toplanan bireyleri, toplulukları ve kurumları etkisi altına almaktadır. Lefevere'e göre çeviri; sosyal pratik olmasının yanı sıra kültürel bir sermayedir. Bourdieu'nün kültürel sermaye, ekonomik sermaye, sosyal ve/veya simgesel sermaye kavramlarının çeviri

alanına uyarlanabileceğini ileri sürer. Lefevre'in bakış açısına göre; yeniden yazım kavramı bu kavramlara yakın bir içeriğe sahiptir. Kültürel sermayenin tanıtımı, yayılması ve yönetilmesine (politik diktesine) katkıda bulunduğu gibi, ürün olarak kaynak kültüre sağlayacağı getiri bakımından ekonomik sermayeye dönüşür ve son olarak çeviri eylemindeki aktörlerin statüleri açısından sosyal sermaye şekline bürünmektedir (Lefevre ve Bassnett, 1998: 41-56). Çeviri sadece kültürlerarası bir köprü değil aynı zamanda kültürel gelişim aracıdır. Uluslararası arenadaki sosyal aktörlerin eylemlerini, söylemlerini yönlendirme etkisinin yanı sıra çeviri; bir ulusun dış politikada kültürel imajını yansıtan, yardımcı bir araç rolünü üstlenmektedir.

Antoine Berman, çeviribilimin çeviri deneyimini analiz eden, tanımlayan ve onu yöneten bir kuramdan ziyade çeviri deneyiminin refleksif onarımı olduğu görüşünü ileri sürer. Berman'ın çeviribilime yaklaşımı ile Bourdieu'nün sosyolojik yaklaşımları arasında paralellik kurulabilir. Özellikle simgesel sermaye, habitus, *illusio* ve alan kavramları boyutuyla iki kuramcının düşünceleri arasında benzerlik olduğu kanısına varılabilir. Çeviriye ilişkin sosyo-analitik algı fikrinin etkisi altında kalan Berman, tarihsellik ve çeviri eyleminde merkezi konumda yer alan çevirmen üzerine düşünülmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Berman'ın deneyim ve yansıma kavramları felsefi temelli olmakla birlikte Bourdieu'nün pratik ve düşünömsellik kavramlarıyla benzer içeriğe sahiptir (Gouanvic, 2007: 79-90). Alan kavramına gelince ise; disiplinlerarası niteliğiyle çeviribilim gerçeğin tek bir yönünü ele alarak kuram ve uygulama alanlarını oluşturamaz; bu yönüyle *kapalı alandan uzak aralıklı alan* profili çizer (Berman, 2012: 19). Habitusun bedene dahil olmasıyla birlikte önbilinç, bilinç, bilinçdışı habitusun etkisi altına girer ve bu durumda bireysel ve sosyal bir etkinlik olarak çeviri eyleminin her daim nesnel ve bilinçli olması beklenmemelidir. Çeviriyi bazen bilinçdışı faktörler yönlendirebilir. Bu faktörler bireysel olabileceği gibi kültürel temelli de olabilir ve bu noktada kültürel diplomasinin, kültürel bilinçdışının somut bir aracı olabilme derecesi irdelenebilir.

Sosyal dün ve geleceğin harmanlandığı kültürün, simgesel sermaye formuna dönüşmesi ulus iktidarını hem ulus sınırları içerisinde hem de uluslararası arenada sosyo-politik açıdan olduğu kadar iktisadi bağlamda da etkilemektedir. Bu doğrultuda iktidar kültürel diplomasi için en uygun araçları seçebilme sorumluluğunu taşımaktadır. Bu araçlar arasında dil dolayısıyla da çeviri önemli bir statüye sahiptir.

Çalışmada, söz konusu sosyolog ve çeviri kuramcıları kültürel diplomasi etrafında birleştirilerek, Bourdieu'nün kavramsal evreninde nasıl konum edindikleri incelenmiştir.

Bu şekilde kuramsal çerçevesi çizilen çalışmanın literatür taraması sosyoloji, çeviribilim, kültürel diplomasi ve yumuşak güç ana başlıkları altında; Türkçe, Fransızca, İngilizce ve Almanca dillerinde gerçekleştirilecektir. Çalışma bu dört alanı birleştiriciliği ve konuyu ele alış biçimi ile özgünlük taşımaktadır. Literatür taramasının ardından elde edilen veriler, sürekli karşılaştırmalı analiz ve analitik tümevarım yöntemlerine başvurulularak analiz edilecektir. Bu şekilde hazırladığımız çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Bunlardan birincisi kültürel diplomasi ve yumuşak güçtür; bu başlık altında kültürel diplomasi ve yumuşak güç kavramsal kapsam alanı ve tarihsel gelişim süreçlerine, ilgili alanların hedefleri, bu hedeflere ulaşmak için kullandıkları araçlara değinilecektir. Kültürel diplomasi ve kamu diplomasinin sıklıkla karıştırıldığı gözleminden hareketle bu iki alan karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır. Kültürün diplomasi ve dış politika aracı olarak büründüğü formlara, edindiği rollere değinilecektir. Ulusal dil ve kültürün sermayeleştirilme durum ve olasılıkları incelenecektir. Yumuşak güç hem kültürel diplomasi hem de kamu diplomasinin kesişim noktası olması sebebiyle her iki alanla temasları ayrı ayrı ele alınacaktır.

Çalışmanın, çevirinin bilimsel vizyonu başlıklı ikinci bölümü; çevirinin bilimsel tarihi, stratejik kullanımları, alanda kullanılan stratejiler incelenecek, diplomatik dil ve çeviri ayrı bir başlık altında değerlendirilecektir. Çeviribilimin diğer alanlarla ilişkisi, güç ilişkilerindeki konumu diplomasi ile bağıntılı olarak irdelenecektir. Çeviribilimin ideoloji, güç ve diplomasi ekseninde yer alan kuramcılarında - çalışmanın sınırlılıkları doğrultusunda- Lawrence Venuti, Antoine Berman ve André Lefevre'in kuramsal yaklaşımları değerlendirilecektir. İlgili kuramcılar çalışmanın çeviri, kültürel diplomasi ve yumuşak güç arasındaki nesnel bağıntıları oluşturan düğüm noktalarını aydınlatmada pratik nedenler sunmaktadır. Kuramcılarının kuramlarının, Pierre Bourdieu sosyolojisiyle uyumluluk derecesi çalışma için onların seçilmesinde etkili unsurdur.

Çalışmanın üçüncü bölümü, Pierre Bourdieu ve kuramsal evrenini anlamak, aynı zamanda çalışmaya uygunluk derecesi en yüksek olan kuramını, çeviri, kültürel

diplomasi ve yumuşak güç üçgeniyle bağıntılı şekilde sunmak üzere ayrılacaktır. Bu bölüm kuramcının aynı isimli kuramıyla adlandırılmıştır: simgesel iktidarın siyasal iktisadı. Bu bölümde öncelikle Pierre Bourdieu okur-yazarlığı kazandırılıp, onun sosyolojik evreninden bir yansıma oluşturulmaya çalışılacaktır. Kuramın sınırları Bourdieu üslubuna ve kuramsal dizgesine uygun şekilde ele alınacaktır. Simgesel çıkar sosyolojisi, sermaye formları ve iktidar ilişkileri iktidarın sermayeleştirilmesi, iktidar mücadele alanları ve kültürün iktidar olabilme olasılıkları değerlendirilecektir. Ayrıca kuramsal çerçevenin ana hatlarında yer alan simgesel sermaye, simgesel iktidar ve çeviri, simgesel şiddet ve simgesel emek, kültürel üretim alanları ve ekonomik sermaye de yine bu bölümde detaylandırılacaktır.

Çalışmanın bütün analizlerinin bir sonuca bağlanmasının amaçlandığı son bölümümüzde hedeflenen noktaya varabilmek için detaylı bir araştırma süreci gerçekleştirilecektir. Alanların iki önemli olgusu olan habitus ve sermayenin gizil bir şekilde hâkimiyet kurduğu bu bölümümüzde; önbilinç, bilinç ve bilinçdışı, büyük öteki-küçük öteki karşıtlıkları arasında bütünlüklü bir yapıyla alanlarda simgesel bir güç olarak vücut bulmak isteyen öznenin aktör olma süreçleri, Bourdieu, Freud ve Lacan kuramları, bağdaşık ve çelişik yönleriyle ele alınacaktır. Bu süreçsel incelemede habitus ön plana çıkarken, sermayenin Bourdieu sosyolojisi açısından öneminin göz ardı edilmeyeceği hatta özellikle üzerinde duracağımız çalışmada, kültürel diplomasi ve yumuşak güç açısından araçsallaştırdığımız çevirinin Bourdieu sosyolojisinde sermaye bağlamıyla edindiği konumları, kuramcılar ve kuramları açısından incelemeyi tercih edeceğiz. Nitekim sermaye, mücadele ve oyunların en karmaşıklarının kurulduğu alanların kilit ögesidir. Bourdieu sosyolojisinde ele alındığı şekliyle sosyal sermaye, simgesel sermaye ve kültürel sermaye, çeviribilim alanında yaptıkları çalışmalar göz önüne alınarak Antoine Berman, André Lefevre ve Lawrence Venuti ile eşleştirilerek sosyoloji, kültürel diplomasi ve çevirinin aynı ekseninde buluşabilme olasılık ve sınırlılıkları içinde değerlendirilecek. Bourdieu'nün sıklıkla üzerinde durduğu iktidar kavramı Foucault kuramıyla karşılaştırılarak simgesel iktidar formuyla ele alınacaktır. Siyasal iktisat ile simgesel iktidarın ilişkisi kültürel diplomasi ve çeviribilim alanlarının nesnel bağıntılarını ortaya çıkarmak üzere incelenecektir. Bu bölümde, sunulan hipotezlerin doğruluklarının sınanabilmesi için benzerlik ve karşıtlıklarla, kültürel diplomasi, yumuşak güç ve

Çeviribilim, Bourdieu sosyolojisi zemininde belli sınırlılıklar çerçevesinde gerek siyasal iktisat gerekse simgesel iktidar açısından birleştirilecektir.

2. KÜLTÜREL DİPLOMASİ ve YUMUŞAK GÜÇ

2.1. Kültürel Diplomasinin Tanımı

Uluslararası arenada diplomatik ilişkilerin kurulması ve yürütülmesi sürecinde önemli bir role sahip olan kültür; ulusal değer ve yargıların, yaşantılanmış durum ve olguların kimlikleşmiş halidir. Kültür, toplumları birbirine yakınlaştıran, önyargıların aşılmasında kullanılan yardımcı araçtır ve zaman zaman ulusları, uluslararası siyasi düzlemde görünür kılan politik bir unsur konumunu kazanmaktadır. Algılanış ve uygulanışı ilgili toplumun ekonomik, politik, demografik, psikolojik vb. özelliklerine göre ve zamana bağlı olarak farklılaşabilmektedir.

İletişim sanatı olarak tanımlanan diplomasi ve kültürü aynı noktada buluşturan kültürel diplomasi kavramı; ulusların kültürel etkileşime girme sürecine, bu süreçte kültürün sermayeleştirilip dış politikada yumuşak güç unsuru formuna bürünmesine göndermede bulunmaktadır. Farklı güvenlik arayışlarını gündeme getiren küreselleşme süreciyle birlikte, genelde diplomasi özelde ise kültürel diplomasi, devletlerarası ilişkilerde önemli bir konum elde etti. Kültürel diplomasi, küreselleşmenin beraberinde getirdiği kültürel homojenliğe karşı bir duruş olarak değerlendirilebilir. Cummings'e göre (2003: 1) kültürel diplomasi, bir ulusun kendi ulusal dilini tanıtmak, kendi siyasi anlayışını, değer sistemini açıklamak ya da kendi öyküsünü dünyanın geri kalanına anlatmak istediğinde tek yönlü kültür alışverişinden çok daha fazlasını ifade edebilecek olan karşılıklı hoşgörüyü güçlendirmek üzere yapılan düşünce, bilgi, sanat ve diğer kültürel unsurların devletler ve halkları arasında karşılıklı değişimidir. Kültürel diplomasi, yumuşak güç ve yaratıcı ekonomi olmak üzere iki temel paradigmadan oluşmaktadır. Küresel yarışta ulusa, ulusal rekabet gücü kazandıran bu iki paradigma temelde birbirinden bağımsızdır. Bunlardan birincisi olan yumuşak güç siyasetle ilgiliyken, yaratıcı ekonomi, adından da anlaşılacağı üzere, ekonomiye ilişkin bir paradigmadır. Kültürel diplomasinin sosyo-politik ve ekonomik etkilerini kapsayıcı niteliktedirler (Kang, 2013). Yumuşak güç, bir aktörün diğer aktör(ler)e etki etme, askerî güce başvurmaksızın istediklerini yaptırabilme becerisini kapsamaktadır. Yaratıcı ekonomiye gelince; yaratıcılığın ekonomi bağlamında değerlendirilmesini gerekli kılan bu kavram, küreselleşen dünyada yaratıcılığın ekonomik büyümenin sol anahtarı konumuna gelişinin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Yaratıcılık, günümüz dünyasında ortaya çıkan, kültür ve ekonomiyi birleştiren, aynı zamanda kalkınmanın makro ve mikro düzeydeki teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarını da içeren yeni bir kalkınma paradigmasının merkezinde yer almaktadır. Bu kapsamda değerlendirildiğinde yaratıcılık, yeni fikirlerin organizasyonu ve bu fikirlerin özgün sanat eserleri, bilimsel buluşlar, kültürel üretimler, teknolojik yenilikler ve işlevsel ürünlerin üretim sürecinde uygulanışıdır. Yaratıcılık kavramı, doğası gereği, özgünlük, hayal gücü, yetenek, mucitlik kavramlarıyla sıkı bir bağ içerisinde yer almaktadır. Entelektüel sermayenin özünü oluşturan düşüncelerin ifade biçimi, imgesel gücün yansımaları olarak yaratıcılık, bireyin karakteristik yapısında yer edinir. Yaratıcılık; kendisini bireyde entelektüel sermaye şeklinde gösterirken, bireyin farklı kimlikler edindiği toplumda kültürel sermaye formuna bürünmektedir. Bu iki sermayeyi birleştirici özelliğiyle yaratıcılık, “yaratıcı ekonomi” kavramının soyut ve somut tüm bileşenlerinin ana kaynağı konumundadır. Entelektüel sermaye, merkezinde yaratıcı endüstrilerin yer aldığı yaratıcı ekonomide stratejik öneme sahiptir. Yaratıcı ekonomi, teknoloji, kültür ve iktisadın birleşiminden doğan, yaratım ve entelektüel sermayeyi yayabilme kapasitesi olarak tanımlanabilir. İktisadi ve kültürel aktivitelerin teknolojik gelişmelerle karşılıklı etkileşiminin bir ürünü şeklinde değerlendirebileceğimiz yaratıcı ekonomi, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan pek çok ülke için politik bir araçtır (UNCTAD, 2008: 3-4). Kültürel aktiviteler ile yaratıcı eylem ve üretimler, yaratıcı ekonominin politik bir araç haline dönüştürülmesinde önemli bir yere sahiptir.

Kültürel diplomasi iki farklı paradigmadan oluştuğu gibi, aynı zamanda iki farklı algısal temel üzerine kuruludur. Bunlardan birincisi pozitif algısal temel; ulusal kültürler arasında uluslararası ilişkilerin kurulup geliştirilmesinde, kültürün yumuşak güç unsuru haline bürünerek ulusal çıkarları yansıtması ve diğer ulusal kültürlerle etkileşimde devletin olumlu imaj oluşturmada kültürel diplomasinin oynadığı etkin rol şeklinde açıklanabilir. İkincisi ise; negatif algısal temeldir ve farklı ulusal kültürlerle etkileşimin, ulusal çıkarlara zarar vermesi kaygısıyla siyasi aktörlerce devlet eliyle sınırlandırılması olarak ifade edilebilir (Chakraborty, 2013: 31). Kültürel diplomasi bu iki algı zemini üzerinde şekillenmiş ve modern diplomaside kendisine özerk bir alan edinmeyi başarmıştır.

2.2. Kültürel Diplomasinin Tarihi

Tarihsel çerçevede incelendiğinde kültürel diplomasinin, sıklıkla dış politikanın hedeflerini daha ileriye taşıyabilmek için ulusal kültürü tanıtıcı unsurların ihracatını desteklemek üzere planlanan ulusal politika anlamında kullanıldığı gözlemlenmektedir. Birleşik devletlerde bu terim hemen hemen Soğuk Savaş politikasıyla eşanlamlı kullanılmıştır. Bununla birlikte kültürel diplomasinin, diplomasi tarihinde kendine özgü bir alana sahip olup olmadığı sorgulanmaktadır. Manuela Aguliar ve onunla aynı fikirde olanlar; kültürel diplomasinin, kamusal kanaati, yabancı bir hükümeti ve onların kendi ülkelerine yönelik tutumlarını etkilemek için cesaretlendirebildiği müddetçe diplomasi çerçevesinde ele alınabileceğini ileri sürmektedirler. Bu anlamsal uzlaşsımsızlığa rağmen kültürel diplomasinin işlev ve tarihiyle ilgili yayınlar bulunmaktadır. Modern çağda kültürel diplomasinin varlığından bahsetmek mümkün. Birleşik Devletler 1930'larda yabancı uluslarla ilişkiler kurabilmek için kültürel ilişkiler departmanını kurdu ve yine aynı dönemde Birleşik Devletler ve farklı Latin Amerika ülkeleri arasında kültürel ve eğitsel değişimi teşvik eden bir program da geliştirdi. Soğuk Savaş döneminde hem Amerika hem de Sovyetler Birliği Avrupa'daki insanların usuna hitap etmek ve ideolojik eğilimlerini yönlendirmek için politik kimlikten ziyade kültürel kimliklerini ön plana çıkarmaları gerektiğini idrak etti ve her ikisi de karşı tarafa galip gelebilmek için psikolojik savaş ve kültürel penetrasyona başvurdu. 1945-1989, 1989-1991 yılları arasında kültürel ürünler ideolojik araçlar haline dönüştü. Bu dönemden önce veya sonra hegemonyayı elinde bulunduran siyasi güçler sanata, akademik değişim programlarına, kültürel tanıtıma bu denli para ve enerji harcamadı. Dönemin süper güçlerinden biri olan Amerika 1950'den sonra kendi kültürel varlığını, diğer ülkelere sanat, bilim, edebiyat, müzik ve akademik değişim programları aracılığıyla tanıtıma odaklandı. Federal Almanya Cumhuriyeti ve Sovyetler Birliği de Soğuk Savaş döneminde kültürel diplomasiye başvurdu. Soğuk Savaş dönemi, özellikle Amerika ve Sovyetler Birliğinin kültürel diplomasisi hakkında geniş bilgi edinilmesine imkân sağlarken, kültürel diplomasinin o dönemdeki genel doğasına dair sınırlı bilgiler sunmaktadır (Gienow-Hecht ve Donfried, 2010: 13-15).

Kültürel diplomasi, Soğuk Savaş'ın kriz dönemlerinde dış politikayı destekleyici etkisini gözler önüne sermiştir. Kültürel diplomasi, zaman zaman klasik diplomasinin

(resmî diplomasi) yerini alırken bazen de onu etkisizleştirdi. Bununla birlikte, kültürel diplomasinin başlangıcını Soğuk Savaş'a bağlamak doğru değildir. Kültürel diplomasinin aslında Antik çağlardan beri var olduğu; uluslar, devletler ve kanun koyucu aktörlerin pozitif imaj algısı yaratmak, diğerleri ile diyalog geliştirebilmek için kültürel diplomasinin ilk stratejik adımlarını attıkları söylenebilir. XVI. yüzyıl kültürel diplomasinin altın çağını yaşadığı dönemlerden biridir. Cizvit Tarikatının Çin'e dini temelli ziyareti, bu yüzyılın öne çıkan kültürel diplomasi eylemleri arasında en dikkat çekenidir denilebilir. Bu eylem, Güneş Kral'ı (XIV. Louis) İspanya ve Rönesans'ın gelişip tüm dünyaya yayıldığı ülke olan İtalya'ya büyükelçiler göndermeye itti. Büyükelçiler, İspanya'ya Rönesans'ın ürünü olan kitap, resim vb. eserlerin ithalatını yapmak ve İspanyol yaşamı ve kültürel ürünlerini İtalya ve dünyaya tanıtmakla yükümlüydüler. XVII. yüzyılda saraydaki resmî görevli diplomatların hepsi, Cizvit Tarikatının müritlerinden seçilmiştir. XX. yüzyılda, I. Dünya Savaşı'ndan önce kültürel diplomasi resmî olmayan çabaların simgesi durumundaydı. XIX. yüzyılda Avrupa'da kültürel yayılcılık fikri hâkimdi ve devlet eli olmadan farklı organizasyonlar, gruplar aracılığıyla bu yapılmaya çalışıldı. Pek çok araştırmacı, uluslararası arenada kendi ulusal imajını olumlu yapmak için ilk kültürel diplomasi organını kuran ülkenin Fransa olduğunu belirtmektedir. 1925 yılında Almanya'da yükseköğretime devam etmek isteyen öğrencilere ve araştırma yapmak isteyen bilim insanlarına destek sağlamak üzere Alman Akademik Değişim Servisi (DAAD), (Gienow-Hecht ve Donfried, 2010: 16-17) kuruldu. Alliance Française, insanları Fransızcanın güzelliğiyle etkileyip Fransa'ya ilgi duyulmasını sağlamak, gezmek ve keşfetmek için Fransa'yı cazip bir ülke haline getirmek amacıyla 1883 yılında kuruldu. Devlet müdahalesi olmayan bu kurumun ardından 1889'da İtalya'da Dante Alighieri Society kuruldu. Bu kuruluşun amacı İtalyan dili ve kültürünü dünyaya özellikle de başka ülkelerde yaşayan İtalyanlara tanıtmaktı. Birleşik Krallık kültürel diplomasi alanına bir kurum kazandırmak için 1934'ü bekledi ve bu yıl British Council kuruldu. Federal Almanya Cumhuriyeti'nde 1951'de, Almancanın tanıtılması amacıyla Goethe Enstitüsü kuruldu (Loïc, 2007-2008: 25-30).

Diplomasi yüzyıllar boyunca resmî olmayan gezgin büyükelçilerle (sanatçılar, yolcular, fatihler, arabulucular vb.) yürütülmüştür ve bu süreç XIX. yüzyıla kadar devam etmiştir. XX. yüzyılda ise; küresel toplum görev tanımları, kullanacakları

yöntem ve işe koşacakları enstrümanlar değişmiş, büyükelçilerin yürüttüğü yeni diplomasi türlerinin doğumuna tanıklık edilmiştir. Bunun en belirgin örneği, devlet tarafından finanse edilen bağımsız kuruluşlardır. Fransa, İtalya, Almanya, İngiltere ve İspanya'da ülke imajını uluslararası arenada olumlu yapmak amacıyla kurulan kuruluşlar bunların temelleridir. XX. yüzyıl boyunca kültürel diplomaside, karşılıklı diyalog ve kültürel değişimin aktarıcısı olabilecek tarafsız (apolitik, devlet müdahalesinden uzak, özel sektör çıkarlarına hizmet etmeyen) bir köprü, bağ eksikti. Devlet müdahalesi olduğunda her şey daha bürokratikleşmekte ve diyaloga geçilen ülkenin kendisini tanıtmak, tarihsel, kültürel öyküsünü anlatmaktan ziyade neler söylemek istediğini anlamak dahası dinlemek zaman zaman güçleşebilmektedir. Sivil toplum örgütleri de yine kendi misyon ve hedefleri dışına çıkamayacakları için onlar açısından da tam anlamıyla tarafsızlıktan söz etmek mümkün olamayacaktır. XX. yüzyıl boyunca kültürel diplomasinin devlet eliyle gelişimi sivil toplum örgütlerinin çoğalması şeklinde kendisini göstermiştir. Devletler yalnızlaştıkları bölgelerde karşılıklı hoşgörü, güven ve diyalog temelli, kalıcı ilişkiler kuramazken sivil toplum örgütleri bu tarz ilişkiler kurmak ve devam ettirmek konusunda başarılıdırlar. Pek çok bürokratik eylem ve süreç, devletlerin inisiyatif alma, iyi niyet üzerine kurulu girişimlerde bulunma konusunda özgürlük alanını kısıtlar. Sivil toplum örgütleri bu noktada daha özgürdür. Özetle diyebiliriz ki; ne yalnızca devlet ne de sivil toplum kuruluşları kültürel diplomasiyi daha aktif kılabilir, tam tersine, kültürel diplomaside uzun süreli, kalıcı bir başarı elde edebilmek için devlet ve sivil toplum kuruluşları ortak çaba sarf etmelidir (Gienow-Hecht ve Donfried, 2010: 22-23). Kültürel diplomasi, devlet ve devlet dışı kuruluşların ortaklığıyla daha da güçlenebilir.

Soğuk Savaş Dönemi, kültürel diplomasinin etkin bir silaha dönüştüğü dönemdir ve 1975'e kadar blok içi tesianütü artırıcı önemli bir unsur olma rolünü sürdürdü. 1975 tarihli Helsinki Nihai Senedi'nin imzalanmasıyla kültürel diplomasinin etki alanı genişledi; bloklar arası güç-denge ve ilişkilerinde yumuşatıcı aracı konumunu üstlendi. Küreselleşmeyle birlikte değişen güvenlik algıları, devlet dışı aktörlerin de diplomaside yer edinmesine, diplomasinin içerik ve yöntem değiştirmesine, devletlerin çıkar ve imaj tanıtım kurumu olarak karşımıza çıkmasına imkân sağladı. Bu noktada diplomasi anlayışının, diğer ülkelerde kendi kültürel, sosyal yapısına karşı cazibe uyandırma şekline dönüştüğü görülmektedir (Purtaş, 2013: 3-4). Küreselleşme, kültür merkezli bakış açısıyla değerlendirildiğinde, fikirlerin hızlı

sirkülasyonu ile birlikte, dünyanın farklı jeo-kültürel bölgelerindeki kültürel habitusları ve sanat türlerini tek tipleştirme eğiliminde evrensel bir süreç olarak tanımlanabilir. Kitle iletişim araçlarının hem vektör hem de aktör konumunda olduğu küreselleşme, modern toplumların organizasyonunu etkilemektedir. Kültürel diplomasinin temel hedeflerinden biri, ülke çıkarlarının, kendi kültürel özgünlüğünün devamlılığını tehdit eden, sınırları kaldıran, küreselleşmenin doğurduğu her bir durum, olgu, girişim ve nesneye karşı korunmayı sağlamaktır. Küreselleşmenin yarattığı en büyük tehditlerden biri; kültür endüstrilerinin gelişimine zemin hazırlayan, kitle kültürünün yayılımıdır (Aydoun ve Kenbib, 2015: 10-12).

2.3.Kültürel Diplomasi Araçları

Kültürel diplomasi, eylem alanını, ulusun kültürel sermayesini oluşturan bütün unsurları kullanacak şekilde geniş tutmaktadır. Ulusun kültürel sermayesinin ve uluslararası kültürel piyasanın doğru incelenmesi ve gerçekçi bir değerlendirmeye tabi tutulması gerekmektedir. Bu analiz ve değerlendirme, sermayenin doğru zamanda uygun alana, çıkarlara hizmet edecek şekilde sokulmasını sağlayan araçların tespit edilmesi için gereklidir. Kültürel diplomasi araçları; sivil toplum örgütleri, dil kursları, öğrenci değişim programları, sanatsal faaliyetler (sinema, kitap, resim, sergi, fuar, konser, müzikal, gösteri), kültür merkezleri, okullar vb. şeklindedir. Söz konusu araçlar ait oldukları alanlar içerisinde anlam kazanmaktadır. Her araç kendi alanında sermayeleşebilme özelliğine sahiptir. Bu nedenle araçlar, çalışmada alanları ile birlikte ele alınacaktır. Bu alanlar; sosyal yapı, yönetim şekli, dil, sanat ve ekonomik sistemlerdir.

2.3.1. Sosyal Yapı

Toplum, sürekli olarak değişen, devingen bir yapıya sahiptir nitekim birey temelli sosyal bir örgüttür. Bireyin sosyal bir varlık olduğu gerçeğini göz önünde bulundurursak birey ve toplum arasında karşılıklı ve içkin bir ilişki olduğunu, sosyal yapıyı toplum ve bireyin karşılıklı ve beraber şekillendirdiğini söyleyebiliriz.

Sosyal yapı kavramı, toplumsal yapı kavramı ile karıştırılabilmektedir fakat aralarında küçük farklar bulunmaktadır. Toplumsal yapı kavramı, sosyal yapı kavramına nazaran daha dar bir kapsama sahiptir. Güzel'e göre toplumsal yapı kavramı, Sanayi Devrimi'nin getirdiği şehirleşme fenomenini anlatmak üzere kullanılmıştır. Toplumsal yapı, tarihsel süreçteki tek bir kesite yönelik bir kavram

iken; sosyal yapı dünden bugüne farklı sosyal yaşanmışlıkların geçirdiği değişimlerin hepsini kapsayıcı genişlikte bir kavramdır.¹ Toplumsal yapı kavramı, eşzamanlı özellik sergileyen bir olgu olmakla birlikte; sosyal yapı artzamanlı nitelikte bir olgudur diyebiliriz.

Sosyal yapı, bir toplumun hem maddi hem de manevi boyutunu içermektedir. Manevi boyut, kültürel yapıyken; maddi boyut fiziki yapıyı ifade etmektedir. Kültürel yapı, kültüre dair bütün öğeleri (örf-adetler, yaşam tarzı, sosyal statü ve roller, inanç sistemi, dil, değer yargıları, vb.) kapsamaktadır. Fizikî yapı ise; ulaşım, barınma, nüfus, ekonomi, eğitim vb. olguları kapsamaktadır (Bayraktar, 2003: 19). Sosyal yapının ortaya çıkışı yapay müdahaleler olmaksızın, birey ve toplumun geçirdiği süreçler ve bu süreçleri şekillendiren faktörlerin etkileşimiyle gerçekleşmektedir. İnsan eliyle yapılmayan fakat insan yaşantısıyla doğan bir yapıdır.

Sosyal yapı, sürekli olarak yeniden inşa edilen, yeni yapılanmalara maruz kalan ve zaman zaman yapısız bir forma bürünen bir olgudur. Kendisini var eden toplum ve toplumsal öğelerde var olan özellikler ve onları yeniden yapılanmaya yönelten dışa bağımlı özellikler sosyal yapıyı sabitlikten uzak kılar (Tolan, 1983: 277, akt: Bayraktar, 2003: 22). Sosyal yapı bireyden gruba, gruptan topluluğa, topluluktan topluma doğru gelişen bir devamlılık arz etmektedir. Egemen olan ve egemen olunan gruplardan, onların sahip olduğu statülerden ve ait oldukları sınıflardan, bu sınıfları ve grupları yöneten doxalardan (kurallar) oluşan katmanlaşmış bir yapıdır.

Sosyal yapının barındırdığı unsurlar, her toplum için aynıdır ancak her toplumun o unsurları ele alış biçimini yönlendiren kurumları, normları ve değerleri farklıdır. Bu nedenle her toplumun sosyal yapısı farklıdır. Sosyal yapı farklılıkları; toplumların şekillenişinde, sosyal, politik, ekonomik doxaların belirlenişinde ve/veya uygulanışındaki toplumsal ayrışmalardan doğmaktadır. Bu farklılaşma noktasında etkin olan pek çok kurumsal sistem bulunmaktadır ve bu sistemlerin başında eğitim sistemi gelmektedir. Eğitim sistemi, bireylerin sosyal yapıya adapte olabilmelerini, bu yapının içerisinde var olabilmeleri için gerekli kültürel ve sosyal sermaye donanımına ulaşabilmelerini sağlayıcı/destekleyici niteliktedir. Eğitim, sosyal

¹ Güzel, S.,”Sosyal Yapı” ve “Toplumsal Yapı” Birleşeninde “Sosyokültürel Yapı”, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/100960> Erişim Tarihi: 27.05.2018, Saat: 20:50

yapının en önemli parçası olan bireyin davranışlarında kalıcı değişiklik oluşturmayı hedefleyen, dizgesel bir yapı sergilemektedir. Eğitim; devlet tarafından, sosyal yapının manevi boyutunun bilinçli planlanan bir sistem içerisinde bireylere aktarılmasını sağlamaktadır ve aynı zamanda ülkenin psikolojik, sosyal ve kültürel tarih temelli imajının ulusal boyutta ve uluslararası arenada sağlıklı tanıtımı ve teminatı açısından önemli bir kültürel diplomasi organıdır.

Öğrenci ve öğretim elemanı değişim programları, yurtiçi ve yurtdışındaki farklı kültürel dokuların, kısmen veya tamamen farklı sosyal yapıların hâkim olduğu coğrafyalarda eğitim sistemi içerisinde ülke imajının doğal bir şekilde sunulması için yardımcı kültürel diplomasi araçlarıdır. Global ölçekli ve sadece yurtiçi temelli olan, lise, lisans ve lisansüstü düzeydeki öğrencilere hitap eden, öğretim elemanlarının da faydalanabileceği değişim programları bulunmaktadır. Bunların içinden en bilineni olan Erasmus Hareketlilik Programı, yükseköğretim kurumlarının birbiri ile işbirliği yapmalarını, ortak projeler üretmeleri için mali destek sunarak, öğrenci ve akademisyen değişimi aracılığıyla Avrupa’da yükseköğretimin kalitesini yükseltmeyi hedefleyen bir Avrupa programıdır. Bu programdan faydalanabilen ülkeler şu şekilde sıralanmaktadır: Avrupa Birliği’ne üye ülkeler, aday ülkelere Türkiye, Hırvatistan ve İsviçre, Avrupa Ekonomik Alanı üyeliği bulunan Lihtenştayn, İzlanda ve Norveç.² Mevlana Değişim Programı, yurtiçinde eğitim-öğretim hizmeti sunan yükseköğretim kurumları ile yurtdışındaki yükseköğretim kurumları arasında hem öğrenci hem de akademisyen değişimi olanağını sağlayan bir programdır. Mevlana Değişim programının başat hedefi; Türkiye’yi, eğitim sisteminin yükseköğretim alanında cezbedici konuma getirmek, en çok tercih edilen ülkelere biri haline getirmektir. İkinci ve en az diğeri kadar önem arz eden hedefi ise; küreselleşen dünyada, kültürel farkındalığın ve buna bağlı olarak da kültürel hoşgörünün arttırılmasını sağlamaktır. Bu programdan yurtiçi ve yurtdışındaki bütün yükseköğretim kurumları yararlanabilmektedir.³ Mevlana Değişim Programı, tüm dünyayı kapsayıcı niteliktedir. Ayrıca ilgililere (değişim programından yararlananlara) uluslararası kültürel farkındalık, beceri ve donanım kazandırma hedefindeki Global Exchange Öğrenci Değişim Programı, hibersiz bir değişim programı olan Overseas Exchange

² erasmus.mu.edu.tr/tr/erasmus-programi-1450 Erişim Tarihi: 05.06.2018 Saat: 21:35

³ www.yok.gov.tr/web/mevlana/anasayfa Erişim Tarihi: 05.06.2018 Saat: 21:50

Değişim Programı, 15-19 yaş aralığındaki öğrencilere yönelik olan ve daha çok yabancı dil eğitimi temelli bir program niteliğindeki Rotary Youth Exchange Programı, Uluslararası Lise Öğrenci Değişim Programı da (WCEP) uluslararası öğrenci hareketliliğine hizmet vermektedir.

Yukarıda adı geçen değişim programlarının aksine, Farabi Değişim Programı, ülke sınırları içerisindeki yükseköğretim kurumları arasında öğrenci ve öğretim elemanı hareketliliğini öngören bir programdır. Ön lisanstan doktora düzeyine kadar her düzeydeki öğrenciye değişim imkânı sunmaktadır. Ulusal Psikoloji Öğrencileri Değişim Programı (UPOD) da tıpkı Farabi gibi sadece yurtiçi öğrenci hareketliliğini öngören, lisans düzeyindeki psikoloji bölümü öğrencilerine yönelik birkaç günlük değişim programıdır, şehirler ve kültürlerarası iletişim ve etkileşimi arttırmayı amaçlamaktadır.

2.3.2. Ekonomik Sistemler

Ekonomi, bir toplumu var eden insanlar ve onların hayatta var olabilmeleri için gerekli yaşam koşullarının sağlanması için gerekli mal, hizmet üretimi ve tüketimi, rekabet ve paylaşım temelli, gelir-gider doğrultulu bir olgular bütünüdür. Sistem, bir sonuç elde edilmek üzere başvuru yöntem ve tekniklerin uyumlu bir şekilde bir araya gelmesinden/getirilmesinden oluşan bütündür. Ekonomik sistem kavramı ise, bir toplumun varoluş dizgesinde doğan gelir-gider, üretim-tüketim, mal-hizmet, arz-talep dengelerini sağlayıcı davranışsal veya kurumsal bir organizasyondur şeklinde tanımlanabilir (Zeytinoğlu, 1985: 1-2). Ekonomik sistem, bir toplumu uyumsuzlaştıran maddi dengesizlikleri iyileştirmeyi amaçlayan sosyal bir organizasyondur. İhtiyaçlar ve mal-hizmet üretimi, gelir ve gider dağılımı, arz-talep doğrultusunda tüketimin üretime karşı konumu, sosyal ve ekonomik sermayenin adil paylaşımı, ekonomik sistemlerin üzerinde durması gereken konular arasında yer almaktadır.

Ekonomik sistemin sağlıklı çalışabilmesi, ilgili toplumun sosyal, kültürel, politik ve ekonomik yapısıyla uyumlu olması koşuluna bağlıdır. Ekonomik sistem aslında toplumu var eden dinamiklerin doğal kaynaklar ve üretime tabi yapay kaynakların, sosyokültürel ve siyasi olguların ahenkle işlediği, birbirini tamamladığı bir organizasyonun en önemli parçasıdır. Ekonomik gelişmişlik düzeyi değiştikçe ekonomik sistem de değişir. Aksi takdirde, yani ekonomik sistemin sabit kalması

hâlinde sağlıklı bir ekonomi politikası uygulanamaz. Bu durum, toplumdaki pek çok yapının dizgeli çalışmasını engelleyici niteliktedir ve bu nedenle tercih edilen ekonomik sistem esnek olmalıdır. Dahası, tek bir sistem türüne takılı kalmak da sakıncalıdır. Ulusal ve uluslararası toplumların ve kurumların hızla değiştiği dünyada yapılar arası uyumu koruyabilmek için ekonomik sistemler ve kurumlarını esnek, değişken ve bütünleyici bir formda uygulamak daha sağlıklı olabilir. Ekonomik sistem, aynı zamanda toplumdan topluma ve zamandan zamana değişen insanî ihtiyaçlara cevap verebilmelidir nitekim insanlar bir toplumun varoluş sebebidir. Hümanist yaklaşımın öncü isimlerinden Maslow, insanı hayata karşı güdüleyen yegâne şeyin gereksinim olduğunu ileri sürer ve bu doğrultuda bir gereksinimler piramidi geliştirir. Bu gereksinimler hiyerarşisinde ilk basamak fizyolojik ve bedensel gereksinimlere ayrılmıştır ve her bir basamakta var olabilmenin, kendini var edebilmenin, kendini gerçekleştirebilmenin ön koşulu olan gereksinimler hiyerarşik bir sırayla karşımıza çıkmaktadır (Erden ve Akman, 2015: 224). Bu piramit, toplumun çekirdeği olan insanın gereksinimlerle şekillendiğini gözler önüne sermektedir, bunun yanı sıra ekonomik sistemlerin işlerliğinin tabandan tavana sistemi şekillendiren gereksinimleri doğru tespit edip onları minimize etmesine bağlı olduğunu bizlere duyumsatmaktadır.

Ekonomik sistemlerin temel çıkış noktaları, işe koşulacak kurumları ve alanları, beraber armoni oluşturacağı diğer sistem türünün tespiti, toplumların temel, orta ve üst düzey ihtiyaçları çerçevesinde ve temel yapısal durumları göz önünde bulundurularak yapılmalıdır. Ekonomik sistem, hem yapı hem de gereksinim analizleri doğrultusunda oluşturulması gereken ekonomik bir düzendir. Ekonomik sistemin şekillenışı, toplumu oluşturan bireylerin kendini gerçekleştirme ve eğitim sistemlerinden faydalanma dereceleri doğrultusunda üretimde bulunmak, bu noktada üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmeleri ile gerçekleştirilebilir. Birey ve gereksinim temelli bu sosyal organizasyon birçok farklı çeşidi içerisinde barındırmaktadır. Bunların arasında öne çıkanlar; özel mülkiyetin kabul gördüğü, tercih ve teşebbüs serbestliği, bireysel (şahsi) çıkar, rekabet ve kâr amacının ön planda tutulduğu kapitalist ekonomik sistem, laissez-faire ve laissez-passer ilkesi üzerine kurulu liberal ekonomik sistem ve önceki iki sistemin aksine, sermaye (üretim araçları) yönetiminde özel mülkiyetin değil, kamusal mülkiyet hakkının söz konusu olduğu, ekonomik faaliyetlerin denetim sorumluluğunun kamuda veya

kamusal kurum ve kuruluşlarda bulunduğu sosyalist ekonomik sistem ve fikir babasının Marx olduğu, kuralsız, hiçbir sınıf ve devlet olgusunun kabul görmediği siyasal bir ideolojinin ürünü olan komünist ekonomik sistemdir.

Bir toplumda ekonomik sistemin kabul edilebilirliği, geçerliği ve güvenilirliği o toplumun siyasal sistem ve siyasal kültürüyle uyumlu bir yapı sergilemesiyle mümkün olabilmektedir. Ekonomik sistem, uygulanacağı toplumda hâkim olan siyasal kültürle uyumlu olmalıdır nitekim ekonomi, günlük yaşam, eğitim, sağlık ve pek çok alanın oluşumunda, alanlarda aktif olan aktörleri yönlendirmede, alanların doxalarını belirlemede ve alan sermayelerinin yönetiminde, siyaset önemli bir noktada yer almaktadır. Siyasal kültür, toplumun politik bir sisteme ilişkin edindiği bilgi, sergilediği tutum, davranış ve geliştirdiği değer yargılarının bütünüdür. Üç çeşit siyasal kültür bulunmaktadır. Bunlar katılımcı kültür, yerel kültür ve bağımlılık kültürü şeklinde sıralanmaktadır. Bu siyasal kültür türlerinin her biri ayrı siyasi yapıya tekabül edebileceği gibi birden fazla siyasal kültür türü bir siyasal yapıya uyarlanabilir ve bir siyasal kültür türü birden çok siyasal yapıda yer alabilir. Siyasal kültür toplumsal ve bireysel yaşanmışlıklarla şekillenen ortak bir geçmişin izlerini taşır (Canan-Sokullu, 2015: 104, 107-108). Bu ortak tarih toplumsal birlikteliği sağlayan tüm yapılarda tabana yayılmış durumdadır ve bu yapılar arası geçişte siyasal yapıyla uyumlu geliştirilen siyasal kültür ve ekonomik sistem önemli bir role sahiptir.

Ulusun kültürel ve ekonomik değerlerinin uluslararası arenada tanınır kılınması için fuarlar araçsallaştırılabilir. Fuarlar, bir ülkenin üretim araçlarının (sermayesini) diğer uluslara tanıtılması ve böylece talebin arttırılmasını sağlayıcı niteliktedir. Fuarlarda sermayeleştirilmiş ürünlerin tanıtımı için cezbedici stantlara ve karşı ulusun dilsel ve kültürel sermayesine hâkim personelin varlığına gereksinim duyulmaktadır. Sergiler de bu kapsamda değerlendirilebilir çünkü tarihi, kültürel ve sanatsal değerlerin sergilenmesi, ülke imajını tanıtıcı ve ülkeyi cazibe merkezine dönüştürücü etkiye sahiptir. Bu nedenle sergilenecek ürünlerin (eserlerin) seçimi ve sunumu özenle yapılmalıdır. Sergilerin yanı sıra konserler de ekonomik sistem araçları arasında sayılabilir. Farklı ülkelerde verilen konserlerde ulusal, sosyal, politik ve kültürel kimlik tanıtımı, ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyinin hissettirilmesi sanatsal bir etkinliğin içerisinde kendiliğinden, doğal bir şekilde gerçekleşir. Aslında hem

sergiler hem de konserler toplumun siyasal kültürünün bir yansımasıdır. Bu nedenle siyasal kültür ve ekonomik sistemin uyumluluğu ile bu iki alanda arz-talep, üretim-tüketim dengesi kurulmalıdır.

2.3.3.Yönetim Şekli

Yönetim, karar alma, kararları uygulama ve uygulayıcı konumdakileri yönlendirme, irili-ufaklı sorunları tanımlama ve çözümlenme, eylemsel ve fikrî her tür durum ve etkinliği organize etme şeklidir. Yönetim hem bir sanat hem de bir bilimdir. Duygu örüntüsü olan insanın davranışlarını yansıtması ve soyut yönünün ağır basmasıyla sanat, bu davranışların sistemleştirilmesi, sistemsel olarak gruplanıp farklı eleştirel bağlamlara yerleştirilebilen, deneysel ve gözlemsel incelemeye imkân sağlamasıyla da bir bilimdir.

Yönetim, odaklandığı görüş ve değişik davranış modelleri açısından birçok farklı türü içerisinde barındırmaktadır. Bırakınız yapsınlar (laissez-faire) görüşünü benimseyen yumuşak (liberal) yönetim şekli, ekip çalışmasını önceleyen katılımcı yönetim şekli, insana verdiği değerle öne çıkan, insanı önceleyen hümanist yönetim şekli, orta yol politikasının benimsendiği yönetim şekli ve üretimi her şeyin önünde gören, işe ağırlık veren otoriter yönetim şekli bunların arasında sayılabilir. Otoriter yönetim şeklinde; yöneten yönetilenlerle sınırlı ve sert bir iletişim kurar, yönetilen üretime katkıda bulunduğu ölçüde değerlidir ve yine ona verilen bu değer de sınırlıdır. Üretimin artmasının, otoriter bir yönetici ve yönetilenlerle kurulan katı ilişkiye bağlı olduğu görüşünü temel alan otoriter yönetim şeklinin aksine hümanist yönetim şeklinde, yöneten ve yönetilen, yönetilenle yönetilen arasında daha sıcak bir iletişim mevcuttur. İnsan unsurunun, iş ve üretimden daha değerli görüldüğü hümanist yönetim şeklinde; yönetilen insandır, birinci sıradadır ve öznedir, üretim işe dayalı bir nesnedir ve ikinci sıradadır. Otoriter yönetimde üretim-hizmet, hümanist yönetim şeklinde insan (yönetilen) daha öncelikli konumdayken bırakınız yapsınlar görüşündeki yumuşak yönetim şeklinde ne üretim-hizmet ne de yönetilen daha fazla önem atfedilen konumdadır. Her şey eşit ve olması gerektiği kadar önemsenir. Yöneten yönetilene işi söyler ve yaptığını varsayar. Varsayımlar ve müdahalesiz bir yönetim anlayışının hâkim olduğu yumuşak yönetimde, olması gerekenin altında performansa sahip yönetilenin, üretimin bir parçası olarak kabul edilmesinde herhangi bir sorun görülmemektedir. Katılımcı yönetim şeklinde ekip

çalışması ön plandadır. İnsan (yönetilen) ve üretim-hizmet unsurlarının her ikisine de eşit derecede önem atfedildiği bu yönetim şeklinde yönetilenden beklenen, kişisel başarıların yanı sıra bir ekibin parçası olarak, ekip ruhuyla hareket edebilen pozitif ve yapıcı bir birey olmasıdır. Orta yol politikasının benimsendiği yönetim şeklinde, ne üretim-hizmet insan unsurunun üzerinde bir yere konur ne de insan, üretim-hizmet unsurunun üzerindedir. Her ikisini de dengede tutucu bir görüş hâkimdir. Her iki unsurda da, belli ölçülerde yaşanacak kayıplar, bir unsurda yaşanacak dönüşü olmayan, büyük kayıpların yaşanmasına yeğ tutulmaktadır.⁴ Bu noktada, insanın kendisini üretim uğruna heba etmesi ya da insanın mutluluğu uğruna üretimin yok edilmesi, üretim ve insan unsurunun eşit derecede önemsiz görülmesi şeklindeki uç yönetim şekillerinden (otoriter, hümanist, liberal) ayrılmaktadır.

Yönetimin, pek çok disiplinin yolunun kesiştiği kültürden ayrı değerlendirilmesi çok da mümkün değildir. Kültür, planlı bir yönetimin boyunduruğu altına girdiği an tahribata uğrar fakat kültürel sermaye yönetimden tamamen kopuk, kendi doğasına terk edildiğinde etkisizleşir ve hatta yitikleşir. Günümüzde yönetim, sosyal gücün etkisinden uzak kalmaz, o artık sadece resmî mercilerin yetki alanında değildir. Kültürün soyut bir güçle sardığı sosyal hayatın içinde, sosyal güçlerle (sivil kuruluşlar, toplumsal örgütler, vb.) temas hâlinindedir. Kültür, kendisini en az deneyimleyenler için irrasyonel bir alandır ve bu alanın en belirginleştiği noktada yönetim ve kültürel alan arasında yabancılaşma gerçekleşmektedir. Kültürel amaç ile yönetsel rasyonellik arasında sarmal bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Kültürel sermaye konumunu elde eden “şeyler”; doğaya, doğal olana hâkim olma evresine girer ve bu etapta kültürel rasyonellik ile rasyonellik derecesini daha da arttırmış olan iktidar türlerinde kendisini gösterir. Kültürel olan geneldir ve özeli, kendisine dâhil etme çabasıdadır. Yönetim ise, genelin özel karşısındaki temsilidir. Yönetimin kültürden heteronomi beklentisine karşın, kültürün yönetimden beklediği genele yansıttığı dışsal soyut gücüne boyun eğmesidir. Yönetim, ürün-hizmet süreçlerinin etkin kısmıdır; kültür, sosyal ve biyolojik hayatın yeniden üretim süreçlerinin lokomotifidir. Bununla birlikte kültür, ürün-hizmet süreçlerinden ayrı (bağımsız) değerlendirildiğinde, maddi olandan uzaklaştırıldığında fiziksel ile ussal

4

http://www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/e4aa02ad5ed6caf_ek.pdf?dergi=Amme%20Idaresi%20Dergisi
Erişim: 16.07.2018 Saat: 19:00

hizmet arasında sosyal bir kopuş yaşanır. Kültür ve yönetim ussal ve sosyal düzlemde birbirine zıt iki olgu gibi kabul edilseler de yönetimde kültürün, kültürel nesnede de yönetimin etkilerini görmek mümkündür. Özellikle yönetimin insan hayatının ötesine giden kültürün en güzel nesnelere olan sanat eserlerindeki baskın rolü, eserin (resim, karikatür, film, tiyatro, vb.) kültür temelli, yönetim yönelimli bir forma bürünmesine sebep olmaktadır. Bu yönüyle yönetim, kültürün insanlık tarihiyle birlikte var olagelen silahını ele geçirir. Bu silah, kitlesel etki gücüdür; kitleleri cezbetme ve bu şekilde propaganda yoluyla kendine çekme, kendini cazibe merkezinin temsil ögesine dönüştürmedir (Adorno, 2014: 121-142). Bu kültürel diplomasinin amaç ve hedeflerine uygun bir silahtır. Bilindiği üzere kültürel diplomaside asıl hedef; sert güce başvurmadan, yumuşak güç kullanarak, propagandayla ülkeyi cezbedici konuma getirmek, diğer kültürden kitleleri ülkeye çekmektir. Sanat, bu amaç uğrunda araçsallaştırılacak önemli öğelerdendir. Yönetimin doğru müdahaleleri ve kültürün soyut etkisiyle harmanlanan eserler, ülkenin cazibesini arttırabilirler ve bu sayede kültürel sermaye önce sosyal sonra da ekonomik sermayeye dönüşerek yeniden üretim sürecine girebilir. Yönetim ve kültürün sağlıklı birlikteliği topluma her anlamda faydalı bir yeniden üretim olarak yansiyabilir.

2.3.4. Dil ve Sanat

Sanat, kültürün estetik aktarım yöntemidir. Ressamın renklerle, ozan ve yazarların sözcüklerle eserlerine katmak istedikleri anlam ruhlarının şekillendiği toprakların kültürüyle imlem boyutuna ulaşmaktadır. Bir rengi, bir sözcüğü anlamdan öteye, içerikten ileriye taşıyan imlem, sanatçının imler yaratma arzusunun dışında, kültürün soyut dili olarak doğmaktadır. Sanatçının eseri dilsizdir; sanatı anlatan, kültürel bağlamda anlaşılabilir ve bazen kültürlerarası boyutta çözümlenebilen bir nevi dilsiz dildir.

Dil; insanın sosyal ve kültürel kimliğini kuşatan bir yapıya sahiptir, insan iç dünyasının dış dünya ile temas kurmasına ve bu temas doğrultusunda sosyal ilişkilerde eyleyen konumunu elde etmesine zemin hazırlar. Bununla birlikte sanatçı, eserini oluştururken dilin yapısal varlığından uzaklaşmalı, sözcük duvarlarını aşip dilin özsel varlığına ulaşabilmelidir. Bu sayede dili sanatsal bir ürüne ve sanatsal ürünü de dilsel bir iletişim aracına dönüştürebilir. Nitekim sözcükler bilincin

tercihidir, dil kullanım şekli ise bilinçdışının bilince uyguladığı baskının bir yansımasıdır. Sanat eseri, bilinç ve bilinçdışının birbirine karışmasıyla doğar. Sanatçı eserini üretirken, sözcükler dilin ahenkli varoluşu içerisinde kendi duvarlarını yıkarlar, bilincin daha ötesine, sanatın merkezine varırlar. Sözcükler hem sanatçıdan doğar hem de sanatçıdan bağımsızlardır (Sartre, 2014). Sanatçı sözcüklerin sanatsal varlığı karşısında kendi kültürel kimliğini, farklı kültürlere ilişkin bilgi ve ilgisini, kendi dışında bir nesne olarak vücuda getirdiği eserin eyleyici öznesi konumunda kendisine yer ararken, eylemden etkilenen ikincil bir özne konumunu kabullenir. Sözcükler, sanatçıdan doğsa da evrimsel süreçte kendisini hissettiren kültürel dokunun, sosyal bilincin ve bireysel bilinçdışının yüzeyini oluşturan parçalardan beslenerek sanatçısına dâhi eyleyiciliğini unutturabilir. Sözcükleri, sanatsal dile dönüştüren bu unutkanlıktır. Sanatçıyı, sanatsal üretime iten duygu, sözcükleri farklı ruhların dokunabildiği ve farklı ruhlara dokunabilen nesne haline getirir. Bu nesne aracılığıyla kültürel tanıtım ve kültürel tanışma gerçekleşir, kültürel etkileşim doğar. Sanat eseri, ruhsal bir nesne formunda kültürlerarası bir yolculuğa çıkar. Bu sayede kültürel diplomasinin etkileme yoluyla kültürel, sosyal ve ekonomik sermayede güç elde etme hedefi oyun alanında kendisini gösterebilir.

Sanat sadece nesneleşmiş bir eserden ibaret düşünülemez. Sanat bir ulusun kendisini ruhsal anlamda var ediş ve bu varoluşu farklı uluslara sunma şeklidir. Sanat ulusun tarihini, inanç sistemini, bilinçaltı travmalarını, siyasal kültürünü ve kültürel özünü sermayeleştirmesidir. Sanatın başlıca hedefi; karşı tarafta farklı duygulanım durumları yaratmak olmakla birlikte, sanatın varoluş hedefi doğduğu ülkenin ulusal psikanalitik yapısını, sosyokültürel dokusunu uluslararası alanda semboller aracılığıyla iletmektir. Sözlerden bağımsız olan bu iletişim, uluslararası dilsel bir yapıya bürünür. Sanatın edebiyat alanı ön plandaysa bu defa sözlerle kurulu fakat sözlerden çok daha öte dilsel bir iletişimden bahsetmek mümkündür. Edebiyat, yazar ve şairin, tualini renklerle bezeyen ressam gibi kâğıdın üzerine sözleri serper; sözler, esere dönüştükten sonra sanatçısından, hatta ait olduğu dilden dâhi bağımsız bir hal alır; onlar artık algılandıkları ruhsal alandaki başka bir dile aittir. Eserde kullanılan dil eksiktir ve bu algılanan yeni dil sayesinde tamamlanır. Sanatçısına yabancılaşan dil, alıcısında yerleşmektedir. Bu yeni dil, kültürel diplomasinin cezbetme amacına hizmet eden sanatsal bir araçtır. Kültürel diplomasini, dili ve dilsel olguları, sanatı ve sanatsal olguları kendisine araç edinir.

2.4.Benzeşim ve Ayrışım Noktalarıyla Kültürel Diplomasi ve Kamu Diplomasisi

XV. yüzyıl ile Birinci Dünya Savaşı arasında geçen beş yüzyıllık süreçte kullanılan ve gizlilik temelli geleneksel diplomasi, Birinci Dünya Savaşı ile birlikte yerini açıklık ilkesinin öne çıktığı yeni diplomasi anlayışına bırakmaya başlamıştır, özellikle Soğuk Savaş dönemi sonrası diplomaside anlayış değişiklikleri yaşanmıştır ve diplomaside yeni alt alanlar ortaya çıkmıştır. Geleneksel diplomasiden yeni diplomasiye geçişte kitle iletişim araçlarında ve diğer alanlardaki teknolojik ilerlemeler ile küreselleşme büyük bir etkiye sahiptir. Artık diplomasi sadece devletlerden ve onların isteklerinden ibaret politik bir araç değildir; o ulusal, uluslararası ve ulus aşırı kamuyla ilişki kurma, onlarda etki bırakma amacına hizmet eden bir alandır. Alanın çağa, teknolojiye, iletişimde ve ulaşımda varılan gelişmişlik düzeyine bağlı olarak değişken yapıya bürünmesi, uluslararası yeni aktörlerin oyuna dahil olmasına yol açmıştır. Böylelikle uluslararası çevrede güç sahibi olmak ve bunu da bir yabancı kamu-aktör ilişkisi inşa etme hedefindeki ülkelerin, kamu diplomasisini araçsallaştırmasına, kamu diplomasisinin de klasik kamu diplomasisine nazaran daha gelişmiş, uygulamada farklılıkları olan yeni bir kamu diplomasisine evrilmesi süreci başlamıştır. Kamu diplomasisi, Soğuk Savaş döneminde yaşanan düşünsel mücadelelerin ardından uluslararası arenada önemli bir araç halini almıştır. Küreselleşme ve küreselleşmenin üçüncü evresi olan bilgi çağı kamu diplomasisini kaçınılmaz kılmış, bünyesine yeni teknikler katarak değişime uğramaya itmiştir (krş: Çatal ve Doğan, 2018: 17-20, Akçay, 2014: 6-8).

Dinamik ve çok boyutlu bir kapsama sahip olan kamu diplomasisi iletişim odaklıdır, iletişim yönü devlet- kamu, devlet- yabancı kamu, devlet- devlet, kamu- yabancı kamu şeklindedir. Devlet-kamu yönelimli iletişimde devlet hem kendi kamuoyuna hem de yabancı kamuoyunun nazarında kendi politikasını tanışık kılma amacını gütmektedir. Kamu-kamu iletişiminde sivil toplum örgütleri, kanaat önderleri, ulusal ve uluslararası basın- yayın organları vb. aktif olarak kullanılır. Kamuoyunun özellikle de yabancı kamuoyunun hedef doğrultusunda bilgilendirilmesi ve çıkara yönelik etkinin oluşturulması her iki yönemli iletişimde de ana noktadır. Kamu diplomasisini kavramlaştırma sürecinde ilk adımı atan kişi Thufts Üniversitesi, Hukuk ve Diplomasi Okulu Dekanı Edmund Gullion (1965)'dur (Cull, 2009: 13, 17).

Geleneksel diplomaside izlenen yöntem, uluslararası aktörlerin uluslararası arenada söz sahibi olmak için diğer aktörlerle temas kurmasıdır; kamu diplomasisinde uluslararası aktörün uluslararası çevreyi yönetebilmek için yabancı ulusla temas kurması şeklinde bir yöntem takip edilmektedir. Tarihsel süreçte kamu diplomasisi bir hükümetin diğer devlet ulusuyla olan iletişiminin her daim bir parçası olmuştur fakat her zaman doğrudan ağırlığını hissettirmemiştir.

Kamu diplomasisinde anlayış değişikliği, diplomasideki kültürel paradigma kırılışının ardından gerçekleşmiştir. Buna göre kamu diplomasisinde artık yabancı kamuyu doğrudan iletişim kurmak sadece ilgili kamuyu etkilemek değil bu etki aracılığıyla yabancı hükümetin de diplomatik bakış açısını hatta yüksek politikasını biçimlendirme gücünü elde etme odaklı yaklaşım söz konusudur. Bu yeni kamu diplomasisi klasik kamu diplomasisiyle temelde örtüşmekle birlikte ayrıştığı noktalar da bulunmaktadır. Temelde onları bağdaşık kılan, uluslararası çevreyi yönetme hedefinin sabit kalışıdır. Temel ayrışma ise ana aktör noktasında yaşanmaktadır. Klasik kamu diplomasisinde ana aktör hükümet iken; yeni kamu diplomasisinde sivil toplum örgütleri, hükümet-dışı örgütler, bağımsız bireyler vb. sürecin yöneticisi, ana aktör konumundadır. Yeni kamu diplomasisinin farkları özellikle uygulama alanlarında ortaya çıkmaktadır. Bunlar; uluslararası aktör algısının değişmesi, sivil toplum örgütlerinin diplomatik ilişkilerde baskınlığının artışı, küreselleşmeyle birlikte teknolojiye yaşanan ilerlemeler ve uluslararası aktörlerce kullanılan kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesi; böylelikle de ulusal ve uluslararası haber alanlarında klasik diplomasi döneminde oluşan keskin sınırların silikleşmesidir. Terminolojik alanda da uygulamaya bağlı yenilenmeler olmuştur. Klasik kamu diplomasisinde ulusal marka ve sert güç terimlerine rastlamak mümkündür fakat küreselleşen dünyada ulusal alanın uluslararası alanla giderek birleşmesi politik, diplomatik, hükümet-dışı örgütsel ve bireysel aktörlerin bakış açılarını ve dolayısıyla terminolojiyi değiştirmiştir. Uluslararası imaj ve prestij terimlerinin beraberinde yumuşak güç ile uluslararası markalaşma terimleri de kamu diplomasisinde yerini almıştır (Cull, 2009: 14). Yeni kamu diplomasisi salt iletişimden ziyade ilişki inşacısı bir karaktere sahiptir dolayısıyla yeni aktörlerin ilişki inşasına dahil olması ve iletişimin çok boyutlu olması olağan bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yeni kamu diplomasisinde, oyuna dahil olmak isteyen ve/veya olan aktörlerin ellerindeki sermaye ile oyun sonunda elde edecekleri kazancın devlet çıkarına uygun olmayışı önemli bir sorun olarak kendisini göstermektedir. Oyuna kendi doxalarıyla dahil olan bu yeni uluslararası aktörlerle kurulan ilişki, çıkarların çakışmasından ötürü farklı sermaye türlerinin işe koşulması ve oyuna yeni doxaların konulması şeklinde ilerleyecektir. Bu yeni kamu diplomasisinde uluslararası alanda oyunu sürdürebilmek için sert güç, ekonomik üstünlük veya ambargoya başvurma yararsız olduğu, asıl kültürel cazibe ile bu alanda varlık gösterilebileceği görüşü hâkimdir. Bu noktada sert gücü arkasında bırakan ve tamamen kültürün cezbediciliğini kendisine temel çıkış noktası olarak alan kültürel diplomasiyle birebir örtüştüğü görülmektedir.

Kamu diplomasisi dinleme, müzakere etme (tartışma); kültürel diplomasi, değiş-tokuş diplomasisi, uluslararası yayıncılık ve psikolojik mücadele öğelerinden oluşmaktadır. Dinlemek, birinci sırayı işgal eden öğedir nitekim fikir alış-verişinde bulunabilme ve bu esnada o ulus ve/veya hükümete dair gerekli veriyi elde edebilmede birincil öneme sahiptir. Zamanı geldiğinde bu veriyi kullanarak kendi politikasını yeniden düzenlemek, politik yönelimini değiştirmek ve kamu diplomasisi yaklaşımını genişletebilmesi için aktörlerin, öncelikle iyi bir dinleyici olması gerekmektedir. Müzakerede aktörün uluslararası çevreyi aktif diyalogla yönetme çabası ön plandadır. Bu çabanın altında aktörün özel bir politika, ideoloji ya da aktörün genel çıkarlarını karşı ulusun algısal alanlarında organize edebilme hedefi yatmaktadır. Değiş-tokuş diplomasisi, araştırma, eğitim, kültürel çalışmalar ve kültürlenme amacıyla vatandaşların yurtdışına gönderilmesi ve yurtdışından yabancı vatandaşların kabul edilmesi şeklinde açıklanabilir. Kültürel diplomasi, kamu diplomasisi aracı olarak anıldığı gibi ondan ayrı bir diplomasi alanı olarak da kendisini kabul ettirmeyi başarmıştır. Kültürel diplomasi, kamu diplomasisinden doğmuştur; başlangıçta dış politika ve diplomaside, ulusal kültürün tanıtımı hedefine yardımcı araç şeklinde dar bir kapsama sahipken günümüzde kamu diplomasisinin uygulamada çıkış noktasını oluşturan yabancı ulusu iletişim yoluyla etki altına alma fikrine sadık kalıp kendi alanını oluşturmayı başarmış bir diplomasi türüdür. Kitle iletişim araçlarından faydalanarak uluslararası alanda merkez yönetici konumunu elde etmek isteyen aktörler için kamu diplomasisinin ana çekirdeği haber olan uluslararası yayıncılık ögesi önem taşımaktadır. Psikolojik mücadele, kamu

diplomasisinin algı operasyonu fonksiyonunu üstlenen, bununla birlikte; kamu diplomasisinin bürokratik ve kavramsal çerçevesinin nerdeyse tamamıyla dışında kalan ögesidir. Kamu diplomasisinin taksonomisi dışında değerlendirilebilir. Savaş döneminde karşı saflarda muhalif düşünceler yaratmak, bu düşüncelerin açığa vuruluşunu kolaylaştırmak, direnişi kırmak vb. hedeflerle karşı ulusla iletişim kurmaya dayalıdır. Üç temel propaganda türünü barındırmaktadır. Beyaz propagandada, uluslararası aktör ve karşı ulus arasında gerçekleşen örtük veya açık müzakereler söz konusudur. Siyah propagandada; iletişim tamamen gizlidir, kaynak olarak gösterilen kişi veya kurum, iletilen bilgiler gerçeği yansıtmamaktadır. Gri propagandada kaynak belirsizdir (Cull, 2009: 17-22).

2.5. Dış Politika ve Kültür

Dış politika incelemelerinde, iç politika verilerinden faydalanılması gerekmektedir. Küreselleşen günümüz dünyasında iç politika dışsal, dış politika ise içsel etkilerden bağımsız değerlendirilemez realist teorinin önde gelen temsilcilerinden Hans J. Morgenthau, devlet ve aktörlerin siyasal alanda farklı dış politika yönelimlerini sergileyebileceğini vurgular ve bu yönelimleri üç grupta toplar. Bunlardan birincisi, mevcut durumun devamlılığının arzu edildiği statüko politikasıdır. İkinci olarak bu politikaya karşıt noktada yer alan emperyalizm politikası sayılabilir. Emperyalizm politikası güç ilişkilerinde yenilikçi ve bazen köktenci bir yönelimdir. Son olarak karşımıza prestij politikası çıkmaktadır, globalizmin hakim olduğu yeni dünya düzeninde sert güçten yumuşak güce geçişin farklı bir yansımasıdır (Yılmaz, 2013: 200, 257, 266, 269). Uluslararası alanda her devlet kendi çıkarlarını gerçekleştirmek üzere cezbetmek, caydırmak, ikna etmek vb. yaklaşımlarla hamlelerde bulunur. Her ülke kendi iç politikasına uygun bir dış politika geleneği oluşturur ve bu dış politikanın başarılı olabilmesi için her ülke farklı araçlara başvurur. Dış politika araçları; diplomasi, psikolojik temelli propaganda (kültürel, uluslararası), ekonomik temelli ambargo ve dış yardım, içişlere karışma, nükleer silah, atom bombası vb silahlarla caydırıcılığın sağlanması hedefinin temel alındığı silahlanma tekniği, tehdit ve sert güç temelli askerî teknikler şeklinde sıralanabilir (Gönlübol, 2000: 112-190). Dış politikanın hedefler doğrultusunda kullandığı araçları ve araçsallaştırdığı enstrümanları, kısa ve uzun vadede kendi çıkarlarına hizmet edecek duruma getirebilmek için doğru stratejilerin işe koşulmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Dünya

devleti olma, izolasyonizm, güç dengesinin sağlanması için kurulan ittifak, toplu ittifak ve yanı sıra geliştirilen bireysel politikalar, caydırıcılık, çevreleme, müzakere ve kültür yoluyla etkileme (kendiliğinden yaptırım) dış politika stratejileri arasında kendilerine yer bulmaktadırlar.

Kültür kavramı hemen her alanda etkiye sahip geniş kapsamlı bir yapı içermektedir. Geleneksel yaklaşımda kültür maddi ve manevi boyutlarıyla analiz edilmektedir. Maddi kültür, insanî üretimin somut yansımasıdır; manevi kültür, toplumsal olanın bir arada tutulduğu soyut zemindir. Bilimsel, sosyal, ekonomik, sanatsal ve politik alanların evrildiği günümüz dünyasında kültür ve kültürel analiz de evrimleşmiştir. Bu yeni analiz üç boyutlu forma sahiptir. Bunlar; kognitif (bilişsel), normatif (davranışsal) ve maddi boyuttur. Kognitif boyut, bireyin ben, öteki, ötekiler ve çevreye yönelik geliştirdiği anlam kodlarıdır. Anlam ve anlamlandırma, algılama ve içselleştirme yönelimli inanç kalıpları geliştiren birey kendi us alanını inşa etmiş olur. Anlam kodları davranışları şekillendirip normatif boyuta taşır. Her bireyin anlam kodlarıyla çevrili zihinsel dünyasının simgesel varlığı, davranışlarda somutlaşır. Anlam kodları normatif boyuta maddi boyut aracılığıyla dönüşebilmektedir. İçselleşen kognitif öğelerin dışavurumu maddi boyutun somut öğeleri sayesinde mümkün olabilmektedir (Dikeçligil, 2013: 137-142). Kognitif, normatif ve maddi boyut, simgesel dünyayı sembolize eden soyut bir bütünün görünür, duyulur, hissedilir parçalarıdır. Dünyayı birey zihninden toplumsal algı boyutuna taşıyan kültür, toplumsal algının politik bir aracı olarak uluslararası arenada devlet temsiline bürünen ayırt edici ulusal bir kimliktir.

Kültür, insan tarafından üretilir ve zamanla etkin olan değişkenler sebebiyle yine insan tarafından yeniden üretime maruz kalır. Kültür var edildiği toplumdaki politik eylemlerden, ulusal ve uluslararası siyasi algıdan bağımsız değerlendirilemez nitekim kültür insanî üretimle şekillenmiş bir alandır. Aktörlerinin tamamen insanlardan oluştuğu bu alan ideoloji ve siyasi yapıdan, politik alanda çevre veya merkezde yer alan siyasi aktörlerin eylemlerinden ayrı düşünülemez. Politika bir toplumun yaşayış biçimine en somuttan en soyuta değin dokunan, onu, haliyle kültürü şekillendiren, değiştiren, üreten ve yeniden üreten geniş bir eylem alanıdır. Politik olan kültürel ve kültürel olan da politik izler taşımaktadır (Alver, 2013: 187-193). Genel hatlarıyla bu durumu örneklendirmek için kimlik, ulusal ve uluslararası politik algıdan söz

etmek yerinde olacaktır. Yukarıda da kendilerine yer bulan bu kavramlardan kimlik; bireysel, sosyal, ulusal, etnik, kültürel, siyasal vb. pek çok alt türe sahiptir. Bu bağlamda denilebilir ki, bireyi toplumsal dünyada var eden pek çok kimlik vardır ve hiçbiri kültürden bağımsız değildir. Kimliğin oluşumu, farklı şekillere bürünüşü, kültürel alanın sınırları dâhilinde ve ölçüsünde gerçekleşmektedir fakat siyasal iktidarın simgesel gücü bu noktada devreye girmekte ve bu güç, kimliğin inşasında, alt kimliklerin üretiminde yadsınamayacak ölçüdedir. Özellikle ulusal kimlik inşasında siyasal iktidar, aktif eyleyici rolünü üstlenmektedir. Siyasal iktidar, ulusal benlik algısından uluslararası politika bilincine giden yolu, kültür temeli üzerine kurmaktadır, bunu yapmaması hâlinde bu başarısız bir girişim olarak kalacaktır. Politik algı, kimlikleşme sürecinde oluşan bir olgudur. Bireysel veya sosyal kimlikler, kültürel kimlikler, etnik kimlikler politik algının şekillenip bir ideolojiye evrimleşmesinde en az siyasal iktidar kadar etkiye ve belki daha fazlasına sahiptir. Kültürel diplomasi araçları arasında yer alan sosyal yapı, ekonomik sistemler, yönetim şekli, dil ve sanat da bu süreçte etkin rol almaktadırlar. Bu kültürel diplomasi araçlarının politikadan kopuk özellikle de dış politikadan ayrı olgular olarak değerlendirilmeleri pek de mümkün görünmemektedir. Kültürün içine doğan, kültürü dönüştüren, diğer kültürlerle tanışık kılan sanatçı, bir birey olarak politik, kültürel ve sosyal edinimler örüntüsüdür. Sanatında bütün dokunuşlara yer verecek ve sanatını politik bir araca dönüştürecektir. Bunu yaparken siyasal iktidara simgesel bir güç uygulama dürtüsü, onu içinde yetiştiği sosyal yapının kültürel dokusu çerçevesinde şekillenen simgesel evrene yönlendirecektir. Ulusal ve/veya uluslararası politik algının dışa vurulması kültürel sermayenin el verdiği ölçüde olacaktır. Kültürel sermayenin genişletilmesi, farklı oyun alanlarına girebilmesi ise politik erk aracılığıyla olacaktır.

Kültür ve politika birbirlerini besleyen iki unsurdur. Dış politikada kültürden, kültürel sermayeden destek almadan, karşı ulusun kültürel yapısını, siyasal kültürünü bilmeden bir toplumun uluslararası arenada başarılı bir dış politika yürütebilmesi olası değildir. Kültürel tanışıklık olmadan doğru dış politika araçlarının seçilmesi, doğru sermayelerin, doğru oranlarda siyasal eylem alanına sürülmesi mümkün olmayabilir. Kültür ve politika sosyal yapının hem ürünü hem üreticisidir. Bu doğrultuda sosyal yapıya uygun yönetim şeklinin oluşturulup dış politikanın yürütülmesi, kültürel ve politik olanın bağdaşık olmasına bağlıdır denilebilir. Dış

politikanın çıkış noktasını iç siyasetten aldığı ve iç siyasetin kültürün yoğun etkisine maruz kaldığı gerçeği göz önünde bulundurulursa kültür ve dış politikanın birbirlerine bağlı, içkin bir oluşum sergilemeleri çok da olağan dışı görülemeyecektir. Dış politika, kültürün cezbediciliğine ve kültür, dış politikanın nüfuz gücüne ihtiyaç duymaktadır. Özetle; kültür ve dış politika birbirini besleyen ve birbirinden beslenen iki olgu olarak uluslararası alandaki oyunlarda beraber yer almaktadırlar. Kültür iç alanı organize eder ve dış politika için bir araç olarak uluslararası alana girer; dış politika ondan aldığı güçle dış ilişki alanında etkin olabilir ve varlığını devam ettirebilir.

2.5.1. Diplomasi Tarihi ve Kültür İlişkisi

Diplomasi ve kültür, insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahiptir. İki ulus, toplum arasındaki barışçıl iletişimin simgesi olarak diplomasi, tarih boyunca bu işlevi yerine getirirken kültürden, kültürel üretimden elde edilen ürünlerden faydalanmıştır. Geçmişten günümüze dış ilişkilerde kültürel dokular, kültürel farkındalık ve hoşgörü uluslararası iletişimin içerisinde kendine yer bulmakta ve iletişimin seyrini etkilemektedir.

Modern bağlamda başlangıcı XV. yüzyılda İtalya ile birlikte olmuşsa da diplomasi, her daim devletlerarasında varlığını sürdürmüştür. Antik Yunan'dan başlayarak ad hoc yöntemiyle diplomatik ilişkiler kurulmuştur. Farklı ülkelere politik, ekonomik ve kültürel amaçlarla geçici olarak gönderilen diplomatik görevleri olan yetkililer devlet bünyesinde bulunmaktaydı. Antik Çağ ve Orta Çağ'ı kapsayan bu diplomatik iletişim yöntemi, XV. yüzyılda son buldu. Rönesans, Reform ve Sanayi Devrimi, çağdaş Avrupa dünyasının klasikleşen yönelimlerini değiştirdi, farklı pazar arayışları gündeme geldi. XV. yüzyılın sonunda ve XVI. yüzyılda kalıcı elçilikler kurulmaya başlandı. Vestfalya sisteminin (1648) kuruluşundan sonra kalıcı diplomatik görevlerin hem güç dengesi hem de ülkeler üzerinde oluşturulacak ulusal imajın korunması noktasındaki önemi, Avrupalı ülkelerce anlaşıldı (İlgen, 2019: 247-261). XVII. ve XVIII. yüzyıllarda yerkürenin diğer kısımlarındaki ülkelerle, uluslarla iletişime geçme isteği, yayılmacı bir dış politikanın Avrupalı ülkeleri sarması ve ardından sömürge arayışının doğuşu diplomasiyi şekillenmesine sebep oldu. XIX. yüzyılın ortalarına gelindiğinde ülkesinin ulusal ve kültürel kimliğini, dilini yabancı ülkede tanıttak profesyonel diplomatların dış ilişkilerde düzenli bir misyona sahip

olduğu gerçeği, artık iyiden iyiye ülkeler için gerçek bir gereksinime dönüştü. I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı arasında diplomasi, başarısız, etkisiz bir olgu olarak kaldı. Bu korkunç dönemin sorumluları olarak patlamak üzere olan savaşa dair en ufak bir bilgilendirmeyi ülkelerine yapmayan büyük güçlerin diplomatları gösterilebilir (Kissinger, 1994).

Dünyayı felakete sürükleyen bu iki büyük savaş sonrası i karışıklıklarla boğuşan ülkeler başta olmak üzere bütün ülkeler, önce i politikalarını buna bağlı olarak da dış politikalarını iyileştirmek veya yeniden düzenlemek, savaştan yorgun ulusları için savaşsız zm olan diplomasiyi araçsallaştırmak zorunda kaldı. Truman Doktrini ile birlikte Soğuk Savaş yavaş yavaş tüm yerküreyi sarmaya başladı, bu gergin süreç Sovyetler Birliğinin dağılışıyla son buldu (Kalyon, 2010). Bu yıkım, iki kutuplu düzenden çok kutuplu düzene geçişte etken oldu. Çok kutuplu bu düzen, diplomasiye de küresel bir boyut kazandırdı. Teknolojik gelişmeler, kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesi ülkeler arasındaki sınırların flulaşmasını, kültürel heterojenliğin seyrelmesini, ulusların birbirine daha yakınlaşmasını sağladı. Böylece diplomaside kullanılan yaklaşım, yöntem ve teknikler farklılaşıp arttı; diplomasi, artık sadece devletleri barışlıl yolla birbirine bağlayan bir olgu olmaktan öte uluslara, kültürlere dokunan bir forma büründü. Yeni diplomasi geleneksel diplomasiye nazaran daha çok kültür ve ulus odaklıdır.

Viyana Kongresi (1815), I. Dünya Savaşı (1914-1918), Paris Barış Konferansı (1919), II. Dünya Savaşı (1939-1945), Birleşmiş Milletler'in kuruluşu (1945), UNESCO'nun kuruluşu (1946), NATO'nun kuruluşu (1949) ve özellikle Soğuk Savaş (1947-1991) diplomasinin geçirdiği evrelerde önemli tarihi olaylar olarak yerlerini almaktadırlar (Purtaş, 2013: 3). Tüm dünya düzenini etkileyen bir süreç olan küreselleşme, diplomasinin yüzünü daha çok kültüre dönmesinde, kültürü önceleyen farklı alt alanların doğmasında etkin oldu.

Dış ilişkilerde kültürel alış-veriş, tarih ötesi bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Moğol İmparatorluğu Kağanı Kubilay Han ile İtalya Dk arasındaki karşılıklı sanatsal ve el yapımı ürünler üzerinden gerçekleştirilen hediyeleşmeden, 1851'de Kraliçe Victoria tarafından tüm dünyaya İngiltere'nin sanayileşmede geldiği noktayı göstermek için yaptđđı dünyanın ilk işletmecilik fuarı kabul edilen Londra'daki büyük sergiye ve günümüze değin, insanlar kültürü hep kendi uluslararası imajlarını

oluşturmak, güçlerini sergilemek, kendilerini anlatmak ve en önemlisi diğerlerini anlamak için kullanmışlardır (Yağmurlu, 2019). Kültür, insanlık tarihi boyunca diplomasinin her daim bir kaynağı ve aracı olmuştur. Kültür, diğerlerini nasıl algıladığımız hususunda ve farklılıkları ötekileştirmeden nasıl aşabileceğimiz noktasında belirleyici bir faktördür. Algılama tarzımız ve farklılıkları benimseme derecemiz değişiyor, küresel iletişim arttıkça kültürel dönüşümler yaşanıyor. Kültür kendisi değiştikçe insanın us alanında değişiklere yol açıyor. Kültürler statik konumlarını terk ettiler ve ulusları kaynaştıran, birbirine tanışık, barışık kılan ve hem ait oldukları ulusların hem de diğer ulusların ulusal kültürlerinin şekillenmesinde aktif eyleyici rolünü üstlendiler. Eskiden olduğu gibi sadece kendisini tanıtan statik kültürler yerlerini artık aktif eyleyici kültürlere bıraktı. Küreselleşen dünyada, uluslararası alanda elbette kültür salt pasif bir tanıtıcı olarak kalamazdı. İlgili alanda sermaye gücünü sonuna dek geliştirici hamleler yapacaktı ve nitekim öyle de oldu; diplomatik araçtan diplomasinin alt alanı olan kültürel diplomasiye evrildi. Günümüzde diplomaside kültürel kurum ve kuruluşların etkisi arttı. Hükümetler uluslararası alanda sermayesiz kalmamak, cazibe güçlerini arttırmak ve bunun devamlılığını sağlamak için kültürel endüstriyi iyi yönetebilmelidir ve bunun için de organizasyonların varlığına ihtiyaç duymaktadır. İki ülkenin kamusal kültürü arasındaki farklar derin uçurumlara dönüştüğünde, diplomatik ilişkilerin sekteye uğramaması için bu uçurumları yine kültürle kapatmak gerekir. Bu işlemi kültürel organizasyonlar, kültürel köprü rolüne bürünerek çözebilirler (Bound, vd. , 2007: 15, 10). Kültür, diplomatik ilişkileri iyileştirici, aşılması zor görünen farkları görünmez kılmakta en etkin araçtır. Dolayısıyla kültürün kurumsallaşması ve dış politikayı destekleyen ve aynı zamanda onun aracı olarak ulusal etki düzeyini uluslararası arenaya taşıyıcı güçtedir. Kültür diplomatik ilişkileri başlatıcı, destekleyici ve devamlılığını sağlayıcı unsurdur.

Diplomasi tarihi kültürle başlamıştır, yüzyıllarla birlikte diplomatik ilişkiler biçim değiştirmiş, yeni araç, yöntem ve teknikler alana dâhil olmuştur fakat kültür, alandaki varlığını bazen merkez, bazen de çevre olmak koşuluyla her daim korumayı başarmıştır. Kültür, diplomasinin her daim oyun alanına sokmak için elinde bulundurduğu en değerli sermaye olmuştur. Bu sermaye sosyal ve ekonomik sermayenin gelişmesini, ulusa katkıda bulunmasını destekleyici özelliğinden ötürü tarih boyunca diplomaside vazgeçilmez olabilmıştır.

2.5.2. Dış Politikada Kültür Kurumlarının Rolü

Kültür; iç ve dış politika arasında bağlayıcı bir unsurdur, aynı zamanda dış politika araç ve yöntemlerinin seçiminde etkindir, üstelik uluslararası arenada iki farklı dış politika stratejisinin uzlaşabilmesinde de önem arz etmektedir. Dış politika, ulusal kültürden aldığı güç ile uluslararası arenada farklı ulusların kültürel cazibeleri ve/veya eksiklikleri karşısında yapıcı olmayı, bu durumdan en iyi şekilde faydalanmayı başarabilir. Kültür, dış politika sayesinde uluslararası arenada ulusal dokusuyla tanınır, ait olduğu ülkeyi cazibe merkezi haline getirebilir ve böylece ülke için ekonomik sermayeye dönüşebilir. Dış politika ve kültürün birlikteliği ülkeye ekonomik kazanç olarak geri dönebilir.

Günümüzde dış politika ve güvenlik algısı, küreselleşmenin doğurduğu karşılıklı bağımlılık artışı sebebiyle yön değiştirmek zorunda kalmıştır. Askerî destek ve sert güç temelli güvenlik algısının terk edilişi, dış politikada yumuşak güç ve ekonomik hedeflerin öncelenmesini sağlamıştır. Ekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesinde alana dâhil olan tüm ülke aktörlerinin kazanabileceği doxalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu doxalar temelde sosyal ve kültürel araçların alana girmesi gerekliliğini doğurucu niteliktedir çünkü yumuşak güç, alan hâkimiyetinin artık çıkış noktasıdır. Günümüz dünyası, kültürün ekonomik sermayeye dönüştüğü ve bunu yaparken sosyal sermayeden destek aldığı, yumuşak gücü en büyük güç kabul eden, sınırların kalktığı, sınırsız, geniş bir alandır. Bu alanda varlığın devam ettirilebilmesi, yerinde politik hamlelere ve doğru dış politika araçlarının kullanımına bağlıdır. Dış politika, kültürel araçlara ve onları etkin kullanabileceği, bu konuda gerçekçi girişimlerde bulunabileceği, ekonomik sermayesini güçlendirebileceği kültür kurumlarına ihtiyaç duymaktadır. Bu kurumlar; eğitim, sanat, dil, sivil toplum çalışmaları ve benzeri alanlarda hizmet sunarak, ülkesinin yabancı ülkelerde kendi dillerini, kültürlerini, sanatsal yaklaşımlarını, pedagojik tutum ve beklentilerini tanıtmaya ve yayma görevini üstlenmektedir. Kültür kurumlarının vizyonu, kendi ülkesinin sosyal dokusunu, kültürel kimliğini, ulusal dilini yabancı ülkelerde merak edilen, ilgi duyulan konuma getirerek uluslararası arenada cazip ülkeye dönüştürmektir. Kültür kurumları, dış politikanın dil, sanat ve kültürü araçsallaştırmasında, ülkenin kültürel diplomasi alanında etkili adımlar atabilmesinde destekleyici bir güce sahiptir.

İngiltere, Fransa, Almanya gibi dünyanın önde gelen ülkeleri, dış politikada yumuşak gücün ve dahası kültür kurumlarının etkililiğini, yeni dünya düzeninde aslında yeni düzen kurucularının, kültür kurumlarını en aktif kullananların olacağını öngörebilmişlerdir. İngiltere, başlangıçta dış politika alanında Almanya ve Fransa'ya nazaran daha pasif, daha durağan bir tutum sergilemiştir. Kültürel ve sosyal alanda doğan rekabetteki geri kalmışlığı, ülke imajının zedelenmesine sebep olmuştur. Bundan ötürü ekonomik alanda kaybetmeye başlamıştır. İki dünya savaşı arasındaki zaman dilimini kapsayan bu süreçte İngiltere, uluslararası politika alanında gölge konumuna geçmiştir. Bu durumun devamı hâlinde oyun alanında çekilmek zorunda kalacağı gerçeğiyle yüzleşen İngiltere, kültürel sermayenin ekonomik sermayeye evrimleştiğini fark ederek dış politikasında kültürel çalışmalara ağırlık vermeye başlamıştır. Bunun en güzel sonucu 1934'te yarı özerk olan The British Council kültür kurumunun kurulmasıdır (Aral, 2014: 23-24). Kurum; dil, kültür, sanat, sivil toplum ve eğitim alanlarında hizmet vermektedir. Günümüzde 100'ü aşkın ülkede İngiliz dili, kültürü ve sanatını tanıtım görevini üstlenmiş, İngiliz dilini öğreten bir kurumdan çok daha fazlası olmayı başarmıştır. Kurumun sanal ortamda ve yüz yüze kültürel ilişkiye geçtiği kişi sayısı yaklaşık 800 milyondur. ⁵ Bir ülkenin kültürel faaliyetlerini yayma, cazibe merkezine dönüşme hedeflerine ulaşmada anahtar nokta, ulusal dilin uluslararası tanınırlığıdır. İngiltere gibi Almanya Federal Cumhuriyeti de kültürel sermayenin ana dokusunu dilsel sermayeye borçlu olduğunun bilincindedir ve dış politikasını bu doğrultuda belirlemiştir. Almanya Federal Cumhuriyeti'nin en saygın kültür kurumu Goethe Enstitüsü'dür. Almancanın dünya çapında tanınırlığını arttırma, Almanca öğrenme motivasyonunu oluşturma ve diğer ülkelerle kültürel ilişkiler kurma misyonunu taşıyan kurum, dernek statüsünde olmakla birlikte 92 ülkede hizmet sunmaktadır. A1'den C2'ye kadar her dil düzeyinde kurslar verilmekte, sınav ve uluslararası sertifika programları bulunmaktadır. ⁶ Fransa, Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Kültürel, Akademik ve Araştırma İşbirliği Genel Direktörlüğü'nü kuran ve kendisine, yabancı ülkelerde Fransızcanın öğretilmesi, Fransız kültürünün yayılması, akademik ortaklık, dış halkla ilişkiler ortam ve araçlarının geliştirilmesi, etkin kullanımının sağlanması (l'Audiovisuel extérieur:

⁵ www.britishcouncil.org.tr Erişim tarihi: 10.02.2019, Saat: 01:00

⁶ <https://www.unitedtowers.com/e-brosur/almanya/goethe-institut-2013-united-towers-web.pdf> Erişim Tarihi: 10.02.2019, Saat: 01:30

görsel-işitsel, basılı teknolojiden faydalanarak kitlesel etkileşimi sağlama) misyonunu yükleyen tek ülkedir. Diline ve kültürüne verdiği önem ile tanınan Fransa'nın kültürel diplomasi geçmişi, XVI. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Kültürel diplomaside pek çok değişikliklere gidilse de frankofoniye (Fransız kültürünün canlılığını yabancı ülkelerde korumayı hedefleyen oluşum) olan destek hep ana çekirdekteki yerini korumayı başardı (Puy, 1996: 12-13). Fransa, iç politikada olduğu gibi dış politikada da, dil ve kültürü saygınlık artırıcı unsur olarak görmektedir. Öyle ki Prusya Savaşı'nın ezici etkilerini silmek için 1883 yılında uluslararası bir ağ niteliğinde olan Alliance Française'yi kurar. Bu açıdan Fransa, kültürün dış politikada araçsallaştırılmasında kurumsal desteği ilk kabul eden ve uygulayan ülkelerden biridir denilebilir (Akçay, 2014: 49).

Fransa kültürel imaja büyük önem atfeden ülkeler arasında yer almaktadır. Kültürel imajın onarılması hedefiyle kurulan, öncelikle Fransa'nın kolonilerinde açılan kurumun günümüzde dünyanın hemen her yerinde merkezi bulunmaktadır. XIX. yüzyılın son çeyreğinde kültürün güven inşasında, ulusal politikayı güçlendirme ve yönlendirmedeki, sosyal ve ekonomik sermayenin yönetimindeki etkisi açıkça gözlemlenebilir duruma gelmiştir. Ulus devlet yapısı ve emperyalist taahhüdün çifte hüküm sürdüğü çağda, Alliance Française'in tarihi sadece bir düşüncenin geçmişini değil aynı zamanda ulusal alana atfedilen yeni kolektif ruh ve sosyo-kültürel bir rejimin inşası, kitle iletişim araçlarının kurulması, iletişimsel ağın yayılması fikri üzerine temellenmektedir.⁷ Fransa'nın dış politikasında, Fransız Kültür Enstitüleri, Fransızca Öğretim Ajansları da aktif rol oynayan kültür kurumları arasında yer almaktadır.

Dış politikanın kültür kurumlarıyla olan ilişkisi, sosyal ve ekonomik sermayenin, güvenlik taahhüdünün, kültürel sermayenin gücüne bağlı olduğu gerçeğini kabullendiği ölçüde sağlamlaştırır. Ülkeler bu doğrultuda strateji geliştirdiği takdirde başarılı olabilirler. Apolitik ve yarı özerk kültür kurumlarının ulusal ve uluslararası alanda belirlenen hedeflere ulaşabilmeleri doğru zamanda uygulanan dış politika stratejilerine bağlıdır. Ülkelerin, kültürel saygınlık kazanmak ve böylece ekonomik kazanç elde edebilmek için kültür kurumlarının desteğine ihtiyaçları vardır. Kültür

⁷ <https://www.cairn.info/revue-historique-2004-4-page-763.htm> Erişim Tarihi: 10.02.2019, Saat: 23:40

kurumları alanda sadece ekonomik sermayeye değil sosyal ve özellikle dilsel sermayeye sunduğu katkılarla dış politika için vazgeçilmez araçlardır.

2.5.3. Hegemonya Unsuru Olarak Ulusal Dilin Sermayeleştirilmesi

Sermaye ve hegemonya kavramları pek çok alanda kullanılmaktadır. Bu bölümde söz konusu kavramlar ünlü Fransız Sosyolog Pierre Bourdieu'nün sosyolojik bakış açısı çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılacaktır. Kavramlar önce genel bir tanımlamaya tabi tutulacaktır. Bu esnada Bourdieu sosyolojisinin terimsel eksenini içerisinde kalınmaya özen gösterilecektir.

Sermaye daha çok ticari bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Ticari bir girişimde öne sürülen aynı zamanda ticari işler yürütülürken kullanılan mal, para veya paraya dönüştürülebilir malı ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Bourdieu, sermayeyi oyun alanına girerken oyuncunun elinde var olan güç (kapital) olarak görür. Onun için sermaye, oyunu başlatıcı ve devam ettirici güçtür. Sermaye unsuru olan her ne ise oyuncuyu alanda tutacak yeterlilikte olmalıdır, aksi takdirde oyuncu alanı terk etmek zorunda kalır. Uluslararası arena bir nevi politik, diplomatik oyun alanıdır ve uluslar, devletler bu alanda var olabilmek dahası merkez hegemonik güç olabilmek, bu konumu sürdürebilmek için sosyal, dilsel, kültürel, politik ve ekonomik pek çok sermayeye ihtiyaç duymaktadır. Sermayelerini doğru kullanmayan devlet çevre konumunda diğerlerinin hegemonyasını kabul etmek zorunda kalır.

Hegemonya terim olarak üstünlük kurma anlamına gelmektedir. Devletlerarası siyasi üstünlük ve bireyler arası kişisel üstünlük kurulması durumunu ifade etmektedir (www.tdk.gov.tr).⁸ Siyaset bilimi açısından hegemonya, kapitalist sistemli toplumda iktidarı ele geçirmek ve devamlılığını sağlamak isteyen sınıfın diğer sınıflarla bağdaşması ve politik anlaşmalar yapması şeklinde tanımlanabilir. Modern bağlamda hegemonya kavramı ilk kez İtalyan filozof ve siyaset adamı Antonio Gramsci tarafından kullanılmış olsa da kavramın tarihçesi Antik Yunan dönemine kadar uzanmaktadır. XX. yüzyıla değin devletlerarasındaki ilişki dengelerini açıklamak üzere kullanılmıştır. Proleter sınıfın gerçekleştirdiği ve akabinde burjuva devrimine dönüşen 1905 Rus Devrimi boyunca hegemonya, sınıflar arası ittifakı ve bu ittifakta proleter sınıfın dominant güç oluşunu anlatmak üzere kullanılmıştır. Gramsci, 1929 tarihli *Hapishane Defterleri* çalışmasında

⁸ Erişim Tarihi: 02.03.2019 Saat: 18: 55

kavrama yeni bir boyut kazandırmıştır (Atalı, 2002: 7 & Şener, 2014: 406-407 & Cox, 1983, Akt. Kaymak, 2016: 66). Gramsci, hegemonya kavramını, salt tahakküm ve otoriteye dayanan klasik anlamından sıyrarak kavramın içerisinde yeni bir olgular birleşimi yaratır. Kavramda hem otorite hem de rıza olgusunu bir arada kullanmaktadır. Gramsci, egemen olan ve egemen olunan iki sınıftan, bu iki sınıf arasındaki hegemonik ilişkide egemen sınıfın baskıcı, zorlayıcı araçlarının yanı sıra egemen olunan sınıfın etken veya edilgen rızasından söz etmektedir. Ona göre hegemonya, egemen (yöneten) sınıf için tahakküm, egemen olunan (yönetilen) sınıf için rıza anlamını taşımaktadır. Yönetilen sınıf, yönetenin hegemonya alanına aktif veya pasif bir rızayla dâhil olur ve onun eyleyici gücünü kabullenir. Gramsci, yöneten sınıfın simgesel kurumu olan devletin iktidar için gerekli hukuki, siyasi, askerî, idari gücün yanı sıra sivil toplum örgütlerine, okul, ibadethane ve sendikal yapılanmaya da ihtiyaç duymaktadır. İç siyasetteki hegemonya türünün, ulusal düzeydeki hegemonik ilişki şekli ile dış siyasette takip edilen hegemonya türünün birbirini izleyici nitelikte olduğunu ileri sürmektedir. Uluslararası güç dengeleri, ulusal sınırlardaki toplumsal ilişkilerden bağımsız değerlendirilemez (Gramsci, 2010: 250, 252, 301). İçsel değişiklikler, ilişki yapıları ve dengeleri, ulusun uluslararası arenada varoluş şeklini belirlemektedir. Bu bağlamda hegemonya kavramsal alan olarak ulusal sınırlarda başlayıp uluslararası arenaya ulaşan bir yöneten-yönetilen dizgesidir şeklinde tanımlanabilir.

Gramsci, politik sınırlara hapsedilen hegemonya kavramını dar kapsamdan kurtarmış; eğitim, edebiyat, film (sinema), kültürel çalışmalar, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler tarihi gibi alanlarda kurulan güç ilişkilerindeki denge savaşlarını kapsayıcı geniş bir içeriğe kavuşturmuştur (Ives, 2004: 2). Bununla birlikte Antonio Gramsci'nin uluslararası sınırlarda bıraktığı hegemonya kavramını, bu alanın içine taşıyan Robert Cox olmuştur. Kavramın inşasını, tarihsel süreç içerisinde gerçekleşen üç faaliyet alanına borçlu olduğunu dile getiren Cox, bu üç alanı; toplumsal üretim ilişkileri, devlet biçimleri ve sürekli yeniden inşa edilen dünya düzenleri olarak tanımlamaktadır. Neo-Gramsci yaklaşımda, Gramsci'nin hegemonya kavramına yerleştirdiği tahakküm ve rıza birlikteliği, diğer uluslararası ilişkilerde hegemonik gücü elinde tutan ülke ve buna rıza gösteren diğer ülkelerin arasındaki güç-çıkar dengesini kapsayıcı bir boyut kazanmıştır. Alanda hegemonyayı elde etmek isteyen ülke en güçlü olan konumuna erme arzusunu salt hedef olarak belirlediği takdirde

gerçek hegemonik güç olamaz (Cox, 1981: 135-138 ve Arrighi, 1993: 151 akt. Kaymak, 2016: 69-70). Bu noktada vurgulanmak istenen; diğer ülke aktörleriyle ortak hareket edecek, sert güçten ziyade yumuşak gücü, tekeldense kollektiviteyi önemseydiği izlenimini veremeyen ülkenin oyunu yöneten hegemonik lider olamayacağıdır. Sert güç ve yumuşak güç dengesi, ortak çıkara dayalı hegemonyanın güçlenmesinin fikrî boyutta daha başarılı olmasını sağlamaktadır.

Hegemonyayı önemli kılan husus, yönetilen sınıf ile yöneten sınıf arasındaki çelişik ilişki düzlemini gözler önüne sererek tarihsel bloğun yeniden üretimine ve en nihayetinde doğan yeni sınıfın çevreden merkez hegemonik konuma geçmesine imkân tanınmasıdır (Dural, 2012: 312). Tarihsel blokta yapı ve üstyapı arasındaki organik ilişki önem arz etmektedir. Yapıda meydana gelen değişimler üstyapının evrimleşmesini sağlamaktadır. Yapı için kaçınılmaz olan, eyleyenlerden kaynaklı eylem ve bu eylemi şekillendiren ideolojidir. İdeolojinin ardında yatan sosyal psikoloji, tarihsel belleğin işletilmesinde biçimlendirici rol oynamaktadır. Yapıda meydana gelen sosyal tarih, sosyo-ekonomik varoluş koşullarınca gerçekleşen ideolojik örgütlenmeler ve bu doğrultuda doğan yenilikler organik bir şekilde üst yapıda devinimler yaratmalıdır. Politik, sosyal ve ideolojik anlamda yapının simgesel gücü olan üst yapının evrimleşmesi, yapıdaki devinimlerin kendisinde organik bir yansıma yaratmasına bağlıdır (Dural, 2012). Aksi takdirde yapı ve üst yapı arasında organik bir bağ kurulamaz ve tarihsel blok oluşturmaları imkânsızlaşır. Bu organik bağ kurulduğu takdirde ise; bireyler alana müdahil olup siyasal iktidarı ve ülkeyi temsil eden simgesel gücü, eyleyenleriyle birlikte algılayabilir. Bu sayede yapı ve üstyapı tarihsel blokta yeniden inşacı işlevini yerine getirebilir. Yeniden inşaa sürecinin temel eyleyenlerinin ana eylem araçları ulusal dil ve kültürdür. Özellikle ulusal dil bu organik bağın uluslararası arenaya ulaşmasını sağlayıcı rolüyle hegemonyada yeniden inşaa için önemli bir kaynak olarak kabul edilebilir. Kültür ve dil diplomatik bir sentezle hegemonya alanında buluşmaları hâlinde dilin hegemonik güç ilişkilerini dönüştürücü sermaye boyutuna taşınması kaçınılmazdır.

Hegemonyada ulusal dil önemli bir yer tutmaktadır. Dil, canlı varlıkların farklı ortamlarda ve özellikle de içine doğdukları kültürel alanda var olma şeklidir. Dil onları canlı kılmaktadır. Bu yönüyle dil, salt bir iletişim aracı olmaktan çıkar, kültürle şekillenen ve dahası kültürü şekillendiren politik koşulların oluşmasını

sağlayan bir araç formuna bürünür. İnsanların dile mecburiyeti, var oldukları kültürel-dilsel coğrafya ölçüsündedir. İlgili coğrafyada var olma ve sınırları aşma ihtiyacı, ulusal dilin diğer sınırlarda talep edilir olması ve aynı şekilde sınır ötesindeki ulusal dilin cezbediciliği ile doğru orantılıdır. Dil, gereksinim duyulduğu müddetçe yayılım hızı kazanan hegemonik bir araçtır.

Dil, tahakküm veya politik toplum aracılığıyla yayılım hızı kazanmaz, ona ivme kazandıran ne üst yapıdır ne de herhangi bir tahakküm aracıdır. Onu hızlandıran sivil toplumdan gelen talep ve rızadır (Ives, 2004: 7). Dil yapı sayesinde yayılır. Cazibe ve rıza yapıyı ayakta tutan sivil toplumun dile karşı tutumunun yine dille belirlenme stratejisidir. Dilin saygınlık kazanması ve/veya kaybetmesi aynı zamanda çevre-merkez ilişkisine de bağlıdır. Sosyal, ekonomik, siyasi ve jeografik merkez güçleri ve çevre güçler arasındaki konum ve ilişki değişimleri hegemonik gücün değişmesine dolayısıyla bu gücü elinde tutan ulusun dilinin saygınlık kazanmasına, çevre konumuna geçen ulusun dilinin saygınlık kaybetmesine neden olur. Bu noktada hegemonik güç, ulusal dilini doğru şekilde sermayeleştirebilirse merkez ve çevre alanlarda kolaylıkla kültürel hegemonya kurabilir.

Hegemonya, sürekli evrilen, devingen ilişki yapılarını ifade eden, sabit olmayan fakat değişimi zaman alan merkez ve çevre arasındaki ilişki türlerini yansıtan bir süreç olarak değerlendirilebilir. Çevre, bu süreç temelli ilişkilerde karşımıza iki şekilde çıkabilmektedir. Bunlardan birincisi merkezi güçlendirici nitelikteki çevredir, diğeri merkezi tehdit eden karşı hegemonik sızıntılar şeklindeki çevredir. Ne direnç bir anda kırılıp rızaya evrilebilir ne de rıza sonsuza dek var olabilir. Ne rıza çabuk kazanılır ne de direnç çabucak oluşup yok olabilir (Aksoy ve Can, 2016: 71). Yeni hegemonik güç olmaya aday karşı- hegemonik sızıntılar her daim söz konusudur. Çevrenin merkezle; yani hegemonik güçle olan ilişkisi bir süreçtir ve bu süreci hegemonik güç doğru yönetmek zorundadır. Nitekim ulusal dili, kültürü, sosyal ve siyasal yapıyı sermayeleştirebilmesi ve bu sayede saygınlık kazanıp merkezdeki konumunu güçlendirebilmesi buna bağlıdır. Eğer bu süreçte denge savaşını kaybederse süreç içerisinde ulusal dil, kültür ve diğer sermayeleştirilmiş politik/diplomatik yardımcı araçlardan yeterince kazanım sağlayamaz.

Dile ve dilsel paradigma dönüşümlerine yönelik pek çok kuram vardır. Bunların içinden bir sözcük formunun yayılımı hızının, konuşmacıların kültürel iktidarına

açıkça bağlı olduğunu ileri sürmesi ve dil için prestij, hegemonya, cazibe/büyüleme kavramlarını kullanmasıyla Bartoli, Gramsci'de etki uyandırır (Ives, 2004: 46). Her ikisi için de dil kullanıcılarının sosyal, kültürel tarihinden bağımsız düşünülemez. Dil değişebilmek ve gelişebilmek için diğer dillerle temasa geçmeye mecburdur. Bu temastan doğacak dilsel çatışklara muhtaçtır. Hegemonya kavramı Gramsci'nin dil ve politikaya olan yoğun ilgisinin doruk noktasında doğmuştur. Hegemonya kavramını, dilbilimcilerin kullandığı büyüleme ve cazibe kavramlarıyla eşdeğerde görmektedir. Onun için hegemonya dilsel alanda özel bir forma sahiptir. Bu form başka bir insan topluluğuna ait dilin tamamen ya da yarı benimsenmesi şeklindedir. Bu benimseme, fiziki bir zorlamanın, zor kullanmanın ya da tahakkümün ürünü değildir, bu kabulleniş sosyal, ekonomik, siyasi güce ve hatta bazen de bunlara ek olarak askerî güce, kültürel saygınlığa bağlıdır. Hegemonyayı dilsel alana taşıyan Gramsci, iki sorunsal sunar, birincisi; insanların dünyayı nasıl algıladığı ve bu bireysel algılayışın günlük yaşama dokunuşlarının politik iktidarın eylemlerini nasıl şekillendirdiğidir. İkincisi ise; toplumdaki farklı sınıf ve kuruluşların sosyal ve kurumsal analizidir. Bu analiz, devlet eylemlerinden, sivil toplum eylemlerine, okul, ibadethane, kitap basım-yayınevi, ulusal, yerel gazeteler vb. kurumsal girişimlere değin uzanan geniş bir ağa sahiptir. Kurumsal analiz, anlama dair kültürel ve filozofik sorunların aşılmasında etkindir ve bu noktada simgesel iktidar dile aittir (Ives, 2004: 46-72). Hegemonya Gramsci ile birlikte dilsel alanda karşımıza çıkmıştır ve Gramsci hegemonya kavramı üzerinden dilin politik bir yardımcı araç olarak etki gücünü göstermiştir.

Bir ulusun toplumsal varoluşunun temel yapı taşı bireydir. Bireyin dünyayı algılama çerçevesi dille şekillenir, bu algı aracılığıyla var olduğu ve var ettiği toplumu, toplumun iktidarını elinde bulunduran hükümetin politik, sosyal ve kültürel eylemlerini belirler. Devlet, merkez konumda kalabilmek için kendi ulusunun algı dünyasını iyi tanımalı ve doğru yansıtabilmelidir. Diller buluştukça gelişip zenginleşiyorsa devlet diğer ulusların dilleriyle kendi ulusal dilini doğru eksende, doğru diplomatik hamlelerle buluşturabilmelidir. Ulusal dilini sermayeleştirirken bireysel algı temelli ulusal algıyı sadece üst yapıda, politik toplumda değil yapının kendisinde, sivil toplumda incelemelidir. Dilsel hegemonya tam veya kısmi bir kabullenıştır. Bu kabul, bu benimseme birey temelinde düşünülmelidir. Bireysel buluşmalarda kültürel iktidar sahibi olan birey, diğeri tarafından kültürel prestij

sahibi olduğu algısıyla karşılanacak ve dilsel hegemonyasını kurabilecektir. Bu algının bireyden ulusa yayılım hızı, dilin yayılım hızını belirler. Bu hızı, devlet yönlendirebilir fakat hızın artışı, yapı ve bu dil arasında kurulan organik bağa dayalıdır. Hızı yönetebilmesi için devletin, kültürel diplomasi araçlarına gereksinim duyması kaçınılmazdır. Devlet, kendi ulusal dili ile karşıdaki kabullenici toplum arasında organik bağ kurabilmeli ve bunu yaparken kurumsal destek almalıdır. Kurumları aracılığıyla ulusal dilin, kendi ulusu üzerindeki hegemonyasını arttırarak sürdürebilmeli ve bu hegemonya alanını diğere toplumlara, uluslara taşıyabilmelidir. Hegemonyanın kabul ve reddinin zaman aldığı aşikârdır fakat bu süreçte baş eyleyici olan devlet, dilin cazip hale getirilmesi, dilsel-kültürel prestijinin arttırılması için sanat ve kültür etkinliklerini, yayınevlerini, eğitim kurum ve kuruluşlarını aktif kullanabilmelidir. Onlardan doğru ölçüde faydalanabilirse dili hegemonik alanda sermayeleştirebilir. Böylece kendisinin merkezdeki konumunu da bu yumuşak güç unsuru ile sağlamlaştırabilir. Hegemonyanın korunması ve dilin sermayeleştirilmesi birbirleriyle doğrudan ilişkili süreçlerdir. Bu süreçleri yöneten merkez konumundaki güçler, çevreden doğacak olası hegemonik ve zıt güçlere yönelik diplomatik önlemleri yumuşak güç unsurlarıyla alabilmelidir.

2.5.4. Ulusal Kültürün Sermayeleştirilmesi

Ulusal kültür, bir ulusun sosyal, ekonomik, psikolojik ve tarihsel yansımasıdır. Bir ulusun bilinçaltına yerleşmiş bütün olgu ve durumlarının madde bulmuş halidir. Bu madde bazen somut bazen de soyut düzlemde karşımıza çıkar. Soyut düzlemde maddenin tutum, duygu ve düşünce formuna büründüğü gözlenmektedir.

Ulusal kültür, kuşaklar boyu devamlılığı öncelemesinden dolayı hızlı değişimlere kapalı bir sistemdir. Bu sistemin içine dâhil olan birey, kendi kültürel kimliğinden kısmen sıyrılır ve bu yeni kültüre ait dünyayı algılama ekseninin içine girer, bu kültüre uygun tutum ve davranış sergilemeyi öğrenir. Bu süreçte farklılıklardan kaynaklanan çatışkılar ve buna bağlı olarak gösterilen direnç sonucunda kendi kültürü ve bu yeni kültür arasındaki bağdaştırıcı noktaları bulup, uyarlanmış yeni bir kültürel kimlik edinir. Bu süreçte yeni kültür kendisine cazip gelmezse ve/veya kültür taşıyıcıları ya da kültürün iktidar sahiplerince zorlamaya maruz bırakılırsa benimseme veya uyarlama eylemlerinden herhangi birini yapmak istemeyecektir. Bu nedenle, yerleşik kültür taşıyıcılarının, yeni üyenin kültüre rıza göstermesini

sağlamak için kültürü cazip hale getirmeleri gerekmektedir. Bu noktada, hem yapı hem de üst yapı üzerine düşeni yerine getirmekle yükümlüdür.

Ulusal kültürün diğer kültür taşıyıcılarınınca kabul görmesi için izlenecek üç yöntem vardır. Bunlar benimseme, uyarılma ve ortak değerlerde buluşan bir kültürün yaratılmasıdır. Bu üç yöntem, kültürün cezbedici yönlerinin öne çıkarılması ve geçerli olan rızanın sağlanması için gerekli olan stratejilerdir. Ortak kültürün yaratılması hedefi, ulusun uluslararası arenada kültürel hegemonyayı elinde bulundurma isteği ile doğru orantılıdır. Uluslararası arenada kültürel unsurları sermayeye dönüştürmeyi, bu sayede ekonomik ve politik yönden güçlenmeyi hedefleyen her ulus değer uzlaşması yaratmalıdır. Bu, birey çıkışlı toplum hedefli bir hamle olmalıdır. Karşı ulusu kültürel etki altına almak için ilgili ulusun ulusal kültürünü belirleyen toplumsal normlar, dünya görüşü, toplumsal değerler ve yargıları, kültürel değerleri, sosyal hiyerarşik yapısı, dili, inanç sistemleri doğru analiz edilmelidir. Karşı ulusun ulusal kültürüne saygılı olunmakla birlikte kendi ulusal kültürünün daha prestijli konumda olduğu algısını yaratabilmesi ve bu oluşan algının, sabit temellere oturtulabilmesi için bu analizden edinilen veriler uygun şekilde kullanılabilir.

Kültürün sermayeleştirilmesinde toplumsal yapı, dil, din ve değerler gibi etkin faktörler bulunmaktadır. Karşı ulusun sosyal yapısı; yapıda meydana gelen hiyerarşik katmanlar arası değişimler; bireyin yapıda varoluş şekli ve sosyal hareketlilik türleri göz önünde bulundurularak, bu sosyal yapıdaki bireylerin konumlarına göre yumuşak güç aracı seçilmelidir. Din, bir kültürdeki inançların simgesel yansıması, resmiyet kazanmış halidir. Din, kültüre sermaye formunun biçilebilmesi için gözden kaçırılmaması gereken önemli bir dizgedir. Karşı ulusun dini inançlarına aykırı olan kültürel unsurlar ön plana çıkartılırsa ulusal kültür sermaye değeri kazanamaz çünkü karşı tarafta ilgi uyandıramaz ve en önemlisi prestij kazanamaz. Bir kültürü asıl var eden sözlü ve sözsüz iletişim boyutuyla dildir diyebiliriz. Dil, veri toplamada etkili bir araçtır. Karşı ulusun ulusal kültürüne dair verileri, yine o ulusun ulusal dili aracılığıyla toplamak gerekir. En doğru veriler anadilden alınanlardır. Bu nedenle ulusal dili iyi kullanan çevirmenlere ihtiyaç duyulmaktadır (Sofyalıoğlu ve Aktaş, 2001: 75-86). Çevirmenler karşı kültüre ait verileri aktarıcı ve hegemon güç olma hedefindeki ulusun kültürünü de tanıtıcı role sahip aktif bir dönüştürücüdür.

Çevirmenler, kültürel sermayenin güçlenmesi ve devamlılığı açısından iletişim uzmanı rolündedirler. Bu noktada iki kültürün buluşup kaynaşması için gerekli iletişim alanı, çevirmenlerce yaratılmalı, iki ulus hükümetince yönetilmelidir. İnanç sistemleri, değer yargıları insanları ayırıştırıran ve yine aynı bağlamda buluşturan iki önemli öğedir. Aslında inanç ve değerler hedef ulusun sosyal ruhunu tanımada, onu etkilemek için neler yapılabileceği ve nelerden vazgeçilmesi gerektiği konusunda kilit roldedir. Ulusun kendisine ve diğer uluslara atfettiği değerler, hayata ve dünyaya bakışı, kalp, el ve beyin üçlüsünü nasıl kullandığına dair ipuçları sunarlar. Bu ipuçları hatasız kullanıldığı takdirde karşı ulus üzerinde kültürel hegemonya kurulabilir. Ayrışmadan birleşebilen ve bunu kültürel dizge sayesinde başarabilen, bu birleşimden sermaye elde edebilen, bunu kültürle yoğurabilen hükümetler, ulusal kültürleri sayesinde uluslararası alanda oyun kurucu olarak kalabilir. Ulusal kültürün sermayeleştirilebilmesi ve farklı sermayelere dönüşüp ülkeye sosyal, ekonomik ve politik anlamda kazançlar sunması karşı ulusların içinde var oldukları ulusal kültürlerin ve onları var eden öğelerin sağlıklı analiz edilmesine bağlıdır. İyi bir gözlem, doğru analiz ve uygun yumuşak güç araçları, kültürün sermaye boyutuna taşınmasında ve sermaye olarak devamlılık arz etmesinde önemlidir. Ulusal kültür, kültürel dizge bileşenlerinin diğer ulusal kültür öğeleriyle temas etmesi ve farklılaşarak uyumlu olmasıyla gerçek bir sermaye olabilir. Farklılığın cazibesinden doğacak uyum, ulusal kültürü prestijli bir sermaye kılar.

2.6.Yumuşak Güç

2.6.1.Yumuşak Güç ve Kavramsal Alanı

Güç hükmedebilme yetisidir. Uluslararası ilişkiler var olduğu müddetçe farklı şekillerde kendisini göstermeyi başarmıştır. Bazen savaşları yöneten bazen barışçıl çözümleri sunan konumda olmuştur. Birçok güç türünden bahsetmek mümkündür. Güç kavramı bazen ülkelerin uluslararası alandaki durumlarını ifade etmek üzere kullanılan süper güç, büyük güç, güçsüz güç, bölgesel güç vb. çeşitli kavramsal türlere bürünmüştür. Çalışmada, özellikle yumuşak güç kavramının net anlaşılabilmesi için sert güç ile karşılaştırmalı olarak açıklaması yapılacak ardından kısaca akıllı güce değinilecektir.

İlk kez Joseph Nye tarafından kullanılan yumuşak güç kavramı, cazibe yaratımı ve etkileme yoluyla istediğini yaptırabilme yeterliliğidir, diplomatik bir sanattır, paranın

ve tahakkümün ötesinde bir yaptırımdır, şeklinde tanımlanabilir. Ekonomik sermayeye ve askerî güce dayalı sert gücün tersine yumuşak güçte kültürel, politik ve siyaset kültürü açısından büyüleme, cezbetme ve rıza ön plandadır (Nye, 2004: 256). Yumuşak güç, diğer ulusları etkileyerek yapmaları pek de mümkün görünmeyen şeyleri onlara yaptıran politik bir büyüdür, denilebilir.

Yumuşak güç, duyguları ve akli etkilemeyi, hem ruha hem mantığa dokunmayı hedefleyen bir güç türüdür. Uluslararası ilişkilerde tansiyon düşürücü, çatışmaları uzlaştırıcı, orta yol bulucu bir yöntem olarak kabul edilir. Sert güç ve yumuşak güç arasına ayırıcı bir çizgi çekebilmek çok kolay değildir. Yumuşak güç hoşgörü, kültür, değer ve politik tutumları kaynak olarak kullanır iken; sert güç ekonomik ve askerî kaynaklardan faydalanır. Sert güç kaynakları her daim rezerve durumdadır; tehlike, tehdit gibi özel anlarda, gerginlik hat safhaya ulaştığında spesifik stratejiler ve makul taktiklerle kullanıma sunulur. Devlet sert güç kaynaklarını kullanmak zorunda olmasa bile kullanmakla tehdit ederek yine bu kaynaklardan istifade edebilir. Yumuşak güç kaynakları rezerve olarak saklanmaktansa, politik yardımcı araç olarak paylaşılan ve yayılan, yayıldıkça anlam kazanan kaynaklardır. İlgili kaynaklar dış politikada cazibe artırıcı, etki uyandırıcı durum yaratılması gerektiğinde işe koşulur. Sert güç kaynakları devlete özgü bir mal gibi görülür iken; yumuşak güç kaynakları içte ve dışta kullanılan kamuya özgü olandır. Sivil toplum kuruluşları, ibadethaneler, eğitim kurumları, spor kulüpleri, ticari firmalar hatta ülke vatandaşları potansiyel yumuşak güç unsurlarıdır (Roselle vd., 2014: 72-73). Yumuşak güç bazen devlet otoritesi olmadan da hatta cezbetme, etki altına alma hedefleri güdülmeden, tamamen organik bir şekilde, bu ögeler vasıtasıyla diğer ülkelerde kendisini hissettirebilir, kaynaklarını diğer ülkelerle paylaşabilir. Kültürel anlaşmalar, akademik değişim programları, teknolojik transferler, dış politika yöneticisi rolüyle medya, basın-yayın kuruluşları, yabancı iş adamlarını hedef alan bilgilendirici seminerler, yabancı ülkelerde kurulan dil kursları, enstitüleri, ekonomik girişimler, girişimci firmalar birer organik yumuşak güç unsurlarıdır. Yumuşak güç ve sert güç arasındaki farkları anlattığı tabloda Nye, sert gücü, askerî güç ve ekonomik güç başlıkları altında sunmuştur. Bu iki güç arasındaki farkları netleştirmek için ilgili tablo aşağıda sunulmuştur:

Güç Türleri	Davranışlar	Kaynaklar	Politikalar
Askerî Güç	* Zorlama	* Tehdit	* Zorlayıcı Diplomasi
	* Caydırma	* Kuvvet	* Savaş
	* Koruma		* İttifak
Ekonomik Güç	* Teşvik	* Para Verme	* Yardım
	* Zorlama	* Yatırım	* Rüşvet
	* Hayranlık	* Değerler, Kültür	* Kamu Diplomasisi
Yumuşak Güç	Uyandırma	* Politikalar	* İki Taraflı ve Çok Taraflı Diplomasi
	* Gündem Yaratma	* Kurumlar	

Tablo 2.1. Güç Türleri, Nye, 2005: 37

Yumuşak güç ve sert güç kaynakların yanı sıra davranış türü olarak da birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Sert güç, zorlama, ambargo, askerî ve ekonomik tehdit, yaptırım ve ödeme davranışlarını kapsar. Yumuşak güç ise; gündem yaratma, ikna ve cezabetme davranışlarını içerir. Nye, bu iki güç türünü her daim kutuplaştırmaz üstelik birlikte kullanılmalarının daha etkili olabileceğini ileri sürer. Bu durumlarda onları aynı eksende buluşturucu nitelikte bir güç türünden bahsetmektedir. Yumuşak güç ve sert güç kaynakları ve davranışlarının birleşiminden doğan bu yeni gücü, akıllı güç olarak kavramlaştırmaktadır. Akıllı gücün, kamu diplomasisi cephanesinde yer alan önemli bir silah olmasına karşın akıllı bir kamu diplomasisi; ikna ediciliğin, özeleştirinin ve sivil toplumun, yumuşak gücü yönetmedeki rolünün doğru anlaşılmasını şart koşmaktadır (Nye, 2008: 94, 108)⁹. Yumuşak güç, kamu diplomasisi ve kültürel diplomasi alanlarında araç olarak öne çıkarken; akıllı güç, kamu diplomasisini araçsallaştırır. Akıllı güç, çerçeve itibariyle dört çekirdek fikir üzerine inşa edilebilir:

1. *Erek popülasyon ve bölgenin değer yargıları ve davranışları göz ardı edilirse güç akıllı kullanılmamış olur.*
2. *Kendi sınırlarını keşfetme, kendini tanıma ve karşı tarafın hedeflerini yeterliliklerini bilme, akıllı gücün kendi ülkesi ya da toplumunun beklentilerini karşılayabilmesi için gereklidir.*
3. *Bölgesel ve küresel bağlam ile gerçekleştirilen eylem bağdaşık olmalıdır.*
4. *Kullanılacak araçların ne zaman ve nasıl teker teker ya da kombine olarak işe koşulacağı bilinmelidir (Wilson III, 2008: 115).*

Akıllı güç, sert ve yumuşak gücü ussal zeminde buluşturan bir güç türüdür ve bu iki gücün doğru zamanda, doğru şekilde kullanıldıklarında birbirlerini çok iyi

⁹ <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0002716207311699> Erişim Tarihi: 14.05.2019 Saat: 14: 00

tamamlayacaklarını gösteren bir nevi aracı güçtür. Sert güç ve yumuşak güç tamamen birbirinden ayrı düşünülmemelidir, bu iki güç arasında kaynak ve davranışlar bağlamında geçişler söz konusudur. Bu durumu Nye aşağıdaki şekilde tablolastırır.

	Sert			Yumuşak	
Davranış		zorlama	ikna etme	gündem yaratma	cazibe
Spektrumu	← emir				yanına çekme →
En Uygun		baskı yaptırımlar	ödemeler rüşvet	kurumlar	değerler kültür politikalar
Kaynaklar					

Tablo 2.2. Sert Güç- yumuşak Güç Karşılaştırması, Nye, 2005:17

Nye bu tabloda her iki gücü kaynaklar ve davranışlar bağlamında değerlendirmiştir özellikle davranış spektrumu açısından iki güç arasında geçişler olabileceğine vurgu yapmıştır. Salt yumuşak gücün yetersiz kalacağı bazı durumlarda sert güç ve yumuşak güç davranış türlerinin ahenkli birleşimine gereksinim duyulur. Bu sayede yumuşak güç kaynakları daha verimli kullanılabilir ve yayılım hızı istenilen seviyeye ulaşabilir.

2.6.2.Gücün Yumuşak Güce Tarihsel Evrimi

Küreselleşme, güvenlik algısını değiştirerek dünya siyaset sistemleri üzerinde önemli değişikliklerin vuku bulmasına yol açmıştır. Artık dünya sınırları ülke sınırlarından ibaret değildir, sınırsız ülkelerin bir arada bulunduğu geniş bir alana evrilmiştir. Dünya algısındaki evrim uluslararası siyasette her daim var olan gücün daha doğru ifadeyle gücün kullanım şeklinin evrimleşmesine zemin hazırlamıştır.

Yumuşak güç kavramsal olarak karşımıza çıkmadan önce tarihte farklı formlarda kendisini göstermiştir. Fransa, dil politikaları bağlamında yaptığı girişimler, kültürel yayılım çalışmaları yapmıştır. Soğuk Savaş'ın iki farklı kutbunu temsil eden SSCB ve ABD'nin yürüttüğü yandaş çekme politikaları, kendi ideolojik tutumlarını cazip göstermek üzere ekonomik kartlarını oyuna dâhil etmeleri, bunlar arasında sayılabilir (Çavuş, 2012: 27).

Fransız kültürel yayılımı 17. ve 18. yüzyıllarda Avrupa'nın tamamına ulaştırmıştır. Fransız dili, dünyada saygınlık kazanmış ve diplomasi dili olmuştur. 1789-1799 yılları arasında kapsayan Fransız Devrimi Fransa'yı uluslararası ilişkiler alanında

lokomotif ülke konumuna taşımıştır. Ülke hükümlerleri ve vatandaşları Fransa tarafından ideolojik cazibe altına alınmaya çalışılmıştır. I. Dünya Savaşı akabinde ülkeler, kültürel propaganda rekabetine girmiştir. II. Dünya Savaşında teknoloji, basın yayın organları yumuşak güç aracı rolünü elde etmiştir. Soğuk Savaş döneminde yumuşak güç araçları yoğun şekilde kullanılmıştır özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası SSCB ve ABD farklı kaynakları kullanarak farklı hedef kitlelerine ideolojilerini yaymaya çalışmışlardır. Bu süreçte ABD Marshall yardımları, SSCB sömürgecilik karşıtı eylemleri ile yumuşak güçten faydalanmıştır (Yılmaz, 2011: 32). Yeryüzünü küresel bir enkaza döndüren bu savaşın ardından gelen yıllar ABD'nin akademik ve kültürel değişim programları aracılığıyla süper güç konumunu sabitleştirmek için yürüttüğü yumuşak güç aktivitelerine şahitlik etmiştir. Bu nedenledir ki; soğuk savaş dönemine daha güçlü giren taraf ABD olmuştur ve bu süreç SSCB için çok da kolay geçmemiştir. Küreselleşme döneminin önemli yumuşak güç yöneticisi olarak Avrupa Birliği öne çıkmıştır (Yılmaz, 2011: 33). Bu dönemi güçlü atlatanlar yumuşak güç kaynaklarını ve davranışlarını doğru kombine eden ülkeler olmuştur. Özellikle teknolojik ve ekonomik alanda kazandığı ivme ile Çin Halk Cumhuriyeti uluslararası arenadaki güç dengelerini kendi lehinde değiştirmeyi başarmıştır.

Yumuşak gücün kavramlaştığı ve kavram olarak uluslararası ilişkiler disiplininde geçirdiği evrime bakılacak olunursa öncelikle genel hatlarıyla güç kavramının tarihsel gelişimine değinilme gerekliliği doğmaktadır. Güç kavramı uluslararası ilişkiler disiplininde farklı kuramsal yaklaşımlar temelinde ele alınmıştır. Dünya düzeni değiştikçe akımlar ve akımların güce yükledikleri anlamlarda farklılaşmalar olmuştur. Realistler güce daha çok sert güç penceresinden bakarken tek eyleyicinin devlet, temel hedefin ulusal çıkar, takip edilecek stratejinin de rasyonel verilere dayalı politikalar olduğu statükocu bir güç alanı çizer (Arı, 1997: 256). Liberalizm gücü sistemsel değişimle, sistemsel etki yaratma aracı şeklinde kabul eder. Güç sahibi olma isteğini doğal bir durum şeklinde niteleyen realizmin, gücü reel temele oturtan bu tutumunu neo-realizm bir adım öteye taşır ve gücü elde tutma arzusunun çıkış noktasını uluslararası yapıdaki sistemin varlığına bağlar. Gücü uluslararası güvenlik alanı içerisinde değerlendirir, realizmdeki gibi bir amaç olarak değil bir araç olarak görür ve neo-realizm için güç şartlar zorlamadıkça kullanılmaması gereken bir araçtır. Neo-realizmin sistemin çatışkılarla dolu, tehlikeli, anarşik bir

yapı sergilediği görüşünü savunmakla beraber neo-liberalizm devletlerin bağımsız hareket edebilme alanlarının daraldığını hatta bu alanın yitirmeye başladığını ileri sürer. Güçte bağımsız hareket edip, maksimum çıkar elde etme hedefinin yerini neo-liberalizmde işbirliğinin aldığı görülmektedir. Güçlü olmak, güç elde etmek ve gücün devamlılığını sağlamak işbirliği ile mümkündür. Neo-liberalizmde güç konusundaki odak noktası mutlak kazançlar üzerine kuruludur (Bozdağlıoğlu ve Özen 2004: 60-69). İnşaaacı/neoliberal yaklaşımlar güce bir araç olarak anlam yüklemekte ve yumuşak güç penceresini aralamaktadırlar.

Kavramı, ilk kez Joseph S. Nye 1990 yılında kullanmıştır. Bununla birlikte kavram daha önce farklı çalışmalarda benzer içerikle farklı formlarda kullanılmıştır fakat yumuşak güç şeklindeki ifadesinin ilk kullanıcısı Nye olmuştur (Sancak, 2016: 17). Kavramı uluslararası ilişkiler alanında irdelenen bir konu haline getirmeyi başarmıştır. Kavramı tam olarak netleştirmeden, muğlak yanlarıyla bırakan Nye, kavramın üzerinde tam bir uzlaşa sağlanmasını engellemiştir. Yumuşak güç tanımını yaparken farklı ifadelere başvurması, araç, kaynak ve stratejileri anlatırken istisnalara yer vermesi, eleştirilere yol açmış, kavrama ilişkin uzlaşım alanının doğumunu geciktirmiştir (Özel, 2018: 4). Bu durum aynı zamanda kavramın kuramlaşma yolunda da önüne engel olarak çıkmaktadır. Karmaşanın giderilip kavramsal çerçevenin netleştirilmesi amacıyla yapılan çalışmalar anlamın daha da flulaşmasına neden olmuştur. Nye kavramı ele alırken başlangıç noktası olarak cazibeyi, cezbetme hedefini koymuştur fakat bazı çalışmalar odağın kayması, cezbetme eyleminin ereğinin gözden kaçırılması sonucu uzlaşa sağlanamamıştır (Özel, 2018: 22). Uluslararası ilişkiler disiplininde yumuşak güç kavramsal ve kuramsal boyutta henüz tam bir uzlaşa birliğini elde edememiştir. Bununla birlikte küreselleşen ve gittikçe birbirine bağımlılaşan uluslararası güçler eksenini için yumuşak güç, sert gücün hâkimiyetini kırmıştır. Uluslararası arenada hegemonya kurmak isteyen uluslar için yumuşak güç vazgeçilmez bir araç, önemli politik, stratejik bir unsur olmayı başarmıştır.

2.6.3. Yumuşak Güç Araçları

Yumuşak güç araçları pek çok farklı türde ve görevde kullanılmaktadır. Yukarıdaki bölümde bu araçlara değinilmiştir. Bu bölümde yumuşak gücün en etkili silahı olan dil, çeviri, ulusun sahip olduğu kültürel ve sosyal sermaye ve bir ulusun diğer uluslar

karşısında cazip konuma taşıma konusunda önemi yadsınamayacak olan entelektüel sermayeye yer verilecektir.

2.6.3.1. Dil ve çeviri

Bir ulusu sosyo-kültürel bağlamda var eden dilidir ve yok eden yine ulusal dilin yitimidir. Bir ulusu farklı coğrafyalarda, farklı iklim uluslarında var eden ise kuşkusuz çeviridir. Çeviri bir dili diğeri ile buluşturan bir geçiş alanıdır. Bir dilin gösterilenlerinin diğeri ulusun dilinde gösterenlerle birleşmesini sağlayan göndergesel alandır. Bu alan genellikle sözlü veya yazılı metin olarak karşımıza çıkmaktadır.

Göktürk, dilde farklı işlevlerden bahseder fakat bu işlevlerin yer yer kesiştiğini, her daim yalın kalmadıklarını dolayısıyla metinlerin de her zaman tamamen yalın olmadığını vurgular. Dilin üç işleve sahip olduğunu ve bu üç fonksiyondan doğan üç metin türü olduğunu belirtir. Bunlar sırasıyla şu şekildedir:

- a) Bilgi aktarımı amaçlı nesnel işlev: Bilgilendirici metin
- b) Konuşmacı ya da anlatıcının duygularını, bireysel fikirlerinin aktarımı amaçlı öznel işlev: Anlatıcı metin
- c) Dinleyici ya da alıcı üzerindeki etki uyandırarak onu istenildiği şekilde yönetilmesi amaçlı yönlendirici işlev: Çağrısız metin (2013: 103).

Uluslararası alanda yumuşak güç aracı olarak kullanılan dilin özellikle yönlendirici işlevi ön plana çıkmaktadır. Alıcı konumdaki karşı ulusun herhangi bir konudaki tutum ve davranışlarını yönlendirmek, düşüncelerini istenilen şekilde başkalaştırmak için dilin yönlendirici işlevine ve çağrısız metinlere ihtiyaç duyulmaktadır. Karşı ulusu etkilemek için bilgilendirici metinlere de ihtiyaç duyulur fakat bu metinlerin çağrısız metinler ile az veya çok temas etmesi etki gücünü arttıracaktır. Bu noktada, ikinci bir dil olan çeviri ve bu dilin uzman kullanıcısı olan çevirmen, belirleyici gücü elinde bulundurur. Güç ilişkilerini yönetici rol çeviridedir ve eyleyicisi olan çevirmene önemli görevler yüklemektedir. Aynı şekilde güç ilişkileri ve güçler arası dengeler, çevirinin yönünü, çeviri dilini ve içeriğini kontrol altında tutar. Sözlü çeviri psikolojik sınırlılıkların çevirmeni fazlaca yorduğu bir çeviri türüdür, özellikle diplomatik metin çevirmenliği dikkat gerektiren, güç hiyerarşisini koruyucu bir vasıf taşır. Çeviri ortamını doğuran iki taraf da birbirlerinin ulusal dillerini bilmiyorsa yönetici ve yönlendirici güç çevirmendedir. En az bir taraf karşı dile hâkimse veya

her ikisi de karşılıklı dilsel tanışıklığa sahipse çevirmen çeviri ortamındaki gücünü yitirir (Yetkin Karakoç, 2016: 108). Her ne olursa olsun çevirmen diller arası güç ilişkisinde -hegemonik güç (merkez güç) ve egemen olunan güç (çevre güç) ilişkisinde- sadece iletişim uzmanı olduğunu unutmadan, gerçek güç sahiplerinin çeviri ortamının yaratıcıları olduğu gerçeğine sadık kalarak çeviri yapmakla sorumludur.

Yumuşak güç, ekonomik sermaye açısından ulusal dile ağırlık verir. Diğer uluslarda kendi dilini çeşitli propagandalarla tanıtmaya, dil kursları, enstitüleri kurma şeklinde ulusal dili araçsallaştırır. Yumuşak güç aracı olan çağrışıl metinlerde kullanılan dil ise; genellikle çeviri dilidir (erek dildir). Bununla birlikte politik aktörler ve diplomatlar karşı ulusta sempati uyandırmak, kendi dilini cazip göstermek, diğer dilin hegemonik üstünlüğünü reddetmek, kendi uluslarında ise; ulusal dile bağlılığını ve kendi ulusal dillerinin uluslararası düzeyde olduğunu ispatlamak amacıyla ulusal dillerini konuşurlar (Baker, 1997: 113). Yumuşak güç hem ulusal hem de uluslararası boyutludur. İçsel etki / cazibe kaybı, dışsal kayıplara da yol açar. Yumuşak güç, içsel temelli dışa yönelik bir eylem türüdür ve eylem alanları, eyleme muhatap olanlar her daim dengede kalmalıdır.

Dilin öznel işlevinin ürünü olan anlatıcı metinler özellikle yazın alanında karşımıza çıkmaktadır. Kendi ulusal dilini sanatsal dile dönüştüren eserlerin ulusal düzeyde saygınlık kazanması ve uluslararası alanda ekonomik sermayeye dönüşmesi için tanıtım ve satışlarının yapılması yumuşak güç işlevidir. Birinci işlev için ulusal dile ikincisi içinse çeviriye başvurulmalıdır. Dil ve çeviri birbirini ulusal ve uluslararası hedefler bağlamında tamamlayıcı niteliktedir. Ne zaman ve nasıl kullanılacaklarının kararının doğru verilmesi onları etkin yumuşak güç aracına dönüştürür.

2.6.3.2. Kültürel ve sosyal sermaye

Kültürel sermaye, üç farklı durum içerisinde şekillenen bir sermaye türüdür. Bunlar; bedenleşmiş durum, nesnelleşmiş durum ve kurumsallaşmış durumdur. Kişisel edinimler temelli bedenleşmiş durumda sosyal statü, sınıf farkları, sosyal yapı ve çevre, içinde bulunulan zaman ve koşulların sezdirimsel aktarıldığı, bilinçli yönlendirmeler olmaksızın bilinçsizce edinilen bir kültürel sermaye türü söz konusudur. Bu bedenleşmiş sermaye doğrudan bireyin kendisiyle ilintilidir ve sermayenin edinim sürecini kapsar. Nesnelleşmiş durum bedenleşmiş durumla

yakından bağlantı içindedir. Nitekim bedenleşen sermayenin maddeye dönüşme halidir nesnelleşmiş durum. Sanat eserleri, bedenlenen sermayenin ürünüdür ve aynı zamanda ekonomik sermayeye dönüşebilen sembolik bir etki gücüne sahiptir. Eyleyenin kültürel sermayesinin kurumsal kabul edilirlilik kazanma halidir, kurumsallaşma durumu ve daha çok akademik yeterlilikleri kapsar. Akademik yeterliliğin maddesel değer kazanması ve bu sayede ekonomik sermayeye evrilmesini sağlar. Bununla birlikte eyleyicilerin sahip olduğu bu akademik sermayeye kurumsallık kazandırarak onun sosyal sermaye ile bağdaşıklık düzeyinin netleşmesine yardımcı olur (Bourdieu, 2010:3-8). Kültürel sermaye durumları, yumuşak güç unsurları bağlamında değerlendirildiğinde ulusu, diğer uluslar karşısında daha cazip hale getirmek, içte ve dışta saygınlık uyandırmak için sosyal ve ekonomik sermaye ile birleştirici rolde oldukları söylenebilir.

Kültürel sermaye pek çok sermaye türüyle ilişki içerisindedir, bunların arasından ekonomik ve sosyal sermaye öne çıkmaktadır. Kültürel ve sosyal ögeler her daim birbirinden doğan, birbirini besleyen ve birbirinden beslenen ögelerdir. Bir toplumun temel ögeleri olan bu iki türün birbirine dönüşmesi ve gerekli zamanlarda ekonomik sermayeye dönüşmesi doğal bir sonuçtur. Aralarındaki organik geçişler bu olağan dönüşümleri doğurur. Kültürel sermayenin özellikle nesnelleşme ve kurumsallaşma gibi varoluş durumlarından kültürel sermaye, yumuşak güç aracı olarak kullanılır. Nesnelleşmiş durumlar için görsel ve işitsel sanat eserleri, kurumsallaşmış durum içinse; ülkeler, kurumlar arası akademik ve kültürel anlaşmalar örnek gösterilebilir.

Sosyal sermayenin mikro, mezo ve makro olmak üzere üç temel düzeyi bulunmaktadır. Mikro düzey grup, birey temellidir, mezo düzeyin çıkış noktası kurumlar, örgütler ve toplumdur. Son olarak makro düzey daha geniş kapsamlıdır ulusal ve özellikle de uluslararası alanı hedef alır. Sosyal sermayenin düzeyi, toplum-toplum, birey-birey ve toplum-birey arasındaki güvenin ölçüsü, sosyal hayatı düzenleyen normlar, sosyal konjonktürde iletişim kurulabilme imkân ve olasılıkları ile belirlenir (Kangal, 2013: 7, 37-39). Sosyal sermayenin üç ana türünden söz etmek mümkündür. Bunlardan birincisi bağlayıcı sosyal sermayedir daha çok homojen gruplar arasındaki uzun süreli güven ilişkilerini anlatmak üzere kullanılır. İkincisi ise; aracı sosyal sermayedir ve köprü kurma görevini üstlenir bu defa farklı fakat kendi içinde homojen iki grup söz konusudur. Güven ağının temel noktası bağlayıcı

sosyal sermayededir, homojen grup arasındaki güven karşılaşılan yeni grupla kurulacak olan ilişkide güven köprüsünü kurmada etkin rol oynar. Sonucusu olan birleştirici sosyal sermayede tamamen heterojenlik ön plandadır (Kangal, 2013: 39-42).

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere sosyal sermaye, sosyal ağlar ve ilişkiler örüntüsüdür. Sosyal sermayenin en temel noktası güvendir. Bourdieu, Fukuyama gibi sosyologlar güvene sosyal sermaye düzleminde önem atfetmektedirler. Bununla birlikte güveni sosyal sermayenin olmazsa olmazı, öncü kriteri, fayda döngüsünün lokomotifi hatta sosyal sermayenin kendisi olarak kabul eden araştırmacılar da bulunmaktadır (Abdioğlu ve Yavuz, 2013: 34). Sosyal sermayenin güven boyutu ekonomik refah düzeyiyle, ekonomik gelişmeyle ilişkilidir. Bir ulusta dayanışmacı sosyal sermaye türü etkinse güven de o ölçüde artacaktır. Ulus içindeki güven düzeyi yüksekse iç güvenlik için yapılan yatırımlar minimize edilebilir; böylece maddi kaynaklar başka yöne kaydırılabilir. Suç ve suça karışma oranları güven temelli olarak azalacağı gibi (Karagül ve Masca 2005: 41) içte yakalanan huzur dış ilişkilere de yansıtacaktır ve birleştirici sosyal sermaye doğru şekilde kullanılabilir.

Sosyal sermayenin sağlam bir güven zeminine oturtulması, uluslararası arenada ekonomik ve kültürel anlaşmaların yapılmasına, bu sayede ülkenin ekonomik sermayesini güçlendirmesine, diğer uluslarda kültürel çekicilik kazanacağı atılımlarda bulunmasına aracı olur. Küresel dünyanın en çok ihtiyaç duyduğu birleştirici sosyal sermaye ve güvenin bir potada ölçülü eritilişi, ulusu uluslararası arenada çevreden merkez hegemon konumuna taşır. Yumuşak gücün sosyal sermayeyi araç olarak kullanabilmesi öncelikle bağlayıcı sosyal sermaye türünün sağlıklı olmasına bağlıdır. Ardından biraz daha yayılmacılık açısından aracı sosyal sermaye, makro düzeyde başarı elde etmek için birleştirici sosyal sermaye türlerinin doğru zamanda ve doğru şekilde kullanılmasına dayalıdır.

2.6.3.3. Entelektüel sermaye

Küreselleşmeyle önem kazanan hususlardan biri de elbette ki bilgi ekonomisidir. Bilgi ekonomisi, gelişmişlik düzeyinin arttırılabilmesi, uluslararası alanda rekabetin nabzını tutabilmek için maddi olmayan öğelerin de ekonomik yapılanmada yer almasını sağlamıştır. Entelektüel sermaye, insan sermayesi, sosyal sermaye, ilişki

sermayesi, örgütsel sermaye ve süreç sermayesi gibi pek çok sermaye bileşenini barındıran bir üst sermaye modelidir. Birbirinden farklı sermayeleri içerisinde barındırması ve bu farklılıkları aynı noktada birleştirici, uzlaşımsal bir tanımlama yapılabilmesi pek olası değildir. Temel çıkış noktasıdır insan sermayesidir nitekim entelektüel sermayenin ana çekirdeği insan zekâsıdır. Sosyal sermaye toplumsal üniteler veya bireyler arasındaki sosyal ilişki ağlarından hareketle edinilen mevcut ve olası araçlar bütünüdür. Bireyler ve toplumlar arası bağlar kurarak bilginin aktarılması, paylaşılıp geliştirilmesine olanak sağlar (Öztürk ve Demirci, 2008: 399, 400, 402). Yapısal sermaye örgütünü bir arada tutan kurallar, oluşturulmuş olan düzen, dizgeler ve düzenin devamlılığını sağlayıcı normların bütünüdür. Kontrol gücünü elde bulunduran, insan sermayesini ve sosyal sermayeyi harmanlayan bir dizgedir (Kurt, 2008: 43). Yapısal sermayenin entelektüel sermayeyi güçlendirebilmesi yaratıcı düşüncenin varlığına bağlıdır. Yaratıcı düşünce, insan sermayesinin bireysel yeteneklerinin somutlaşarak vücut bulduğu maddi olmayan bir kaynaktır. Doğru yönetilmesi süreç sermayesi ve ilişki sermayesinin etkin kullanımına dayalıdır. Yaratıcı düşüncenin maddi forma bürünmesi süreç öncesi bireysel aşamayı, diğerleriyle temasa geçildiği gerçekleşme sürecini ve kalıcılık kazandığı, kazanca dönüştüğü süreç sonrası aşamaları kapsar. Entelektüel sermaye, bütün bu aşamaların sağlıklı ilerlemesi sonucu ilgili öğeleri ahenkli bir kombinasyona dönüştürebilir.

Entelektüel sermaye kavramını ilk kez 1969 yılında John Kenneth Galbraith kullanmıştır ve kavramın sınırlarını insan zekâsıyla sınırlı tutmayarak kavrama bütün entelektüel aktiviteleri kapsayıcı genişlikte bir alan çizmiştir (Pena, 2002: 182; akt. Görmüş, 2009: 58). Kavram, yumuşak güç kavramının da kendine yer bulduğu 1990'lı yıllarda yaygınlaşmıştır. Çok sayıda kesimin kabul ettiği ortak tanım 1991 yılında Stewart tarafından yapılmıştır. Takip eden süreçte ilk entelektüel sermaye yöneticisi varsayılan Edvinsson da kendine özgü bir tanım yapmıştır (Görmüş, 2009: 59). Kavrama yönelik birçok tanımlama girişiminde bulunulmuştur. Hepsinin ortak noktası ise; bilgi ve zekâ üretimi olan her şeyi ifade etmeleridir. Örgütsel, sosyal sermayeye, insan ve bilgi unsuruna bu tanımlamalarda rastlamak mümkündür.

Kavramın tarihsel gelişim süreci bilginin ne kadar değerli bir güç olduğunun algılanmasıyla başlar ve günümüz küreselleşen dünyasında pek çok alanda kullanılır.

Sanayileşme sonrası süreç, bilginin ekonomiyi yönlendirici güç olarak kabul görmeye başlaması, değer algısının mal ve üründen bilgi ve bilgiye dayalı aktivitelere kaymasını sağlamıştır, bilgi toplumu öne çıkmaya başlamıştır. 1959'da Peter Drucker tarafından kullanılan bilgi işçisi kavramı 1969'da entelektüel sermayeye evrilecektir. Enformasyon çağı kavramının geliştirildiği 1980'li yıllar entelektüel sermaye alanına katkı sağlayan çalışmalara şahitlik etmiştir, 1990'lı yıllar entelektüel sermaye kavramının akademik alana taşınıp, kabul gördüğü dönem olmuştur. 2000'li yıllarda öne çıkan gelişme Danimarka Hükümeti'nce yayınlanan entelektüel sermayeye ilişkin muhasebe raporudur. Bu, kavramın hükümetler temelindeki değerinin göstergesidir (Kandemir, 2008: 32-33). Sanayi toplumunun yerini bilgi toplumunun alması kavramın ekonomik, sosyal, politik ve akademik alanda hızla yayılmasına imkân tanımıştır.

Entelektüel sermaye yönetiminde tıpkı sosyal sermayede olduğu gibi kültür ve güven önemli bir yer tutmaktadır. Bilgi, insan sermayesi bağlamında ele alındığında, bu bilgiye güvenecek, onu destekleyecek, gelişimine katkı sunacak sosyal ve yapısal sermayeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu üç ögenin sağlıklı bağlanması ise güven ile kurulan ilişkisel sermaye aracılığıyla mümkün olabilir. Bu sermaye, kültürün doğru algılanması ve kültürel zekânın işe koşulmasını kaçınılmaz kılar. Kültürel zekâ hem ait olunan kültürün doğru algılanması hem de bu öz kültürün karşıda etkileyici faktör olarak değerlendirilebilmesi, gerektiğinde karşı kültür unsurlarının çekicilik için kullanılabilmesi yeteneklerini içerir. Kültürel zekâ sadece kendi kültürü içinde ve kendi kültürü için farkındalık anlamına gelmez, o çok aşına olunmayan bir kültürden daha doğru ifadeyle böylesi bir durumdan doğabilecek sorunları bertaraf edebilme yeteneğidir (Davis ve Wright, 2010: 25-26). Entelektüel sermaye; yaratıcı düşünce, güven ve kültürel zekâ üçgeninde yumuşak güç unsuru halini alır.

Son yıllarda bilginin egemenliği her alanda kabul edilmiştir. Bilgi askerî, siyasi, ekonomik, diplomatik ve kültürel alanda yadsınamaz bir güç elde etmiştir ve onunla doğru orantılı olarak entelektüel sermaye uluslararası alanın yapısını, güçler arası dengeleri, siyaset türlerini, ekonomi piyasalarını, silahlı ve silahsız her alanda gücü yönetici konuma yerleştirmiştir. Bu kadar önemli bir sermaye türünü yumuşak güç aracı olarak kullanarak uluslar, bilgiyi ve tüm entelektüel aktiviteleri diplomatik bir araca dönüştürür. Yumuşak güç unsuru kapsamında entelektüel sermaye türleri

olarak akademisyenler (insan sermayesi), eğitim kurumları (yapısal sermaye) ve teknolojik anlaşmalar (ilişkisel sermaye) sayılabilir.

2.6.4. Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi

Birçok önemli diplomatik dönüşümün yaşandığı Soğuk Savaş Döneminde ilk kamu diplomasi eylemlerine rastlanmaktadır fakat bir diplomasi kolu olarak asıl doğumunu İkinci Dünya Savaşı akabinde gerçekleştirir. Çok kutuplu düzene geçiş aşamasında duraksama evresine girse de 21. yüzyılda dönüşüme uğramış bir şekilde karşımıza çıkar. Bu yeni kamu diplomasisi, geleneksel kamu diplomasisinin çekirdeğini oluşturan hedef ülke halkıyla iletişim kurularak ilişkisel sermayenin geliştirilmesi ve bu doğrultuda dolaylı politik yaptırım unsuruna dönüşme amacı sabit kalmıştır. Hedef ülkenin kamusal alanının etki altına alınması ve buradan hareketle ilgili ülke hükümetine halkı tarafından değişime zorlayıcı baskının uygulanması şeklinde iki aşamadan oluşmaktadır (Yağmurlu, 2007: 14-15). Başka bir ifadeyle, kamu diplomasisi, bir ülke üstyapısının, politik toplumunun hedef ülkenin sivil toplumunu yapısını etkileyerek üstyapıyı politik toplumun iç ve dış politikada herhangi bir konuya ilişkin karar alma süreç ve mekanizmalarını etkilemelerini sağlayan çoklu ilişkiler sürecidir.

İlk kez Joseph Nye tarafından kavramsal boyut kazandırılan yumuşak güç ve kamu diplomasisi arasında uzun bir geçmişe dayanan içkin bir ilişki söz konusudur. Davranış çıktıları bağlamında ölçülen güç ve kaynaklar açısından ölçülen güç arasındaki fark yumuşak güç ve kamu diplomasisi arasındaki ilişkiyi anlamaya yardımcı olur. Uluslararası siyasette yumuşak gücü üreten kaynaklar büyük ölçüde bir kuruluşun ya da ülkenin kendi öz kültüründe ifade bulan değerlerden, onun iç uygulamalarından, iç politikasından, diğerleriyle ilişki kurma tarzından ve dış ilişkilerini yönetme biçiminden doğar. Kamu diplomasisi bu kaynakların iletişim alanına taşınmasında bir araçtır. Kamu diplomasisi kültürel ihracat sübvansiyonu, yayın ve borsa ayarlamalarıyla bu potansiyel kaynaklara dikkat çekerek cezbetmeyi hedefler. Bu hedefe ulaşip yumuşak güç üretebilmesi için ülke kültürü, değerleri, politik uygulamaları ve siyasi kültürü cezbedici özellikler taşımalıdır (Nye, 2008: 94-95). Hedef ülke için cazip olacak unsurların seçilmesi, kendi kamuoyu için cazip olan fakat karşı ülke halkı için cazip olmayan unsurların elimine edilmesi hususları

kamu diplomasisinin akıllıca kullanılmasını gerekli kılar. Akıllıca kullanılmayan kamu diplomasisinin yumuşak güç için anahtar olabilmesi pek de mümkün değildir.

Yumuşak güç daha çok liberal araştırmacıların ilgi odağında olsa da neo-realistler de yumuşak gücü araç olarak kabul etmektedir. Yumuşak güç farklı görüşleri birleştirmeyi başarmıştır. Bunun en önemli nedeni realistlerin algıladığı ve tanımladığı güç türünden (sert) farklı olmakla birlikte onu tamamlayıcı konumda olmasıdır. Sert güç ve akıllı güç aralıklı zaman dilimlerinde kullanılabilir fakat yumuşak güç aralıklı vadelerle ya da kısa vadede uygulanabilecek bir güç türü değildir, onun için uzun vadeli eylem planları gereklidir. Kamu diplomasisi yabancı kamularla girilen bilinçli bir iletişim eylemidir ve aynı zamanda yumuşak gücün uygulanışını kolaylaştırıcı faktördür. Kamu diplomasisi sadece devleti temsil eden aktörlerce değil devlet dışı aktörlerin de katkılarıyla gerçekleştirilen, karşı kamunun dış politika kararlarında kendi hükümetini etkilemesini sağlayan bir iletişim eylemidir (Rawnsley, 2012: 122-123). Yumuşak gücün mesajını, stratejik içeriğini yabancı kamulara aktarabilmesi, bu mesajı olgunlaştırıp dış politikada değişim için ilgili kamuda itici kuvvet unsuruna dönüşmesi kamu diplomasisine, onun aktif ve verimli kullanılmasına bağlıdır.

Birbirinin tamamlayıcısı, taşıyıcısı durumundaki kamu diplomasisi ve yumuşak güç; kaynak, tutum ve özellikle hedefler konusunda benzerlikler göstermektedir. Kamu diplomasisinin beş temel stratejik hedefi bulunmaktadır. Bunlar:

- 1. Yabancı kamuyu etkilemek ve hükümetleri dış politikada değişikliğe gitmeleri hususunda baskı uygulamaları için cesaretlendirmek,*
- 2. Kurumların, değerlerin ve tüm bu kompleks bileşenlerin içindeki bireylerin daha iyi anlaşılmasını sağlamak,*
- 3. Kamular arası işbirliklerinin artırılabilmesi için karşılıklı saygı ve güven ortamını yaratmak,*
- 4. Ülke çıkarlarına uygun değerleri araçsallaştırmak,*
- 5. Mevcut ve muhtemel egemen (lider) gruplarla bireyler arasındaki ilişkileri geliştirmek, çelişkileri ve belirsizlikleri azaltmaya yardımcı iletişim kanallarını geliştirmek (Lord, 2008: 25 akt: De Carvalho Spínola vd. , 2016: 24).*

Yumuşak gücün stratejik hedefleri şu şekilde sınıflandırılabilir:

1. Kendi ulusal çıkarlarını karşı uluslar üzerinde cezbedici unsur olarak kullanma,
2. İstenilen şeyi istediği şekilde karşı ulusu etkileyerek yaptırabilme,
3. Kamu diplomasisi aracılığıyla politik mesajları karşı ulusa iletmek ve bu sayede ilgili mesajları stratejik zemine oturtup kamuoyu yaratma,
4. Değer, kültür ve politik tutumların araçsallaştırılması,
5. Yumuşak gücün devamlılığının sağlanabilmesi için uzun süreli güven ilişkilerinin kurulması,
6. Çeviri, sosyal ve kültürel sermaye, entelektüel sermaye türlerinin kullanılarak karşı ulusa nüfuz edilmesi ve gerekli durumlarda akıllı ve sert güç desteğinden faydalanma (krş: Kılıçoğlu ve Yılmaz, 2016, Tokdemir, 2017).

Kamu diplomasisi kamusal vicdana, akla ve tutumlara hem içte hem de dışta nüfuz etme kapasitesidir. Kamu diplomasisi, iki kamu arasındaki iletişimin stratejik yüzüdür. Yumuşak gücün iletmek istediği mesajın göndergesel alanını, iletim kanalını ve stilini belirleyici unsur olarak kamu diplomasisi bir nevi yumuşak gücün kullanılabilirlik ölçütüdür. Her ikisinin de stratejik hedefleri incelendiğinde benzer unsurları taşıdıkları ve hemen hemen aynı kaynaklardan beslendikleri yargısına varılabilir. Kamu diplomasisi yumuşak güçte işe koşulan bütün unsurların temelinde yer alan güven ilişkisinin kurulmasını, sağlıklı iletişim kanallarının kullanılması noktasında saygı ve güven tesis edici görevini üstlenir. Bu iletişim kanalının çeviri olduğu durumlarda ulusal çıkar ve uluslararası cazibeyi dengeleyici bir kontrol-sansür düzleminin kurucusu yine kamu diplomasisi olacaktır. Sermayelerin işbirlikçi ortamda kullanılması için, sosyokültürel değerlerin, politik kültürün ve bütün bunların tam ortasında duran bireyin -hem kendi kamusal alanındaki karşı ulustaki-doğru anlaşılması kamu diplomasisinin hedefidir. Kamu diplomasisi bu hedefe başarıyla ulaştığı takdirde yumuşak güç cezbedici algı yaratabilir. Birinin başarısı diğerinin etkililik derecesini arttırmaktadır. Görüldüğü üzere yumuşak güç ve kamu diplomasisi dayanışmalı bir ilişki yapısı içerisindedir.

2.6.5. Yumuşak Güç ve Kültürel Diplomasi

Birbirine içerik ve hedef kapsamıyla oldukça benzer bir yapı sergileyen bu iki olgu küreselleşen dünyanın uluslararası ilişkilerini yönetmektedir. Teknolojik gelişmeler, kitle iletişim araçlarının kullanım alanının ve yoğunluğunun artması, gündem yaratma tekelinin hükümetlerden çıkıp sosyal medya aracılığıyla sıradan bir bireye kadar inmesi yerküreye sınırlarını kaybettirmiştir. Militarist gösterilerin cazibesi bu sınırsızlıkla birlikte ötelenmiş ve kültür propagandaları, ön plana çıkmıştır. Kültür propagandalar üretmek ve ulus refahı için bunları diplomatik araca dönüştürmek, kültürel diplomasinin yumuşak güçten destek aldığı önemli konulardır. Değer yargılarının, bilginin, sanatın, sosyo-politik yapının, kültür ve kültüre değgin bütün eylemlerin diplomatik araç boyutunu almaları, kültürel diplomasi ve yumuşak gücün yollarını kesiştirmektedir.

Yaratıcı düşünce, kültürel entellektüalite, çekicilik, ulusal ideoloji, ülke iç dinamiği, dış politika tutumları ve kurumsal yapısı yumuşak güç açısından önemli faktörlerdir. Bu faktörler ülkenin cazibesini arttıracaktır ve böylece ülke uluslararası arenada prestij elde edecektir. Ülke prestiji kültürel diplomasinin özellikle üzerinde durduğu bir husustur ve bu husus doğru yumuşak güç stratejileriyle desteklenen akıllı bir kültürel diplomasi hamlelerini gerekli kılar. Bununla birlikte yumuşak güç, uluslararası alanda kamuoyu desteği kazanmayı, diğer ülke hükümetlerinin müttefik olarak yanında yer almasını sağlamayı ve dış politikadaki stratejik hedeflere ulaşmayı kolaylaştırıcı bir araçtır. Yumuşak güç bilimsel ve kültürel cazibe unsurlarını işe koşarak uluslararası siyasette ülkenin diplomatik avantajlar elde etmesine yardımcı olur (Yılmaz, 2013: 322).

Kültürel diplomasinin takip etmesi gereken stratejik hedefleri Schneider Amerika üzerinden anlatmıştır fakat genele uyarlanabilirliği açısından çalışmada bu stratejiler sunulacaktır. İlgili stratejiler şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Kültürel ilişki inşacısı olabilme,
2. Ulusal değerleri hedef ülkeye aktarabilme,
3. Hedef ülkenin çıkarlarına hitap edebilme,

4. Uzun vadeli diplomatik ilişkiler kurabilme ve bu ilişkilerde esnek, yapıcı, çıkarlarını koruyucu bir strateji takip edebilme, zamanı geldiğinde bu ilişkileri fırsata çevirebilme,
5. Ülkede diplomasinin hükümetin tekelinden çıkarılması için üstyapıya yönelik farklı alternatifler sunabilme (Schneider, 2003: 3).

Bu stratejik hedeflere ulaşım yumuşak gücü bir avantaja dönüştürebilme, kültürel diplomasinin en temel hedefidir. Kültürel diplomasi üç aşamayı başarıyla tamamladığı takdirde yumuşak gücü faydalı bir araç haline getirebilir, ondan avantaj sağlayabilir. Bu aşamalar:

1. Kültür ve fikirleri geçerli küresel normlarla uyumluluk kazandığında,
2. Ulus küresel medyada konuların nasıl işlendiğini görerek, kendisini etkileyecek kitle iletişim araçlarına daha fazla ulaşma imkânı bulduğunda,
3. Ülkenin güvenilirliği ulusal sınırlarda ve uluslararası alanda sergilediği tutum ve davranışlarla pekiştirildiğinde (Snow, 2009: 4).

Güven bir ülkeyi uluslararası arenada var eden ve aynı zamanda tamamen yok edebilecek olan önemli bir yumuşak güç ve aynı zamanda kültürel diplomasi unsurudur. Hedef uluslarla arada güçlü güven ilişkileri olmadığı takdirde yumuşak güç avantaja dönüşmez. Ulusal kültürün sermayeleştirilmesi esnasında küresel yapıya ters düşecek durumlardan kaçınmak için uyumluluk prensibi takip edilmelidir. Ulusal kültür ve değerlerin diğer ulusların kültür ve değerleri için herhangi bir tehdit oluşturmadığı, cazibesine güvenle kapılabilecekleri algısı yaratılmalıdır. Bu algı yaratma işleminin kültürel diplomasi unsuru olmasıyla birlikte, algıları yönetmede yumuşak güç ile yollarının kesiştiğini belirtmekte fayda vardır.

Yumuşak güç her zaman çoklu etki alanının tam merkezinde yer alır. Yumuşak güç sadece uygulayıcı ve cazibeye kapılan ülkeler arasındaki etkileşimle sınırlı değildir. Bu etkileşimden faydalanan veya rahatsız olan, kendi yumuşak gücünü tehlike altında hisseden üçüncü bir etkileşim aktörü söz konusudur. Günümüz küreselleşen dünyasında savaşlar silahsızlanmış ve artık yumuşak güç savaşları doğmuştur. Hızla büyüyen yumuşak güç hegemonyası diğer ülkeler açısından tehdit olarak algılanabilir özellikle bu ülke dış politik tutumlarında kendilerini hedef alırsa ve bu durum onların

yumuşak gücünü zayıflatıcı, yaralayıcı etkide olursa bu algı daha da şiddetlenebilir. Sonuç olarak, ilgili ülkeye yönelik yumuşak güç savaşı başlatılır ve en önemli yumuşak güç unsurlarına darbe vurulmaya çalışılır. Sivil toplum örgütleri, siyasi toplum, ideolojik ve sosyal yapı, kültürel değerler, psiko-sosyal tarih gibi cezbedici araçları küçültücü, değersizleştirici stratejiler uygulanabilir. Yumuşak güç savaşlarından başarıyla çıkabilmek için bazı stratejik eylemler yapılmalıdır. Yumuşak gücün derecesini, tehlike hissiyatı yaratacak kadar abartılı oranlarda göstermeme, diğer uluslarla sağlam diplomatik ilişkiler kurma, daima işbirlikçi bir tutum sergileme, demokratik, insan haklarına saygılı, düşünce ve ifade özgürlüğüne ket vurmaktan kaçınan bir iç ve dış politika takip etme, diplomasinin devlet tekelciliğinden uzak tutulması, iç ve dışta güven ortamının inşa edilmesi (Sandıklı, 2014: 191-193, 197) bu eylemler arasında önceliklidir.

Yumuşak güç savaşlarından başarılı çıkmak için yapılması elzem olan eylemler kültürel diplomasinin stratejik hedefleriyle birebir örtüşmektedir. Ülkeler, bu stratejik hedeflere sadık kalındığı durumlarda yumuşak güç savaşlarından galip ayrılabilir. Yumuşak gücün yarattığı çoklu etki alanından mümkün mertebe en az hasarla kurtulabilmesi başarılı yürütülen kültürel diplomasiye bağlıdır. Kültürel diplomasinin stratejik hedeflerini gerçekleştirme oranı, yumuşak güç savaşlarındaki galibiyet şansının göstergesidir bu nedenle oranın yüksek olması için ülke kendi ulusuyla barışık diğer uluslara hoşgörülü ve istikrarlı bir siyaset kurucu üst yapıya, onun diplomatik yükünü hafifletici hükümet dışı kuruluşlara, kurumlara, topluluk ve bireylere ihtiyaç duymaktadır. Hem kültürel diplomasi hem de yumuşak güç devlet-toplum işbirliğiyle daha etkili olabilir. Her ikisi de hem birbirine hem de yapı-üstyapı organik bağına muhtaçtır. Hem birbirini hem de toplum-devlet işbirlikçi ilişkisini var etmektedir. Bu iki olgu mündemiç bir ilişki içerisindedir.

3. ÇEVİRİNİN BİLİMSEL VİZYONU

3.1. Çevirinin Bilimsel Tarihi

Çalışmada çeviri alanının tarihi eylemsel boyutlu başladığı ve ilk olarak eyleyenler ve ürün formuyla kendi alansal sınırlarını oluşturduğu durumu göz önüne alınarak kuramsal temelleri oluşmadan öncesi ve sonrası olacak şekilde iki ana döneme bölünüp ele alınacaktır.

3.1.1. Kuramsallaşma Öncesi Evre

Çeviri, eylemi, eyleyeni ve çeviri ortamı ile bir bütündür, onu sadece bir ürün ve/veya eylem olarak değerlendirmek çeviri alanındaki bütün aktörlerin, süreçlerin, sosyal ve siyasal bütün olguların reddedilmesine neden olur. Çeviri, kuram ve uygulamanın birbirini desteklediği bir alandır, fakat çeviri kuramsal temellerini uygulama ile sentezleyen bir bilim dalı olarak kabul görmek için uzun yıllar beklemek zorunda kalmıştır. Sadece bir uygulama olan çeviri eylemi ile karıştırılması ve dilbilimin alt alanı olarak görülmesi onun bilimsel kabulünü geciktirmiştir. Çevirinin yüzyıllar içerisinde geçirdiği bilimselleşme süreci ve modern çeviri bilimin doğuşu bu bölümde ele alınacaktır.

Çeviri tarih boyunca ideolojik, kültürel ve dilbilimsel stratejilerin ürünü olarak sosyal, siyasal ve diplomatik alanların ortasında kendi doxalarını oluşturmaya; böylece kendisine bilimsel bir alan yaratmaya çalışmıştır. Başlangıçta sadece çeviri uygulaması olarak beliren bu alanın ilk aktörleri nasıl çeviri yapılması yönünde söylemlerde bulunmuştur ve bu söylemler çeviriyi bilimsel boyuta taşıyacak olan kuramsal yapının zeminini oluşturmuştur.

George Steiner batıda çeviri üzerine düşünceleri dört tarihsel evreye böler, bu dönemlerden birincisi, Cicero ve Horace ile başlayan, çevirinin nasıl yapılması gerektiği yönünde normlar belirleyen yaklaşıma kaynaklık eder ve M.Ö 1. yüzyıla kadar uzanır, Alexand Fraser Tytler'ın çeviri prensiplerine ilişkin çalışmasını sunduğu 1791 yılında tamamlanır. Bu dönemde Cicero ve Horace'ın edebi çevirilerde kullandıkları anlam aktarımına yönelik stratejilerinin 4. yüzyılda Aziz Jerome tarafından İncil çevirileri için anlamı netleştirmek için önerildiği görülmektedir. İncil çevirileri uzunca bir süre; 17. yüzyıla kadar çeviriye yönelik düşünsel çalışmalarda, tartışmalarda önemli bir yer işgal eder. Bu dönem sözcüğü-

sözcüğüne çeviri ve anlam çevirisi şeklinde iki uçlu çeviri stratejilerinin öne çıktığı dönemdir. Yorumbilimsel ve fiolozofik yönelimin öne çıktığı ikinci dönem 1946 yılında son bulur. Üçüncü dönem 1940'lı yıllardaki ilk otomatik çeviri yayınlarıyla başlar ve yapısalcı dilbilim ile iletişimsel yaklaşımın yükselişe geçtiği altmışlı yıllarda bitir ardından yorumbilimin yeniden gündeme geldiği dördüncü dönem başlar (Basnett, 1992: 40 ve Gile 2005: 237; akt. Raková, 2014: 11, Basnett-McGuire,1980: 44-46; akt. Tahir Gürçağlar, 2016: 105-107).

Steiner'in söz konusu bölümlemesindeki dönemleri biraz daha açmak gerekirse; birinci dönem çevirmen uygulamalarının, deneyimlerinin çeviri yapımına ilişkin sunduğu çözümler ve analizler dönemi olmuştur. Çeviri üzerine sorun saptanması ve teknik kritiklerin çok ivme kat edemediği bu dönemde ampirik yönelim ön plandadır. Friedrich Schleiermacher çevirinin bilimsel tarihinde büyük etki yaratan 1813 tarihli ve *Über die Verschiedenen Methoden des Übersetzens* başlıklı söylemi yabancılaştırma, *yerelleştirme*, *sözlü çevirmen* ve *yazılı çevirmen* kavramlarıyla yeni bir inceleme sınıflandırması yapar. İkinci dönemde Schleiermacher yorumbilimsel (hermenotik) yaklaşımı geliştirir akabinde yaklaşım Humbolt ve Schlegel tarafından kabul görür. Bu yaklaşım çeviriye filozofik özellik kazandırır. Humbolt ve Schlegel anlamın yorumlanmasını fakat bunu yaparken kaynak kültürün tanınmasını, çevirinin kültürel bir aktarım aracı olarak görülmesini önerir. Çevirinin bilimsel tarihinde modern çağın açılışı Steiner'in andığı üçüncü döneme, 1945'e tekabül etmektedir (Raková, 2014: 11-14). Georges Mounin, Jean-Paul Vinay, Jean Darbelnet, Roman Jakobson ve John C. Catford'un çalışmalarıyla çevirinin araştırma nesnesine dönüşmüştür. Eugene Nida'nın çabalarıyla çevirinin sadece diller arası bir olgu olmaktan çıkıp sosyal boyut kazanması, çevirinin problematiğine birey olarak çevirmenin varlığı ve iletişim ediminin incelenmeye başlanması da bu dönemde mümkün olmuştur. Nida çeviriye dilbilimsel kültürel yaklaşımları birbirine bağlayıcı *devingen eşdeğerlik kavramını geliştirir*. Aslında Nida *devingen* ve *biçimsel* olmak üzere iki tür eşdeğerlikten bahsetmiştir (Tahir Gürçağlar, 2016: 117-119). Biçimsel eşdeğerlik, kaynak metne mümkün olduğunca sadık kalmayı öngörür iken; devingen eşdeğerlik etki birliğini hedefler. Kaynak okurun hissettiği duygular ile çeviri eser okurunun hissettiklerinin benzer olması durumunu ifade etmek üzere kullanılan devingen eşdeğerlik, bir nevi duygudaşlık kurma stratejisidir, denilebilir.

Dördüncü dönem çevirinin kuramsal boyutuyla buluşup bilimsel bir disiplin olma yolunda ilerlediği dönemdir. Diğer dönemlerin taşıdığı bilgi ve deneyimlerle, birbiriyle örtüşen ve çelişen düşüncelerle, onların etrafında şekillenen çalışmalarla, bu çalışmaların ürünü olan kavramlarla dördüncü dönem çevirinin, dilbilim, uygulamalı dilbilim gibi diğer bilimsel disiplinlerin hegemonyasından çıkıp, bilimsel evrene dâhil olduğu ve kendi doxalarını yarattığı dönemdir. Çeviri artık bilimsel bir disiplin olarak yükselişe geçmiştir.

3.1.2.Çevirinin Bilimsel Bir Disiplin Olarak Doğuşu

Çeviri bilimsel disiplin özelliğine kavuşmak için 1960'lı yılların geçmesini beklemek zorunda kalmıştır. Bu süreçte karşılaştırmalı edebiyat aracı, yabancı dil öğreniminde kullanılan metotlardan biri, yabancı dil eğitiminin yan alanı, dilbilimin, uygulamalı dilbilimin alt alanı olarak karşımıza çıkar. 20. yüzyılın ikinci yarısında (1950 itibariyle) çevirinin sadece iki dil arasında basit bir gösterge değiştirim işleminden ibaret olmadığı kabulü yaygınlık kazanmıştır. Bu tarih itibariyle çeviri kendisine kültür, ideoloji, yorumbilim ve güç ilişkileri temelli paradigmlar oluşturmuştur. Multidisipliner yapısı sayesinde psikoloji, sosyoloji, dilbilim gibi pek çok disiplinden beslenmiştir (Tahir Gürçağlar, 2016: 112). Birçok disiplinin kesişim noktasında bulunması onun hayata ve insana dair bir alan olmasıyla yakından ilintilidir.

Çevirinin bilimsel bir disiplin olarak kendi alanını yaratması yolundaki ilk adım, 1972 yılında James Holmes tarafından kaleme alınan *The Name and Nature of Translation Studies* adlı makaledir. İlgili makalede Holmes, bilimsel bir disipline dönüşmesini hedeflediği bu yeni alanı isimlendirmeye çalışır, alanı uygulamalı ve saf olarak iki ana sınıfa ayırır. Bu taksonomide saf alanı odak noktası ürün, süreç ve işlev olan betimleyici çeviribilim oluşturmaktadır. Çeviriye kuramsal sınırlar çizme hedefindeki kuramsal çeviribilim yine bu alanda yer almaktadır. Uygulamalı alan çeviri eleştirisi, çeviri eğitimi, çeviri politikası ve çeviri araçlarından meydana gelmektedir (Gile, 2005: 239-240; akt. Raková, 2014: 15-16). Holmes'ün bu çalışmasından önce dilbilim temelli yaklaşımlar da çeviriye taksonomi getirmiştir fakat tekrar hatırlatmak gerekirse; Holmes öncesi dönem çeviri deneyimlere dayalı, çevirinin nasıl yapılması gerektiği sorusuna yanıtlar arayan çalışmalardan oluşmaktadır. Dilbilimsel yaklaşımların önde gelen isimleri J.- P. Vinay ve J. Darbelnet 1958 yılında *Stylistique Comparée du Français et de l'Anglais* isimli

çalışmalarında çeviri stratejilerini ele alır ve bu konuda bir taksonomi yaparlar. Doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki temel sınıfa ayırdıkları stratejileri yedi alt strateji türüyle zenginleştirirler. Bu taksonomiye göre; doğrudan çeviri stratejileri, sözcüğü-sözcüğüne çeviri, ödünç alma ve öyküntüden oluşurken; dolaylı çeviri stratejileri eşdeğerlik, uyarılama, zorunlu veya isteğe bağlı modülasyon ve zorunlu veya isteğe bağlı yer değiştirme türlerini içerir (Vinay ve Darbelnet, 1958/2000: 84-93). Bu taksonomi çevirinin dizgesellik kazanmasına önemli katkılar sunmuştur. İlgili çalışma çeviri eğitiminde başvuru kaynağı niteliğine kavuşmuştur (Munday, 2001: 56 ve Venuti, 2000: 70; akt. Tahir Gürçağlar, 2016: 115) dahası çeviri öncesi ve çeviri sürecini betimleyen stratejilerde *zorunlu* ve *isteğe bağlı* ibareleri, bu süreçlerin özünde karar alma aygıtlarının ürünü olduğunu göstermesi sonraki çalışmaların yönelimini belirlemiştir (Tahir Gürçağlar, 2016: 115). Bu çalışma dilbilimsel yaklaşımlardaki önemli etkilerinden biri de *eşdeğerlik* kavramıdır. Uzunca bir süre çalışmalarda odak noktası olmayı başarmıştır ve alandaki diğer yaklaşımlarda farklı formlarda günümüze değin hatta günümüzde de varlığını hissettirmektedir.

Eşdeğerlik dünden bugüne çeviribilim alanında önemli bir problematiktir. Kavramı dilsel sınırlar kapsamında daha geniş alana taşıyan ve ona *kaydırma* formunu veren J.C. Catford olmuştur. Kültür, işlev ve durum ile bağlantılı olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgular. Werner Koller Ferdinand de Saussure'ün dil söz ayrımından hareketle denklik ve eşdeğerlik kavramını alanda incelemiştir. Çeviribilimin önemli ismi Eugene Nida diğer bir dilbilimci Noam Chomsky'nin hemen her alanı etkileyen *üretici-dönüşümsel dilbilgisi* kuramı çerçevesinde eşdeğerlik kavramını sosyal boyutuyla ele alır. Catford'un eşdeğerliğe kazandırdığı geniş yelpazeyi, Nida çeviriye kazandırmıştır. Onu, dilbilimin katı sınırlarından alıp sosyal, kültürel sınırlara taşımıştır. Eşdeğerlik kavramına deyiş kaydırması şeklini veren Popoviç, zorunlu ve isteğe bağlı kaydırmaların söz konusu olabileceğinden bahseder ve çevirmen kararlarının önemine göndermede bulunur (Tahir Gürçağlar, 2016: 115-120). Popoviç, Vinay ve Darbelnet ikilisinin önünü açtığı çevirinin karar alma mekanizmalarının işletildiği bir süreç ve eylem olduğu görüşünü pekiştirmiş, *zorunlu* ve *isteğe bağlı* ibarelerinin yeniden gündeme gelmesini sağlamıştır.

Dilbilimsel yaklaşımların kırılma noktası, çevirinin eylem temeline yerleştirilmesiyle gerçekleşmiştir. Çeviriyi işlev odaklı bir eylem, çevirmeni de bu eylemi yöneten uzman olarak tanımlayan Justa Holz-Mänttari, eylem odaklı kuramı ilk geliştiren araştırmacıdır. Hans Vermeer'in Skopos kuramı, K. Reiss'ın metinleri tür ve işlev açısından ele aldığı eserleri üzerine şekillenmiştir, Holz-Mänttari'nin kuramı ile aynı amaca yöneliktir ve çeviriye işlevsel boyutuyla yaklaşmaktadır. Gideon Toury'nin çeviride normların olması gerekliliğini öne süren çalışması ile çeviribilime betimleyici çeviri araştırmaları alanını kazandırdığını söyleyebiliriz. Çeviride çevirmenin edimsel yeterliliklerine vurgu yaparak çeviriyi sosyolojik çalışmaların alanına taşımaktadır (Gile, 2005: 248). Çevirmenin bireysel kararlarının ardında özel ve mesleki hayatını sürdürdüğü sosyal çevrenin bilinçli ve/veya bilinçsiz etkisi yatmaktadır. Toury ile başlayan betimleyici çeviri çalışmaları alanındaki toplumsal ve zaman temelli değişimler çerçevesinde, çeviri eylemine ilişkin normları inceleyen pek çok araştırmacı olmuştur. Bunların arasından Lawrence Venuti geliştirdiği hipotezde kültürel karşılaşmalardan söz eder. Çeviri metin, zayıf kültürden gelen kaynak metnin öğelerini güçlü kültür karşısında terk eder, bu güçlü kültür okurlarına çekici gelmesi, daha doğal görünmesi için çeviride yerelleştirme stratejisi uygulanır. Çeviri yönü, güçlü kültürden zayıf kültüre şeklinde olduğu durumlarda, güçlü kültür, çeviride hegemonik etkisini kullanır ve kendisine özgü dilsel, kültürel öğeleri korur. Böylece çeviride yabancılaştırma stratejisi işe koşulur. Venuti geliştirdiği bu hipotezine ideolojik yönelimi ekleyerek betimleyici çeviri çalışmalarından ayrılıp çeviriyi daha bütüncül bir şekilde inceleme hedefindeki kültürel paradigma kırılışının öncülerinden olur. Bu alandaki isimlerden Sherry Simon çeviriyi, söylemler ve metinler arası sosyolojik bir yaratım ve aktarım eylemi olarak kabul eder. Simon ile aynı görüşü paylaşanlar, çevirinin sosyal ve politik yönü üzerinde durur, çeviriye özellikle postkolonyal dönemde politika, tarih, ideoloji ve kimlik sorunsalında etkin bir araç görevini yüklerler (Gile, 2005: 248-250). Çeviri ve çeviriye dair yaklaşımlar zamana ve dönemsal olaylara göre değişiklik göstermiştir. Çeviri, birçok disiplinin birleştirici özelliği ile her daim sosyal, kültürel ve siyasal kırılmaların yaşandığı dönemleri yöneten düşüncelerin yaratılış ve yayılış sürecinde aktörlerin başvurduğu önemli yardımcı bir araç olmayı başarabilmiştir.

Çağdaş kuramlar arasında hala etkisini koruyan Çoğuldizge Kuramı Itamar Even-Zohar tarafından geliştirilmiştir. Kuram, çeviribilim ve kültürbilimin birleşim

noktasında filizlenmektedir. Her türlü kültürel ürün analizinde başvurulabilecek etkin bir kuramdır. Çeviriyi salt metinden ve dilsel yapılardan oluşan bir sözcükler örgüsü olarak gören anlayışların aksine, çeviri metnin belirlenişinde, çevirme eyleminin gerçekleştirilişinde ve ürün olarak erek kültür tarafından okunuşunda sosyal dokunun önemine geniş yer verir. Kuram, sosyal evrimleşme süreçlerinde kültürel yaratımların etkisini irdelemeyi hedeflemektedir. Çoğuldizge kuramında ana dizge kültürdür ve sanat, dil, çeviri, politika, basın, medya, eğitim, inanç gibi hayata dair bütün dizgeleri kapsayıcı niteliktedir. Bütün bu dizgeler birbirlerinden faydalanmakta ve birbirlerinden etkilenmektedir bunun sonucunda merkez-çevre, saygın görülen-saygın görülmeyen, birincil edebiyat-ikincil edebiyat şeklinde karşıtlıklar doğmaktadır. Edebiyat dizgesinin bir parçası olan çeviri, dönem ve koşullara bağlı olarak bu karşıtlıklarda farklı konumlar edinmiştir (Tahir Gürçağlar, 2016:129-131). Çoğuldizgedeki her bir çoğuldizge farklı, birbiriyle kesişen dizgelerden oluşmaktadır. Dizgelerin çoğuldizge içerisinde yarattıkları etki doğrultusunda konumları değişmektedir. Çeviri özellikle edebiyat çoğuldizgesi altında değerlendirilmiştir. Yazın çevirisi kuram için ayrı bir öneme sahiptir nitekim hem edebiyat hem de çeviri hem kültür bilim hem de antropoloji ile yakından ilintilidir. İnsanlar değiştikçe hayatlar, hayatlar değiştikçe kültürler değiştiği için çevirinin ve diğer dizgelerin yerleri daima sabit kalamayacaktır.

Simeoni, Pierre Bourdieu'nün sosyolojik kuramlarının temel yapısını oluşturan kavramlarından 'habitus'u çeviri bilim alanına dahil ederek betimleyici çeviri araştırmalarını yeniden ele alır; böylece çevirinin daha bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmesine ve çeviri sosyolojisi alanının doğmasına öncülük ettiği söylenebilir (Tahir Gürçağlar, 2016: 142). Son dönemlerde çeviri araştırmaları dil çifti incelemelerinden öteye gidebilmiş, çeviri süreçleri, sosyal ve psikolojik bir varlık olarak çevirmen, sosyal, siyasal ve ekonomik bir malzeme olarak çeviri araştırma nesnesine dönüşmüştür. Artık çeviri bilim araştırmaları, sadece diller ve metinler arası eşdeğerlik, denklik kaygısından sıyrılıp, çeviriyi bireysel, toplumsal bilinç ve bilinçaltı üretimi, sosyo-kültürel, psiko-tarihsel bir ürün olarak ele almaya başlamıştır. Günümüz çeviri araştırmaları çeviriyi her yönüyle incelenmesi gereken bir araştırma nesnesi kabul etmektedir. Bu sayede çeviribilim bilimsel vizyonunu oldukça genişletebilmiştir.

3.2. Çeviri Stratejileri

Çeviribilim, kuramsal ve uygulamalı iki boyutu barındıran bir disiplindir. Çeviribilimde kuram ve uygulama birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Uygulamanın gereksinim duyacağı somut gerçeklik temelini ona kuram sağlar; kuram ihtiyacı olan geçerliliğin ispatlanması için uygulamanın desteğini almak zorundadır. Kuramsal temel çeviri süreci öncesinde metin seçimi, metne yönelik geliştirilecek tutum, çeviri sürecinde takip edilmesi gereken ilkeler ve çeviri ürünü ortaya çıktığında yapılacaklar konusunda ihtiyaç duyulacak bilgileri içerir. Bununla birlikte çevirmeni sosyal ve psikolojik bir birey olarak çeviri sürecinde harekete geçiren uygulama kısmıdır. Uygulama, bilgilerin beceriyle birleştiği, karar alma mekanizmalarının çevirmenin kuramsal bilgileriyle yönetildiği eylemsel bir süreçtir. Kuramsal temelli stratejiler çeviri metinde uygulanarak kaynak metin yeniden üretilir. Bu üretim sürecini yöneten pek çok etki unsuru bulunmaktadır. Bu nedenle süreci etkileyen ve süreç sonucunda etkilenmesi hedeflenen bütün öğeler çeviri stratejileri seçilirken belirleyici role sahiptir. Çeviri sürecinde kullanılacak dilbilgisel, yapısal ve biçimsel birçok çeviri stratejisi bulunmaktadır fakat çalışmanın ana çerçevesine uygunluk açısından sadece ideolojik, kültürel çeviri stratejilerine yer verilecektir.

3.2.1. İdeolojik Stratejiler

İdeoloji, daha çok politik düşünceyle eşdeğer kullanılsa da “siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, hükümetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dini, moral ve estetik düşünceler bütünü”dür (www.tdk.gov.tr)¹⁰. İdeoloji, bir ulusun dünya görüşünü yansıtan ideler birleşimidir. Düşünce türlerinin bütünleşik yapı sergilediği ideoloji, kelimenin geniş anlamıyla bireysel ve toplumsal düzeyde hayatı algılama ve algılatma öğretisidir.

Çeviride kullanılan ideolojik stratejiler, yan anlam çevirisi ve sansürleme, filtreleme gibi birkaç farklı formda bulunabilir. İdeolojik yan anlam çevirileri daha çok karşı kültürü duygusal etki altına alma amacı güdülen durumlarda ön plana çıkmaktadır. Duygusal ifadeler bireyden bireye, toplumdaki topluma, kültürden-kültüre farklılaşır. Bu duygusal ifadeler semantik, morfolojik, sentaktik, fonolojik, leksikal başta olmak üzere pek çok farklı düzlemde ortaya çıkabilir (Yetkin Karakoç, 2016: 78). Duyguların ifade edilişi ve algılanışı sosyo-kültürel bağlarla şekillenmektedir.

¹⁰ Erişim Tarihi: 11.06.2019 Saat: 23: 50

Duygusal ifadeler ulusal tarih ve bilinç çerçevesinde alımlanan söylem ögeleridir. İfadenin yer aldığı bağlam, söyleme dönüştüğü atmosfer, söylemin üreticisi ve alıcılarının ifadelerin üretiliş süreci ve öncesindeki duygulanım durumları duygusal ifadelerin köklerini oluşturur.

Kendisinin ve ülkesinin ideolojik bakış açısını etkileyici bir şekilde karşı uluslara iletme isteyen siyasal bir aktörün söylemleri çevrilirken kullandığı bütün terim ve ifadeler düz anlamının vereceği etkinin yetersiz kalması hâlinde duygulara en çok dokunabilecek olan yan anlamlar seçilebilir. Olumlu ya da olumsuz bir duygu geçirilmek istendiğinde yan anlamlar işe koşulabilir. Bu durum sadece siyasi söylemi üreten aktörün talebi doğrultusunda gerçekleşmeyebilir. Siyasi aktörün söylemleri farklı uluslarda, ulusal siyaset eyleyicileri tarafından kendisinin içteki ve dıştaki çıkarlarına uygun olarak çeviriye ideolojik müdahalede bulunup, söylemin istediği yan anlamlarla çevrilmesini sağlayabilir. Bir diğer husus ise; iki ülke arasındaki ekonomik, sosyal, siyasal ve askerî güç ilişkileri söylemin ideolojik çeviri yönelimini belirlemektedir. İdeolojik yan anlamların çevirisi stratejilerinde ilişkilerin düzeyi, yan anlamların seçimi esnasındaki eyleyici tutumunun pozitif veya negatif yönde ilerleyeceğini belirleyen en önemli doxadır. İdeolojik yan anlam çeviri stratejileri uluslararası düzlemde egemen olan ve olunan gruplar arasındaki hegemonik ilişkinin yanı sıra, hiyerarşik yapılanmayı da gözler önüne serer niteliktedir.

İdeolojik çeviri stratejileri arasında sıkça başvurulanlardan bir diğeri ise filtreleme/sansürlemedir. İstenilmeyen unsurların ayıklanıp istenilebilecek, kabul görebilecek forma bürünmesi işlemlerini kapsayıcı nitelikte bir stratejidir. Politik söylem açısından sansürleme ve bağlam değişikliği ana işlemleri temeline oturtulan stratejileri Van Leuven ve Wodak (1999) silme/eksiltme/çıkarma, ekleme, yerine koyma/ikame etme ve yeniden dizayn etme/yeniden düzene sokma şeklinde alt başlıklara ayırmaktadır (Yetkin Karakoç, 2016: 79-80). Politik söylemde bulunan bazı ögeler ya da kısımlar çıkarılarak silme işlemi gerçekleştirilir. İki ülke arasındaki sosyo-politik, ekonomik ve kültürel ilişkiler açısından sakıncalı olabilecek ögeler çeviri sürecinde ayıklanır. Bu ayıklama işlemi silme/eksiltme stratejisidir. Bazen metinde karşı ulus için art alan bilgisi gerektiren kısımlar, eksiltile ifadeler yer alabilir bu noktada çevirmen eksiği giderici eklemelerde bulunabilir. Bazen metinde yer almayan fakat alması siyasi ve diplomatik aktörlerce tercih edilen ifadeler veya

kısımlar metne ideolojik bir hamle olarak eklenebilir. Söylemden elde edilmek istenen etkiyi erek kültürde yaratabilmek için söylemdeki sözcükler başka sözcüklerle yer değiştirir, ikâme eder. Bu hedef çerçevesinde söylemin orijinal sıralaması değiştirilebilir, metin sentaktik açıdan yeniden düzenlenebilir ya da daha büyük bir değişiklik yapılarak ulusal ve/veya uluslararası çıkarlar gözetilerek göndermede bulunulan ideolojik bağlam kaydırılabilir.

Etkin filtreleme stratejisi amaca yöneliktir; işlevseldir aynı zamanda ilişki temelli ve süreç odaklıdır. İlgili çeviri stratejileri sözcüksel olduğu kadar anlamsal düzlemde de isteğe bağlı -bazen zorunlu- kaymalara yol açar niteliktedir. Sansürleme, filtreden geçirme stratejisi hegemonik aktörün talebinin gerçekleştirilme işlevine hizmet eder. Bu strateji ile kültürel diplomasinin dili, kültürü, sosyal yapıyı ve sanatı sermayeleştirmesi mümkün olabilmektedir. Sanat eserleriyle, dili, kültürü, sosyal yapıyı, ekonomik sistemi, iç ve dış politika algısı ile karşı ulusları cezbetmeyi hedefleyen kültürel diplomasi, cazibe alanını daha geniş alana yayabilmek için çeviriyi araçsallaştırabilir. Sanatın sermayeleştirilmesi noktasında özellikle yazılı, basılı, görsel-ışitsel eserlerin kullanılması etki gücünü artırıcılığı bakımından önemlidir. İlgili eserler ulusa/ülkeye dair yaratılmak istenen izlenim, aktarılmak istenen ideoloji ve oluşturulmak istenen ideolojik algı açılarından kültürel diplomatik araca dönüştürücü bir filtrelemeye tabi tutulmalıdır. Eserler ilgili ulusun ulusal diline çevrilerek ideolojik etki artırılabilir. Eserin doğru kısımlarında yerelleştirme ve yabancılaştırma stratejileri kullanılarak erek kültür alıcıları –dinleyici, izleyici, okur-cezbedilebilir. İlgi uyandırılmak istenen ideolojik öğeler kısmen yerelleştirilir ve kısmen hatta önemli ölçüde yabancılaştırılır. Merak duygusu canlandırılarak ilgilinin artırılabilmesi için yabancılaştırılma stratejisi uygulanabilir fakat bu işlemin derecesi karşı ulusu tamamen uzaklaştırmayacak, etki kaybına sebep olmayacak şekilde ayarlanmalıdır.

İdeoloji savaşlarının organik bir parçası olan çevirinin politik ve stratejik bağlamdaki tarihçesini incelemek dilsel ideoloji ve dil politikaları tarihini makro ve mikro düzeyde anlamlandırmaya yardımcı olabilir (www.tandfonline.com)¹¹. Çeviri, uygulamada ideolojik stratejileri olan bir bilim dalı olmakla birlikte ürün olarak çeviri ideolojik savaşların yönetiminde başvurulabilecek kültürel diplomatik bir

¹¹ <https://doi.org/10.1080/13556509.2007.10799242> Erişim Tarihi: 14.06.2019 Saat: 23: 50

yumuşak güç aracı rolünü üstlenmektedir. Çeviri, kuramsal boyutta kültürel paradigma kırılışının ardından daha eleştirel ve sosyolojik bağlama kavuşmuştur. Uluslararası arenadaki ilişkilerin geçirdiği sosyo-kültürel, politik ve diplomatik dönüşümlerle eşzamanlı yaşadığı kırılmalar çeviri araştırmacılarını ideoloji, sosyoloji, kültür bilim, antropoloji gibi disiplinler ile çeviriyi bilimsel açıdan bir arada değerlendirmeye itmiştir. Çeviri ürünü, geçmişte olduğu gibi günümüzde de ideolojik, politik, diplomatik bir stratejik malzeme olmayı başarmıştır çünkü dilsel politikaların ve ideolojilerin hemen her düzeyinde kendisine yer bulmayı başarabilmiştir. Bu sebeple çeviri doğal bir ideolojik üründür, özellikle diplomatik, politik söylemler, durumlar ve olgular söz konusu olduğunda ideolojik stratejilerin kullanım alanına dönüşen diller arası ve diller ötesi bir eylemdir.

3.2.2. Kültürel Stratejiler

Kültürel olguların aktarımı, kültürel motifi hissettirebilmekle mümkün olabilir. Söylem, alıcıları tarafından mesaj kültürel sahne arkası korunarak anlaşılabilirlik kazanırsa çeviri kültürel bir işlev edinebilir.

Kültürel stratejileri netleştirebilmek için öncelikle kültürel eşdeğerlik kavram ve kapsam alanını incelemek yerinde olacaktır. Catford, çeviride anlamsal eşdeğerliğin mümkün olmadığını, sadece gösteren eşdeğerliliğinin sağlanabileceğini ileri sürer. Çeviriyi zorlayıcı sınırlılıklardan söz eder ve bunların arasında en büyük sorun yaratanın kültürel sınırlılıklar olduğunu ileri sürer (Catford, 1965). Çeviride gerçek bir eşdeğerlik için kültürel eşdeğerliğin yakalanması gerekmektedir. Kültürel eşdeğerlik pragmatik ve semantik eşdeğerliğe göndermede bulunan bir eşdeğerlik türüdür. Semantik eşdeğerlik, kelimenin temsili (sözlüksel) ve ilişkisel (çağrışımsal) olmak üzere iki anlamının olabileceğini göstermektedir. Temsili anlam, kelimenin göndermede bulunduğu referans aralıklarını ifade eder iken; ilişkisel anlam kelimelerin alışlageldik şekilde cereyan ettikleri kültürel ve dilbilimsel bağlamdan doğmaktadır. İlişkisel anlam kültürel çağrışımlar içerdiği için daha örtük bir ifade şeklidir ve kültürel art alan bilgisi gerektirmektedir. Anlamsal eşdeğerlik hem temsili hem de ilişkisel anlamı yakalamayı hedeflemektedir. Pragmatik eşdeğerlik, bağlamdan kopartılmış izole sözcük, cümle anlamlarından ziyade bağlam aktarımı üzerinde durur. Bağlam söylemin üreticisi ve alıcısı tarafından paylaşılan bilgidir aynı zamanda sosyo-kültürel, dilbilimsel, paralinguistik, stilistik bağlamların

toplamıdır. Pragmatik eşdeğerlik, sözcüklerin veya cümlelerin kendi anlamlarına değil alıcıların (okur, dinleyici, izleyici) ona yükledikleri anlama değinir; yani alıcıların anlayabileceği geçerliği kazanmasıyla ilgilenir. Pragmatik eşdeğerlik kültürel eşdeğerliği dört alt başlıkta ele alır. Bunlar; yerel kültür farklılıkları, kültür tarihsel farklılıklar, geleneklerden doğan kültürel farklılıklar, dini kültür farklılıkları şeklindedir (Guo, 2012: 344-345). Her ulus kendisine özgü bir tarih yaşar, uluslar değiştikçe yaşanan tarih de değişir ve ulusa bağlı olarak da kültür değişir. Kültürel tarihin geçirdiği evrimler, kültürel bağlama da yansımaktadır, ulusun kültürel tarihinin bilinmemesi, uluslararasıdaki iletişim sorunlarının temelini oluşturmaktadır. Bu sorun aşıldığında doğru kültürel eşdeğerlikler kurularak sağlıklı çeviriler elde edilebilir. Yerel kültürel farklılıklar için coğrafik bölgeler, geleneksel kültür farklılıkları içinse; gündelik hayat, dini kültürde ise; tabular, ibadet şekilleri, inançlar incelenmelidir (Guo, 2012: 343,346). Çevirmen bu konulara dair gerekli donanıma sahip olmalıdır.

Kültürel tarih, bir ulusun bilinçli yaşadığı ve bilinçaltına yerleştirdiği olağan ve olağandışı durumlarla şekillenen bir yaşamışlık simgesidir. Bu simge, kültürel eşdeğerliğe ulaşabilmek için çevirmen tarafından doğru okunmalıdır. Yerel kültürel farklılıklar, coğrafyanın belirlediği farklılıklardır çünkü coğrafik yerleşim bölgeleri, organik kültürel alan sınırlarının oluştuğu yerlerdir. Aynı ülkenin farklı coğrafik bölgelerinde, farklı kültürel dokular oluşmaktadır ve aynı ulusa mensup kişiler yerel kültürlere özgü unsurlara yabancı kalabilir. Bu unsurlar onlarda hiçbir çağrışım yaratmayabilir. Kültürel eşdeğerliğin yakalanabilmesi için çevirmenin ulusal kültürün yanı sıra yerel kültürel temayı da iyi bilmesi gerekmektedir. Gündelik hayat, geleneksel ritüellerden oluşan, kültürel uygulama alanıdır. Gelenekler, mutluluk, hüzn, keder, sevinç gibi pek çok duygunun yaşanış şeklini belirler. Selamlaşmadan jest ve mimiklere kadar her şey geleneksel bir örtüye sahiptir. Gelenekler, kültürel eşdeğerlik kurmaya çalışan çevirmen için zorlu bir engeldir çünkü eserin hemen her köşesinde örtük bir bağlam olarak bulunmaktadır. Dini kültür dini inanç sistemlerinde, değer yargılarında, ibadetlerde ve tabularda karşımıza çıkmaktadır. Din, insanların inanma, sığınma ihtiyacından doğan bir sistemdir. Din, toplumsal ve bireysel kimliklerde derin izler bırakan güçlü bir üst yapıdır. Toplumsal hayatı şekillendirir, bireysel, sosyal tutum ve davranışlarda vicdanın simgesel gücünü yansıtır. Bu nedenle, dini kültürü yansıtan öğeler çevrilirken hassasiyet gösterilmesi

gerekmektedir. Lederer (1994)'in değindiği üzere; kültürel çeviri eylemi, eşdeğerlik yakalanması güç bir eylemdir ve önemli olan erek kültür ile kaynak kültürü yakınlaştırmaktır, bu doğrultuda eylem planı çizmektir.

Kültürel stratejileri belirlemede metin türü, çevirinin amacı, kaynak metin ve/veya kaynak yazarın hegemonik etkisi, yeniden uyarlanabilirlik, sadakat gibi pek çok faktör bulunmaktadır. Bilimsel ve teknik metinler uluslararası normlara uygun metinlerdir fakat çevirilerinde yerel kültürel dokuyu yansıtmaya duyulacak gereksinim diğer metin türlerine nazaran oldukça azdır. Sadakat göreceli bir kavramdır neye, kime ve ne derece sadakat gösterilmesi gerekmektedir. Kaynak yazar ve kaynak metine mi yoksa erek metin ve erek okura mı sadık kalınmalıdır. Bu hususta hangi kültürün daha dominant olduğu, kaynak metin yazarının mı yoksa hitap edilen erek kültür okur kitlesinin mi daha baskın olduğu sorularına cevap aranmalıdır (Trosborg, 1997: 148). Kültürel etki yönü, erekten kaynağa mı yoksa kaynaktan ereğe şeklinde mi, sorusuna yanıt bulunduktan sonra çevirinin hedefi, çeviri metinle gerçekleştirilmek istenen hedef doğrultusunda kültürel unsurlar kültürel eşdeğerlik sağlanarak metin çevrilir. İlgili faktörler doğru değerlendirildiğinde kültürel eşdeğerlik yaratımı için uygun kültürel stratejiler çeviride rahatlıkla işe koşulabilir ve böylece çeviri metin kültürel diplomasi için araçsal değer kazanabilir.

3.3. Diplomatik Dil ve Çeviri

Diplomasi, diplomatlarca gerçekleştirilen, sözlü ve yazılı iletişim sanatıdır. Diplomaside eyleyen konumundaki diplomatların kullandıkları bir üst dil bulunmaktadır. Diplomatik dil, çatışmaları önlemek, yanlış anlamaları en aza indirebilmek için üretilmiş yapay bir dildir. Nezaket sınırlarının tartışmaya açık olmadığı, görünürdeki anlamın bir ve bazen de birden fazla örtük anlamlar içerdiği resmî bir dil olan diplomatik dilde, keskin ifadeler yerini ucu açık, yuvarlak söylemlere bırakır. Ulusal dillerde anlam bulan fakat diğer ülkelerde anlamsızlaşan veya farklı anlamlara bürünebilen ifadelerin yaratacağı sorunlara bu uluslararası yapay dilde rastlamak olası değildir.

Kishan (2001)'a göre diplomatik dil günlük kullanılan dilden ve resmî kurumlarda kullanılan dilden daha farklı bir işleve sahiptir. Diplomatik dil sadece bilgi aktarımı temelli bir iletişim aracı değildir; karşı alıcıları etkileme amaçlı kullanılan yardımcı

araçtır. Diplomatik dilde doğrudan bilgi aktarımı söz konusu değildir. Aksine, söylenenler, söylenmek istenenlerin sadece gösteren boyutudur, gösterilen örtük olarak alt metinde yer alır. Bu nedenle diplomatik dil çok anlamlı bir dildir. Diplomatik dil, söylemez imada bulunur. Bilgi iletmeyen, bu çok anlamlı diplomatik dil, ifade eder çünkü asıl işlevi olan nidayı gerçekleştirmek durumundadır. Bu işlev duygu ve düşüncelerin etki altına alınması gereksiniminden doğmaktadır ve yeter derecede etkinin sağlanması ile tamamlanabilmektedir. Ülkenin politik/diplomatik mesajı karşı tarafa nezaket sınırları içerisinde etki ağı yaratılarak iletmeli, keskin ifadelerin uzağında durulmalıdır.

İfade etmek, söylemekten daha büyük özveri gerektirmektedir dolayısıyla diplomatik dil kullanıcıları ifade edecekleri her şeyi çok inceltmelidir fakat bunu yaparken gösteren ile gösterilen arasındaki bağı muhatabının takip edebilmesi için gerekli emareleri sunabilmelidir. Diplomatik dil kullanıcısı mesaj ileten ve alıcı konumundayken bu gizemli nezaketin sınırlarını net bir şekilde görebilmeli. Bu dilsel beceriye erişen kullanıcılar için mesajın gizli anlamı aşikâr olur fakat bu beceriyi kazanamamış olanlar için mesaj her daim saklı kalacaktır. Bundan ötürü diplomatik dil ile tanışık olmayan bir çevirmen, diplomatik dilin ifade ettiklerini eksik veya yanlış aktarabilir.

Diplomatik dil, söylenenler ve söylenenlerin içine gizlenmiş olan söylenmeyenlerin birleşimidir. Bu birleşim, çevirmeni zorlayıcı unsurdur. Çevirmen, söylenendeki gizli mesajı yakalayabilmeli ve yine gizli kalacak fakat muhatap ülkelere anlaşılabilir şekilde iletebilmelidir. Doğru ifadenin yakalanması için kaynak metnin üretildiği ülkede yürütülen iç ve dış siyaset, erek metin ülkesiyle yürütülen ikili ilişkilerin dünü, bugünü, her iki ülkenin siyasi, kültürel değerleri çevirmence bilinmelidir. Burada işlev odaklı Skopos kuramını anmak yerinde olacaktır. Skopos kuramı, çeviri eylemini başlatan amacı öncelemektedir ve çevirinin her aşamasında amaca sadık kalınmasının çeviriye işlevsellik kazandıracağını vurgulamaktadır (Yetkin Karakoç, 2016: 81-82). Çevirmen, çeviriyi yapmaktaki işlevsel amacını göz ardı etmemelidir, taraflı ya da tarafsız olacağı, hangi konuları ne şekilde ifade edeceğine karar verirken asıl işlevi her daim hesaba katmalıdır. Her iki ülkeyi diplomatik krize neden olmayacak şekilde ortak noktada buluşturucu bir çeviri yapmalıdır. Bunu başarabilmek için her iki ülkenin hassasiyetlerini göz önünde bulundurmalı, hangi

ülke için ve hangi amaç uğruna çeviri yaptığı gerçeğiyle kaynak metinde ifade edilenleri erek metinde diplomatik dille yeniden ifade etmelidir.

Çevirmenin kaynak ve erek metin ülkelerinin diplomatik tarihini, iç ve dış politikalarını bilmesi, diplomatik dil inceliklerini bilmesi ve bu dille ifade edilenleri anlayıp aynı etkiyi yaratacak şekilde ifade edebilmesi gerekmektedir. Çevirmen her iki metin arasında etki denkliliği kurabilmeli; yani Nida'nın belirttiği gibi *devingen eşdeğerliği* yakalayabilmelidir. Nitekim diplomatik dil muhatabı etkileme hedefi ile kullanılan özel bir dildir, çevirmen bu işlevi koruyarak başarılı bir çeviri eylemi gerçekleştirebilir. Çevirmenin kullanacağı diplomatik çeviri stratejileri, işlevsel ve etki odaklı olmalıdır. Skopos kuramı ile Nida'nın devingen eşdeğerliği birleştirilerek çevirmence uygulamaya dönüştürüldüğünde etki gücü yüksek, işlevsel diplomatik çeviri stratejileri ortaya çıkabilir.

3.4. Çeviribilimin Bilimsel Disiplinler ile İlişkisi

Çeviribilim doğası gereği sosyal bilimlerin hemen her alanına dokunmakta ve onlardan faydalanmaktadır. Çeviribilim insanlık tarihiyle birlikte başlayan bir eylemin araştırma nesnesine dönüştürülmesiyle bilimsel bir disiplin olmayı başarmıştır. Çeviri eylemi, insan öznesinin dil ile olan etkileşiminin, ona olan mecburiyetinin somutlaşmış formudur.

3.4.1.Çeviribilimin Sosyolojik Boyutu

Çeviri eyleyeni, eylem alanı, eyleme taraf olanlar açısından ele alındığında sosyolojik kökeninin dilbilimsel ve kültürel kökeni kadar güçlü olduğu görülebilir. Çeviri sosyal bir öznenin sosyal bir alanda ürettiği ve yine hizmete sunduğu sosyal nesnedir. Bu nedenle çevirinin bilimsel alanda bireyi ve sosyal hayatı her yönüyle irdeleyen sosyoloji ile yolunun kesişmesi beklenen bir sonuçtur.

Çeviri, bilim olarak 1970'lerde dilbilimsel çabalarla ortaya çıkmıştır, 80'li yıllar kültürel paradigma kırılışının yaşanmaya başlandığı dönemdir. 90'lı yıllara gelindiğinde kültür, ideoloji gibi olgular ön plana çıkar elbette küreselleşmenin yaşanmasıyla birlikte yerküredeki sınırların yok oluşu, bilimsel disiplinler arasındaki keskin çizgileri belirsizleştirmiştir. Disiplinler arası ve ötesi bilimsel alanlar oluşmuştur. Ülkeler, insanlar ve bilimler arasındaki sınırlar kalkarken, ulusal dilin yanı sıra yabancı dil bilinmesinin önemi, dolayısıyla çevirinin sanılanın aksine, çok

önemli bir işlevi olduğu gerçeği kabul görmeye başlamıştır. Çevirinin kuramsallaşmasında sözlü çeviri de yazılı çeviri kadar yer edinmeye başlamıştır. Çeviri salt bir etkinlik olmaktan çıkmış ve mesleki bir alan olmuştur. Görsel-işitsel metin olarak çevirinin ideolojik savaşların, güç dengelerinin, diplomatik ilişkilerin yürütülmesinde, tahakküm mekanizmalarının işletilmesinde edindiği konum, üstlendiği rol gibi bilimsel tartışma alanları doğmuştur. 90'lı yılların ardından yeni bir paradigma kırılışı yaşanmıştır. Çeviri ürününü ortaya çıkaran çevirmenlerin, çeviriyi eyleyeni ve tüm süreçleriyle birlikte holistik bir şekilde ele almaya çalışan araştırmacıların inceleme nesnesine dönüşmesi 2000'li yılların sosyolojik paradigma kırılışına, çeviri sosyolojisinin doğumuna şahit olmasına yol açmıştır. 90'lı yıllardan XXI. yüzyıla kadar geçen süreçte çeviri ve çeviriye dair pek çok konu bilimsel alan içerisinde farklı disiplinler arasında ve ötesinde incelenmiştir, çeviri hemen her alanda çeviri bilimin araştırma nesnesi olmayı başarmıştır. Daha doğru ifadeyle, sosyal bilimlerin hemen her alanındaki yaklaşımlarla çeviri bilim kuramları arasında bağlar kurulmuş ve çeviri her iki alanın yaklaşımlarının birleştirici bir araştırma nesnesi olmuştur. Özellikle son dönemlerde çeviribilimin sosyoloji ile olan yakın teması çevirinin farklı sosyolojik yaklaşımlarla yeniden ele alınmasını sağlamıştır. Çeviribilim araştırmacılarının sosyoloji disiplininde ilgisini en çok çeken, alanın önde gelen isimlerinden ünlü Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'nün çalışmaları ve alana kazandırdığı aynı zamanda neredeyse bütün çalışmalarının zeminini oluşturan kavramlarıdır, diyebiliriz (krş: Akdağ, 2019: 41-62, Kabukcık, 2013). Çeviribilim araştırma nesnelerinin ve öznelerinin sosyal yapısını açıklama ihtiyacından doğan sosyolojik paradigma kırılışında Bourdieu sosyolojisinden ve kavramlarından faydalanabilmektedir. Çeviribilim araştırmacılarını dar alandan daha geniş disiplinler arası boyuta taşıyan bu sosyolojik dönemeçte Bourdieu'nün hemen her sosyal bilim alanında başvurulan sosyolojisinin yol gösterici olduğu söylenebilir.

Disiplinlerarasılık çeviribilimin öne çıkan niteliklerindedir. Disiplinlerarasılık kavramı ile bir bağımsız bilimsel disiplinin diğer disiplinlerle araştırma nesnesi, araştırma ölçeği, inceleme yöntem ve teknikleri bakımından benzerlik göstermesi veya bulunduğu ortak paydaların olması durumu ifade edilmeye çalışılmaktadır. Disiplinlerarasılık terimi birden fazla disiplinin organik bir bağ ile birleştiği tematik ve/veya metodolojik ortaklık kurduğu bir alana göndermede bulunmaktadır. Çeviribilim özerkliğini kazanmadan önce dilbilim ve uygulamalı dilbilimin alt alanı

olarak kabul edilmekteydi. Dilbilimsel yaklaşımlarla ilk kuramlarının temelleri atılmıştır. Çevirinin önce ürün ardından eylem olarak kabul edilmesi, eyleyen olarak çevirmenin bireysel ve sosyal varlığının görünürlük kazanması, çevirinin ideolojik, politik bir araca dönüştürülmesi gibi evreler geçiren çeviribilim özerkliğini kabul ettirme sürecinde kültürel, ideolojik, sosyolojik kilometre taşları edinmiştir. Eylem, eyleyen, eylemi başlatan kişi ve süreçler, eylem süreci ve süreç sonrası aşamalar çeviribilimde farklı disiplinlerin yaklaşımlarından destek alınarak irdelenmeye başlanmıştır. Çeviribilim özerk bir alan olarak doğum evrelerini geçirirken ve farklı paradigma kırılmaları yaşarken sosyal bir olgu olan çevirinin organik disiplinler arası ve ötesi yapısına boyun eğmek zorunda kalmıştır.

Çeviribilim özellikle son otuz yılda kültürel, ideolojik, postmodern, semiotik, bilişsel ve sosyolojik birçok dönemeçten geçmiştir. Bu yaşanan dönemeçler epistemolojik tereddütlerin mi, tanınırlık elde etmek için fırsatçı dönüşümlerin mi, yoksa metodolojik denemelerin mi ürünüdür? Entelektüel ve editoriyal patlama yaşandıktan sonra bilişim ve iletişim teknolojilerindeki ilerleme, çeviriye yeni pazarlar sunan coğrafik yönüyle küreselleşme ve kalite normlarının uygulamalarını daha görünür, daha rekabetçi, daha üretken ve daha esnek kılsa da bir duraklama dönemi yaşanmış mıdır? Çeviribilim kendi araştırma nesnesini netleştirebilmiş midir (Gambier, 2007: 205-206)? Bu ve benzeri sorular çevirinin bilime evrimleşmesi süreçlerini aydınlatmak için önem taşımakla birlikte diğer sosyal bilimlerin de benzer bir sorgulamaya girmelerinin önünü açmıştır ve aynı zamanda bu sorgulama çeviribilimin ortaya çıkışıyla birlikte daha akut bir hal almıştır. Çeviribilim, geçirdiği dönüşümlerde 1980'li yıllardaki ruha sadık kaldı mı yoksa araştırmacıların bireysel, sosyal, dilsel ve kültürel varlığı, değişimlere yol açtı mı? Bu soru, perspektif değişikliğine gidilmesinin, bu yeni perspektifte çeviribilimin yapısal oluşumunda ve evrimsel sürecinde araştırmacı *habitusunun* etkisinin çeviribilim araştırmalarında önemli bir sorunsala dönüşmesini sağlamıştır. Bu sorunlar, çeviribilim ve çeviribilimci profilleri arasında gizil, organik bağlar oluşturmaktadır ve son yıllarda çeviribilimin eğitim, eleştiri ve araştırma alanlarında nasıl kurumsallaştığını daha iyi anlayabilmek için sosyoloji ve çeviribilimin birleşiminden oluşan bir sosyo-tradüktoloji ya da çeviri sosyolojisi tasarlanmaya başlanmıştır. Sosyo-tradüktolojiye duyulan ihtiyaç diğer düşünürlerin yanı sıra ve özellikle Bourdieu'nün düşünceleri ve çalışmalarıyla daha da artmıştır (Gambier, 2007: 206-207). Bu yeni alan,

çeviribilimin sosyolojik kökenlerinin hem araştırmacının hem de çeviri eylemini uygulayanın sosyal yapısında, Bourdieu'nün tabiriyle *habitus*unda aranması gerektiğini göstermiştir. Çevirmenin ve çeviribilimcinin habitusları, çeviri ve çeviribilime yön veren, çeviribilimin disiplinler arasındaki ve ötesindeki yerinin farklı boyutlara ulaşmasında, alımlanma ve irdelenmesinde yer ve işlev değişikliğinde yol gösterendir. Habitus, çeviribilimi sosyoloji ile organik bir şekilde bağlayandır. Çeviribilimin sosyolojik bir boyutu olmasına, sosyoloji ile sıkı bir ilişki içerisinde olmasına Bourdieu'nün şu cümlesi ile açıklık getirilebilir: “Bilimsel bir alan güç ilişkileri, stratejileri, tekelciliği, savaşmaları, kar ve çıkarlarıyla sosyal bir alandır. Bilimsel otorite tekelinin söz konusu olduğu bir mücadele yeridir” (Bourdieu, 1976: 89). Bu mücadelede otoriteyi elde bulundurmak, isteyen aktörler sosyo-sembolik sermayeleri doğrultusunda araştırma öznesini, yayınevlerini, ideolojik ve epistemolojik pozisyonları kapsayıcı nitelikte sosyal, entelektüel stratejiler geliştirirler (Gambier, 2007:211). Bu perspektifte sadece eyleyicilerin değil sürece herhangi bir sebeple müdahil olanların da sermayeleri, çıkarları ve özellikle habitusları yönlendirici kabul edilir. Çeviribilim alanına giren her aktör önce sosyal bir varlık olarak sosyo-kültürel sermayesini ve bilişsel sermayesini beraberinde getirir. Bu birincil habitusuna, alanda çıkarları uğruna temas ettiği her bir sosyal aktörle olan ilişkisinin ürünü olarak ikincil bir habitus ekler. Çeviribilimin bu denli sosyal hayatın içinden aktörlerin, birincil eyleyiciler ve müdahaleci konumdaki ikincil eyleyicilerin yer aldığı sosyo-bilimsel bir alan olarak sosyolojiden uzak kalması mümkün değildir.

3.4.2. Güç İlişkileri Açısından Diplomasi ve Çeviribilim

Diplomasi, tarihi ilk çağlara kadar uzanan bir uzlaşma sanatıdır. Yazılı yürütülen resmî ilişkilerden önce var olmaya başlamıştır. İki farklı grubu herhangi bir sebeple temasa geçiren ilk olay diplomasi tarihini başlatmıştır. Uluslararası düzlemde kabul gören örtük ve açık kuralların temelleri ilkel toplumlarca atılmıştır. Temeli, ilk çağlarda dönemin yaşamsal koşullarının ağırlığı, vahşi hayvanlardan gelebilecek hayati tehlikelere yol açıcı saldırılardan korunma ihtiyacından doğan ittifak mecburiyetlerinin, savaşların çok nadir olmasını sağladığı görüşü ileri sürülmektedir. İkel toplumların bu ruhu savaş dışında çok daha etkili olabilecek yöntemlerin de olduğunu, insanlara tabiatın insanlar dışında sunduğu tehditlerin, beşeri tehditlerden

daha büyük olabileceği ve insanların birlikte hareket etmesi gerektiğini göstermektedir. Diploması bu ruhla “ilk insan toplumlarının mesajı getireni yemektense mesajı dinlemeyi tercih ettikleri zamanlar”da doğmuştur (Hamilton ve Langhorne, 1995:8). İlkçağlarda diplomatik ilişkilerin kurulum şekli ve yürütülüşe dair kuralları ile ilgili kesin bilgiler bulunmamakla birlikte, durumlara ve dönemlere bağlı olarak değişen süreklilikten uzak kurumsallaşmamış bir diplomasinin yürütüldüğü bilinmektedir aynı zamanda dönem hükümlerleri arasındaki müzakerelere ilişkin parça parça bilgiler bulunmaktadır.

İnsanların sebep olduğu ve tabiatın sunduğu ekolojik tehditler ilk çağlardaki boyutlara vardığında savaşmaktansa birleşmek gerekliliği bilincinin uyanmasıyla birlikte uzlaşsızlıklar, silahlı çözümler azalır. Bununla birlikte barışçıl ruhun hüküm sürdüğü, silahsız savaş olan diplomasinin sorunların çözümünde anahtar rol oynadığı bir uluslararası ilişkiler alanının yaratılması için insanlık büyük tehditleri beklememelidir. Savaşın çözümsüzlük, uzlaşının huzur olduğu denklem süper güçler, bölgesel ve uluslararası güçlerin diplomatik yarışla çatışmaksızın işbirlikçi ruhla daha da büyüyeceklerinin kanıtıdır. İlk çağdan, ilkel toplumlardan itibaren süregelen diploması ortaçağ karanlığında dâhi varlığını sürdürebilmiştir, rönesansla mukim büyükelçilikler doğmuştur akabinde kurumsallaşmıştır ve yüzyıllar geçtikçe de değişimler yaşanmıştır. Günümüze değin diploması pek çok evreden geçmiştir, kültürel diploması, kamu diplomasısı, enerji diplomasısı gibi yeni alt alanlar ekleyerek daha zengin bir alana dönüşmüştür. Diploması, geçirdiği evrim ve kapsamı açısından tartışmaların sürdüğü bir alandır. Kavramsal çerçevesinin çizilebilmesi için pek çok tanımlama yapılmıştır. Kapsayıcılığı bakımından Türk Dil Kurumu'nun uluslararası ilişkileri düzenleyen antlaşmalar bütünü; yabancı bir ülkede ve uluslararası toplantılarda ülkesini temsil etme işi ve sanatı; bu işte çalışan kimsenin görevi, mesleği; bu görevlilerin oluşturduğu topluluk” (www.tdk.gov.tr)¹² şekiindeki tanımlı diğerlerine nazaran daha öne çıkmaktadır. Kavramı, dar alana hapseden tanımlar arasından en ilginç olanı Wotton'a aittir denilebilir. Wotton, diplomasıyı ülkelerinin çıkarları uğruna yalan söylemek üzere farklı ülkelere gönderilen namuslu büyükelçilerce yürütülen bir eylem şeklinde (İskit, 2015: 12), açıklamıştır. Wotton,

¹² <https://www.tdk.gov.tr> Erişim Tarihi: 07.07.2019 saat: 18: 37

diplomasiyi bu şekilde tanımlayarak onu çok dar bir kapsama hapsetmiştir ve eylemsel boyutunu aza indirmiştir. Diplomasi sadece ulusal çıkar amacını taşıyan bir alan değildir. Diplomasi, ulusal çıkarların, sağlıklı ilişkilerin yürütüldüğü, huzurlu, tehdit arz eden durumlardan uzak ortak çıkarların gözetildiği uluslararası bir alanın yaratılmasına yardımcı olacak şekilde işlevselleştirilmesidir. Uluslararası alan ulusal güçlerin birleşiminden oluşan dev bir yapıdır. Bu yapıda ulusların dış politikalarının tanıtılması ve dış politikanın hedeflerine ulaşılması için diplomasi uygun şekilde yönetilmelidir. Ulusal diplomasinin uluslararası diplomaside kelebek etkisi yaratabileceği gerçeği, diplomatik hamlelerin kocaman bir zincirin küçük bir halkası olduğu ve halkaların bütünü oluşturduğu bir sistemde uluslararası çıkarların, ulusal çıkarların üzerinde tutulmasını gerekli kılar. Özetle; diplomasi sadece ulusal çıkarları amaç edinmiş bir alan değildir, bunun aksine, uluslararası alanda güvenliğin sağlanması için dış politikanın uygulanmasında etkin bir silah olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Diplomasi, sağlıklı bir dış politikanın yürütülmesinde, ulusal çıkarların korunmasında ulusal gücün sürekliliğinin sağlanmasında yardımcı araçtır. Sert güç unsurları bir devletin bekası için tek başına yeterli değildir. Donanımlı, kaliteli kendi ülkesinin ulusal sınırlılıklarının ve muhatap ülkelerin sınırlılıklarının, hassasiyetlerinin farkında olan bilinçli diplomatlarca kurulan diplomatik ilişkiler sert gücü destekleyici niteliktedir. Bu yardımcı güç, devletin uluslararası alanda güvenli bir şekilde kalabilmesini sağlayıcı unsurdur. Diplomasi olmadan sert güç, sert güç olmadan ise diplomasi yetersizdir. Bu konuda devlet kavramını modern siyaset bağlamında ilk kullanan Machiavelli (Pehlivan, 2010: 281), siyasal iktidarın simgesel gücünü bireyden ve toplumdan aldığı ileri sürmekte ve ulusal çıkarı, gücün gerçek temsili olan devletin devamlılığı düşüncesinin temelinde oturtmuştur. Ulusal gücün uluslararası gücün parçası olduğu gerçeğinden hareket eden Machiavelli, öncelikle ulusal sınırlar içinde sosyo-ekonomik, kültürel güç dengelerinin kurulmasının ardından içsel dengenin dışta güvende olabilmek için uluslararası sistemdeki dengeye katkıda bulunacak düzleme çıkarılması gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Devletlerarası anlaşmalar ve ittifakların uluslararası güç dengesi için önemli olduğunu belirten Machiavelli (Semercioğlu, 2016: 499-501), bu görüşüyle diplomasinin güç dengelerinin kurulumundaki ve güç ilişkilerinin devamlılığındaki önemini teslim etmektedir.

Diplomasi güç ilişkilerinde anahtar rol oynayan dış politika aracıdır ve bu işlevi yerine getirirken pek çok yardımcı aracı işe koşmaktadır. Bunlardan en önemlisi takdir edileceği üzere iletişim temelli bu alanda dil ve çeviri olacaktır. Diplomatik dil her daim diğer dillere nazaran örtük mesajların yoğunluğu ile gizemli bir kod, gizli imalarla ise tam bir nezaket ürünüdür. Diplomatik dil ile üretilen söylemlerin olduğu kadar çeviri söylemlerin de güç dengelerinde önemli etkisi bulunmaktadır. Çeviri söylemlerin üretimi güç ilişkilerinin yara almaması için daha itinalı bir çalışma gerektirmektedir. Çeviride yapılacak olan geri dönüşü imkânsız hatalar uluslararası güven ortamını da zedeleyebilir. Çeviribilim, ürettiği kuramlarla diplomatik çevirilerin ne şekilde yapılacağı, hangi koşullarda çeviriye hazırlanıp hangi işleve hizmet edeceğinin sınırlarını çizebilir fakat bu kuramsal alan tek başına yeterli olamaz. Bu nedenle kuramın yanı sıra çevirmen adaylarına verilecek uygulamalı eğitim alanında da uluslararası ilişkiler disiplini ile temas hâlinde olunmalıdır. Adaylar bu disiplini, disiplinin kollarından biri olan diplomasiyi küresel ölçeklerde bilirlerse metne nasıl yaklaşması gerektiğinin farkında olabilir. Evrensel diplomatik ilişkiler zincirlerini ve sonuçlarını yeter derecede bilmeleri çeviri ürününün nasıl bir işlevsellik kazanacağını bilincinde olabilir ve bu bilinçle kuramsal bilgilerini pratiğe dökebilir. Çeviribilim, diplomasi alanına özellikle uygulama boyutuyla temas etmektedir bununla birlikte, çeviri eğitimi alanında kuramsal bilgiler sunularak öğrencilerde bu disipline dair temel bilişsel bagaj yaratılmalıdır. Çeviribilim, diplomasi alanının kuramsal kısmını bilişsel bagaj için kullanırken metinsel ve eylemsel kısmını performatif beceri açısından değerlendirebilir. Kısacası, çeviribilim diplomasi ile hem edim hem edinç boyutuyla temas ederek daha bilinçli farkındalığı yüksek diplomatik metin çeviri eyleyicileri yetiştirebilir.

3.4.3. Dilbilim, Kültürdilbilim ve Çeviribilim

Dilbilim XIX. yüzyılda temelde etimolojik ve diyakronik nitelikli araştırmalar üzerine kuruludur ve çeviribilime karşı ilgisi yeterli derecede değildir. XX. yüzyıla gelindiğinde dilbilim senkronik, betimleyici ve karşılaştırmalı boyutuyla yapısalci dilbilim karşımıza çıkmaktadır. Yaklaşık yarım yüzyıl, yapısalci dilbilim diğer bilimsel disiplinlerin çeviri araştırmaları üzerinde etkili olmuştur. Dilbilim çeviriye dair pek çok yazının ilham kaynağı olmuştur. Yapısalci dilbilimin babası kabul edilen Saussure ve onun meşhur dil-söz ayrımı hemen her sosyal bilim alanında

irdelenmiş, çeviribilim alanında da birçok çalışmaya esin vermiştir. Saussure dili sosyal yapının yansıması olarak görür ve birincil önemi ona atfeder sözün öznel bir ürün olduğunu vurgular ve onun için söz ikincil derecede bir değere sahiptir. Dil sosyal kabulün simgesidir, söz ise; öznedir. Her dilde gösteren ve gösterilen bileşkesi toplumsal yaşanmışlığın bir ürünü olarak şekillenmekte ve dolayısıyla farklılaşmaktadır. Dilde anlamdan ziyade kelimelerin kazandığı değerler fark yaratmaktadır. Bu değerler dilsel çevirinin sınırlılıklarını ve imkânsızlığını göstermektedir. Bağlamdan bağımsız herhangi bir iletişim durumu olmaksızın cümleler üretilebileceği gibi sözün özünü çözümlenmek mümkündür. Söz sadece gerçekliği refere eden herhangi bir durumdan bağımsız dilsel bilgiyi içermektedir. Lederer'in dilsel çeviri, çözümlenme şeklinde tanımladığı çeviri söz üzerine kuruludur. Kelimeler başka kelimelerle bağlamsal ilişki kurduğunda potansiyel anlamlarının bir kısmını kaybetmeye mahkûmdurlar. Sözsözsel düzlem çeviri açısından kelimelerin sözlüklerde aktarılan anlamından daha üst düzey bir etaptır (Lederer, 1994: 87-88). Dil, sözsözsel eylemin bilişsel ve varoluşsal boyutudur. Sözlükler, kelimelerin anlamlarını aktarır, söz, onları bir bağlama oturtur bazen anlam kayması bazen daralma ve bazen de anlamsal genişleme yaşamalarını sağlar, dil ise; kelimeleri, sözü ve bağlamın kendisini anlamlı kılan dizgesel bir sistemdir.

Çeviriyle ilgilenen yapısalcılardan George Mounin, çeviri eylemini diller arası bir kontak, çeviri ürününü ise dilsel bir operasyondur ve diller arasındaki yapısal farklılıklar çözümlenerek çevrilmezlik sorunu aşılabilir fakat metinler bunun dışında kalmaktadır. İletişimsel bir durum veya ortak paylaşımı bulunan durumlardan bahsederken, bu çevrilmezlik savını nüanslamaktadır. Metinsel düzleme ulaşabilmek, dilsel düzlemin çok ötesindedir (Mounin, 1963; akt. Lederer, 1994: 88-89). Kelimenin sözlük karşılığı ile herhangi bir metinde ifade ettiği anlam, metin içerisinde kazandığı bağlamsal değer farklıdır. Sözcükler metnin içerisinde yan yana dizilir iken; anlamlı bir göndergesel durum oluşturabilmek için anlamsal değişimlere uğrarlar.

Yapısalcı dilbilimin ardından Noam Chomsky'nin ünlü kuramı da çeviribilim ve dilbilim bağını güçlendirmiştir. Chomsky, üretici dönüşümsel dilbilgisi kuramıyla yapısalcılardan ayrılmaktadır. Chomsky matematik ve dil felsefesinden kuramsal ve metodolojik unsurları alır kuramından sentezler aynı zamanda kökleri 17. yüzyıl

genel gramer kavramına değin uzanan neo-rasyonalizmin felsefi konumu için yapısalcıların davranışçı tutumunu terk eder. 1957 yılında dilbilim alanı için devrim niteliği taşıyan *Syntactic Structures (Sözdizimsel Yapılar)* adlı çalışmasını yayınladı. Eserde iki temel dilsel faktöre değinir. Bunlardan birincisi; neredeyse söylenen ve anlaşılan her cümle evrensel tarihte ilk kez görünen yepyeni bir sözcüksel birleşimdir. İkincisi, çocuklar karmaşık gramer (dilbilgisi) yapılarını resmî bir eğitim kurumu desteği olmaksızın edinebilmekte ve büyüdükçe daha önce hiç duymadıkları yeni cümle yapılarına anlamlı yorumlarda bulunabilirler. Buradan hareketle Chomsky insan beyninin doğuştan bütün dillerin gramer yapılarını kapsayıcı genel bir gramatikal yapıyla donatılmış durumda olduğu görüşünü ileri sürmüştür (Tercanlioğlu, 2000: 66-67). Chomsky dilde yaratıcılıktan söz eder ve dilsel yaratıcılığı dilsel üretim ve yorumlama süreci olarak tanımlamaktadır. Bu görüş, sınırlı sayıda gramer kurallarından sonsuz sayıda cümle üretilebileceği anlamını taşımaktadır. Humbolt'un dilin sonsuz araçları kullandığı görüşü, konuşmacının sadece cümle kurma ve anlama kurallarını bildiğine işaret etmektedir, konuşmacının bu sınırlı sayıda kurallardan sonsuz sayıda cümleler kurabileceğine değinmektedir. Chomsky'nin dilde yaratıcılık görüşü, Wilhelm Von Humbolt'un bu görüşü üzerine temellenmektedir. Chomsky derin yapı ve yüzey yapı ayrımını yapmaktadır. Yüzey yapının çözümlenmesi kolaydır, derin yapı dilin sosyal kökleri ile tanışık olmayı gerekli kılar. Derin yapıyı anadil kullanıcıları dilbilgisi kurallarını bilmeden de çözebilir. Chomsky, dili sosyal bağlamından bağımsız değerlendirir sadece konuşma verilerinden faydalanarak dilsel yapı analizi yapılabileceği görüşündedir. Her konuşmacının daha önce duymadığı cümleleri duyup anlama yeterliliğine sahip olduğu savını ileri sürer (Tercanlioğlu, 2000: 72). Bu açıdan değerlendirildiğinde var olan evrensel dilbilgisi kapasitesi ve dilsel yaratıcılık birleştiğinde üretici dönüşümsel dilbilgisi kuramıyla, dilbilimin çeviriyle bağı farklı bir boyut kazanmıştır. Chomsky çeviribilime bu kuramıyla, sözcelerin henüz anlamdan yoksun olduğu, zaten anlamsal potansiyellerinin bir kısmını da kaybettikleri sıklıkla metinsel düzlemle karıştırılan ara bir düzlem sunmaktadır. Yapısalcıların yaptığı gibi insan çevirisindeki karmaşık yapıyı açıklamaktansa çeviriyi diller arası ilişkiler olarak görenlerin görüşünü destekler ve dahası çevirinin dilbilimsel kavramlarını pekiştirir. İnsan çevirisi açısından büyük değişimler yaratmasa da makine çevirisi alanına çok önemli bir ivme kazandırmıştır (Lederer, 1994: 92). Dilbilim çeviribilimin hemen her

alanında irili ufaklı etkiler yaratmıştır. Bunun en temel sebebi, her iki disiplinin de ana çıkış noktasının dil ve asıl eyleycilerinin insan olmasıdır.

Dilin sosyal sınırlarının genişliği pek çok bilimsel disiplinin ortak paydada buluşmasını sağlamaktadır. Dilin en sıkı ilişkileri kurduğu alan kültürdür. Kültür ile olan bu sıkı bağdan XX. yüzyıl sonlarında kültürdilbilim alanı doğmuştur. Kültürdilbilimin bir doğum bir de gelişimsel olmak üzere iki evre yaşadığı söylenebilir. Bunlardan birincisi Chomsky'nin kuramını oluştururken esinlendiği ünlü Alman düşünür Humbolt'un dil kültür ilişkisini temel alan araştırmaları ile alt zeminin oluştuğu doğum evresi, bu evrenin hemen akabinde hızlı bir gelişme sağlandığı söylenemez çünkü dilbilimsel çalışmalar dil-kültür birlikteliğinden ziyade sözdizimsel düzlem üzerine odaklanmıştır. XX. yüzyıla gelindiğinde ise; bu ikili yeniden gündeme gelmiş ve kültürdilbilim özerk bir alan olarak doğmuştur. Kültürdilbilim esas itibariyle ulusların ve ulusal düzlemde meydana gelen kültürdilbilimsel farklılaşmaların eşzamanlı olarak incelenmesi, farklı ulusların ve dillerin kültürdilbilimsel açıdan karşılaştırmalı analizi, sözcüksel çalışmalara ağırlık verilen kültürdilimsel leksikolojinin oluşturulması şeklinde hedefleri içermektedir (Dalkılıç, 2015: 344-345). Kültürdilbilim, hedef ve içerik boyutuyla çeviribilim ile aynı noktadadır. Araştırma nesnesi, araştırma alanları onları birleştiren dilbilim ve kültürbilimin yöntembilimlerinden faydalanmaya ve aynı zamanda birbirlerini beslemeye itmektedir. Nitekim her ikisi de kültürel ve dilsel çalışmalardan destek almaktadır.

Kültürdilbilimin kökleri, dil ve kültür gibi insanlık tarihiyle birlikte şekillenen iki olgu üzerine kurulmuş olmakla birlikte kendisi oldukça yeni bir alandır. Dilbilimin araştırma alanını genişletme ihtiyacı sonucunda doğan bu bilim dalı 1990'lı yıllarda yine bir dilbilimci olan V. N. Teliya'nın önemli katkılarıyla kuramsal zeminine kavuşmuştur, denilebilir. Teliya ulusların sosyo-kültürel kimliklerinin kalıplaşmış deyimlerde, sözlerde aranması gerekliliğini savunmaktadır. Dil dünya görüşü kültürel alt anlamlarla şekillenmektedir. Kültürel imgeler ve imgesel anlamlar bir ulusun dilsel dünyasının tanınmasına yardımcı olurlar (Saraç, 2016: 1583-1584). Kültür, dilin oluşumunda, gelişiminde, ulusal dil bilincinde, dil dünya görüşünde etkin rol oynayan; hatta lokomotif unsurdur.

Deyimlerin, kalıplaşmış sözlerin ve atasözlerinin içerisinde ulusal bilinç ve bilinçaltı yatmaktadır. Bir ulusun dünyayı algılayışı, yaşama şekli, varoluş amacı, önem atfettiği olgular, değer biçtiği durumlar bu kalıplaşmış söz öbeklerinin arasından sızmaktadır. Ulusun sosyo-kültürel, psiko-kültürel ve sosyo-psikolojik tarihini deyimler, atasözleri ve kalıplaşmış söz öbeklerinden analiz edebilmek mümkündür. Kültürdilbilim, dilin kültürel boyutunun incelenmesi ve aynı zamanda bir ulusun dilsel tarihinde kültürün rolünün, ulusal dilin derin yapısının daha iyi çözümlenebilmesi uğruna araştırmalar yapmaktadır. Kültürdilbilimin bu yönelimi, çeviribilimde çevirilemezlik sorunlarının çıkış noktasını oluşturmaktadır. Yüzey yapının çevirisi sözdizimsel bir eylemdir ve derin yapı çevirisine kıyasla nispeten daha kolaydır. Derin yapıda ulusal dil görüşü, dilsel algı ve kültürel doku yer almaktadır. Derin yapının, daha doğru ifadeyle, ulusun ulusal kimliğinin çözümlenmesinde çeviribilim kültürdilbilimin araştırma yöntem ve tekniklerinden destek alabilir, bu sayede çevrilemez ve eşdeğerlik sağlanamaz nitelikteki kültürel olgular anlamsal değerlerini yeniden kazanabilirler. Çeviribilim, daha sağlıklı çeviri ürünlerinin elde edilebilmesi için her dilsel metnin ulusal ruhu yansıttığını, ulusal ruhun ise; kültürel bir örüntü olduğu bilinciyle değerlendirilmesi ve bunu yaparken sosyoloji ve kültürbilimin yanı sıra özellikle de kültürdilbilimden faydalanılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Nitekim metinler sadece dilsel öğelerin bir araya geldiği, ulusun sosyo-kültürel yapısının simgesel yansımalarıdır.

3.5. Çeviribilimin İdeoloji, Güç ve Diplomasi Eksenindeki Kuramcıları

3.5.1. Lawrence Venuti Kuramsal Vizyonu

Amerikalı çeviribilim kuramcısı Lawrence Venuti'nin 1970'li yılların sonlarından itibaren kendi çevirmenlik deneyimleri üzerine kurduğu *The Translator's Invisibility* (Çevirmenin Görünmezliği) isimli ünlü çalışması 17. yüzyıldan günümüze değin İngiliz dili ve çevirisi tarihinin efektif bir şekilde yansıtıldığı otobiyografik öğeler içermektedir. Çalışmadaki ana hedef İngilizce çevirmenlerinin içinde buldukları durumların analizi, yeni alternatiflerin keşfi ve durumun değiştirilmesi şeklindedir. Amerikan-İngiliz kültüründe çevirmenin edindiği konum ve çeviri ürünü ile arasındaki ilişki irdelenmektedir. Venuti, *görünmezlik* kavramını çağdaş İngiliz ve Amerikan kültüründeki çevirmenin durumunu ve aktivitesini betimlemek üzere kullanmaktadır. Bu terim en az iki olguya göndermede bulunmaktadır. Birincisi;

söylemin illüzyonist etkisi, çevirmenin çeviri dil üzerindeki manipülatif etkisidir, diğeri ise; ABD ve Birleşik Krallık'ta, hem anglofon hem de yabancı dillerin kültürlerinde, uzun süre etkili olan çevirilerin okunması ve değerlendirilmesidir (Venuti, 2017: 1). Birinci referans noktası eylem odaklı iken ikinci referans eleştiri üzerine odaklanmaktadır. Birincisi hem ürünün hem de eyleyicinin etkileri ile ilgilidir, ikincisi ise; çeviri ürününün okunuşu ve akabinde eleştirel değerlendirmeye tabi tutuluşuna ilişkindir.

Çevrilmiş bir metin, ister nesir veya şiir olsun ister kurmaca veya gerçeği yansıtan bir eser olsun yayınevi sahipleri, editörler ve okurların çoğu tarafından akıcı, dilsel ve stilistik açıdan sorunsuzsa kabul edilebilir ölçülerde görülür. Akıcı okunurluğun sağlandığı, dilbilimsel veya stilistik kayıplar olmadığı durumlar okurda, yabancı uyruklu yazarın karakteristik özelliğiyle karşı karşıyaymış, okuduğu yabancı kültür ürünü olan metin, çeviri bir metin değil de orijinal dilde yazılmış erek kültüre ait bir metinmiş izlenimi uyandırır. Metnin bu transparanlığı yazarı görünür kılar iken; çevirmeni görünmezliğe mahkûm eder. Okur bu akıcı çeviriyle şeffaflık yanılmasına düşer. Bu yanıltıcı etkinin doğuşunda stilistik özellikleri göz ardı edip sadece anlamsal eşdeğerliğe odaklanan, yabancı yazar ve metinle kurulacak iletişimde aracı olan çeviri dili sorgulamadan kabullenen okur da önemli bir rol oynamaktadır. Ne kadar akıcı bir çeviri yapılırsa çevirmenin görünmezliği o denli artar, çevirmen yok oldukça yabancı yazar görünürlük kazanır, metin çeviri metin algısından çıkar orijinal metin gibi alınılan. Akıcı bir çeviri tanıdık, anlaşılabilir, yerleştirilmiş ve rahatsız edici olmayan yabancılıktadır, orijinal metnin nasıl olduğuna dair net düşünceler uyandırabilecek özelliktedir. Modern çeviri anlayışının gerektirdiği akıcı çeviri mentalitesiyle çevirmen çalışmasının statüsünü maskeleyen aldatıcı bir şeffaflık yaratarak çevirisini *görünmez* kılmaya ıçalışır. Böylece çalışması çeviri metin/erek metin statüsünü terk ederek orijinal metin/kaynak metin görünümüne bürünmektedir. Şeffaflık illüzyonu çevirmeni görünmez kılmakla kalmaz, ayrıca metnin statüsünü de değiştirir. Akıcılık yabancı dilde yazılan bir metni anadilin kültürel değerleri çerçevesinde yeniden yazmaktır. Akıcılık, çevirmenin yerleştirme çabalarının ürünü olarak doğan bir nevi yeniden yazımdır. Çevirmenin görünmezliği yazarın eserini oluştururken bireysel özgürlüğüne, düşünce ve yaratım sınırsızlığına, özgün ve şeffaf anlatımına dayalı bireyci tutumun da bir sonucudur. Yazar bireyciliği, çevirmenin yabancı metinle ve yazarla kuracağı psikolojik bağları

şekillendirmektedir (Venuti, 2017: 1,6). Çevirmenin yazarın kimliğini deşifre ettiği andır çeviri süreci, eğer yazarın sosyo-kültürel kimliğine doğru noktadan dokunabilir, psikolojik kimliğinin detaylarını yakalayabilirse yabancı metinle arasında bağ kurması kolaylaşabilir. Bu bağ her zaman olumlu tutum yansıması olmayabilir daha açık ifadeyle; çevirmen yazarın bireysel yaratım ve düşünsel alanını kendisine uzak hissedebilir. Bu nedenle kaynak metne kendisini yabancı hisseder ve yabancılaşmış bir çeviri ürünü ortaya koyar. Bu durumda kaynak metne sadık bir çeviri gerçekleştirir ve çeviri metin orijinal metnin farklı dildeki bir kopyasına dönüşür. Ruhsal ve ussal bir oluşum olan çevirmenin yazarla ve metinle psikolojik bağ kurma ihtiyacı olağandır. Bu bağ çok içselleştirildiği durumlarda çevirmen tamamen akıcı çeviri metinler üretebilir, yabancı metni kendisini görünmez yaparak yeniden yazabilir. Çevirmenin görünmezliği hususunda şunu belirlemekte fayda bulunmaktadır ki metin türü önemli değildir, edebi bir eser, teknik, bilimsel bir metin, gazete metni veya herhangi bir türden metin olabilir.

Çevirmenin görünmezliği kavramının yanı sıra Venuti'nin önemle üzerinde durduğu iki kavram yerlileştirme ve yabancılaştırmadır. Venuti bu kavramları incelerken Schleiermacher'in ünlü diktonomisinden yola çıkmıştır. Schleiermacher kaynak metne tamamen eşdeğer bir çeviri metin üretilemeyeceğini belirtmektedir ve çevirmenlere yazarı, erek dilin kültürel sınırlarına getirerek gerçekleştirilen etnosantrik bir dönüşüm olan yerlileştirme ve okurun kaynak metnin dilsel ve kültürel sınırlarına götürüldüğü ekzosantrik bir dönüşüm olan, erek kültürden kopuş olan yabancılaştırma metodlarını sunmaktadır (Venuti, 2017: 15). Okurun yazara götürülmesi, yazarın okura getirilmesi ekseninde gerçekleşen bu iki metod aslında çeviribilim açısından çok uzun tartışmaların odağını oluşturan kaynak odaklı tutum ve erek odaklı tutum ayrımına denk gelmektedir.

Venuti yerlileştirme ve yabancılaştırma kavramlarını, çalışma ile doğru orantılı bir perspektifte yorumlamaktadır. Venuti, yerlileştirme metodunun uluslararası ilişkiler bağlamında kültürel bir müdahale stratejisi olduğunun altını çizer, hegemonik güçler ve kültürel alış-verişler sistemindeki etkisinden bahseder. Yabancılaştırmayı ırkçılığa, farklı olana uzak duruşa ve en önemlisi kültürel narsisizme bir karşı duruş olarak değerlendirir (Venuti, 1995: 20). Yerlileştirme ve yabancılaştırma ikili karşıtlıktan ziyade çevirmenin erek kültürün kapsam alanını genişletmek için yaptığı

etik tercihlerdir (Munday, 2016: 227). Yerlileştirme metodunu kaynak kültüre uygulanan etnosantrik bir şiddet olarak yorumlamaktadır. Venuti yerlileştirme metoduyla çeviri metnin akıcılık kazandığını fakat çevirmenin görünmez olduğunu ileri sürer ve yabancılaştırma metoduyla çevirmenin görünürlük kazanacağını düşünmektedir. Çevirmen arkaik terimleri, kalıplaşmış söz öbeklerini aktararak kaynak kültürü ve kendi görünürlüğünü koruyabilir (Snell-Hornby, 2006: 146). Venuti'nin yerlileştirilen kültürel öğeler üzerinden kaynak metnin kültürel dokusu üzerinde hegemonya kurulduğu düşüncesi içerisinde olduğunu söyleyebiliriz. Yabancılaştırmaya yaklaşımı küresel bir dünya insanının yaratılması arzusunu çağrıştırmaktadır.

Venuti yerlileştirme ile akıcılığı, yabancılaştırma ile direnci, yerlileştirme ile çevirmenin görünmezliğini, yabancılaştırma ile çevirmenin görünürlüğünü birleştirir. Kültürel diplomasi bağlamında Venuti'nin bu kavramlara yaklaşımını ele alacak olursak; kültürel diplomasi her şeyden önce güçlü bir dış politikaya gereksinim duyar. Dış politikanın sağlıklı yürütülmesi için de kültürel diplomatik unsurların uygun şekilde araçsallaştırılması gerekmektedir. Venuti bu kavramları değerlendirirken metin türü ayrımı gözetmemiştir. Kültürel diplomasi, herhangi bir tür metni cazibe arttırıcı yardımcı unsur olarak kullanabilir. Bunu yaparken erek kültürde etki uyandırmak için çevirmenden yabancılaştırma yöntemini kullanması beklenirken diğer kültürden çevrilecek metinlerde ulusal kültürün reddettiği unsurlar sansürlenerek, azaltıcı teknikler kullanılır. Ayrıca ulusun kendi kültürel öğelerine bağlılığının zayıflamaması için bu çevirilerde yerlileştirme uygulanabilir. Çevirmenin görünürlüğü ve görünmezliği, çevirinin akıcılığı içte ve dışta takip edilecek olan kültürel diplomatik tutuma göre işe koşulmaktadır. Böylece kültürel diplomasi, kültürel cazibe merkezine dönüşme, kültürel hegemonyayı elde etme hedefine ulaşmada önce ulusal sonra ulus aşırı çeviri müdahaleleriyle ulaşabilir.

3.5.2. Antoine Berman

1942 Fransa doğumlu Antoine Berman pek çok çeviri eser sunmuş bir çevirmendir fakat daha çok çeviribilim kuramcısı kimliğiyle tanınmaktadır. Alman romantizmin dil ve çeviriye dair temel düşünsel yapısını takdir etmektedir. Bu nedenle Alman Romantiklerinden Friedrich Schleiermacher, Schelegel kardeşler ile Walter Benjamin'in etkisi altında kalmıştır ve kaynak metine sadakati savunmuştur.

Yeniden çevirileri kültür-düşünsel değişimlerin ispatı olarak kabul eden Berman, Alman Romantiklerin 'potansiyelizasyon' kavramı veya Goethe'nin 'yansıma' fikrinden hareketle, analitik düşünceye dayalı bir çeviri vizyonu geliştirir. Çeviri herhangi bir alanın boyunduruğu altında olmamalıdır, özerk ve kendi tarihinin bilincinde olmalıdır. Basit bir aktarım işleminden ibaret değildir, beşerî bilimlerin merkezinde kilit roledir. Hem normatif hem betimleyici etnosantrik olmayan analitik bir çeviri kuramının gerekliliğini vurgular (Villarroel, 2010: 10-21). Antoine Berman düşünsel, kültür-tarihsel bağlar içerisinde çeviriyi değerlendiren, analitik ve eleştirel olan, kökeninde Alman Romantizminin düşünsel etkilerinin yattığı bir kuram geliştirmeyi hedeflemektedir.

Berman ile çeviri dilbilimci ve yazın bilimcilerin zincirinden kurtulmuştur. Çeviriyi kolektif kimliğin kurucu aktiviteleri olarak kültürel ilişkilere dair yeni bir algının merkezine oturtmuştur. Çeviri, onunla birlikte kültürel yurttaşlığı açığa çıkaran bir semptomla dönüşmüştür. Berman, yeni doğan bu bilimsel disipline eleştirel ruha sadık kalma ideasını aşlamıştır. Çeviri dil-kültür ürünü bir eserden diğerine, öğretme korpusunda ortaya çıkarılmış, belirtilmiş ve entegre edilmiş şekilde aktarımdır aynı zamanda eleştirel yorumlarca çevrelenen bir aşama olarak çeviri ve yeniden çeviri süreçlerini anlatan bir eylemdir (Simon, 2001: 21, 24, 27).

Berman'a göre çevirinin etik ve analitik unsurlar içermesi gerekmektedir, çeviribilim, çevirinin saf, temel hedefini savunmalı ardından sadakat tanımlaması yapmalıdır. Çeviribilimde negatif ve pozitif olmak üzere iki tür çeviri etiğinden bahsetmektedir. Kültürel direncin yansıması olan negatif etik çeviri eylemi ve çeviri ürünü analitiği ile tamamlanmalıdır. Kültürel direnç dilbilimsel ve stilistik (edebi) düzlemde oluşan dizgesel bir deformasyon yaratır, çevirmeni istediği veya istemediği, bildiği veya ilk kez gördüğü durumların içine sokar. Sadakat ve ihanet diyalektiği çerçevesinde sadık çeviri yapan çevirmen sadece yabancı yazar ve metinden hareketle eylemini gerçekleştirir fakat direnç itkisine yenik düşen çevirmeni psişik açıdan ele almak gerekir. Kendi dilini bütün tuhaf yabancılıklardan arındırarak güçlendirmek, yabancı dili kendi anadili havuzunda çözümlenmek ister. O metnin çevirmeni değil yeniden yazanı, ikincil yazarı olmak istegindedir. Bu tutum saf çeviriyi deforme eder ve çeviriyi ideolojik döngünün içine iter. Pozitif etiğe gelince; kendisi iki varsayım üzerine şekillenmektedir. Bunlardan ilki saf çeviri

eğiliminin ideolojik ve yazınsal yön değiştirme kuramı olan negatif etikdir ve ikincisi hem etnosantrik olan hem de olmayan çeviri kuramıdır; yani *kötü çeviridir*. Kötü çeviri ile ifade edilmek istenen aktarıcılık kisvesi altında yabancı eserin yabancılığının reddedildiği çeviri türüdür (Berman, 1984: 17-18). Yabancı eserin yabancı olduğu hissini uyandıracak kültürel dokunun silindiği, eserin erek kültüre yakınlıştırıldığı çeviri türünü Berman pek onaylamamaktadır ve bu nedenle bu tür çeviriyi kötü olarak nitelendirmektedir.

Çevirinin etik olmasına özenle değinen Berman için, yalnızca etik olan çeviri iyi çeviridir nitekim sadece anlam ve sözcük aktarımı değildir aynı zamanda kaynak kültürün açılıp çözümlmesine, erek kültürün zenginleşmesine yardımcı olur. Bu tarz çeviride kültürel güç savaşı söz konusu değildir. Çeviride her iki kültür de eşit güç sahibidir. Kötü çeviri ise etik çevirinin aksine, kaynak kültür öğelerinin üzerinin örtüldüğü, bir nevi kültürel asimilasyonist tutumun sergilendiği çevirilerdir. Anlama sadakat sözdizimsel sadakatsizliği doğurur, kaynak metnin üretildiği yere ve çevirinin hizmet ettiği ulusa ihaneti beraberinde getirir. Çeviri etiği her iki kültür arasında eşitlik ilkesine dayalı diyalog kurulmasıdır (Villarreal, 2010: 26-27). Berman çevirinin kültürel boyutunun önemini, çeviri etiği ve kötü çeviri gibi kavramlar üzerinden anlatmaya çalışmaktadır. Çevirinin ideolojik savaşlara olduğu kadar kültürel güç savaşlarına da sahne olabileceğinin altını çizmektedir. Çeviri, salt bir aktarım değildir bazen kültürel asimilasyon aracı olabilecek kadar tehlikeli bir hale bürünebilir. Çeviri, kültürel ilişkiler noktasında iyi bir diyalog yöneticisidir, diyalogdaki kültürel eşitlik bozulduğu an çeviri farklı siyasi ve ideolojik hedeflere hizmet etmeye başlar. Bu durum Berman'ın sözünü ettiği deformasyonu yaratır.

Berman çeviri etiğine atfettiği önemle eşit derecede analitik çeviri ile ilgili çalışmalar da yapmıştır. Etnosantrik ve hiper-metinsel çevirilerin sorgulaması olan bir çeviri analitiği yaratmayı hedeflemiştir. Analitik çeviri kapsamında tam olarak on üç adet deformatif nitelik taşıyan eğilimleri açıklamak ve analiz etmeyi amaçlamıştır. Rasyonelleştirme, açıklama, ekleme (uzatma), yüceltme ve avamlaştırma, niteliksel ve niceliksel yoksunluk, homojenleştirme (tektipleştirme), ritim imhası, alt anlamsal ağın yok edilişi, metinsel dizgesinin yıkımı, yerel dilsel kullanımların tahribi, deyimlerin ve kalıplaşmış sözlerin tahribatı ve dilsel ortak paylaşımların; yani dilsel denkliklerin silinmesi şeklinde sıralamaktadır. Bu analitik çeviri görüşü onu çeviri

etiğine götürür. Çeviri etiği, ötekinin öteki olarak algılanması ve kabul edilmesi formülüne dayalıdır ve bu formül hümanizm ideolojisinde kendisine genel bir yer edinecektir. Berman, çevirmeni bir özne olarak kabul eden (Rougé, 2015: 12,15) görüşüyle de hümanist tutum sergilediğini ispatlamaktadır. Berman, çevirmenlik geçmişi olan bir kuramcı olarak çevirmen kimliği ile rahatlıkla empati kurabilmekte ve onun var olma çabasını görebilmektedir. Berman hem eylem hem de eyleyici açısından hümanist bir tutum içerisindedir nitekim kültürel denkliğin göz ardı edildiği çevirileri, kötü çeviri olarak adlandırmakla kalmaz bu durumun kültürel asimilasyon gibi olumsuz sonuçlar doğuracağından endişe etmektedir.

Berman (1984: 290)'a göre Michel Foucault'un *arkeoloji*, Jacques Derrida'nın *gramatoloji* söylemleri ile çeviribilim arasında ilgi kurulabilir. Foucault *arkeolojisi* somut ve söylem malzemesi olarak dilsel bir analize göndermede bulunur. Bu analiz daha çok uygulamalı boyuttadır ve kimin, kime ne diyeceğini belirleyen günlük hayatın sosyal ritüellerini yansıtmaktadır. Söylem açısından edim ve edinç arasındaki ilişkileri yapılandıran dil yetisidir. Foucault *arkeolojisi*, paradoksal süreksizlik kavramından hareketle bu ilişkileri tarihsel düzlemde değerlendirir. Derrida'nın *gramatolojisi* işaret kavramını metafizik geleneğinde kullanıldığı anlamının dışında değerlendirme dürtüsü ile doğmuştur. Metafizikteki söz ve yazı arasındaki karşıtlıklar sistemi Derrida'nın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Söz de en az yazı kadar diakritik, ayrıştırıcı belirleyiciler sistemine bağlı anlamsal bir akışa tabidir (Godard, 2001: 60). Söze de yazıya da anlam hükmeder. Berman sözde ve yazıda sosyal, tarihsel ve hatta metafiziksel arka planın görülmesini ve çevirinin, bu arka planın doğru yorumlanmasıyla sağlıklı olabileceğini belirtmektedir. Her sözün ve yazının boyun eğdiği anlamsal bir hükümler alanı vardır ve çevirmen bu alana girebilmelidir.

Berman için çevirinin metinsel ve metin üstü özellikleriyle kültürel güç ilişkilerinde denge kurucu ve bazen de dengeleri yeniden oluşturucu, güçlü bir etkiye sahip olduğunu söyleyebiliriz. Kültürel ilişki yönetiminde en önemli silah kültürel diplomasidir. İlişki dengelerinin nasıl yönetileceği, o dengede nerelere varılması gerektiği sorularının cevabı bu diplomasinin türünde bulunabilir. Kültürel manipülasyonların çeviri metinde nasıl uygulanacağı, kültürel asimilasyona hangi mesafede durulacağı, muhatap ülke kültürleriyle girilen ilişkilerce

yönlendirilmektedir. Bazen pozitif çeviri etiğine sadık kalınarak ve bazen de negatif çeviri etiğinden hareketle Berman'ın tabiriyle *kötü çeviriler* yapılarak ülke çıkarlarına uygun kültürel diplomatik hamleler gerçekleştirilebilir.

3.5.3. André Lefevere

Lefevere, birçok insana farklı çağrışımlar yapan çevirinin çevirmeye ihtiyaç duyan bir kavram olduğunu düşünmektedir. Çeviri tanımlamalarının içerisine yazınsal veya teknik çeviri ürünün türü, çevirinin üretilişine ilişkin çeviri eğitimi girmekte böylece hem uygulamalı hem de kuramsal bir alan olarak çeviri karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde öne çıkan eğilim çeviri ve yazın çevirisi ayrımıdır. Bu iki kategori üzerine düşünsel çalışmalar üretilmektedir. Lefevere için yazın çevirisi bir dönüm noktasına varmıştır. Lefevere özellikle yazın çevirisi ile ilgilenir. Edebiyat bir taraftan kâğıt üzerindeki sözcükler ile tarihsel veriler ve şayet varsa yazarın hayatı hakkında ipuçlarının karışımıdır öte yandan ise olguları, en anlamlı ve gerçek anlama en yakın olan içerikleriyle birlikte yansıtan bir çerçevedir. Çeviri, özerk bir bilim olarak gelişmek istiyorsa sadece metinler ve çevirileri arasında sıkışıp kalmamalıdır, çeviri eserlerin ulusal bir edebiyatın gelişimindeki rolü, ulusal bir edebiyatın diğer ulusal edebiyatlarda uyandırdığı etkiyi de incelemelidir. Çeviribilim sadece ürün odaklı hareket etmemelidir (Lefevere, 1991). Çeviri yapmak sadece kaynak ve erek dile hâkim olmakla gerçekleştirilebilecek, sonunda başarılı bir ürün elde edilebilecek bir eylem değildir ve çeviri eğitim gerektiren bir alandır. Metnin türü, ana teması ve hedefi bilinmelidir. Lefevere, çevirinin uygulama boyutu kadar kuram boyutunu da önemsemektedir, çeviri tanımını yaparken dâhi eylem ve eğitim olgularından yola çıkmıştır. Yazın çevirisi alanına özenle eğilen Lefevere, yine çeviri bir esere çeviri ürünü olarak yaklaşılmasını kısıtlı, gerçekçi bakış açısını daraltıcı bulur ve bu eserlerin ulusal edebiyatlardaki yerini, kazandığı ve de kazandırdığı değerini sorgulanmasının çeviribilim araştırmacılarına daha geniş bir perspektif sunabileceğini ileri sürer. Görüldüğü üzere Lefevere çevirinin çok boyutlu etki alanı olduğu görüşündedir.

Lefevere yeniden yazım görüşünü oluştururken ilk etapta Even-Zohar'ın çoğuldizge kuramının etkisinde kalmıştır fakat çok geçmeden ilgisi Genel Dizge Kuramına kaymıştır hatta çoğuldizge kuramını pek çok gerekçeyle eleştirmiştir. Nihayetinde kendi dizge kapsamını Zohar'ın sistematik konseptinden ayırıştırır ve kendi

kategorileriyle terminolojisini geliştirmiştir. Bu terminolojide önemli ölçüde fark yaratanlar; ideoloji, poetika, hamilik ve söylem evreni terimleridir (Hermans, 2004; akt. Shuping, 2013: 56). Yeniden yazım edebiyat ve kültür dizgelerini birleştirmesiyle çoğuldizge kuramını çağrıştırabilir fakat Hermans'ın da değindiği üzere kapsam ve kavramsal çerçeve olarak farklılaşmaktadırlar. Lefevere'in oluşturduğu ve çeviride kültürel paradigma için önemli bir yer edinen *yeniden yazım* kuramı edebiyat ve kültürü birleştirir. Bu kavram ile çeviri olgusunun kavramsal tanım alanını çizmeye çalışmıştır, çevirinin edebiyattaki ve kültürel fenomenin yaratımındaki fonksiyonları, bu fonksiyonların derecesini irdeleme denemesi yapmıştır. Yeniden yazım kavramını dar kapsamlı kullanmamış onu tarih yazımı, edebi eser eleştirileri ve eleştirmenleri ayrıca antolojik eserler için de kullanmayı tercih etmiştir (Lefevere 1992). Genel itibariyle, bütün yeniden yazımlar hangi amaçla olursa olsun bir ideoloji ve poetikanın belirli bir toplumda belirli bir işlevi gerçekteştirmek uğruna edebiyatı manipüle etmesidir (Bassnett ve Lefevere, 1995: ix). Yeniden yazım ile kaynak metnin yabancı yazarı hedef kültüre taşınır ve eserin ait olduğu kaynak edebiyat dizgesi erek kültür edebiyat dizgesiyle etkileşime girer. Lefevere edebi eserlerin alımlanması, kabulü veya reddinde etkin olan güç, iktidar, ideoloji, manipülasyon, kurum ve kuruluşlar gibi somut fonksiyonlar üzerinde durmuştur (Lefevere, 1992). Bu fonksiyonlara sırasıyla değinecek olursak öncelikle güç, edebiyatın yeniden yazımında ve kamu tarafından tüketiminde yönetici gücü elinde bulunduran, iktidar sahibi kişileri kapsamaktadır. İdeoloji, baskın ideolojiyi savunma ya da ona karşı direnç gösterme şeklinde kendisini gösteren ve çevirmeni yeniden yazıma motive eden durum ya da olgudur, poetikoloji de baskın poetikanın kabulü veya reddi çerçevesinde şekillenmektedir. Çeviri fonksiyonlarının kontrolünü elinde bulunduran iki temel faktör söz konusudur. Bunlar sistemin içinde yer alan uzmanlar ve sistemin dışında kalan hamilerdir. Edebi sistemin uzmanları, baskın poetikayı kısmen belirleyicidir, edebi sistemin dışındaki hamiler baskın ideolojinin kısmen belirleyicileridir. Uzmanlar eleştirmenler, akademisyenler ve çevirmenlerden oluşurken; hamiler bireyler, gruplar ve kurumlardan oluşur. Lefevere hamiliğin ideoloji, ekonomi ve statü olmak üzere üç temel unsur içerdiğini belirtir. İdeolojik bileşen konu seçimi ve konunun sunuluş şekliyle sınırlıdır. Ekonomik bileşen yazara ve yeniden yazana ödenen ücreti, statü bileşeni ise; edebi basımdan ve kullanıcılardan gelen ödenek, grup üyeliği, grup faydasına çalışma v.b. pek çok

formda olabilir (Munday, 2001: 199-201). Her metnin kendi kültüründe edindiği statü ile başka bir kültürde edindiği eşdeğer değildir. Hedef kültürün benlik imgesi her daim değişkendir. Düşük benlik imgesine sahip bir kültür kendisinden daha üstün statüdeki başka kültürden çevirileri severek kabullenir (Shuping, 2013: 58). Ereğ kültürün benlik algısı değıştikçe kaynak kültüre ve o kültüre ait çevirilere yaklaşımı da değışecektir. Kültürel benlik algısı, güç ilişkilerindeki konumla da yakından ilintilidir. Gücü elinde bulunduran kurumlar ve çevirmenin içsel motivasyonunu yönlendiren ideolojik yapı çeviri metnin manipülasyona uğramasında etkindir. Yeniden yazımda içte ve dışta yer alan farklı baskın güçlerle manipülasyon işlevi gerçekleştirilir.

Yeniden yazım, birçok bileşenin ve eyleyenin tek bir eylem etrafında birleşmesiyle ortaya çıkar ve birçok işleve hizmet eder. Yeniden yazım, kuramsal kapsam, hedef ve terminolojik içerik açısından kültürel diplomasi ile uyumluluk göstermektedir. Kültürel diplomaside işe koşulan yardımcı araçlar arasında sanat ve edebiyat yer almaktadır, edebiyat dizgeleri ile kültür dizgelerinin ortaklığından sağlanan çıkar, ulusal çıkarları besleyici niteliktedir. Kültürel benlik algısı ve sanatsal yaratım arasında döngüsel bir ilişki vardır. Kültürel benlik algısı yükseldikçe sanatsal üretim artar, sanatsal üretim arttıkça kültürel benlik algısı güçlenir. Kültürel benlik algısı yüksek ülkeler diğer ulusların kültürel dizgelerinde ve edebiyat dizgelerinde olumlu etkiler yaratabilir, düşük olması hâlinde ulusal kazanç yerini erek kültür eserlerinin kabulüne bırakır. Ülkenin kültürel benlik algısını yükseltmek, kültürel diplomasının hedef-eylem alanına girdiğini belirtmekte fayda vardır. Kültürel diplomasi, bu noktada gerekli araçları kullanarak ulusun kültürel algısını yüceltebilmeli ve uygun manipülatif hamlelerle eserlerin yeniden yazımı ile hedeflerine ulaşmada önemli bir aşama kaydedebilir.

4. SİMGESEL İKTİDARIN SİYASAL İKTİSADI

4.1. Pierre Bourdieu'ü Anlamak

1930 yılında Denguin'de dünyaya gelen ünlü Fransız sosyolog Pierre Bourdieu, üretken bir araştırmacı, sert bir eleştirmen ve kavram izlemcisidir. Çok sayıda kitabı ve yüzlerce makalesi bulunmaktadır. Çalışmalarındaki konu alanı eğitimden dile, dine, antropolojiden sosyolojiye, kültürden etnografiye kadar ulaşan oldukça geniş bir yelpazeye sahiptir. Eserlerini oluştururken Emile Durkheim'ın yoğun etkisi altında kalmıştır. Çalışmaları başta Paul Sartre'ın varoluşçuluğuna, Karl Marx'ın Marksizmine, amprizme, fenomenolojiye, metodolojik bireyciliğe, Lévi-Strauss'un yapısalcılığına, büyük kurama, pozitivism ve ekonomizme bir başkaldırı şeklindedir, nitekim Bourdieu yerleşikleşmiş en kült yaklaşımlara sert eleştiriler yapmış ve yine çalışmalarını oluştururken en çok onlardan faydalanmıştır. Bu yaklaşımlardaki aksayan yönleri gün yüzüne çıkarıp, onları geliştirerek daha sağlam kuramlar üretilebileceği inancını taşımaktadır. Doxa, alan, illusio, sermaye ve habitus gibi belli kavramlar çerçevesinde pek çok kuramını şekillendirmiştir ve kuramları birbirlerinden ayırlamayacak kadar iç içe geçmiş, karmaşık bir yapı sergilemektedirler. Kuramları kültür, iktidar, sosyal sınıf düzeni, toplumsal yeniden üretim, sosyolojik bilgi ve eylem alanları üzerine kurulmuştur (Swartz, 2011: 12-17, 31). Bourdieu sosyolojiyi, siyaset, toplumsal bilinçdışı irdeleyen sosyo-analiz ve filozofik bir uygulama alanı olarak üç farklı şekilde değerlendirir fakat söz konusu kavramlar üç görüşü birbiriyle bağdaşık kılar.

Bourdieu görünürde birbirine zıt, çelişik olan kuram ve kavramları aynı eksen de bir araya getirir, en çok eleştirdiği kuram ve kuramcılardan beslenir. Teori ve pratiği ayrı ayrı değerlendirenlere, nesnelcilik, öznelcilik kavramlarının ayrılığına karşıdır. Ona göre hiçbir kuram yok sayılamaz ya da sonsuza dek geçerliliğini koruyan bir kuram söz konusu olamaz. Kavramlara faydacı bir bakış açısıyla yaklaşan Bourdieu, kavramları faydası ölçüsünde değerlendirir ve faydasıyla doğru orantılı olarak önem atfeder (Özsöz, 2009: 11) Bu nedenle, Bourdieu sosyolojisi, anlamayı güçleştiren kavram kargaşasından uzak, yoğun bir kavram çerçevesi çizme amacı gütmeyen, sade bir kavramsal düzleme sahiptir. Birkaç kavram onun teori-pratik birlikteliği arzusunu karşılamaya yetmektedir.

Bourdieu felsefe eğitimi almış ve hem öğrenim hem de entelektüel yaşamını etkisi altına alan Sartre'in varoluşçuluğu çerçevesinde bilim mantığı ve bilim tarihi üzerine çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalarını, Gaston Bachelard, Alexandre Koyré, Martial Gu eroult gibi önemli isimlerle yürütmüştür. Zorunlu askerlik hizmetini yapmak üzere gittiği Cezayir'de 1955-1960 yılları arasında yaşıadığı deneyimler, entelektüel yöneliminin felsefeden sosyoloji ve antropolojiye kaymasında itici g c olmuştur. İlk kitabı olan Sociologie de l'Alg rie'yi 1957'de kaleme almıştır. Tarihi, etnolojik ve sosyolojik bilginin orijinal bir sentezi niteliğindeki eserin içeriğinde milliyetçi hareketin illüzyonları ve sömürge toplumunun çelişkilerle dolu yaşamı  ne çıkmaktadır.¹³ Bu durum, aslında Bourdieu'nün aktivist kimliğinin, sosyoloji ve siyaseti birleştiren tavrının bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Swartz, sınıf temelli iktidarın ve imtiyazların ara sallaştırılıp yeniden inşasının Bourdieu'nün çalışmalarında kilit rolde olduğunu ayrıca bütün çalışmaları birleştirci nitelikli bir sorunsal olduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca Bourdieu'nün, birey ve grup arasında var olan iktidar/g c ilişkilerinin hem kültürel hem de sosyal düzlemde yeniden üretimini kapsayan, her toplum türüne yönelik gerçekleştirilecek incelemelerde başvuru kaynağı olabilecek nitelikte bir bilim üretmeyi amaçladığını belirtmektedir (2011: 19). Bourdieu çok yönlü bir akademik art alan bilgisine sahiptir. Bourdieu'nün sosyolojisinin doğru anlaşılabilmesi için dört temel unsurun bilinmesi önemlidir. Birincisi; Bourdieu sosyal eylem, yapı ve bilgi kavramlarını monist değerlendirir, sosyal bilimler alanında yaratılan hemen tüm ikili karşıtlıklara karşıdır. Kuram ve uygulama birlikteliğine olan inancı ikinci sırada yer almaktadır.   c nc s ;  mile Durkheim, Max Weber, Karl Marx, Alfred Schutz, Ferdinand de Saussure, Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Michel Foucault, Jean-Paul Sartre ve Claude L vi-Strauss okumaları yaparak kendi kuramsal, kavramsal ve metodolojik kurgusunu sağlamlaştırmıştır. Son olarak felsefi antropolojsi, çıkar kavramı üzerine kurulmamıştır aksine, tanınma, hatta yanlış tanınmayı dâhi kabul eden bir düşünsel temele sahiptir (Waquant, 2007: 264-265).

Bourdieu'de üretim, yeniden üretim ve ayrışım sistemleri akademik ilgi uyandırmaktadır dolayısıyla felsefeyi sosyoloji ve antropoloji ile birleştiren Bourdieu, kültürün toplumsal yapıdaki etkilerini, toplumsal yeniden üretim

¹³ <http://www.homme-moderne.org/societe/socio/waquant/pbviesoc.html>Erişim Tarihi: 18.07.2019 Saat:17: 45

süreçlerinde edindiği statüyü irdelemiştir. Kültürün bu noktada sosyoloji ve antropolojinin yollarını birleştirici rolü üstlenen bir sorunsala dönüştüğü görülmektedir. (Bourdieu, 1985: 741). Bourdieu kültürü temel nokta olarak alıp etrafında dilbilim, eğitim, antropoloji, psikanaliz, felsefe gibi pek çok bilimi birleştirir. Sosyal yapının etkin dönüştürücüsü kültürü tek bir bilim penceresinden incelemek eksik ve/veya yanlış sonuçlar verebilir.

Öne çıkan eserlerinin kronolojik sıralaması; *Sociologie de l'Algerie* (1958-Cezayir'in Toplumbilimi), *Le Métier de Sociologie* (1968-Toplumbilim Mesleği), *La Preproduction Eléments pour une théorie du système d'enseignement* (1970-Önüretim. Bir Öğretim sistemi için ögeler), *La Distinction* (1979- Ayrım), *Le Sens Pratique* (1980-Pratik Anlam), *Questions de Sociologie* (1980-Sosyoloji Meseleleri), *Homo Acedemius* (1984), *Choses Dites* (1987-Seçilmiş Metinler), *Raisons Pratiques* (1994-Pratik Nedenler), *Sur la Télévision* (1996-Televizyon Üzerine), şeklindedir (Bourdieu, 2013: 4-5). Pierre Bourdieu, sosyal bilimler alanına çok güçlü bir külliyyat armağan etmiştir. Politika, din, kültür gibi toplumsal hayatı şekillendiren tüm etmenlerin kapsamlı analizi için sosyal bilimler araştırmacılarına oldukça zengin, devasa bir bilgi hazinesini miras bırakarak 2002 yılında fiziksel hayattan kopmuştur.

4.2. Simgesel İktidar ve Siyasal İktisadın Kapsamı

Bourdieu hemen tüm kuramlarını *alan*, *sermaye*, *habitus* ve *doxa* kavramları etrafında şekillendirmiştir. Kavramları kullanmadaki ustalığı onu teorik yaratım aşamasında birbiriyle tutarlı, birbirinden ayırıştırılmasının çok da kolay olmadığı karmaşık bir birliktelik içerisinde olan kuramlar geliştirmeye itmiştir. Toplumsal, kültürel üretim ve yeniden üretim süreçleri, iktidar, sosyolojik bilgi evreni, tabakalaşma (sosyal katmanlaşma) ve kültürü araştırma nesnesi olarak ele aldığı kuramlar geliştirmiştir. Bourdieu pek çok çalışmasını kültür çevresinde irdelemiştir. Kültür ve iktidar arasında organik bir şekilde var olan bağların somutluk kazanmasını sağlamıştır. Düşünsel çıkış noktası, Karl Marx'tır bununla birlikte çalışmalarının müşahhas temellerini oluştururken Émile Durkheim ve Max Weber'den faydalanmıştır. Siyaset ve kültürün kapsam olarak yakınlığına inanan Bourdieu, kültürü, kültürel diplomasinin de araçlarından biri olan sosyal yapı ve eylem ile

birleştirek analiz ettiği kuramına simgesel iktidarın siyasal iktisadı adını vermiştir (Swartz, 2011: 17-21).

Bourdieu simgesel iktidar ve siyasal iktisat tezlerini bir araya getirmiştir. Bu iki tez alanına Bourdieu'nün yaratım amaçlarına sadık kalınarak, ayrı ayrı ve gerçekte içkin bir yapıyla açıklama getirilmeye çalışılacaktır. Çalışmanın sınırları Bourdieu'nün kuramsal tutumunun kuramlar ve kavramlar arası niteliği, parça bütün ilişkisi içerisinde sunduğu kuramsal dizgesinin karmaşıklığı göz önünde bulundurularak bu kompleks teorik sisteme uygun şekilde çizilecektir. Kuram açıklanırken bu kuramsal dizgeyi oluşturan diğer kavramsal dizgelere bölüm içerisinde sırasıyla değinilerek kuram holistik bir şekilde değerdendirilecektir.

Siyasal çağrışımın dışında genel olarak iktidar kavramı, yeterliliği sembolize eden bir içeriğe sahiptir. Bir işi yapabilme erkini elinde bulundurma, işi başarıyla tamamlayabilme yeterliliği olarak tanımlanmaktadır. Bourdieu iktidar kavramını geniş alanlara yaymakta ve erk, yeterlilik olarak tanımlamaktadır. Ünlü sosyolog, bütün kuramlarında olduğu gibi simgesel iktidarın siyasal iktisadını oluştururken de önceki kuramların, genel kavramlarını işe koşmuş, diğer kuramlarının kurduğu dizgeye yeni fakat dizge için yeter derecede aşinalık noktaları bulunan bir dizge kurmaya özen göstermiştir. Bu kuramın çerçevesi de tıpkı diğerlerinde olduğu gibi net değildir. Kuramcının kendine özgü bütünleyici ve karmaşık görünmekle birlikte genelden özele doğru ilerleyen üslubu doğrultusunda kuramı açıklamaya başlamadan önce Bourdieu'nün sosyolojik bakış açısının yapısalcı mı yoksa inşacı yaklaşıma mı girdiğine değinmekte fayda olacağı kanısındayız.

Bourdieu yapısalcıların genel eğilimi olan yapının, simgesel dizgeler içerisinde irdelenmesi gerekliliğini savunan görüşünden ziyade yapının direk kendisinde, sosyal uzam içerisinde değerdendirilmesinin daha uygun olacağını vurgular. Sosyal eyleycilerin eylemlerini gerçekleştiriş tarzı, algılama şekli, bilinci ve bilinç dışını saran çok daha güçlü nesnel yapılarca belirlenmektedir. Kuramcının inşacılık yorumu ise; algı, eylem ve düşünce birlikteliğinden doğan habitus, alan, sosyal yapılar ve sosyal tabakalaşma sosyal yaratımın bir sonucudur. Yapısalcılıkta kapsayıcı bir nesnel yapının, inşacılıkta sosyal yaratımın öncelendiği görülmektedir. Bourdieu kendi yorumuyla yapısal inşacı/inşacı yapısalcıdır. Bu iki yaklaşıma harmanlayan kuramcı, öznelcilik (psikolojizm) ve nesnelcilik (fizikalizm), ayırımına

gitmektense nesnelci Durkheim ve öznelci Schütz'ün görüşlerinden güzel bir harmoni elde eder (Bourdieu, 2013: 189-191). Simgesel iktidar dünya algısını dönüştürme, dünyayı değiştirme gücüdür fakat dünyayı dönüştürüp değiştirmek için sosyal grupların yapılanışı, grupların dünya vizyonu, onların onlara dair eylem ve sözcelemlerin üretildiği ve yeniden üretildiği işlevlerin değişikliğe tabi tutulması gerekmektedir. Gruplar simgesel iktidar ile var olmaktadır. Simgesel iktidar iki ana ögeyi temel almaktadır. Öncelikle, söylem boyutuyla simgesel sermayeye ihtiyaç duymaktadır. Algısal değişim, zihni kabuller mukaddem toplumsal otoriteye bağlıdır. Simgesel iktidar, kendi kabulünü sağlamak için yeterince dayatılabilen bu dayatmaların sürdürülebilirliği ölçüsünde kabul edilebilir bir iktidar türüdür. İkinci olarak simgesel etkinin, gerçeklikte bulunduğu karşılık grup inşasında önemlidir, gruplar nesnel yakınlık içerisinde tutulabildikleri ölçüde bir arada kalabilirler, üretilebilir ve yeniden üretilebilirler. Simgesel iktidar Durkheim'ın sözünü ettiği şeyleri (sosyal olguların tümü)kelimelerle var etme, var olanı onaylama ve açığa çıkarma şeklinde gerçekleşen bir iktidar biçimidir (Bourdieu, 2013: 208-209). Simgesel iktidar kelimeler ve eylemleri birleştiren, oldukça geniş bir sosyal uzamda gerçekleşen kabul gördüğünde veya direnişle karşılaştığında varlık kazanan bir iktidar türüdür.

Simgesel iktidar sadece yaşadıklarının ve deneyimlediklerinin bilincine varmak istemeyenlerin karmaşıklığı ile uygulanabilecek görünmez bir güçtür. Simgesel iktidar yapılandıran yapılar, yapılandırılmış yapılar ve hâkimiyet (baskı) araçları olmak üzere üç ana unsurdan oluşmaktadır. Yapılandıran yapılar, nesnel dünyanın bilinmesi ve inşasını içerir iken; yapılandırılmış yapılar dil, kültür, tutum, söylem gibi iletişim araçlarından oluşmaktadır. Hâkimiyet araçları arasında güç, sosyal sınıf dağılımı, ideoloji, baskı fonksiyonları sayılabilir. Simgesel iktidar ancak sözcelemce sunulanı oluşturma, dünya görüşünü görünür kılma, inandırıcı bulma, onaylama veya değiştirme ve dolayısıyla dünya üzerindeki eylemi hatta dünyayı değiştirme onaylama gücü olarak, mobilizasyonun spesifik etkisi sayesinde sert güçle (askerî güç, ekonomik ambargo, vb.) elde edilebilecek olanın eşdeğerini elinde tutan, yarı büyülü bir güç olarak kabul gördüğünde; yani bilinçsizce kabul edildiğinde kullanılabilir. Simgesel iktidar, masum güç formunda sembolik sistemler içinde yer almaz aksine, iktidarı uygulayanlar ve maruz kalanlar arasındaki ilişkidir. Başka bir ifadeyle, inancın üretildiği ve yeniden üretildiği benzer alan yapılarındadır. İnanç,

kelimelere, emir sözcüklerine güç kazandıran, düzeni koruma ya da yıkma gücünü verendir. Simgesel iktidar kelimelerin ve onları söyleyenlerin meşruiyetine duyulan inançtır. Simgesel iktidar dönüştürülmüş, meşrulaştırılmış, biçimsel değişikliğe uğramış, diğer iktidar türlerinin ikincil örneğidir. Sadece farklı türlerdeki sermayelerin simgesel sermayeye özellikle de nesnel olarak hapsedilen şiddeti tanıyarak veya reddederek; böylelikle onları simgesel iktidara dönüştürerek güç ilişkilerinin gerçekçi bir şekilde aktarımını sağlayan, gizlenme ve başkalaşım işlevlerini yöneten dönüşüm yasalarını tasvir etmek koşuluyla sosyal ilişkileri, güç ilişkileri ve sibernetik modeller (iletişim ilişkileri kuran) olarak tanımlayan enerji alternatifleri aşılabilir. Ancak bu koşulla simgesel iktidar, somut bir çaba göstermeden, gözle görünür bir enerji sarf etmeden gerçek etki yaratma yeterliliğidir (Bourdieu, 1977a: 405-411). Simgesel iktidar, gücü olduğu kadar inancı da gerekli kılan bir tür algısal değişim ve dönüşüm yaratan simgesel etki etme becerisidir.

Simgesel iktidarın üç temel maddesi olan yapılandıran yapılar, yapılandırılmış yapılar ve hâkimiyet (baskı) araçlarını açmak gerekirse; öncelikle yapılandıran yapılara Neo-Kantçı geleneği takip edenler, farklı simgesel evrenlere şeylerin dünyasını bilmek ve inşa etmek üzere kullanılacak araçlar olarak yaklaşırlar. Marx'ın tezinde aktif bilinç açısı şeklinde beliren simgesel formlar olarak kabul ederler. Aynı gelenekten fakat biraz daha tarihi bir eğilimi olan Panofsky, üretimin sosyal koşullarını sistematik olarak yeniden üretecek kadar ileri gitmemekle birlikte tarihi bir form sunmaktadır. Kendisini Kantçı geleneğe dâhil gören Durkheim sembolik formlar sosyolojisinin temellerini atar. Cassier, sembolik formların Durkheim'daki karşılığının tabakalaşma formu olduğunu ileri sürer. Tabakalaşma Durkheim ile sosyal boyut kazanmıştır. Dünyanın anlamı ya da algısının nesnelliği yapılandırıcı öznelliklerin kabulü ya da ittifakıyla tanımlanabilir. Nesnellik ve öznellik bir arada olmalıdır, karşıt saflarda durmaları olası değil. Nesnelliği yapılandıran öznellikten kabul=işbirliği formülü doğmaktadır. Yapısal analizler her bir simgesel üretimin içinde var olan özü en yalın haliyle sunmayı hedefler. Neo-Kantçılara gerçekleştirilen her bir simgesel forma özgü usu yakalama imkânı sunan metodolojik araçları içerir. Yapılandırılmış yapılar bizleri mitlere, yapının özünü oluşturan sosyo-kültürel, mistik dokulara götürür. Hâkimiyet araçları, simgesel üretimlerin dominant sınıfın çıkarlarıyla yakından ilintili olduğu yapısal işlevciliğin bir sonucudur. İdeoloji, bu işlevsellikte kullanılan araçlar arasında ön sıradadır. Belli bir grubun

Fayda sağlayabileceği bir ideolojinin küresel çıkarlara hizmet eden bir ideoloji gibi sunulması hâkimiyet araçlarının önemli bir işlevidir. Baskın kültür baskın sınıfın gerçek entegresini, toplumun imgesel entegrasyonunu, domine edilmiş sınıfın kayıtsızlığı, hiyerarşiyle inşa edilmiş belirli düzenin ve bu hiyerarşinin meşrulaştırılmasını sağlar (Bourdieu, 1991: 164-167). Sosyal sınıflarda hiyerarşik sıralamada üst konumu elde tutan baskın gruplar, ideolojik kabulleri, güç ilişkilerini yöneten baskın fonksiyonları elde bulundurlar. Hâkimiyet araçları simgesel iktidarın, baskın grup çıkarlarının gözetilmesi ve bu çıkarların domine edilen grupça kabulünün sağlanması fonksiyonudur.

En genel tanımıyla, politika ve ekonomi birlikteliği olarak ifade edilebilecek olan siyasi iktisat XVIII. yüzyıl itibarıyla sorunsal alanını netleştirmeye başlamıştır. Sosyal refahın kaynağı nedir, sosyal sınıflar arası (toplumdaki) refah dağılımı nasıl yapılmalı, refahın üretim ve dağıtım aşamasında devlet hangi konumu edinir, piyasa ve devlet arasındaki ilişki ikâme edici mi yoksa tamamlayıcı türden midir, şeklinde dört temel sorunsal üzerinde yükselir. Yarım yüzyılı aşkın bir süredir siyasi iktisat, politikanın iktisadi araçlarını tutum geliştirme, kurumların işlerliği vb. konularda işe koşması olarak tanımlanabilir. İktisadî politikalar, seçim ve uygulama sürecinde siyasetin etki gücünü analiz etmektedir. İktisat ve siyaseti mikro düzeyde birleştiren araştırma nesnesi bireydir (Özel, 2015: 210). Birey, toplumsal hizmeti hedefleyen tüm disiplinlerin çıkış noktasını oluşturmakta ve araştırmalara makro düzeye de etki etmektedir. Karşılaştırmalı siyasi iktisat, eleştirel siyasi iktisat ve uluslararası siyasi iktisat şeklinde alt alanları bulunmaktadır. Sosyal yeniden üretim ve sermayeyi temel alan simgesel emek ve güç ilişkilerini, potansiyel araçları, işi/eylemi başlatıcı konuyu, sermayenin büründüğü simgesel formları, bütün bunları bir arada tutan ilişki ağlarını ele almakta ve böylece sosyal artı değer yaratımı ile sermaye birikim koşullarını açıklayabilmektedir (Marx, 1999: 474). Yeniden üretim ve sermayenin birleşiminden oluşan analiz süreçleri siyasal iktisadın toplumsal yaşantıyı şekillendiren insan-insan ve devlet-piyasa ilişkilerini refah üretimi ve dağılımı açısından irdelemesine yardımcı olmaktadır.

Bourdieu'nün siyasal iktisat alanıyla tanışması, Cezayir'de yürüttüğü çalışmalar vesilesiyle olmuştur. Siyasi kargaşanın tam ortasındaki bir sömürge toplumu bağlamında Bourdieu, sömürgeci iktidarın dayattığı dönüşümlerin, sosyo-ekonomik

kapsamını ve siyasal iktisadın ortaya koyduğu sorunlarla çatışan silahlı mücadele destekli iktidarı değerlendirir (bkz. Bourdieu, 1961 ve 1963). Bourdieu, *ekonominin iktisadın sosyal yapıları ve iktisadi alan* çalışmalarıyla sosyoloji ve iktisat alanları arasındaki bağdaşık çalışmaların hem yönünü değiştirmiş hem de onlara zenginlik katmıştır. İktisadi sosyoloji kavramı ile sosyolojiden hareketle iktisat kuramının temellerinin yeniden inşa edilmesinin gerektiğinin ipuçları verilmiştir. Ekonomi alanı, Bourdieu gibi sosyologların çabasıyla sosyoloji ile birleşmiştir fakat sosyolojik ekonomi büyük kriz ve ekonomik dalgalanmalar karşısında yetersiz kalınca devlet eylemi üzerine ortak bir görüş ortaya atılır. Bu da ekonomi ve politikanın birlikteliğinden doğacak bir siyasal iktisat kuramının gerekliliğidir. Bu gereklilik, ekonomi ve siyaseti ortak araştırma alanlarına iter. Bourdieu alanda yapılan araştırmalara radikal bir yönelim sunmuştur. Bu yönelim, özellikle iktisatta heterodoks akımları, Marksist eğilimli tarihsel ve düzenleyici akımları birbirine neoklasikçi kuramdan daha fazla yaklaştırır. Bu yönelim, siyasal iktisat alanındaki pek çok araştırmanın spekülâtif, normatif ve yansız doğasından radikal bir şekilde ayrılır. Ekonomik süreçlerin simgesel boyutu bu noktada önemli bir rol oynar üstelik ekonomik düzenin olası vizyonunu belirtmeksizin etkili olur. Burada ekonominin simgesel düzeninin toplumsal usu söz konusudur¹⁴. Siyasal iktisat, mikro düzeyde bireylere, makro düzeyde sosyal usa ihtiyaç duyar. Ekonomik dalgalanmalar devletin siyasal eylemlerinden etkilendiği için ve aynı zamanda ekonominin sağlıklı yönetilmesi için doğru politikaların takip edilmesi gerekliliği, her iki alanın da toplumsal refah ve huzur için çabaları olması bu iki alanın sosyolojik kökenleri üzerine yükselmesi, sosyolojik kuramlardan beslenmesi gerektiği düşüncesiyle Bourdieu siyasal iktisat kuramı üzerine çalışmıştır. Simgesel emek, simgesel iktidar, sosyolojik formlar, iktidar alanları, sermaye formları ve failleri içeren sosyoloji, ekonomi ve politikayı mündemiç bir yapıyla sunan radikal bir bakış açısını iktisat alanına sunmuştur.

4.3. Bourdieu'deki Marksizm

Marksizm elde ettiği tarihi başarıyı, nedensiz bir şekilde bir araya gelen insan topluluklarınca paylaşılan bir dizi nitelikten hareketle oluşturduğu ve adına “kâğıt üzerinde sınıf” dediği sosyal sınıf fikrini geliştirmiş olmaya borçludur. İşçi sınıfa

¹⁴ <http://www.lebaron-frederic.fr/medias/files/de-francois-simian-d-a-pierre-bourdieu.pdf> Erişim Tarihi: 24. 07. 2019 Saat: 20: 10

sosyal dünya içerisinde ve bilimsel olarak ilk yaklaşan teori ve sosyal dünyanın yeterli teorisinin gelişimini engelleyici en büyük güç olmasıyla dikkat çekmektedir. Partiler, sendikalar, medya ve propaganda aracılığıyla ve bizzat Marx ile başlayan devasa bir kuram ve uygulama icadı çalışmasıdır. Bu icat çalışması onunla başlar, yeniden yaratılan ve sürekli yeniden başlayan inancın ve inancın yeniden üretilmesini sağlamakla yükümlü kurumların üretimi ve yeniden üretimi için gerekli sayısız çabalar ve fedakârlıklarla sürdürülür. İşçi sınıfı, kendisine söz ve görünür bir beden tayin eden vekillerde ve onların sayesinde var olur (Bourdieu, 1984: 12). Marx, işçi sınıfının tarihte gerçek bir aktör (fail) olarak yer almasını sağladı, o olmasaydı işçi sınıfı varlıktan yoksun olurdu. Bununla birlikte Marksizm işçi sınıfı inşa etme hedefini gütmemekteydi. Kendi imajında tarihsel dönüşümler gerçekleştirmeye adanmış objektif bir sınıfın zaten var olan varlığını keşfetmeyi ve onu gözler önüne sermeyi istemekteydi. Marksizm edindiği gücün, sembollerinin etkisinin ve dahası sahip olduğu simgesel iktidarın önemini farkında değildi. Marksizm kendi kuramsal etki alanını kavrayıcı araçlara sahip değildi. Simgesel dünyayı anlamakta başarısız olursa Marksizm'in simgesel iktidarına karşı koyacak, ona üstün gelecek simgesel üretim alanlarının (sanat, edebiyat, bilim, medya, vb.) doğacağını öngörmekte yetersiz kalır. Marksizm sınıf mücadelesinin başlayabilmesi için öncelikle sınıfların simgesel olarak inşa edilmeleri gerekliliğini vurgular. Tabakalaşma mücadelesine giremeyen Marksizm simgesel iktidarını kaybeder ve daha önce oynadığı gerçek rolden mahrum kalan işçi sınıfı kâğıt üzerinde sınıfa dönüşmek üzere geri çekilir. XIX. yüzyılda Avrupa'da özerk bir alan olarak inşa edilen ekonomik alana rağmen, Marksizm gerçeğe olan yaklaşımını korudu fakat kültürel, bilimsel ve bürokratik alanların ortaya çıkışıyla bu tutum terk edilip kuram başlangıçtaki haline yeniden evrildi (Burawoy, 2011). Simgesel iktidar, sınıf mücadelesi, simgesel üretim alanları ve sosyal dünya karşısında edindiği konum ile yapısalcı Marksizm Bourdieu'de farklı teorik ve pratik açılımlar yaratmıştır.

Sınıfları üretim ilişkilerindeki pozisyonlarına göre sadece ekonomik uzamda değerlendiren Marksist teoriye karşın Bourdieu, sınıfların sosyal uzamda paylaşılmış pozisyonlar konjonksiyonunda, tüketim alanında gerçekleştirilen paylaşılmış yetkilerin üzerinde yükseldiğini ileri sürer (Wacquant, 2006: 11). Sosyal sınıflar, sınıf inşasında yer aldığı müddetçe simgesel iktidar araçları olmaya devam edeceklerdir ve gerçekliğin temsilini koruyarak ya da değiştirerek gerçeği koruma ya

da değiştirme gücünü elinde tutan, sınıflandırıcı şemaların kontrolünü ele geçirmeyi hedefleyen sınıfların mücadele alanlarının tam ortasına merkez kuracaklardır (Bourdieu, 1985). Marksizm eleştirisi, Bourdieu'nün sınıf algısını daha geniş tabana yaymasında etkili olmuştur.

Bourdieu'nn farklı açılardan eleştirdiği ve aynı zamanda kuramlarını oluştururken kendisinden beslendiği Marksizm ile temasının başlangıcına ilişkin net bir bilgi yoktur. Bununla birlikte Marksist teori ile Bourdieu'nün yollarının keşişmesinde devlet üzerine dersler yürütüyor olmasının önemli bir payı olduğu söylenebilir. Bu noktada Marx'ın hiçbir zaman tamamlamayı başaramadığı *dizgesel devlet teorisini* anlamak yerinde olacaktır. Marx bu kuram ile farklı devlet formları ve farklı ekonomik yapılar arasındaki ilişkinin incelenmesini hedeflemektedir (Batou ve Keucheyan, 2014: 19). 1960'lardan itibaren *devlet teorisi* Marksizm'in en dinamik alanlarından biri olmayı başarmıştır. Bourdieu bu konunun dönemin entelektüel evreninde iktidara dönüştüğünü belirtmektedir. Bourdieu 1980 ve 90'lı yıllarda yürüttüğü devlet temelli dersler Weberci araştırmacılar ile yüzleşmesine ve Marksist geleneği sorgulamasına vesile olmuştur. Bourdieu'nün Marksist geleneğe yaklaşımını, devlet teorisi üzerinden ve diplomasi alanına kazandırdığı hegemonya kavramıyla ne çıkan Antonio Gramsci üzerinden değerlendirmek daha doğru olacaktır (Batou ve Keucheyan, 2014: 20). Simgesel iktidar kuramcısının, hegemonya kuramcısı ile aynı araştırma alanına girmesi olası bir sondur. Bourdieu'nün Gramsci'den yaptığı alıntılar, daha çok Gramsci'nin ünlü kavramlarından "organik entelektüel" kavramı üzerine yoğunlaşmaktadır. Devlet zerine derslerinde Gramsci'ye göndermelerde bulunan Bourdieu, *devlet teorisini* zorlama organı olarak adlandırmaktan itina eder, teorinin ekonomik iktidarın bir yansıması olarak dominant sınıfların elinde tuttuğu bir enstrüman şeklinde algılanması önerisinde bulunur. Gramsci'nin bu anlamda ilk adımı attığını fakat kendisinden sonraki Marksist sistemin ilerleyişine ket vurduğunu iddia eder (Batou ve Keucheyan, 2014: 20). Kuramın farklı algısına kapı aan Gramsci hegemonya kavramı ile iktidar sistemlerinin kuruluş ve yönetiliş aşamasına dair önemli görüşler sunmuştur.

Bourdieu'nün *simgesel iktidar* kavramının iini doldururken kabul olgusuna yer verişi ve Gramsci'nin hegemonya kavramının aktif veya pasif rıza ve tahakküm denklemi üzerine kuruluşu, her iki kuramcının de pozitivizm, determinizm eleştirisi

yapıyor oluşu, kültüre atfettikleri değer gibi pek çok nokta sosyal bilim evreninde buluşmalarını sağlamıştır. Gramsci'nin *Integral (Bütünleşik) Devlet Teorisi* modern devletin kavranabilmesi için sınıf mücadelelerine önemli ölçüde anlam yükler. Hegemonya kavramının merkezinde bu faktör ile kültür, ideoloji ve bürokrasinin birleştirilmesi hedefi yer almaktadır. Bourdieu'yü Gramsci'ye yaklaştıran Fransız yapısalcı Marksizm temsilcisi Louis Althusser'in 1960 ve 70'lerde İtalyan Marksist Gramsci'ye yönelik kaleme aldığı çalışmalarıdır (Batou ve Keucheyan, 2014: 21). Bourdieu, Althusser'in ortaya koyduğu Fransız yapısalcı Marksizm yaklaşımını ve genel Marksizm teorisini eleştirir ve bu eleştiri ona simgesel iktidarın siyasal iktisadı kuramını geliştirme kapısını aralar. Bu kuram için bir yapı sergileyen iktidarın sermayeleştirilmesi, simgesel çıkar sosyolojisi, simgesel sermaye ve simgesel şiddet temalarından oluşmaktadır (Swartz, 2011: 97). Parça bütün ilişkisi içerisinde kuramı bu üç ana tema doğrultusunda tamamlar. Bourdieu, Marksist teori eleştirisinin ürünü olan bu kuramla kültürün özerkliğini, sosyal ilişkilerin simgesel yönünü, iktidarın sermayeleşme olasılığını, sermaye ve iktidarın simgesel formunu, siyasal iktisadın simgesel iktidardaki rolünü açıklamaya çalışır. Biz de çalışmada sırasıyla bu ana temalara ve alt alanlarına değinerek kuramın daha iyi anlaşılmasını sağlamaya çalışacağız.

4.4. Simgesel Çıkar Sosyolojisi

Çıkar herhangi bir şeyden elde edilmesi arzulan faydadır. Bu arzu genellikle örtük bir şekilde öznesinde varlığını sürdürür onun pragmatik yöneliminin motive kaynağı olarak bilinçaltına yerleşir. Çıkar, sadece tek bir öznenin güdülenmesi anlamına gelmez bazen bir grup, topluluk ya da bir toplum ortak kazanç uğruna birleşebilir. Aynı pragma birden fazla öznenin güdülenmesini sağlayabilir. Bireysel çıkarlar öznesinin farkına varamayacağı derecede bilinçaltına yerleşebilir veya bilinç dünyasında farkındalık yaratamayabilir fakat ortak çıkar öznelerin bilincinde olduğu ve bu bilinçle bir araya geldikleri simgesel bir alanda gerçekleşir. Bu pragmanın gerçekleşmesi için özellikle toplumsal çıkar söz konusu olduğunda belli kurallar, usul ve esaslar çıkara ulaşılmasını kolaylaştırmak için simgesel iktidarı elinde tutanlarca belirlenir. Ortak çıkar söz konusu olduğunda bilinçli veya bilinçsiz bir rıza doğar bu durum da simgesel iktidarın hegemonya alanını genişletebilir. Ortak çıkar Gramsci'nin hegemonya kavramı ile Bourdieu'nün simgesel iktidar kavramlarını

birleştiren sosyal bir olgudur. Çıkar ve arzunun ayrıldığı noktada hegemonya ve simgesel iktidar doğar. Her öznenin belli istekleri vardır fakat bu istekler özne için pragmatik bir değere dönüşmeyebilir veya pragmatik hedefine ulaşmasında engel teşkil edebilir, öznelerin çikara uygunluğu gözetemediği isteklerini belli kurallara bağlayacak bir hegemonik güce, simgesel bir iktidara ihtiyaç duyulur.

Bourdieu kuramlarını oluştururken sosyal bilimcilerin yarattığı ikili karşıtıklardan kaçınan ve onları eleştiren bir tutum sergilemektedir. En temel eleştiri kaynağı öznellik-nesnellik karşıtlığıdır. Marksizm’i ekonomik alanın sosyal dünyadaki merkezi güç olduğu iddiasıyla bu karşıtlığı yeniden üretmekle itham eder. Marksist teori çıkarı sadece ekonomi alanıyla sınırlar oysaki simgesel ve siyasal alanların da çıkar üreten yönü vardır. Bourdieu bireysel veya toplumsal eylemlerin hemen hepsinin belli bir çikara hizmet ettiğini ileri sürer. Çıkar kavramını ekonomik sınırlardan koparır uğruna mücadele edilmeye degecek her şey olarak genişletir. Çıkarı, iktisadi ve gayri iktisadi olarak sınıflandırır. Beşerî tutum ve davranışların çıkar tarafından yönetildiğini bu nedenle aslında her eylemin bir strateji olduğunu vurgular. İçinde bulunulan durumdan maksimum kâr elde etme işidir ve stratejik hamleler gerektirir. Bourdieu eylemi stratejiye dönüştürme olgusunun bilinç düzeyinde değil bilinçdışında gerçekleştiğini, bu gizil çıkar sağlama dürtüsünün zamanla bilinç düzeyine çıktığını düşünür. Entelektüel eylemlerin de çıkar temelli olduğunu bilim, sanat gibi kültürel üretim alanlarının siyasal iktisat olduğunu söyler (Swartz, 2011: 98-100). Kültürel üretim alanları, siyasal iktisada katkıda bulunan önemli iktidar mücadelelerine sahne olmaktadır ve bu mücadeleler sosyo-kültürel mirasın yeniden üretiminde yönlendirici güce sahiptir.

Bourdieu’nün eyleme dair iki ana düşüncesi vardır. Eylem kültürel ve toplumsal mirasın bireyler ve toplumlarca yeniden üretilişidir, dış etkenler bu üretimde söz konusu değildir. Eylemler birer stratejidir ve stratejiler düşünümsel boyuta erişmemiş maddi planlamalardan yoksun üretimlerdir. Bireyler eylemden elde edilecek çıkarın farkına varamazlar, asıl kazancı getiren de budur. Bourdieu çıkarların bazen bilinç düzeyine ulaştığını kabul eder fakat çıkar arzusunun bilinçsizce de olsa maksimum düzeyde maddi (iktisadi) ve simgesel formda varlığını sürdürdüğünü belirtir. İktisadi kazançların yanı sıra statü gibi simgesel kazançların da çıkar dürtüsünü harekete geçirdiği söylenebilir. Bireysel çıkarlar, sosyal katmanlarda bireyin edindiği

hiyerarşik konumla müsemmadır. Çıkar amaçsal yönelimden ziyade kişide organik olarak var olan somut yatkınlıklardır (Swartz, 2011: 102-105). Kişide var olan ve girdiği alanlarla uyumluluğu sonucunda şekillenen yatkınlıklar habitusunu oluşturur. Eylemlerin çıkış noktası habitustur. Habitus eyleyeni eylem alanında tutar. Eyleyenin, uğruna mücadeleye girilen alana yönelik kazanmış olduğu yatkınlıklar eylemi yönlendirir. Bu noktada aktive olan bilinçli, planlı stratejiler değil; eyleyenin habitusudur. Eyleyen çikara ulaşmak için sosyal uzamda tarihsel süreçlerle harmanlanan habitusa teslim olmalıdır. Eylemler habitusun geçirdiği tarihsel süreçler ile alanın uyumluluğu sonucunda ortaya çıkar (Bourdieu, 2013: 164-166). Bu noktada en az iki dilsel alanı ve en az iki eyleyen habitusunu birleştiren çeviriyi örneklem olarak sunma ihtiyacı doğmuştur. Çevirmen ve yazarın arasındaki homoloji, yazar ve yayınevi, yayınevi ve çevirmen arasındaki üçlü dönüşümsel homolojiler seçimleri belirleyici olur. Herhangi bir çevirmen veya yazarı bir yayınevine bağlayan, onun yayınevi aracılığıyla alanda simgesel iktidarı sağlamasına yardımcı olan etki gücünü çıkar birlikteliği yaratır. Bourdieu açısından çıkar, farklı alanlardaki pozisyonların kimliğine veya homolojisine bağlı ilişkilerin etki gücüdür. Çıkar, ilişkilerin yönetim yetkisi, kökten birbirine tutunmuş, bireyleri, kurumları birbirine bağlayan pragmatik ilişkilerin ürünüdür. Çıkar, tesadüfi sonları ve nedenleri yok eden gerçek bir ilişki başlatıcı ve devamlılığını sağlayıcı etkendir (Bourdieu, 2002: 5). Çevirmen-yazar-yayınevi arasındaki üçlü dönüşümsel homoloji, çevirmen ve yazarın bilinçsiz (ve bazen bilinçli) bireysel stratejileri, her üçünün de elde etmek istediği iktisadi ve simgesel çıkar sayesinde güçlenir. Her üçü de iktisadi çıkarın yanı sıra entelektüel alanda statü kazanmak gibi bir simgesel çıkar için mücadele etmektedirler. Homoloji doğduğunda çevirmen ve yazar habituslarının karşılaşması yayınevinin kurumsal çıkarlarına hizmet etmek üzere öznel çıkarlarını uyumlulaştırmaları gerekmektedir. Bu uyumluluk ortak çikara dönüşen çeviri eserin alanda başarı kazanmasını sağlayan temel bir stratejidir. Kültürel üretim alanlarında yer alan sanat ve bilim eserlerinin çevrilmesi hem kaynak hem de erek kültür için çıkar sağladığında bilinçli bir başarı elde edilmiş olur bu da devlet düzlemini, kültürel diplomasiyi çağrıştırmaktadır. Kültürel ürünlerin çevirisi, ülkeye diğer ulusları etkileme, alanda iktidar mücadelesindeki varlığını hissettirme şeklinde simgesel çıkar sağlayacağı gibi, bu çevirilerin yabancı uluslarda uyandıracığı etkiyle gerçekleşecek iktisadi kazanç da ülke ekonomisini güçlendirecektir. Simgesel çıkarın

iktisadi çıkara olan katkısı çeviri eserlerin entelektüel alandaki sirkülasyonu ile gözlemlenebilmektedir. Bu sirkülasyon iktisadi boyutun yanı sıra hem entelektüel hem de diplomatik anlamda ülke çıkarlarına hizmet eden önemli bir döngüdür ve çevirinin çıkarlar doğrultusunda yumuşak güce evrilisinde; böylelikle kültürel diplomasi için yardımcı enstrüman formuna girişinde önemli bir etkendir.

4.5. Sermaye Formları ve İktidar

Pierre Bourdieu, kavramsal evrenine dâhil ettiği kuramsal zincirlerle dev bir sosyolojik alan yaratır. Bu devasal alanın mihenk taşları olan kavramlar pek çok bilimsel alanı araştırma nesnelere ve izlenecek metodolojik tutum açısından birleştirici özelliktedir. Alan, habitus, doxa (kurallar), sermaye ve illusio (çıkara) şeklinde sıralanan bu kavramların içeriğinin bilinmesi Bourdieu sosyolojisinin anlaşılmasında bir gereksinimdir. Bu nedenle sermaye formları ve iktidar ilişkilerini açıklamaya geçmeden önce diğer kavramlara genel hatlarıyla değinilecektir. Öncelikle şunu belirtmekte fayda vardır; Bourdieu kavramları herhangi bir noktaya hapsetmez onlara daha geniş kapsamlara kavuşma olanağı sunmaktadır.

Bourdieu tarafından sosyal hayatın iktisadi ve gayri iktisadi pek çok faktörce şekillenen, hiyerarşik katmanların bulunduğu bir varoluş uzamı olarak ele alındığını ve alan kavramının farklı sermaye türlerini elinde bulunduran sosyal pozisyonlara ulaşabilmek için bireylerce çeşitli mücadelelerin verildiği yer biçiminde tanımlandığını söyleyebiliriz. Alanı daha net anlatabilmek için Bourdieu oyun metaforuna başvurur. Bu metafor doxa, illusio, habitus ve sermaye kavramlarını da barındıran geniş bir içeriğe sahiptir. Her oyun beraberinde belli kuralları getirir. Oyuna dâhil olabilmek, oyunda kalıp çıkara sağlayabilmek için oyun kurallara göre oynanmalıdır. Kabul edilmiş bu kurallar *doxa* olarak tanımlanır. *Alan* ise; oyunun yaşandığı yerdir, oyuna girerken her oyuncu belli oyun kartlarına sahip olmalıdır. Oyuncunun elindeki bu kartlar *sermaye*dir ve oyun sonunda eline geçecek olan kazanım ise; *illusio*dur. Alan illusioya ulaşmak üzere belli doxaların dayatıldığı, iktidar mücadeleleri verilen ve oyunun türüne göre çeşitli sermayelerin işe koşulduğu yerdir. Alana dâhil olan oyuncuların uyguladıkları stratejiler ve oyunun bütün aşamalarına dair her şey, oyuna uygun şekillenen sermayenin içeriksel özelliğinin ve oranının zamana bağlı olarak sosyal uzamda uğradığı dönüşüme, oyuncuların alandaki nesnel temasları sonucu geliştirdiği habitusuna bağlıdır (Bourdieu ve

Wacquant, 2003: 82-83). Alan oyuncuların sermayelerinin zamana ve sosyal koşullara bağlı olarak şekillenmesine aynı zamanda alana uygun habitus oluşturmalarına olanak tanıyan, illusioya ulaşmak için mücadele edilecek, kendine has doxaların bulunduğu simgesel bir yerdir. Uğruna mücadele edilecek, stratejiler geliştirilip habitus oluşturulacak illusionun olduğu her yer (sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel, politik, diplomatik, vs...) alandır ve kendilerini yönetecek aynı anda şekillenecek sermayeye ve habitus geliştirecek, stratejik hamlelerde bulunabilecek oyunculara ihtiyaç duyan yerdir.

Habitus, Bourdieu'nün kavramları arasında entelektüel alan için belki de en ilgi uyandırandır. Habitus kavramı, bireysel olduğu kadar sosyal bir alana göndermede bulunan geniş bir içeriğe sahiptir. Habitus, eyleyen ile alanı, bireysel hayat ile sosyal hayatı uzlaştıran bir niteliktedir. Pozisyonlar ve tutumlar oluşurken birbirine ihtiyaç duyar bu nedenle birbirleriyle uyumluluk içerisinde olmalıdırlar. Bu uyumluluk habitus ile var edilir. Oyun alanında oyuncunun tutunmasını sağlayan stratejiler, habitusla oluşur ve tutumların belirleniminde yardımcı konumdadır. Habitus, oyuncunun alanda edineceği pozisyonu belirler, farklı alanlardaki benzeşen pozisyonların ilişkisel bütünlüğünü sağlar, alanları birbirine yaklaştırır. Habitus, pek çok zıtlığı aynı anda yaşatan döngüsel bir eylem kuramının yaratılmasında temel teşkil eder. Habitus, sosyal hayatın düşünsel ve eylemsel uzamlarının eyleyicilerin (oyuncuların) sosyalleşme sürecinin tarihini içeren eğilimlerce yaratıldığını gösterir nitelikte bir kavramdır (Swartz, 2015: 61-63). Eyleyen habitusunun geçmişte şekillenen illusio ile alandan elde edebileceği illusio arasındaki uyumluluk sermayenin doğru şekilde evrilmesine yardımcı olur.

İllusio kavramı, Bourdieu tarafından belli alanlarda var olan ve/veya alanlarca üretilen spesifik çıkarları ifade etmek üzere kullanılır. İllusio antropolojik değişmezlikten, kapitalist iktisatça üretilen globalleştirme sisteminden ve de pragmatik teorinin ürettiği tarih ötesi global menfaat anlayışından uzak bir içeriğe sahiptir. Deneysel gözleme dayalı, tarihsel çözümlemeyi gerekli kılan tarihi bir inşaa sisteminin ürünüdür. İllusio inşaa edilen bir menfaat (kazanım) türüdür. Alan değiştikçe çıkar da değişmektedir. Alana ve sermayeye göre şekillenen, sosyal ve tarihsel koşullarla inşaa edilen bir olgudur. Alanları yazılı olmayan fakat alana dahil olan her eyleyenin kabul ettiği varsayılan doxalar yönetir, doxaların uygulamadaki

hükümranlığı spesifik bir illusioya aittir. Illusio sadece sermayeye göre değişiklik göstermez. Illusio eyleyenlerin alanda edindikleri sosyal pozisyon ve ona bu pozisyonu sunan koşullara göre değişime uğrar (Bourdieu ve Wacquant, 2003:104-106). Illusio alanlara göre şekillenen pek çok çeşidi bulunan bir olgudur. İktisadi ve gayri iktisadi (bilimsel, akademik, yazınsal, sanatsal, entelektüel, diplomatik, vs.) illusio türleri bulunmaktadır.

Kültürel diplomasi ve çeviriyi hem iktisadi hem de gayri iktisadi illusio birleştirmektedir. Bu iki alanı hem alan habituslarını hem de eyleyicilerinin habituslarını sermaye döngüsü için doxalara ve birbirlerine uyumlulaştırır. Bu bağlamda edebi illusioyu ele alacak olursak; her metnin kendine özgü edebi illusio yorumlama biçimi vardır ve bu illusio metnin okurda spesifik bir inanç üretebileceği şekilde metinde vücut bulur. Çevirmenin görevi ise; metnin türü ne olursa olsun içerisindeki edebi illusionun erek okurca yakalanmasını sağlamaktır. Metnin illusiosu alanın illusiosunun yansımasıdır (Gouanvic, 2007: 88). Çevirmen, alanın illusiosu ile metnin illusiosunu birleştirip yeni bir metin üreten bir mucit olmalıdır ve bunu yaparken kaynak metin ile erek metin arasındaki organik bağı belirsizleştirebilmelidir.

Kaynak metnin erek alana homolojik bir aktarımı olarak görülen çeviride bazı sorunlar meydana gelebilir. Her çeviri miza kaymasıyla karşı karşıya kalır. Bourdieu'nün bakış açısıyla; kaynak edebi alanda eserler ve mizalarını üreten sosyo-tarihsel belirleyiciler erek edebi alanın mizasından doğal olarak çeviri yoluyla koparılır. Bu kopuş öznenin yadsıdığı gerçekliğin ya da kendi gerçekliğinin bir parçasının öznece yadsındığı, bilinçsiz usa indirgeme sürecidir. Çevirmen kaynak metni ait olduğu yer ve çağdan koparıp erek alanda yeniden tarihi üretime sokar, hikâyeleştirir. Çeviri metin, kaynak metinle homolojik ilişkiye girdiğinde hemen hemen homolojinin kendisi oluverir. Homoloji, kaynak kültürün sosyo-tarihsel izlerini çözümleyecek bir habitusla donatılmış çevirmenlerce yapılan çevirilerdir (Gouanvic, 2007: 88-89). Çevirmen illusioya uygun habitus edinmeli ve iki metin arasında doğru homolojik bağlar kurabilmelidir. Homolojinin çeviri metinde vücut bulmasını erek alanda yeter derecede inancın yaratılmasını sağlayabilmelidir.

Alan, habitus ve illusio kavramlarının bir nevi dönüştürücüsü rolündeki sermaye ekonomik, sosyal ve kültürel olmak üzere üç ana türe ayrılmaktadır. Kültürel

sermaye kendi içerisinde kurumsallaşmış kültürel sermaye, nesneleştirilmiş kültürel sermaye ve bedenselleşmiş kültürel sermaye şeklinde alt türlere bölünmektedir. Ekonomik sermaye adından da anlaşılacağı üzere direk paraya çevrilebilmekte, kurumsallaştırılabilmekte ve diğer sermaye türlerine kolaylıkla evrilebilmektedir. Kültürel sermaye ise; sosyal uzamda göreceli pozisyonların ve statülerin oluşumunda temel etkidir. Nesneleştirilmiş kültürel sermaye madde olarak transfer edilebilen, kültürel değer taşıyan objelere yönelik kullanılan bir kavramdır. Bu objeler arasında müzikal enstrüman, kitap (edebi, bilimsel, politik), abideler ve resimler sayılabilir. Kurumsallaşmış kültürel sermayede kurumların kültürel sermayeyi kolektif bir sihirle kurması söz konusudur. Bedenselleşmiş kültürel sermayede edinim tamamen bireyseldir, anonim bir şekilde gerçekleşir, herhangi somut bir temsile sahip değildir. Doğuştan itibaren bireyin geçirdiği kültürel edinim sürecini yansıtır. Sosyal sermaye kavramı Bourdieu tarafından bireyin sosyal ilişki ağlarını, sosyal hayatta var olmak üzere geliştirdiği sosyal ilişkiler örüntüsünü tanımlamak üzere kullanılmaktadır. Ayrıca tüm bu ana ve alt sermaye türlerini kapsayıcı genişlikte içsel ve dışsal kabulün yansıması olan simgesel sermaye vardır (Walther, 2014: 9-10). Sermaye türleri tıpkı alan ve illusio gibi sosyal, ekonomik, politik vb koşullara, eyleyenin sosyal statüsüne ve beklentilerine göre çeşitlenmektedir. Doğru sermaye türü ve oranının oyun alanına sürülmesi ve alanda eyleyene güç sağlayabilmesi için eyleyenin alana, alanın gizli ve açık doxalarına uyumlu habitus geliştirmesi gerekmektedir aynı zamanda eyleyeni motive edici bir illusionun varlığına ihtiyaç duyulmaktadır.

4.5.1. İktidarın Sermayeleştirilmesi

Sermaye ulusları, ulusları yöneten iktidar sahiplerini varoluş mücadelesi verecekleri alana girebilmeleri ve burada güçlü bir şekilde kalıcı olabilmeleri vazgeçilmezdir. Alanın varlığı, güç dağılım dengelerine, bugünün ve geleceğin olası çıkarlarına uygun şekilde yönetilen sermayeye bağlıdır. Alan, alanın yönetiliş tarzı, alanda kurulan oyun ve çıkar sistematigi değişikçe sermaye de dönüşüme girecektir. Bu nedenle sermayenin dönüşümsel yapısı göz ardı edilerek sadece finansal bir olgu olarak algılanmaması gerekmektedir. Sermaye somut ve soyut olgu ve durumlara karşılık gelebilecek geniş bir kapsama sahiptir.

Sermaye sadece maddi bir birim olarak değerlendirilmemelidir. Manevi değer atfedilecek, ülke prestijine katkıda bulunabilecek, uluslararası alanda kalmasını sağlayabilecek ve hatta kendisini hegemonik güç konumuna taşıyabilecek her ürün, olgu sermaye kapsamına girmektedir. Herhangi bir şeyin sermayeleştirilmesi, o ürün üzerinden gelecekteki bir kazanç dalgasının güncel değerini temsil eder. Sermayeleştirme kavramı, geleceğin ilgi yönelimleri ve hem bugünün hem de geleceğin çıkar sistematığının doğru okunması, bu doğrultuda hamle yapılması şeklinde değerlendirilebilir. Sermayeleştirme değerleri/bedelleri üreten ve yeniden üreten bir algoritmadır. Aslında bedel kapitalizmin dayattığı bir birimdir. Sermayeleştirme, bu birimleri yapılandıran ve birbirlerine göre yeniden yapılandırılma süreçlerini yönetendir. Sermayeleştirme sermayenin özsel yapısından ötürü doğal bir dönüşüm içerisindedir, her bir birim yapılır ve yapılırken diğer birimle eşgüdümlü olarak sermayeleştirilmek üzere yeniden yapılır (Nitzan ve Bichler, 2009: 8, 9, 18, 153). Sermayeleştirme, birimlerin her birinin yeniden üretilerek yeni bir sermaye türüne dönüşümünün gerçekleştiği yapılandırıcı bir süreçtir. Bu süreçte sermayeye konu olan ürün farklı bir ürünün üretilişinde hatta kendisinin yeniden üretilişinde sermayesel birim formuna bürünür. Bu biçimsel dönüşümler sermayeleşen ürünün, süreci canlı kılmaya katkısı olarak kabul edilebilir.

İktidar terimi, genelde politikayla özdeşleştirilmekle birlikte herhangi bir alanda tahakkümü elde bulunduran erk sahibi kişi ya da kurumları simgelemek üzere kullanılan bir kavramdır. Otorite ve itaati bir potada eriten iktidar tarihin hemen her aşamasında her sosyal sınıfta farklı form ve boyutlarda yer almıştır. Sosyal uzam içerisinde siyasal, simgesel, sosyal, icracı (performatif), ekonomik, vb. şekillerde oluşumlar sergileyen iktidar “istenilen etkinin yaratılması” şeklinde tanımlanabilir. İktidar türlerini sınıflandırmanın pek çok farklı yöntemi bulunmaktadır fakat en temel bölümlenme beşerî varlıklara karşı kurulan iktidarlar, maddelere ve insan dışı yaşamlar üzerinde kurulan iktidarlar olarak üçe ayrılabilir. Bunlar içerisinde elbette en önemli olanı insana yönelik iktidardır fakat modernleşen dünyada pek çok şey gibi iktidarın yönelimi de dönüşüm yaşamış ve madde üzerindeki iktidar merkeze yerleşmiştir. İnsana yönelik iktidar türlerini fiziksel, ödül ve ceza temelli duygusal ve düşünsel olarak gruplandırmak mümkündür. Bu tip iktidar bölümlenmesi, bireyleri etkileme yöntemine ya da oyundaki kurumun türüne göre belirlenebilir. Kurumların türü kavramını açacak olursak siyasi partiler, okullar düşünsel iktidar, ordu fiziksel

iktidarı, ekonomik kurumlar ödül ve ceza temelli duygusal iktidarı temsil edebilir. Bununla birlikte, bir kurumun ilgili iktidar türlerinden herhangi birini kullanması bir diğer iktidar türünü kullanmayacağı anlamına gelmemektedir (Russell, 2003: 21-23). İktidar, arzu edilenin gerçekleştirilme hırsı ve erkini yönetebilme mekanizmasıdır. Bu mekanizmayı kurumun kullanma amaç ve şekli birden fazla iktidar türünü gerekli kılabilir. Bu nedenle, iktidar keskin bölümlenmelere ayrılarak kurumlarca tercih edilemez. Nitekim iktidar tam olarak gücün elde tutuluşu, güce hâkim olma formudur, hırsla şekillenen gücün yönetilişidir.

Emek ve sermaye kavramlarını Marx'tan alıp farklı açılardan yorumlayan Bourdieu için sermaye varlık türü olmakla birlikte iktidarı üreten sosyal bir olgudur. Bireyler ve siyasi aktörler habituslarını edindikleri sosyal dünyada tarihi bir birikim yaratırlar. Sosyal dünyada güçlü olabilmek sermaye miktarı ile doğru orantılıdır daha açık ifadeyle iktidarı elde etmek için mücadelelerin yürütüleceği alanda gizli eyleyen sermayedir. Bourdieu iki tip mücadele olduğunu söyler ve bunları gerçek ve simgesel mücadele olarak adlandırır. Gerçek mücadele türü içerisine sosyal, ekonomik ve kültürel sermayenin bireyden, gruba, sınıftan topluma kadar her alanda dağılımına ilişkin savaşımları yerleştirir. Simgesel mücadelenin ekonomik, sosyal ve kültürel kazanımların değerlendirilmesi için yürütülen ve daha çok sınıflar arasında gerçekleşen savaşımları içerdiğini belirtir (Öztürk, 2005: 146-150). İktidar, mücadelenin kazanılması durumudur. Bu kazancın elde edilmesi ise üç temel sermayenin doğru bir şekilde yönetilmesi ve özellikle ekonomik gücün artırılabilmesi için uygun olan döngüye oturtulması ile mümkündür. Söz konusu sermayesel döngü sosyal olanın kültürel, kültürel olanın sosyale ve her ikisinin de ekonomik sermayeye dönüşüp mücadelenin aktörün çıkarına uygun koşullara kavuşmasını sağlayıcı şeklinde olmalıdır.

Sosyal ve kültürel sermayenin biriktirilmesi, mücadele alanında kullanılması ve iktidarı elde edebilmek için ekonomik sermaye ile döngüsel ilişkiye girebilmesi mücadeleyi yöneten aktörlere bağlıdır. Aktörler sermayenin iktidara giden yol olduğunu ve elde edilen iktidarın daha geniş mücadele alanlarındaki aktörler üzerinde tahakküm oluşturulabilmesinde en büyük sermaye olduğu farkındalığıyla hareket etmelidir. Kazanılan her iktidar türü bir diğer mücadele için sermayeleştirilebilecek güçlü bir diplomatik araçtır. İktidarın sermayeleştirilmesi

mücadele alanlarına hangi sermaye türü ile girileceği ve bu sermayenin ne şekilde kullanılacağı sorularının aktörlerce doğru cevaplanabilmesi ile mümkündür. Önce sermayeler iktidarı getirebilmeli ki iktidar, aktörleri hem ilgili mücadele alanında hem de diğer alanlarda hegemonik konuma taşıyabilecek bir sermayeye dönüşebilsin. Sermayeler kendi içerisinde aktörlerin çıkarına hizmet edici şekilde döngülerini tamamladıktan sonra iktidarın temel dayanağına dönüşür ve ardından sermaye döngüsüyle vücuda getirilen iktidar yeni çıkarlar için alana sunulan sermaye konumunu elde eder. İktidar bütün sermayeleri içinde barındıran farklı bir sermaye türüdür. Hem simgesel hem de gerçek bir sermaye olabilme potansiyelini taşıyan iktidar, mücadele alanlarının en cazip çıkar merkezidir ve bütün çıkarlara ulaşmanın en etkin yöntemidir.

İktidarın sermayeleştirilmesi, elde bulundurulmuş bütün sermayelerin arzulan çıkarlar uğruna aktive edildiği simgesel bir oyundur, diyebiliriz. Sermayeleştirme kavramı birimlerin yeniden üretildiği ve bu üretimin sonunda yeni bir sermayeye dönüştüğü yeniden yapılandığı ve diğer birimleri yapılandırdığı süreçtir. Siyasi aktörlerin iktidar sermayeleştirerek temsil ettiği ulusun sosyal, kültürel anlamda cazibe merkezine dönüşebilmesini ve bu sayede ulus ekonomisinin canlanmasını sağlayabilir. Böylece kültürel diplomasinin başat hedefleri olan “cezbetme” ve “cezbederek ikna etme” için etkin bir araç elde edilmiş olur. Nitekim iktidar hemen her alanda diğer bütün diplomatik araç ve sermaye ürünlerine kıyasla cezbetme derecesi en yüksek olandır. Sosyal, ekonomik, kültürel, diplomatik ve politik mücadele alanlarında sermayenin hem yeniden üretilişi hem yapılanışında iktidarın dolayısıyla sermayeleştirilmiş iktidarın mevcut ve potansiyel etki gücü keşfedildiğinde sürdürülebilir hegemonya alanda varlık bulur. Özetle; mücadele alanlarından çıkar elde etmiş olarak dönebilmek, etkin siyasi ve diplomatik hamleler yapabilmek iktidarla özellikle iktidarın sermayeleştirilmesi ile olasıdır.

4.5.2. İktidar Mücadele Alanları

Değişen diplomasi anlayışı iktidarın kültürel diplomasi aracı dahası yumuşak güç unsuru olabileceğini ve sosyo-politik tarihte kazandığı klasik anlamından sıyrılıp farklı boyutlara taşınabileceğini bizlere göstermektedir. Küreselleşen dünya sadece iktidarın kapsam alanını değil mücadele çeşitlerini ve mücadele alanlarını da dönüştürmüştür.

Sosyolojik temelli olan mücadele kavramı bir çıkar uğruna verilen savaş şeklinde tanımlanabilir. Çıkar en sade tanımıyla mücadeleyi başlatıcı unsurdur, arzu edilendir. Çıkarın büyüklüğü ve içeriği mücadelenin şiddeti ile uygulanış yönteminin belirlenmesinde etkilidir. Çıkar mücadele alanlarının oluşumunda, oyun kurulumunda, sermaye tercihlerinde ve sermayelerin kullanımında eyleyenleri yönlendirici konumdadır. Bilindiği üzere Bourdieu alanları, alanlardaki mücadeleleri oyun metaforu üzerinden açıklar, aslında Bourdieu bu metaforuyla sosyolojik pek çok durumu açıklayabilmektedir. Çalışmada geçen oyun kavramıyla bu metafora göndermede bulunulduğunu hatırlatmakta fayda vardır. Alanı iki mücadele türü aktif olarak yönetir. Bunlardan birincisi alanda kurulmuş oyuna önceden dâhil olmuş ve ana eyleyen konumunu elde etmiş kişilerin konum kaybetme kaygısından doğan muhafaza mücadelesidir. İkincisi ise alana girmek ve alanda söz sahibi olabilmek arzusundaki eyleyicilerin belirlenen kuralları değiştirip yeniden yazma hedefleriyle ortaya çıkan yıkıcı mücadeledir. Mücadele, hem alandaki eyleyicilere hem de doxalara yöneliktir¹⁵. Mücadele eyleyicilere egemen olma ve oyunda kural koyucu olabilme daha doğru ifadeyle hem eylemi hem de eyleyicileri yönlendirici güç olma isteğinin sonucu, oyunun başlangıcıdır.

Mücadele türleri önceki başlıkta da değinildiği üzere gerçek ve simgesel olmak üzere iki ana sınıfa ayrılır. Mücadele alanları ise oldukça çeşitlidir ve alanları kapsayan en temel alan sosyal alandır. En büyük mücadelelerin yaşandığı sosyal alanda iktidarı elinde tutan eyleyiciler asıl oyun kuruculardır. Nitekim sosyal alan bütün alanların içinde barındığı varoluş oyunlarının kurulduğu gerçek ve simgesel bütün mücadelelere sahne olandır. Dolayısı ile gerçek ve simgesel iktidar mücadelelerinin yaşandığı en geniş alandır. Toplum habitusları habitus alanı, alan mücadeleyi var eder. Bu döngü tersi yönde de gelişerek varlık bulmaya ve buldurmaya devam eder.

Bourdieu alanı, habitustan bağımsız olarak değerlendirmez. Habitus, bireyde vücut bulan şemaların tarihsel ilintilerinin tümüdür alan ise kimi iktidar türleriyle var olan konumların birbirleriyle yapılandırdıkları tarihi, objektif ilişkiler örüntüsüdür. Mücadele esnasında sermaye tür, oran ve paylaşımıyla ilgili gerçekleşecek herhangi bir değişiklik, alanda yapısal değişikliğe sebebiyet vereceğinden alan başlı başına

¹⁵ <https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=79848> Erişim Tarihi: 04.08.2020 Saati:16:00

mücadele için bir çıkar aracına dönüşebilir. Alan bir çıkar uğruna mücadele edecek eyleyiciler oyun kurmaya devam ettikçe devinimsel yapısını koruyacaktır. Bu yönüyle alan canlı bir organizmadır diyebiliriz. Eyleyicileri alanda var eden sadece sermayesi ya da *illusio* değil aynı zamanda ve özellikle *habitus*dur (Bourdieu ve Wacquant, 2003: 25-27). *Habitus*-alan-sermaye üçgeni mücadelenin sosyal evrimini sağlar.

Hem muhafaza hem de yıkıcı amaçlı gerçek ve simgesel mücadelelerin en üst düzeyde yaşandığı alan iktidar mücadele alanlarıdır. İktidar denildiği an akla ilk gelen isimlerden biri elbette Foucault'dur. Foucault, iktidar kavramını negatif algısının dışına taşıyıp ona pozitif bir anlam yüklemeye çalışır. Disipliner ve biyo-politik şeklinde sınıflandırdığı iktidarın doğru analizi için beş yöntem önerisinde bulunur. Bunlar sırasıyla şu şekildedir: 1. Tekelci merkezden uzaklaşarak mikro ölçekteki kurumlara odaklanılmalı. 2.İktidar analizi pratik incelemesi üzerine kurulmalı. 3. İktidar devingen yapıları bir ağ olarak ele alınmalı. 4. İktidar analizi en alttan başlamalı. 5. Analiz egemenlik odaklı olmalıdır. Onun metot ve stratejik yapıları, bilgi araçları merkez altına alınmalıdır (Foucault, 2000 ve 2002 akt: Işık, 2012: 105, 106). Foucault iktidar yapıları ile bilgi araçları arasındaki bağa ayrı bir parantez açar. İktidar ve gerçek bilgiyi sosyal uzam içerisinde birbiri ile ardışık ve iç içe geçmiş iki alan olarak değerlendirir. Foucault için iktidar pozitif anlamıyla var olmaktadır dolayısıyla sosyal uzam içerisindeki bütün alanları anlamlandıran bilgiyle ilişkisel birlikteliği olağandır. Foucault iktidarın bilgiyi üretici yönüne karşın bilginin iktidarı dönüştürücü nitelikte olduğunu vurgular. Ona göre simgesel şiddet ve egemenlikle varlık bulan iktidar bilgiyi yönetir ve aynı zamanda bilginin gerçeklik dünyasında değişime uğrar. Toplumsal bilginin iktidar yapıları belirlenmesi farklı toplumsal alan üyesi için bilginin geçerliliğini sorgulanır kılabilir. İktidar yapılarının değişmesi, önceki iktidar tarafından üretilen bilginin yıkılıp yeniden üretilmesi sürecini başlatır. Böylece bilginin nesneliliği görüşüne farklı bir yaklaşım getirilmiş olur (Gutting, 2010: 80-83). Foucault'nun bilgi-iktidar bağıntısı Bourdieu'nün oyun metaforunu ve mücadele alanlarını çağrıştırmaları bakımından önemlidir.

Foucault'nun sunduğu iktidar-bilgi bağıntısı bilginin iktidar üzerindeki gücünü mücadele alanlarında iktidar sahibi olabilmenin aslında bilgi sahibi olmakla, onu üretip yönetmekle yakından ilintili olduğunu göstermektedir. Sosyal alanın dışında

kalanları aynı iktidarın ürettiği bilgiye ikna etmek, o bilgiyi farklı sosyal alanlarda yeniden üretmek ve yönetiminde açık ya da örtük etkiye sahip olmak kültürel diplomasının hedefleri arasında yer almaktadır. Aslında kültürel diplomasi için iktidar mücadele alanlarında bilginin simgesel gücüne dayanarak oyun kuran ya da oyuna dâhil olup, kuralları bozup yeniden yazmaya çalışan politik bir alandır diyebiliriz. Bilgi, her tür mücadele alanı ve alanda iktidar konumu kazanabilmek için vazgeçilmez bir sermayedir özellikle silahsız mücadelenin yaşandığı, diplomatik bağıntıların konum işgallerini belirlediği alanlarda. Bilgi, kültürel diplomasının mücadele yönetiminde güç sahibi olabilmesi için başvurabileceği önemli sermaye kaynağıdır. Kültürel diplomasi alanında iktidar elde edebilmek, etki altına alınmak istenen ulusun ulusal tarihine, tarihsel süreçlerde edindiği sosyo-politik konumlara, bu konumları iktidar mücadele alanlarına taşıyabilme yeterliliğine ve bu konumların diğer ulus konumlarıyla arasındaki nesnel bağıntı durumlarına dair bilgi sahibi olmayı gerekli kılar.

4.5.3. İktidar Olarak Kültür

Kültür ve iktidar ilk etapta birbirinden bağımsız iki olgu olarak algılanmakla birlikte kültür ulusal ve evrensel dönüştürücü, yönetici gücüyle iktidar türleri için yardımcı bir araçtır dahası kültürün kendisi de başlı başına bir iktidar türüdür diyebiliriz. Kültür bireysel öznelerin aynı sosyal alanın ortak eyleyicileri olmasını sağlayan simgesel bir iktidardır. Sosyal alan içerisindeki öznelerin konumlarını belirleyen, özneler ve konumlar arası bağıntı ağları kuran kültürel bir iktidarın varlığından söz edebiliriz. Her sosyal alanın kuralları ve sınırları egemen kültürel iktidar doğrultusunda oluşur ve alanın özneleri bu iktidara bilinçli ve/veya bilinçsiz bir şekilde rıza göstermektedir.

İktidar, birey ve toplum düzeyinde en çok rağbet gören sahip olma arzusunu canlandıran sosyolojik bir içeriğe sahiptir. Güçlü ekonomik sermaye sahibi olmak bölgesel, ulusal ve özellikle uluslararası alanda iktidarı elde bulundurmaktan daha tatmin edici değildir. İktidar sosyal olan bütün canlıları cezbeden büyümlü bir konumdur. Güçlü (yönetici yaradılışlı) eyleyicilerde yayılcı, daha zayıf eyleyicilerde egemen olana itaat politikasının takip edilmesi dürtüsünü uyandırır. Siyasal, iktisadi, kültürel, askerî pek çok iktidar türü bulunmaktadır. Sosyal statü, mal varlığı, sert güç, fikrî hâkimiyet formlarında kendisini gösteren iktidar, sadece

iktisadi kaynaklarla güçlenen bir konum olarak algılanmamalıdır (Russell, 1976: 13-17). Onu tek bir kaynağa bağlamak içinde bulundurduğu büyümlü gücün sınırsız sınırlarını göz ardı etmektir. Bu şekilde iktidarın öznedede oluşturabileceği itki kuvvetinin derecesi gerçek değerlendirmeden uzak bırakılır.

Kültür ve iktidar olgularını nesnel bağıntı düzlemine oturtan belirleyici unsur dildir. İktidar, öznelere üzerine uygulandığında öznelere bilinçli/bilinçsiz rızasının kazanılması, bireysel iradelerinin kurgulanışı, toplumsal algının üretim ve yönetimi gibi unsurlar devreye girecektir. Sosyal varlık olan öznelere, bireysel ve örgütsel eylemlerinde kültürel kimlikleri kadar dürtüleri de belirleyicidir. Daha açık ifade etmek gerekirse; eylemler kültürel kimlik çerçevesinde gerçekleştirilirken, şiddet ve yoğunluğu dürtülerce belirlenir. İktidarı alma dürtüsünün öznelere açık ya da örtük şekilde ele geçirdiği gerçeği öznelere iletişim sisteminde buluşmak mecburiyetinde bırakır. Dil, kültürel kimlik ve iktidar dürtüsünün çıkarlar doğrultusunda eylemler yoluyla öznededen sosyal alana taşınmasını sağlar. İktidarı alma dürtüsüyle hareket eden lider öznelere ve onu takip eden öznelere iletişimsel düzleme aynı menfi dili konuşmak üzere taşıyan kültürel bilgidir (Aydemir, 2011: 57-64). Kültürel bilgi yetersizliği ortak dilin konuşulmasını, çıkar birliğine rağmen güçleştirecektir. Bu nedenle iktidar dürtüsü ile hareket eden lider özne, kendi kültürel kimliğini güzelce yansıtmakla birlikte takipçi ve karşı öznelere kültürel kimlik detaylarını doğru okumalıdır. Bu özen kendisine alanda iktidar sahibi olma yolunu açacaktır.

İktidarın kazanılması ve elde tutulabilmesi toplumun öz varlığını koruması ve yeniden üretebilmesi kültürel cazibenin gücüyle sağlanabilir. Kültür, toplumun birbirinden farklı öznelere Freud'un tabiriyle çift katmanlı egolarını bir arada tutan organik bir miktattır. Gelenek-görenek, düşünce sistematığı, inanç dizgesi, yasalar, sanat, sosyal algı vb. gibi öğelerle bireyi toplumsal hayatın parçası yapan kültürün bireyi görünür kıldığı, onun kendisini yeniden yaratmasına olanak sağlayan aracı dildir. Kendisiyle sürekli çatışma hâlinde olan birey gerçek ve sahte benliğin elinde acı çeken bireyi yaptıklarının doğru olduğuna ikna edip ona sosyal hayatta mutlu olmanın anahtarını veren kültürel bilinçtir. Bu bilinç sayesinde birey dili doğru kullanacak, kendisini topluma sunabilecek ve her gün benliğini yeniden keşfedebilecektir. Kültür, bireylerin konumlarının şekillendiği sosyo-tarihsel sürecin kumandası olduğu gibi sözlerle somutluk kazanan ilişkilerin içine yerleştiği bir

matristir. Her birey bir Gestalt varlıktır bu nedenle karşısındakinden kendi simgesel varlığının spekül onayını alabilmek için daha önce kendisi için çizilmiş matris figürünün içerisine bir Gestalt olarak yerleşir (Paradis; 1987: 93-96). Birey toplumdaki dışlanma kaygısıyla o matrise tutunur.

Birey, benzer algı ağı içerisinde iletişim kurabilmek, simgesel alanda yer alan özne, nesne, durumlarla ilgili sosyo-kültürel çerçevede kabul görebilecek düşünce, tutum ve tavır geliştirebilmek, hem topluma ait hem toplumdaki farklı, hem toplumla şekillenen hem toplumu şekillendiren, kendisinin ve karşısındakinin simgesel varlığını anlayabilmek dahası konumlar arası iktidarı kazanabilmek için söz konusu matrisin simgesel alanında güçlü bir konum edinmelidir. Mütevali bireyselleşme, yaratma, kendini yaratma sürecinin düğümlendiği bir matris olarak kültür (Paradis, 1987: 96-97) önce birey olmayı ardından topluma ait bir kişilik kazanmayı sağlar. Bu kişilik ona kendi sosyal alanı içerisinde iktidar konumunu elde edebilmesi için önemli bir sermaye sunar. Kültürel matris içinde edindiği kimliği ve çift katmanlı egosuyla iktidar mücadelesine girecek olan bireyin muvaffakiyete ulaşması sosyal yapıştırıcı kültürü içselleştirebilmesi ile kolaylaşacaktır. İktidar mücadele alanına uygun olan kültürel ögeyi nasıl ve ne derecede, hangi öznelere hangi durumlarda kullanacağını bilmesi hâlinde çekingen kitleyi; yani itaati tercih eden takipçi kitleyi daha kolay etkileyecektir. Kültürün bireysel ve toplumsal algıyı kurgulama gücünü bilginin yöneticiliğiyle birleştirebilen birey nesnel bağıntı alanlarında iletişimsel konumları doğru dil tercihleri (ifade şekli, anlatım metodu) ile kazanabilir. Bunu yine kültürel bilgi sayesinde başarabilir diğer bir ifadeyle takipçi özneleri, muhalif özneleri hatta kendisini dâhi kültürle yakalar, onunla yeniden tanır. Başka sosyal alandan bireylerle gireceği iktidar mücadelelerinden yengin ayrılabilmesi içinse kültürünün cazibe gücüne sığınması ve ilgili sosyal alanın egemen kültürünü yeterince bilmesi gerekmektedir. Bilgi ve kültür birlikteliği hemen her simgesel, sosyal ve politik alanda iktidarı getirebilir. Özetle; kültür iktidarın gizli bekçisidir, kültürün birleştiremediği özneleri hiçbir nesnel bağıntı düzlemi gerçek anlamda bir araya getiremez.

4.6. Simgesel Sermaye, Simgesel İktidar ve Çeviri

İktidar gücünü sermayeden almaktadır. Sosyal bir varlık olan ve kültürel matris içinde bireyselleşen simgesel bir benlik kazanan öznenin iktidar için salt ekonomik

sermaye ile iktidar mücadele alanlarına girip yengin konuma yerleşeceğini düşünebilmesi yersiz olacaktır. İktidar yukarıda da değinildiği gibi kültürün, kültürel sermayenin desteğine ihtiyaç duyan ve habitusun sıkıca bağlı olduğu simgesel sermayeden beslenmeden öznelerce elde edilemeyecek sosyal, siyasal ve ekonomik bir konumdur.

Pierre Bourdieu iktisadi ilişkilerin birçok sosyal alanı, güç konumları bağlamında yönettiği görüşündedir. İktidarın öz maddesi sermaye olmakla birlikte sermaye devamlılığı, simgesel forma dönüşümle mümkün olmaktadır. Bourdieu, alan değıştikçe mücadeleye konu olan illusionun ve dolayısı ile sermayenin değışeceği görüşünü ileri sürmektedir. Nitekim onun için sermaye, çıkar kaynağıdır. Bourdieu bilindiği üzere dört temel sermaye türü üzerinde durur. Bunlar sosyal, ekonomik, kültürel ve simgesel sermayedir. Sermaye türlerinin her biri habitusla ilintilidir fakat simgesel sermaye habitus ile biraz daha yakın bir ilişki sistemi kurar ve farklı mücadele alanlarında iktidar ilişkilerinin meşruluk kazanabilmesi için bürüneceği simgesel formları kabul edilebilir kılar (Palabıyık, 2011: 132-135). Simgesel sermaye habitusun simgesel yansımasıdır ve bireyi sosyal ağı bağlayan önemli bir sermaye türüdür.

Simgesel iktidar, eşsiz grup oluşturma gücüne sahiptir ve varlığını kabul ettirmesi iki koşul altında gerçekleşmektedir. Öncelikle performatif söylemin farklı bir formu olarak simgesel iktidar güçlü bir simgesel sermaye üzerine oturtulmalıdır. Toplumsal bölünme vizyonunu diğerlerinin algı alanlarına dayatabilme erki mücadeleler sonucu kazanılmış sosyal otoriteye bağlıdır. Simgesel sermaye sosyal alanda edindiği konumun kabul edilebilirliğini sağlayanlara sunulan bir erk, bir kredidir. Güçlü bir simgesel sermayeden sonra ikinci olarak simgesel etki derecesini artırıcı unsura ihtiyaç vardır; yani sunulan vizyonun gerçeklik zeminine oturtulması gerekmektedir. Aksi takdirde birbirinden bağımsız özneler arasında nesnel bağıntılar kurmak mümkün olmayacaktır. Simgesel sermaye eyleyicilerin sosyal dünya algılarını nesnel yapılarla bürüne şeklidir ve bu haliyle simgesel iktidar ilişkilerini, güçlendirebilir hatta yeniden üretebilir. Aslında simgesel iktidar sözcüklerin hükümlük sürdüğü bir alandır (Bourdieu, 1989a: 21-23), asıl iktidar sahibi olanlar doğru sözcüklerin efendisi olanlardır.

Simgesel iktidara ulaşmak için simgesel sermaye ve gerçekçi bir vizyona; yani eyleyicilerin sosyal algı evrenlerini etki altına alacak büyümlü sözcüklerin gücü gereklidir. Güçlü bir simgesel sermaye sosyal alanda iyi bir konumu beraberinde getirebilir fakat bunun için eyleyicinin alanda kullanacağı sözcükler simgesel oyunu etkileyip yanına takipçi özneleri çekip, bir vizyon uğruna nesnel bağıntılar kurmalarını sağlayıcı etkide olmalıdır. Sosyal, siyasal, pedagojik, evrensel, dini vb. pek çok algı alanları aslında dille şekillenir. Simgesel iktidarın varlığı, algıya egemen olmakla eşdeğerdir bu nedenle algının sermaye formu olarak tanımlayabileceğimiz simgesel sermaye ile sıkı bir ilişki içerisinde. Simgesel sermaye olarak dil, simgesel iktidar alanının daha geniş gruplara yayılabilmesini çeviri aracılığıyla sağlamaktadır. Çeviri, farklı algı dünyaları olan eyleyicileri egemen ve takipçi gruplara ayıran ardından bu grupları birbirine bağlayan dilin sosyal alan değişimine ayak uydurmasını sağlayan eşsiz bir dönüştürücüdür. Simgesel sermayenin, gruplar değiştikçe form değiştirdiği mücadele alanlarında simgesel iktidarı kazanmak ve devamlılığını sağlayabilmek için eyleyici kendi simgesel sermayesi ile karşısındaki grubun simgesel sermayesi arasında cazibe etkisi yaratıp bu etkileşimden beslenebilmelidir. Bu nedenle iyi bir hitabet yeteneğinin yanı sıra mücadele alanını, mücadele nesnesini, hedef grubun algı evrenini ve doxaları doğru yorumlayabilen başarılı bir çevirmene ihtiyacı vardır.

Çevirmen, kimi zaman simgesel iktidarın mihenk taşı olan dili çevirerek simgesel sermaye dönüşümü yapar ve kimi zaman da simgesel sermaye dönüşümü yaparak simgesel iktidarı kimin elinde tutacağını belirleyen gizli bir güce dönüşür. Çevirmen mücadele alanlarında nesnel bağıntı konumlarını, simgesel iktidar sahiplerini, takipçi ve muhalif özneleri simgesel çıkar ilişkileri ağı içerisinde görünmez bir el olarak belirleyebilir. Çeviri yeni bir dildir fakat simgesel iktidarın vizyonuna ve simgesel sermayesine uyumluluk gösteren güçlü bir silahtır. Çevirinin güçlü bir araca dönüşebilmesi simgesel iktidarı isteyen egemen eyleyicinin ve oluşturulacak grubun simgesel sermayelerinin uyumluluk göstermesi ile mümkündür. Bu gücü kazandıracak olan ise çevirmenindir; yani çevirmenin habitusudur.

4.7. Simgesel Şiddet ve Simgesel Emek

Şiddet uygulayıcı ve uygulanan olarak iki yönlü bir olgudur. Şiddete varlık kazandıran aslında kendisine maruz kalanın algısıdır. Şiddet reddedildiğinde yok

olmaz fakat bunun zararı mağdurca algılandığı takdirde gerçek anlamda vücut bulmuş olur. Şiddet fiziksel, cinsel, sözlü, psikolojik, ekonomik ve simgesel olmak üzere pek çok farklı şekillerle sosyal uzamda yer almaktadır. Şiddet sadece insana uygulanmamaktadır, mala ve maalesef sosyal hayatın içerisinde insanların egemenlik alanında konum edinmeye çalışan bir diğer sosyal canlı türü olan hayvanlara da uygulanmaktadır. Çalışmanın sınırları gereği bizler sadece insana yönelik olan şiddet türlerinden simgesel şiddet üzerinde duracağız.

İktidar, güç ve şiddet birbirleriyle yakından ilişkili kavramlardır ve bunlar simgesel boyuta taşındıklarında gücün yumuşak güç sömürüsüne dönüştüğünü gözlemleyebiliriz. Yumuşak güç sömürüsü temelli ilişkilerin simgesel bağlantıları, egemen olan ile egemen olunan arasındaki suç ortaklığıyla daha doğru ifadeyle, simgesel şiddet ilişkileriyle kurulur. İki taraf arasında suç ortaklığı vardır nitekim egemen olan kendisini egemen olunan için cazip, hayran olunup sevilesi biri haline getirmeyi başarmıştır ve artık o da bu yumuşak güç sömürüsünün, simgesel şiddetin katkı sağlayıcı bir parçasıdır. Simgesel şiddetin uygulanabilirliği ve yoğunluğu iki taraf habitusları arasındaki uyum ile doğru orantılıdır. Hegemonik ilişkiler dizgesindeki habitus uyumu şu şekilde açıklanabilir; egemen olunan egemen olanı hegemonik ilişkiler dizgesinin ürettiği illusio kategorileri vasıtasıyla kavrar ve onun hegemonyasını algılar (Bourdieu, 1994). Bu kategoriler aracılığıyla egemen olan ve olunanın habitusları egemenlik ilişkileri içerisinde konumlar edinir.

Simgesel şiddetin çalışmanın ana başlıklarından biri olan kültürel diplomasi ile ilgisini netleştirebilmek için habitus kavramına değinme gerekliliği doğmuştur. Habitus birey ve toplumun girdiği birbirini yapılandırıcı ilişkiler sonucu kazanılan değerler, algılama şekli, yaşantılanmış durumlara yaklaşım, alışkanlıklar, normatif tutumların çizdiği eylemsel çerçevedir. Habitus bireylere öz bedenlerinin dışında sosyal bir beden daha edinmelerini sağlar ve bu beden onların kimi zaman gerçeğe kör bakmalarına haliyle simgesel şiddeti yanlış yorumlamalarına sebep olur (Ölçer, 2019: 36-37). Habitus, yeniden şekillendirilebilen simgesel bir benliktir. Toplumsal yapı içerisinde birey yapıyla suç ortaklığı yaparak simgesel şiddeti olağanlaştırdığını fark edemeyebilir. Bu nedenle birey bu simgesel benliğini aralayıp yapının işleyişini, simgesel şiddetin yapıda üretilişini gözlemleyebilir. Birey içine doğduğu toplumla yögrülür ve habitusu şekillenir. Habitusu, onun cazip bulduğu ya da reddettiği

şeylerin sosyo-kültürel, simgesel tarihçeye dayandığını gösterir. Bu sebeple birey temelli toplumu etkileyip kendi kültürünü cazip hale getirebilmesi için değişikliğe pek de açık olmayan simgesel benliği, habitusu ele geçirebilmelidir. Kültürel cazibeyi temel hedef, kültürü anahtar araç olarak belirleyen kültürel diplomasi aracılığıyla uluslararası alanlarda uygulanması muhtemel simgesel şiddetin bireylerce sessizlikle kabul edilmesi bu şekilde mümkün olabilir. Bireyleri değer, düşünce ve algılarıyla, alışkanlık edindikleri tutum ve tavırlarıyla, gerçek, simgesel ve sosyal benlikleriyle saran habitusa egemen olmak kültürel diplomatik alanda başarıya ulaşmak için en etkin yoldur.

Simgesel şiddet, nesnel ve öznel formlarda karşımıza çıkabilir. Toplumsal düzen mekanizmaları, kurallar, kanunlar nesnel form içerisinde değerlendirilirken; düşünceler, ifadeler, algılar öznel form kapsamında değerlendirilmektedir¹⁶. Simgesel şiddet, şiddetin görünmez formudur. Yumuşak güce benzer bir yapı sergileyen simgesel şiddette rıza, sevgi, hayranlık, saygı gibi durumlar egemenlik ilişkilerinin yoğunluğunun belirleyicisidir. Egemen olan gerekli etki derecesini sevgi, cazibe, saygı gibi temellerle arttırabilir. Simgesel şiddet araçları arasında dil, kültür, sanat, din, siyaset, sosyal medya, basın, kitle iletişim araçları, kitaplar sayılabilir. Bu araçlar aynı zamanda yumuşak güç unsuru olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Simgesel şiddetin bir nevi yumuşak güç sömürüsü olduğunu daha önce belirtmiştik bu çerçeveden incelendiğinde sömüren, sömürülen ve sömürüye konu olan nesne/simgesel nesne bu dizgeye dâhil olacaktır. Sömürü kişileri, metaları, öznel, nesnel, sosyal bedenleri kapsayan şiddet türüdür ve sömürünün en yoğun uygulandığı alan emektir. Emek “insanın bilinçli olarak belli bir amaca ulaşmak için giriştiği hem doğal ve toplumsal çerçevesini hem de kendisini değiştiren çalışma süreci”¹⁷ şeklinde ifade edilmektedir. Emek el, kalp ve beyin üçlüsünü bilgi, istek ve çabaya dönüştürebilendir. Varlığı daha çok karşılık bulunmayan çabayla, sömürülen iş gücüyle hissedilendir.

Simgesel emek, çıkarın çıkar ötesi anlam kazanıp simgesel iktidarın üretildiği kendine özgü bir sistem sunmaktadır. Bourdieu sosyal tabakalaşma analizi açısından

¹⁶ <https://www.educasante.org/wp-content/uploads/2018/05/de-la-violence-scolaire-le-pouvoir-de-la-violence-symbolique.pdf> Erişim tarihi: 16.09.2020 Saat: 18: 50

¹⁷ <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 16.09.2020 Saat: 22: 40

simgesel emek, simgesel üreticiler olarak tanımlamayı tercih ettiği entelektüel sınıfa atfettiği bir roldür. Simgesel emek aslında ilişki sistematüğını değiştirip farklı klasmanlara yerleştirir özellikle sömürü ilişkilerini meşru ilişkiler klasmanına taşıyabilen simgesel bir iktidar üretir. Simgesel emek sosyal hayatın yeniden inşa edilmesinde önemli bir kaynaktır hatta bu konuda ekonomik sermaye kadar değerlidir. Sosyal hayatın yeniden üretiminde olduğu kadar sosyal düzenin meşru boyut kazanmasında da etkindir. Nitekim ressam, sanatçı, eğitimci, şair-yazar, basın mensubu vb. kültürel üretim uzmanlarınca simgesel emek araçsallaştırılarak simgesel sermaye üretilir ve bu üretim sosyal düzenin yasallık kazanmasında etkindir. Kültürel üretim uzmanları kültürel dizge ve toplum, toplumun alt ve üst yapısı ile köprüler kurarak simgesel bir emek sarf eder çıkarsız görüntüsünün altında üreticinin kültürel piyasa kurma çıkarını takip etmektedirler (Swartz, 2011: 134-135). Söz konusu uzmanlar simgesel çıkarları ışığında simgesel sermaye üreterek hem ekonomik hem de kültürel sermayeye katkıda bulunmakta; böylece hem toplumsal algının oluşumunda hem de toplumsal hayatın devamlılığında kendilerine roller edinirler.

Simgesel emek kültürel üretim uzmanlarının simgesel ve kültürel sermaye üreterek bazen çıkarlarının dışında, eylemsel hedef planın içerisinde yer almayan simgesel şiddet unsuruna da dönüştürebildiğı bir olgudur. Örneğın bir eğitim materyali olacak kitabı hazırlayan eğitimci, o kitap vasıtasıyla eğitilen önelere simgesel şiddet uygulanmasında dönüştürücü bir role bürünür oysaki o sadece simgesel sermayeye katkıda bulunmak uğruna bir emek sarf etmiştir ve bu hususta hiçbir çıkarı yoktur. Simgesel şiddetin önemli araçlarından olan televizyona dizi film senaryosu yazan senarist, o senaryodaki karakterlere hayat veren sanatçılar sarf ettikleri simgesel emek ile simgesel iktidar ürettikleri gibi simgesel şiddetin de bir parçası olabilirler. Simgesel emek üreticileri, kültürel diplomasi ve yumuşak güç için araçlar geliştiren bu alanda simgesel iktidarı kazanmak isteyenlerin ulusal ve uluslararası çıkarlarına çıkarsızca hizmet ederler. Sunulan bu hizmet ile kültür diplomatik ve yumuşak güç temelli girişimlerin alanda hegemonik etki yaratması sağlanacaktır. Bu etki simgesel emek üreticilerinin kendilerine kültürel piyasa oluşturmalarına imkân tanıyan simgesel bir sermayedir.

4.8. Kültürel Üretim Alanları ve Ekonomik Sermaye

Kültür, toplumsal hayatın dinamiklerinin belirleyici ögesi olduğu gibi bağımsız öznelere sosyal bir ağın içerisine bağımlı kılan organik bir bağıdır. Bu bağı ile öznelere nesnel yaşantı düzlemlerinde ve beşeri ilişkiler alanında kendisine algısal bir dünya yaratır fakat yaratılan bu dünya kültürün başkalaşımını geçirmesine de katkı sunar. Kültür, sabit değildir elbette değişime çok büyük direnç gösterdiği yadsınamaz ama zamana, teknolojiye bağılı değişen ihtiyaçlar, doğan yeni algı evrenleri onun yeniden üretilmesine zemin hazırlar. Kültür bireyleri sosyal canlı kimlikleriyle kavuşturan gizli bir arabulucudur.

Sosyal hayatın devamlılığı için gerekli olan öğelerden biri, kültürdür bununla birlikte kültür kadar önemli hatta hayati bir diğer öğe ise ekonomik sermayedir. Maddi güç sosyal hayatın inşası için önemlidir nitekim iktisadi destekten yoksun simgesel ve gerçek kurumlar simgesel iktidara ulaşmadan değer yitimine uğrar, yok olur. Kültür ve iktisat birbirinden pek de uzak değildir. Kültür, sosyal hayattaki üretim ve tüketimin hemen her alanında belirleyici unsurdur.

Ekonomik sermaye, doğrudan paraya dönüştürülebilen bir sermaye türüdür. Ekonomik sermayeyi yönetim şekli, kişiden kişiye değişiklik göstermektedir çünkü bu noktada devreye sosyal ve kültürel sermayeler girmektedir. Günlük yaşantının içerisinde, bireyler belli amaçların ardından sürüklenirler. Birey bilinçaltının kendisine sunduğu sonsuz hazineden günlük hayatın akışında belli başlı hedeflere ulaşmak için bazı stratejiler seçer. Bir kayıt cihazı gibi sürekli çalışan bilinçaltı kültürel sermayenin baskısıyla şekillenir. Bilinç ve bilinçaltının ortak inşasıdır yaşam. Kültürel sermayenin dokunuşlarıyla bilinçaltı, ekonomik sermayeyi yöneten bilinç yaşam kodlarını belirler. Bireyler herhangi bir şeyi bilinçaltı ile beğenir, kültürel sermayesiyle kabullenir ve ekonomik sermayesiyle gündelik hayatına dâhil eder (Hakko Lodrik, 2013: 131). Sosyal düzlemin ilk aşaması kültürel ve ekonomik sermayenin birleşiminden oluşmaktadır. İnsanlar, atalarının sosyal konumlarına komşu konumlar edinirler çünkü birey atalarından miras aldığı sermayeyle atalarının sermayelerini yeniden üretirler. Sosyal sınıfa bağılı olarak miras alınan ekonomik ve kültürel sermaye de değişmektedir. Kültürel sermaye, nesilden nesile aktararak ekonomik sermayeye dönüşür. Bu dönüşüm meşakkatli bir süreci kapsar bununla birlikte ekonomik sermayenin eğitim yoluyla kültürel sermayeye dönüşmesi görece

daha kolay bir süreci içerir. Bu noktada eğitimle kazanılan kültürel sermayenin sanatsal ve ticari meslek alanlarında etkisinin daha az olduğuna değinmek gerekmektedir (Gollac ve Lauthé; 1987: 95-96). Sosyal benlikle birlikte edinilen kültürel sermaye, sanat alanında kendisini daha güçlü hissettirir çünkü sosyal benlik kültürel bilinçaltıdır, özelde sanat eserleri genelde kültürel üretimlerde asıl yönetici bilinçaltıdır ve o eğitimle değil yaşanmışlıklarla şekillenir.

Daha küçük bir bebekken kültür, bilinçaltında kodlanmaya başlar. Kültürel üretimler, belki de bu kodların çözümlenmesidir. Ekonomik sermayenin gücü, farklı kültürel bilinçaltlarına şahitlik edilmesi konusunda önemlidir fakat o bilinçaltı çözümlenmelerini farklı sosyal benlikle yeniden kodlamak için güçlü bir kültürel sermaye gerekmektedir. Materyalist açıdan değerlendirdiğimizde kültürel üretim için zaman ve emek harçayabilmek tamamen çıkarsızca simgesel emekçi olarak kültürel üretim alanlarında yer alabilmek için ekonomik sermayeye ihtiyaç vardır. Nitekim gündelik hayatın olağan çizgide devam edebilmesi, diğer sermaye türlerinde gizil bir varlık sürdüren ekonomik sermayeyle mümkündür. Ekonomik sermaye yetersizliği, ruhun kültürel üretime adanmasına sosyal ve psikolojik engeller koyabilir.

Kültürel üretim alanları XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren özellikle 1970'li yıllarda kültür yöneticilerinin yükselişi ile bir nevi profesyonelleşme, uluslararasılaşma, medyada yer edinme ve piyasa oluşturma sürecine girdi. Dijitalleşmeyle birlikte ortaya çıkan yeni üretim türleri belli başlı sektörlerdeki (müzik, sinema, dizi, vb.) güç ilişkilerindeki dengeleri yeniden üretmiştir. Kültür endüstrisi alanındaki yükün hacmi artmış, performans sanatlarından kazanılacak kar konusunda da talep artışı gözlemlenmiştir. Çok uluslu şirketlerin kuruluşu, kendi kültürel ürünlerinin uluslararası pazarda hızlı sirkülasyonunu sağlamıştır diğer yandan kültür üreticilerinin sanat, sinema, edebiyat, müzik gibi alanları yeniden yapılandırma girişimleri kültürel üretim alanlarını ulusaldan küresele taşımıştır, kültürel üretimlerin ulus ötesi bir sirkülasyona tabi tutulmasını sağlamıştır¹⁸. 1970'lerin sonuna doğru iyice kendisini hissettiren bu sirkülasyon, ulus liderleri için kendi ülkesinin ekonomik sermayesine ve kültürel sermayesine katkı sağlayacak

¹⁸ <https://www.cairn.info/revue-actes-de-la-recherche-en-sciences-sociales-2015-1-page-4.htm> Erişim Tarihi: 19.09.2020 Saat: 18: 30

uluslararası bir pazarda piyasa oluşturma bunun için de kültürel üreticilere-entelektüel sınıfa- destek olma bilincini kazandırmıştır.

Kültürel üretim alanları, kültür temelli üretimlerin simgesel metalara dönüştüğü uluslararası bir pazardır. Bu pazarda doğuştan getirdiği, eğitimle edindiği kültürel sermayesi ile simgesel emek harcayan kültürel üreticiler sosyal hayatın içinde var olabilmek için bu simgesel metaların ekonomik sermayeye dönüşmesine ihtiyaç duyar. Bu nedenle kültürel üretim alanları kültürel üreticiler kadar kültürel tüketicilere de ihtiyaç duymaktadır. Onların varlığı piyasaya can verecek kültürel üretilere ekonomik değer biçecektir dolayısı ile kültürel üreticiler kültürel tüketicilerin bilinçaltlarına dokunabilmeli ve bilinç düzeyinde alma isteğini uyandırabilmelidir. Kültürel üreticiler, bir nevi bilinçaltının tüketicide bilinç yüzeyine çıkıp ekonomik sermayesini bu şekilde kültürel sermayeye dönüştürmesinde tetikleyici olabilmelidir. Bunun için atalarından miras aldığı kültürel sermayeyi yeniden üretmesi gerekmektedir. Bu yeniden üretimin devamlılığı kültürel üretim alanlarının uluslararası kimliğini koruması sayesinde olacaktır. Başka bir deyişle ekonomik sermaye ve kültürel sermaye döngüsünün ulus ötesi piyasalarda sürüp gitmesi kültürel üretim alanlarını yeniden inşa edecektir. Bu yeniden inşa her defasında sosyo-kültürel, diplomatik, sanatsal, ekonomik güç ilişkilerindeki dengeleri yeniden yapılandıracaktır.

5. SOSYOLOJİK ÇERÇEVEDE KÜLTÜREL DİPLOMASİ ve ÇEVİRİ

Çalışmanın son kısmı olan bu bölümde sosyal hayatın iki önemli dinamiği olan dil ve kültürü sosyolojik düzleme kültürel diplomasi ve çeviri alanları ile taşıyacağız. Önceki bölümlerde detaylı şekilde ele aldığımız bu iki alanın Bourdieu sosyolojisinde edinebilecekleri konumları irdeleyeceğiz.

5.1. Kültürel Diplomasi Alanı ve Habitus

Bourdieu araştırmalarının merkezine iktidar ilişkilerini oturtur ve iktidar biçimleri üzerine özenle eğilir. Bourdieu sosyolojisi simgesel metalar, kültürel sermaye ve günlük yaşamın her aşamasına konumlanan kurumsal temelli sınıflandırmalarla varlık bulan iktidar türleri ve işlenişleri üzerine düşünce geliştirmemize yardımcı olur. Sosyal dünya yaratımlarını, yeniden üretim tahakkümünün ürünü olarak kabul eder. Sosyal sınıfların hiyerarşik düzeninin oluşumu ve devamlılığında etkin olan simgesel iktidar, sermaye ve simgesel şiddet kuramını geliştirir (Swartz, 2015: 45). Bourdieu sosyolojisinde iktidar analizleri ana noktayı oluşturmaktadır bunun yanı sıra çalışmalarında öne çıkan alan-sermaye-habitus üçlemesi onun kuram ve pratiği birleştirme arzusuna yardımcı olan araçlardır. Bu üçleme Bourdieu'nün kuramlarını daha nesnel ve daha gözlemlenebilir kılmasında etkin silahlarıdır.

Bourdieu'de alan iktidar mücadelelerinin yaşandığı simgesel bir noktadır. Alan güç ilişkilerinden doğan, sermaye ve oyuncular arasındaki hiyerarşi ve tahakküm sistemini aktifleştiren muhalif konum ürünü görüşleri sunmaktadır. Bunu yaparken destek aldığı araç sosyal tarihtir (Bourdieu ve Wacquant, 1992: 107, 238; akt. Swartz, 2015: 47). Alanlara eyleyiciler, uğruna iktidar mücadelesine girecekleri illusio ve beraberlerinde getirdikleri sermayeler ile dâhil olurlar fakat alandaki varlıklarını habituslarına borçludurlar. "Habitus toplumsal yapının içselleştirilmesi ve yaratıcı tepkiler geliştirme becerisidir. (...) Habitus herhangi bir şey yapmanın koşuludur ve aynı zamanda verili davranış motiflerinin yeniden üretiminde önemli bir faktördür" (Calhoun, 2015: 75). Simgesel şiddet ile arasındaki sıkı bağa daha önce değinmiştik bu aşamada alan ile bağlantısı üzerine eğilme gerekliliği doğmuştur.

Her çeşit bilgi bir inşa etkinliği gerektirir ve bu etkinlik salt bir zihin üretimi değildir. Habitus mekanik bir alışkanlık sistemini değil dünya ile girilen aktif ve yaratıcı ilişki ağlarını yansıtmaktadır. Pratikler/eylemler anlık uyaranlarla şekillenmez, her

eylemin ardında sosyal uzamda sahip olduğu bir geçmiş yatmaktadır. Bu geçmişi, birey alanda habitusu ile harmanlamaktadır. Zira habitus toplumsalın bedende inşa edilişi vesilesiyle görünürlük kazanmakta ve alanla yapılandırılmaktadır. Alan habitus için doğrudan anlam ifade ediyor ve çıkarla donatılmış ise algısal düzlemde habitusun evi olur. Habitus kendisini üreten nesnel koşullarla benzerlik ya da özdeşlik kurabilen durumlarla karşı karşıya kaldığında bilinçli bir eylem veya içsel bir niyet olmaksızın uyumluluk gösterir. Habitus etki gücünü alandan alır (Bourdieu ve Wacquant, 2014: 111-127). Habitusun alanla özellikle de iktisadi alanla arasında organik bir uyum söz konusudur. Çıkara uygunluk ve habitusun üreticisi nesnel koşullara benzerlik veya özdeşlik habitusu alana yaklaştırır, sosyal geçmişi ile alana yönelik pratikler geliştirir. Alanın habitus için anlamlı olması bilgi inşası, pratiği uyarıcı etkenler gerektirmektedir. Bunlar sağlandığı durumda habitus alan ile etkin, yaratıcı bağıntılar kurabilir. Kültürel diplomasi alanı egemen olan ve olunan eyleyicilerinin sosyal uzamdan getirdikleri geçmişleri ile iktidar mücadelesi yürütülecek bir oyun alanına dönüşür. Bu geçmiş kültürel, siyasi, ekonomik, sosyal yaşamışlıklar, yaşantılanmışlıkların dâhil olduğu toplumsal ve bireysel bilinç ve bilinçdışı, öznel ve nesnel belleği içermektedir. Kültürel bilinç ve bilinçdışı kültürel diplomasi alanı için habitusa *pratik nedenler* sunmaktadır, aktörleri aktifleştiren pratikte yaratıcı kılan ve habitus için etkileyici eylemlerde bulunmalarında itki gücü oluşturmaktadır.

Habitus kavramı Bourdieu'nün pratiğin mantığını açıklama gayretinin ürünü olarak doğmuştur. Habitusu açıklamaya çalışırken pratiği (eylemi) eyleyicisinden kopuk değerlendiren nesnelcilik ve onu kendi çıkarlarını en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan bilinçli bir girişim olarak kabul eden öznelcilikten kaçınmıştır. Bu iki uçta dolaşmayı doğru bulmamıştır. Bourdieu habitusun “bilimsel bir duruşa; yani pratiği özgül, özellikle zamansal ‘mantığı’ içinde anlamanın ve inşa etmenin belirli bir tarzına işaret ettiğini” belirtir (Bourdieu ve Wacquant, 2014: 110). Pratikler, Bourdieu için nesnel toplumsal ilişkilerin ve öznel deneyimlerin yansıması olmakla birlikte onları yeniden üretendir. Pratikler ve yapıyı uyumlulaştırma amacıyla hareket eden sosyolog habitus kavramına yaşam şekli, davranışlar, dürtüler, duygusal temelli eğilimler, aktörlerin/eyleyicilerin (sosyal, siyasi, iktisadi, vb.) vizyonu, yeterlilikler, sosyo-pratik kabiliyetler, hayatın sunduğu şanslar, mesleki yönelimlere dair beklenti ve hedefler gibi farklı tanımlamalar getirmektedir. Bu farklı tanımlar habitusun içine

doldurulmuş ve alana taşan özne-nesne birleşimine vurgu yapmaktadır. Habitus bir tür tepkidir, yaşamın sunduklarına bilinçdışıyla ansızın refleksif bir tutum geliştirmektir (Smith ve Riley, 2016: 196-197). Yaşam, her topluma ve bireye farklı şanslar ve şanssızlıklar hazırlamaktadır. Bunlar öznenin nesnel dünya ile arasında bağıntılar kurarak bireysel ve toplumsal tutumlar geliştirilmesini sağlar. Habitus bir yansımadır ve alan yansımaların doğru açıyla vurduğu an anlam kazanan simgesel bir uzamdır. Habitus hem alanın yansıması hem de yeniden üreticisidir. Habitus eğilimler, deneyimler matrisidir.

Habitus ve alan özellikle simgesel iktidar ve simgesel şiddet temelli güç ilişkilerinin irdelendiği sosyal bilim çalışmalarında kendilerine genişçe yer bulan kavramlardır. Bu iki kavram uluslararası ilişkiler bilimine güç ilişkilerinin maddesel ve düşünsel yönlerini inceleyen ve birleştiren bir yöntem kazandırdı. Güç ilişkilerindeki kilit husus insanların dünyayı ve kendi habitatlarını nasıl algıladıklarını kavramaktır. Kişiler, kurumlar ve devletler çıkarlarını nasıl kavramakta ve yorumlamakta sorusunun yanıtı içinde buldukları duruma dair geliştirdikleri algılarda gizlidir. Simgesel iktidar bu noktada ortaya çıkar algıları şekillendirir ve görünmesini istediği gibi doğal bir anlayış yaratır. Doğaldır çünkü güç ilişkilerini gizlemektedir. Simgesel şiddet alıcısının suç ortaklığı, simgesel iktidarı doğal ortak anlayış yaratıcısı konumuna taşır. Kendi mantıksal kurgusunu oluşturan alan ve habitus simgesel şiddet ve iktidarı konumlandırarak bu anlayışların analizine katkıda bulunurlar. Algıları, anlayışları, davranış, beden ve tutumları yapılandırıcı yapı olan habitus ile sermaye alanı durağanlıktan kurtarır. Habitus düşünsel ve maddesel boyutta bütünleşik bir sermaye olarak alana girer. Habitus pratiklerin önemli bir ögesidir, habitus değiştikçe bağlamın kazandığı anlam da değişecektir (Leander, 2008: 2-7)¹⁹. Alanlar bağlama göre yapılıdır; habitus, sermaye ve (simgesel) mücadeleyi doğuran çıkarlarla şekillenen bağlam alanı yapılandırır ve alanla birlikte yeniden yapılıdır.

Habitusun değiştiği durumda alan sabit kalmaz bu nedenle kültürel diplomasi alanındaki aktörler habitus değişimine bağlı olarak bağlamda oluşacak değişiklikleri alana dâhil ederek oyun için uygun hamleler geliştirebilecek art alan matrisine sahip olmalıdır. Habitus ve bağlama uygun araç seçimi yapabilmeli simgesel şiddeti uygulayacağı alıcı grubun habituslarına gerçekçi çıkarlar sunabilmelidir. Aksi

¹⁹https://www.researchgate.net/profile/Anna_Leander/publication/267255002_Habitus_and_Field/link/s/5645722008aef646e6cc3c69.pdf Erişim Tarihi: 7.10.2020 Saat: 21: 00

takdirde alıcı gruptan suç ortaklığı hamlesi gelmeyecek ve alanda simgesel iktidar kazanılamayacaktır. Hem alıcı grubun hem de alan habitusunun doğru yorumlanması simgesel iktidar için oldukça önemlidir.

Kültürel diplomasi, bilimsel alan olarak özerkliğini kazanışı yeni olmakla birlikte pratikte Antik çağlardan günümüze değin var olagelmiş ve kendi habitusunu oluşturmuş bir alandır. Ulusların kültürel etkileşimi ile başlayan, kültürün sermayeleştirilip yumuşak güç aracına dönüştürülüp simgesel ve ekonomik sermaye formuyla yeniden üretilişi aşamalarını içeren pek çok farklı habitusu aynı alanda buluşturan kültürel diplomasi kültürel homojenliğe karşı yürütülen simgesel bir mücadele türüdür. Yaratıcı ekonomi ve yumuşak güç bileşenleriyle habitusunu güçlendirmektedir. Dil kursları, öğrenci/akademisyen değişim programları, sivil toplum örgütleri, eğitim kurumları, resim, sinema gibi sanat pratikleri ve kültür merkezleri kültürel diplomasinin simgesel şiddet uygulama ve simgesel iktidarı elde edip siyasal iktisat başarısına ulaşmak için başvurduğu araçlardır. Her araç, uğruna mücadele edilecek çıkar doğrultusunda yapılandırılır ve bu yapılanış belli alanlarla anlam kazanır. Söz konusu alanlar, ekonomik sistemler, dil, sosyal yapı ve sanat şeklinde sıralanabilir. Araçları ve onları araçsallaştıracak habitusları anlamlı kılacak olan ise çıkardır bu nedenle kültürel diplomasi öncelikle egemen olmayı deneyimlemiş aktör habituslarına ihtiyaç duyar. Karşı habituslara yönelik simgesel şiddet stratejilerinin uygulanması, egemen olunan habituslarca tahakküm kırıcı adımlarla karşılaşılmasını için kültürel diplomasi aktörlerinin alan habitusunu kendinde bedenleştirmiş olması gerekmektedir. Bu bedenleşmenin gerçekleşmemesi veya eksik oluşumu kültürel diplomasi alanında simgesel iktidarın kazanılması ihtimalini zayıflatır. Diplomasi ihtimalleri simgesel güçle gerçeğe dönüştürme sanatı olduğu için egemen olunan habitusun alandaki zayıflıkları, hangi çıkarın onun için değerli olduğu, hangi sermaye türünü güçlendirmeye ve/veya kazanmaya ihtiyaç duyduğu, hangi konumu edinme ihtimali bulunduğu egemen olan habitusça art alan bilgi matrisine eklenmiş olmalıdır. Özellikle egemen olunanların sosyo-kültürel habituslarının bilinmesi kültürel diplomasi alanındaki güç ilişkilerinde yönlendirici habitus olma yetkisini sunacaktır.

Kültürel diplomasi alanı kültürel sermaye ile birlikte entelektüel sermayeyi kullanarak ulusal kültürün, sosyal yapının, ulusal dilin, kültürel habituslarca

şekillenen sanatsal üretimlerin uluslararası kültürel, ekonomik ve entelektüel piyasada kendi habitusunu oluşturmaya imkân tanıyıcı araçlara sahiptir. Araç zenginliği sermaye çeşitliliğini ve uygulayıcı aktör değişimini haliyle habitus (küçük/büyük) değişikliğini beraberinde getirmektedir. Böylelikle kültürel diplomaside aktör kimi zaman bir diplomat kimi zaman bir sanatçı ve bazen de çevirmen olarak karşımıza çıkabilmektedir. Söz konusu aktörlerin habituslarının kültürel diplomasi alanına uyumlu olması onun ikincil habitusunu bilinçli pratiğe dönüştürmesinde etkilidir. Dilsel sermayenin çevirmence kültürel diplomasi alanında etkin bir araca dönüşebilmesi çevirmenin birincil habitusu kadar ikincil habitusu da önemlidir. Birincil habitus yaşam tarzı, alışkanlık, eğilim gibi daha bedenleşmiş sosyal kimlik formundayken ikincil habitus mesleki edinim, bilgi ve tecrübelerle edinilen uzmanlık şeklinde tanımlanabilir. Bilinçsiz kazanılan birincil habitusun alanla uyumluluğu ikincil habitusun alanda bilinçli varlığını destekleyici unsurdur. Başarılı bir kültürel diplomasi için ne sadece uyumlu birincil habitustur ne de alan aktörlerinin ikincil habituslarının araçları doğru yönetecek yeterlikte olmasıdır her ikisinin birden alanı oluşturan nesnel koşullarla özdeş olması gerekmektedir. Bu çift özdeşlik kültürel diplomasi alanında kültürel, ekonomik ve entelektüel sermaye üstünlüğünü ve simgesel iktidarı getirecek anahtar noktadır.

5.1.1. Jeopolitik ve Jeokültür

Ülkelerin coğrafi unsurlarının dış politika tutumları ile arasındaki bağıntıları inceleyen bilimsel bir alan olarak 20. yüzyılda doğan jeopolitik devlet, politika ve coğrafya alanlarını birleştirir. Jeopolitik coğrafya bir ülkenin yerkürede edindiği fiziksel konumdan ziyade diğer ülkeler ile edindiği görece güç konumunu, politik ilişki bağıntılarının kurulduğu alanı ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Coğrafi konumun sabitliğine karşın jeopolitik konum iktisadi ve siyasi çıkar ilişkilerine dayalı kaymalar gerçekleşmektedir. Bununla birlikte siyasi coğrafya ile de arasında küçük bir ince ayırım bulunmaktadır. Siyasi coğrafya coğrafik unsurlar ve siyasi toplulukların ilişki sistemlerini analiz ederken jeopolitik bu analiz sonucunu dış politika unsuruna dönüştürür (İşcan; 2004: 49-50). Jeopolitik coğrafya temelli bir politikadır, politikanın coğrafyaya zemin değiştirme imkânı sunduğu bu bilimsel alan iktisadi, kültürel, toplumsal ve siyasi unsurları, sermaye biriktiricileri ile hegemonik

güçlerin iç ve dış politika yönetme yetilerini, iktisadi iktidar devamlılığı bağlamında irdeler.

Modern dönem devlet yapılarının özerk olduğu görüşü ideolojik bağlamda bir mitem daha fazlası değildir. Devletin tek başına siyasi özerliği elinde tuttuğu iddiası gerçekçi bir görüşü yansıtmaz nitekim devletler kendi içsel işleyişini sağlıklı sürdürebilmek için yasalaştırıcı bir devletlerarası bütünleyici sisteme ihtiyacı vardır. Her devlet iradesi bu sistemin kısıtlamalarına boyun eğer. Diplomatik pratiklerde, hukuki uygulamalarda, savaş yönetiminde bu kısıtlamalar kendisini gösterecektir. Bu sistem kurallarının ve kısıtlamalarının uygulanışı güç dengesindeki sıralamayla benzerlik gösterir. Daha doğru ifadeyle bu kurallar güçlü olanın zayıfa, daha güçlü olanın diğerine dayatması şeklinde gerçekleşmektedir. Devlet özerkliğinin sınırları güç ilişkilerinin hiyerarşik yapısıyla biçimlenir. Bu biçimleniş sermaye birikim rekabeti üzerine kuruludur. Her devlet bu sistemin içinde rekabet edebilecek güce sahip olmak için kendisine iktisadi bir zemin oluşturmalıdır. Her devletin sermaye biriktirici güçleri iktisadi katkılarının devlet yapılarının siyasi iktidarı altında ezilmesi riskine karşın ittifak ilişkilerinin kurulmasını sağlar (Wallerstein, 1993: 48-49). Bu ittifak ilişkilerinin kurulumu ortak çıkarların bulunduğu jeopolitik sahanın önemini ön plana çıkarmaktadır. Sermaye birikiminin yoğunlaşacağı coğrafya, politik hegemonya mücadelelerinin yürütüleceği oyun alanına dönüşmektedir. Hegemonya üretimi iktisadi güce dayalıdır, hegemonyanın devamlılığı iktisadi gücün devamlılığı ile paraleldir. İktisadi güç için kültürel, sosyal, jeolojik unsurların yanı sıra jeopolitik ve jeokültürel konum da önem taşımaktadır.

Jeokültür jeopolitiğin geniş kapsamlı bir alt alanıdır. Kültürel unsurlar coğrafik unsurlarla birlikte şekillenmektedir. Coğrafyanın sosyal hayatı, toplumsal algıyı, toplumsal tarihi, toplumsal ön bilinç, bilinç ve bilinç dışının oluşumunda güçlü bir etkisi vardır. Kültürün varış noktasının somut dünya düzeninden ibaret olmadığı, insan bedeninde izler bırakan coğrafik unsurlar gibi onun da insan ruhunda köklendiği gerçeği göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle insanı insana yaklaştıranın fiziki coğrafya değil aslında jeokültürel yakınlık olduğu bilinmelidir. İnsanı insanca hissetmek onun kültürel habitusuna erişmek demektir. Kültürel habitusa temas edilebildiği ölçüde jeopolitik ve jeokültürel hamleler başarılı sonuçlar doğuracaktır. Kültürel habitus insan bedenini, kalbini ve beynini geçmişle saran onu bugüne

hazırlayan ve yarın yeni yatkinliklar geliştirmesine olanak tanıyan alt benlik olarak tanımlanabilir. Bu açıdan bakıldığında kültürel coğrafya toplumsal ve bireysel kader çizgisindeki mürekkeptir.

Coğrafik konum sayesinde kültürel yakınlıkları bulunan devletler, kültürü sermaye unsuru olarak kullanıp birbiriyle politik ve iktisadi ilişkiler kurabilir bu ittifak ile devletlerarası sistemde daha güçlü konuma geçmeleri mümkün olabilir. Yarı özerk olarak yer aldığı devletlerarası sistemde siyasi ve iktisadi hegemonyayı elde tutabilmesi için devletlerin neyi ne zaman sermayeleştireceğinden ziyade neyi, kiminle ve ne şekilde sermayeleştireceği sorunsalı daha dikkat çekicidir. Nitekim her sermaye unsuru dahil olunacak oyun alanına göre önem kazanır veya kaybeder. Bu nedenle coğrafik üstünlüğü bulunan devletler ellerinde bulunan sermaye türü ve içeriğine uygun stratejiler geliştirmeli ittifaklar kurmalıdır. Coğrafik üstünlüğün kalıcı iktisadi başarıyı beraberinde getirebilmesi bu iki koşula bağılıdır. İşcan'a göre; Ülkelerin coğrafi üstünlüklerinin olması diğerkülkelerce cezbedici çıkar sahasına dönüşmesini sağlar fakat bu süreci siyasi ve iktisadi açıdan yönetecek güçte olmaması durumunda bu özellikler sermayeden çok sömürü sebebi olacaktır. Sömürülen coğrafi bölge olmak siyasi sahada güç kaybının neticesi olmakla birlikte iktisadi yetersizlik göstergesidir (2004: 49, 51). Bu nedenle etkili bir jeopolitik anlayışın geliştirilmesi ve onun da jeokültürel unsurlarca beslenmesi gerekmektedir. Kültür yumuşak güç unsuru olarak jeopolitik sahada yerini alabilirse başka bir değışle; kültürel sermaye iktisadi güce dönüşebilecek şekilde kullanılabilirse devletlerin jeopolitik konumları ile kültürel habitusları uyumlulaştırılırsa hem devletin kendi iç siyasi iktisadi hem de sahadaki simgesel iktidarı için önemli bir aşama kat edilmiş olacaktır.

Jeopolitik ve jeokültürün işaret ettiğı alan çalışmanın temel inceleme alanlarından biri olan kültürel diplomasıdır. Kültürel diplomasi çift yönlü iradeye tekabül etmektedir. Bunlardan birincisi devletlerin kendi kükelerinin kültürel ürünlerini diğerkülkelere satması iken ikincisi, diğerkülkelere temsil sistemlerinin modifiye edilmesidir²⁰. Kültürel yakınlık içerisinde bulunan kükelere kültürel ürünlerin (film, roman, resim vb.) satılması diğerkülkelere satılmasından görece daha kolaydır. Diğerkülkelere kendi kültürel eserlerini kabul ettirebilmek ilgili devletlerin kültürel

²⁰ <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/200564> Erişim Tarihi 28. 10. 2020 Saat: 23:00

habitusu ile yarı ya da yeter derecede uyumlu unsurlar içermesi gerekmektedir. Bu noktada Wallerstein'ın dünya-ekonomi sisteminin derin yapısı olarak tanımladığı jeokültürün siyasi aktörlerce doğru yorumlanmasının önemi gözler önüne serilmektedir. Wallerstein için jeokültür içerisinde dünya-sistemin işlemekte olduğu, sınırları kültürle çizilen bir dizgedir (Wallerstein; 1993: 23). Kültürün yönettiği bu jeolojik saha dünya-ekonomi sistemini ayakta tutan alt tabakadır. Bu tabakadaki aksaklık siyasi ve iktisadi sorunların doğmasına, kültürel ürün satışı ve farklı ülke temsil sistemlerinin modifikasyonunda başarısızlıklar yaşanmasına sebep olur. Dünya-ekonomi sisteminde ve devletlerarası sistemde bu tabakanın gücü oranında jeopolitik konum kaymaları yaşanır. Bu konum değişikliklerini lehine döndürmek isteyen devletler hem kendi kültürel habituslarını hem de diğer alıcı konumdaki devletlerin sosyal, kültürel ve siyasi habituslarını bilmelidir. Habitus hem insan bedenine hapsolan ikinci benlik hem de insan beyni ve ruhunu farklı alanlara adapte eden insanüstü bir olgudur. Hem bilinçle yönetilen hem de bilinçdışı yönetendir. Özetle diyebiliriz ki; jeopolitik ve jeokültür gibi geniş kapsamlı kültürel, siyasi, iktisadi, sosyal bütün alt ve üst tabakaların inşası/yeniden inşası için aktörlerin iyi birer habitus okur-yazarı olmaları gerekmektedir.

5.1.2. Büyük Öteki- Küçük Öteki: İktidar

Fransız psikanalist Jacques Lacan benliğin oluşumunun merkez noktası olarak öteki kavramını geliştirmiştir. Öteki kavramı kendi içinde büyük öteki ve küçük öteki şeklinde ikiye ayrılır. Küçük öteki aynaya yansıyan imgedir. Öncelikle aynadaki imge bedeninin yansımasıdır. Özne birden fazla parçanın bir araya gelerek oluşturduğu bir benliktir. Benliğin imgesel boyutunu yansıtan küçük ötekinin yanı sıra simgesel boyutta karşımıza büyük öteki çıkmaktadır (Erdemir, 2019: 26). Toplumsallaşma sürecinin ana çekirdeğini oluşturan büyük öteki toplumsal her ögenin simgeleştirilişidir. Toplumsal simgeleştirilişte zirve nokta dildir; öyle ki o, öznenin bile önce var olan ve özneye kendisini var ettirendir. Özneyi kendisine itaat ettirir. Anlamı özne değil öteki üretir; yani konuşma eyleminin asıl yöneticisi ötekidir ve büyük ötekinin sosyalleştirdiği bilinçdışı gündelik dil kullanımında her an kendisini hissettirebilir (Lacan, 1998 akt. Erdemir, 2019: 26). Özne ötekileri birleştiren bir özdür ve bazen onlara boyun eğendir bazen de ötekilere imgesel ve simgesel yansıma alanları sunandır. O bir yansımadır ve bu yansımada imgeden, simgeye oradan

gerçeklik boyutuna geçişin önemli kılavuzu dildir. Dil, öznenin bilinçli üretimi gibi görünmekle birlikte büyük ötekinin ürünüdür. Dil, topluluğun topluma evrimleşmesini sağlayan kültürün önemli unsurlarındandır. Bu evrimleşme sürecinde etkin rol üstlenen dil, kültür temelli simgesel bir üretim aracıdır.

Dil bilinç ve bilinçdışı arasında köprü kurar; yani bilinçli özneyi büyük öteki ile buluşturur. Lacan'ın dil ile ilgili görüşleri ünlü dilbilimci Ferdinand de Saussure'ün dile dair düşünceleri üzerinde yükselir. Bilinçdışının işleyişinin Saussure'ün kuramından hareketle okunabileceğini iddia eder. Dilsel göstergelerdeki gösterilen ve gösteren arasındaki bağıntılarla bilinçdışı simge ve sembollerinin yorumlanmasının mümkün olacağını söyler (Erkan, 2019: 1429). Lacan dilin var olmak için özneye ihtiyaç duymadığı görüşünü oluştururken Saussure'ün “dil göstergelerden oluşan bir dizgedir” tanımlamasını çıkış noktası olarak almıştır. Saussure dili gösteren ve gösterilenden oluşan göstergeler bütünü olarak kabul ederken dilin simgesel yönünü vurgulamakla kalmaz dilin insandan önce de var olduğunu bizlere anlatır.

Lacan, Sigmund Freud'un id-ego-süperego üçgenini felsefi bir boyut katarak imgesel-simgesel-gerçek üçgeniyle genişletir. Bu üçgen içinde yapısalcı dilbilimci Saussure'ün dil tanımlaması ve dil-söz ayrımı üzerinden yeni bir kapı aralar. Saussure gösteren ve gösterilen arasında nedensiz bir ilişki olduğuna dikkat çeker. Bu nedensizliğin içinde kültürel dokuyla doldurulabilecek pek çok neden gizlidir. Bu nedenler Lacan'ın kuramında önemli yer tutan ve sosyal yapının yansıması olarak tanımlanabilecek simgesel ile açıklanabilir. Gösterenin gösterilen üzerindeki etki derecesi ve şekli kusursuz bir netlik sunmaz. Bu nedenler imgede simgesel sayesinde var olur. Gösteren ve gösterilen arasındaki bağ nedensiz olmakla birlikte onları birbirinden ayıramayacağımız kadar değerli bir kendilik olgusu üzerine köklenen güçlü bir ilişkiden söz edebiliriz. Dil sosyal güçlerin yönettiği ve zamanla sosyal güçler merkezi kaydıkça değişen canlı bir mekanizmadır. Bu mekanizmanın toplumsal ömür içerisinde nedensizlik bağına sabit tutarak değişebilir oluşu simgelerin zamanın dönüştürücü etkisine yeni sosyal güçlerin katılmasıyla boyun eğişindedir. Bu değişiklikte bireysel özgürlük söz konusu değildir; sosyal yapı ve içindeki sosyal güçler bu özgürlüğü sınırlandırır. Dil kuşaklarca aktarılabilirse bu onun sosyal yapının temel taşı olduğunu gösterir (Saussure, 1985). Dil nedenli ve nedensiz göstergeleri bir arada bulundurur. Burada sözü edilen nedenlilik görececi;

yani bir göstergenin farklı bir ya da birkaç göstergeyle kurduğu ilişki ile anlam kazanması ve bu sayede gösteren ile gösterileni arasında kısmi bir nedensellik bağının oluşması mümkündür. Bu nedensizliğe rağmen gösteren gösterileninden ayrı değerlendirilemez çünkü gösterileninden kopuk olan gösteren sadece somut bir sessel ögedir göstereni olmayan gösterilen ise dilsel varlık kazanamamış olgu olarak kalır (Saussure, 1985). Gösteren/gösterilen ilişki sistemi aslında dil ve söz arasındaki somut bir o kadar da soyut olan bağıntısal durumlar ile paralellik gösterir.

Dilde uzlaşma aynı sosyal/ulusal sınırlar içerisinde gösteren/gösterilen ilişkisi ile doğrudan kurulabilirken farklı dilsel uzamlarda anadil ile var olan öznenin dilsel kendilik yaratma çabası iki dilin gösterenleri arasında eşleşme ilişkisi kurarak gerçekleşmektedir. Gösterenlerin yarattığı çağrışımlar ile gösterilenlerin hissettirdikleri özneye birleşir ve simgesel bir dizge oluşturur. Özneye aslında kendisini dille var edebilmek için hep gösteren arayışındadır. Dil var olmak için insana ihtiyaç duymaz fakat varlığının zaman ötesi boyut kazanabilmesi için taşıyıcı sıfatıyla insandan destek alır. Dilin sosyal/ulusal sınırları içerisinde gösteren nispeten daha değişmezken gösterilenin birey zihninde uyandırdığı etki, bilinçdışından getirdiği çağrışımlar değişkenlik gösterebilmektedir. Herkesin gördüğü mavi aynı değildir, duyumsadığı meltem, hissettiği sızı bütün bunlar bu denli farklıyken gösterilenin kazandığı değer nasıl aynı olabilir? Gösterenler dilin ulusal/sosyal sınırları aşıp başka dilsel alanlara geçildiğinde şekil değiştirir. Bu değişimde dilin ait olduğu sosyal yapı, kültürel muhteva önem arz etmektedir. Nitekim gösteren sosyo-kültürel tarihin simgeleşmiş bir ürünüdür. Gösteren ile gösterileni buluşturan öznenin bilinçdışından toplumsal bilinçdışına doğru akan bağıntı düzlemidir. Gösteren ve gösterilen arasındaki mesafe yaşanmışlıklarla uzayıp kısalabilir. Özneye o dilde yaşamış hem bilinç hem de bilinçdışı düzeyinde bir şeyler biriktirmişse mesafe kısalır, yaşanmışlık azaldıkça mesafe artar. Büyük öteki ile küçük öteki arasındaki mesafe ile benzer bir durum söz konusudur.

Gösteren-gösterilen ilişkisi özneye-gösteren ilişkisi zemini üzerine kuruludur. Bu konuda Lacan (1966: 467) gösterenin özneyi köleleştiren yönüne vurgu yapar ve gösterenin anlamının öznenin gösterenle kurduğu ilişkide saklı olduğunu belirtir. Küçük öteki öznenin değil aynadaki bedenin yansımasıdır bu nedenle de ötekidir. Küçük öteki özneyi taşıyan bedendir, özneye kendilik yansımaya kapılsa da aynadaki

imge küçük ötekinin bizzat kendisidir. Küçük öteki özneyi var eden parçalardan biridir ve imgesel düzende var olur. Öznenin bedensel yansıması olan küçük ötekidir, toplumsal yapının, dilin yansıması olan büyük öteki simgesel düzeni anlatmaktadır. Küçük öteki oyun alanında sermaye taşıyıcıdır büyük öteki kural koyucudur. Özne toplumu ötekiyle öğrenir, küçük öteki onu büyük ötekiyle buluşturur ve bu sayede toplumsal bir özneye dönüşür. Özne dille kendisini görünür kılar büyük ötekide gösterenle simgesel düzleme taşınır. Bir öznenin anlamlı bir değere dönüşmesi diğer gösterenlerle kurduğu ilişkilere dayalıdır. Saussure (1985: 43) dilin konuşan bireyin kişisel fonksiyonu olamayacağını, dil belleğe aktarılırken bireyin bunu kabullenen edilgen bir öznenin daha fazlası olmadığını, belirtmektedir. Özne, gösteren kimliğini kazanabilmek için dile; yani büyük ötekine teslim olur.

Freud'un sözdizimin eşdeğerliğini arayışı ile Saussure'ün gösteren-gösterilen arasındaki ilişki arayışı benzerdir. Gösterenin gerçek dünyada oluşturduğu oluklardan söylemin gerçeğe yakınlık düzlemine, belirsizliğe, simgesel boyuta akışı, bilinçdışına teması gösterilenle mümkün olmaktadır. Gösteren öznenin dünyadaki konumuyla birlikte onun varlığının, diğer gösterenlerle içsel teması, dünya sorgulaması, nesnelere kurduğu bağıntılarda kendisini ve özneyi var eder. Gösteren olmadan özne olamaz (Lacan, 1966: 533). Özne varlığını gösterenden alır. Her özne kendi ön bilinç, bilinç ve bilinç dışı üçlemesi ile sözdizim kurgusu oluşturur. Bu kurguda etki derecesi daha büyük olan bilinç dışıdır. Özneyi konuşuran bilinç düzeyi iken konuşma anında özgürleşen bilinçdışıdır. Kendisi özgürleşirken özneyi; yani gösterenleri köleleştirir.

Lacan oluşturduğu kuramda büyük öteki ile tanımlanan sosyal yapı Bourdieu sosyolojisinde habitusu yapılandırır ve habitusla yapılan sosyal alana işaret etmektedir. Habitusu küçük öteki ile eşleştirdiğimiz takdirde Lacan teorisindeki büyük öteki-küçük öteki denklemi Bourdieu sosyolojisinde habitus-sosyal yapı arasındaki bağıntısal ilişki ile benzerlik göstermektedir. İmgesel düzenin yansıması olan küçük öteki habitus ile eşleşirken, simgesel düzenin ürünü büyük öteki sosyal yapı ile doğrusal eşleşme kurabilir. Habitus edinerek görünür konumu elde eden özne artık bir gösterendir. Sosyal yapıda büyük öteki için küçük öteki ve her bir gösteren için gösterilen olan özneyi bu parçalarla bütüne ulaştıran simgesel düzlem dildir. Dil sosyal yapının sistemsel işleyişindeki ana etmendir. Saussure dil-söz ayrımını

yaparak aslında büyük ötekideki küçük ötekiyi ayırt etmemize yardımcı olur. Dil toplumsal olandır, söz öznel. Dil büyük ötekidir, söz küçük ötekidir. Dil toplumsalın sınırlarını çizen simgesel düzendir. Dil toplumsal sınırlarda şekillenir ve bireyi belli sınırlar içerisine yerleştirir. Dil bireyi edilgen konuma taşırken söz ona aktif eyleyici konumunu sunar. Dil ana gösterendir ve konuşan birey gösterilen olarak onun boyunduruğu altında bilinçsizce söylem üretmektedir.

İki dili, iki büyük ötekiyi bir araya getiren kapsayıcı/birleştirici öteki olan çeviri iki dil bir söz arasında işlevsellik kazanır. Çevirmen çeviri eylemini gerçekleştirirken iki küçük ötekidir ve karşısında iki büyük öteki bulunmaktadır. Çevirmen her bir büyük ötekine uyumlu iki ayrı habitus edinmek zorundadır. İki dili bir söze dönüştürücü rolüyle çevirmen her bir göstereni bir diğer gösterenle eşleştirip gösterilen matrisi oluşturmakla yükümlü bir iletişim uzmanıdır. Hem iki dilin; yani sosyal yapının habitusunu edinmeli hem de çeviri yapacağı alanın habitusu ile özdeşlik kurabilmelidir. Çevirmen çeviri eylemi sonunda gösteren olabilmek için defalarca küçük öteki olacak, kerelerce gösterilen kalacaktır. Büyük ötekiler ile uyumluluk yakaladığı an simgesel düzlemde kendisini ve çeviri ürününü var edebilecektir.

5.1.3. Sosyal Aktörlerin Kültürel Habitusu: Önbilinç, Bilinç ve Bilinçdışı

Her birey önbilinç, bilinç ve bilinçdışı arasında sıkışan sosyal bir ruhtur. Bu ruhların fiili ve etkileşimsel birliktelikleri temelli yapıya sosyal yapı denilmektedir. Sosyal yapı aktörleri ve kurumlarıyla gerçeklik düzleminde kendisine yer bulan somut bir olgu iken, aktörleri ve kurumları birleştirici yönüyle gerçeğe yakın soyutluk düzleminin kurucusudur. Bireysel önbilinç, bilinç ve bilinçdışının organik yöneticisidir diyebileceğimiz sosyal yapı bireyi toplumsala taşır. Toplum ortak kültürel tarih çerçevesinde, aynı coğrafyada aynı dilsel, algısal zeminde insanları birleştirir (Aydemir, 2011).

Bir devletin/ülkenin tarihi araştırıldığında farklı bilinçdışlarına temas edilerek gerçekleştirilen yeni nesnel bir bilinçdışına ulaşılır. Daha açık bir ifadeyle söylemek gerekirse; bir ülkeyi var eden toplumsal çekirdeğidir ve bu çekirdek onun bilinçdışıdır. Toplumsal olanın güç kazanması, toplumsal bilinçdışının yönetilebilmesine bağlıdır. Nitekim bilinçdışı, bilimsel, sanatsal, politik üretimin toplumsal esaslarını içinde barındırır. Toplumsal koşullardan bağımsız üretimler, çıkarlarca yönetilen yapay ürünlerin oluşturulması sonucunu doğurur (Çeğin, 2015:

7-9). Toplumsal koşullar ve sosyal genetikle şekillenen ürünler sosyal bilinçdışının toplumsal bilinç düzlemine çıkış şeklidir.

Freud bilinç, önbilinç ve bilinçdışını farklı ve birbiriyle ilintili evrenler olarak tanımlamaktadır. Freud bilinçdışının bilinci ve önbilinci içeren geniş bir evren olduğunu belirtir. Bilinçli olan bilinç düzeyine ermeden bilinçdışı bir ön aşamadan geçer. Bilinçdışının yansıttığı gerçeklik ruhsal gerçekliktir. Bilinç, bilinçdışını temsil etmekte yetersiz kalan daha küçük evrendir, evet bilinçdışı işlemeye başladığı an alanı tamamen terk etmez fakat özneyi dış dünyaya yansıtan, imgesel alan ile simgesel alan bütünlüğünün sağlanması için önemli bir evrendir. Önbilinç, bilinç ve bilinçdışını birbirine bağlayan bir geçiş yolu gibidir, bir nevi sansür aşamasıdır. Önbilinç bireyin tamamen ussal yönünü yansıtırken bilinçdışı bireyin ruhsal yönünün içe dönük bilinç kapılarını zorlayan gece düşlerinde, gündüz dil sürçmelerinde kendisini görünür kılandır (Freud, 2010: 327-333). Bilinç ussal ile ruhsal arasında denge kurmaya çalışan bireyin dış dünyadaki varoluş formudur. Varoluşunu algıladığı ve yorumladığı ölçüde bilince, onu düşlediği ve ondan kaçtığı derecede bilinçdışına temas edebilir. Bilinçdışı aracılığıyla büyük ötekini anlayabilir, bir iç benlik yaratabilir, onunla özneleşebilir. Bilinçdışı Lacan'ın kuramında sosyal yapı, kültürel semboller ve dilsel göstergeler üzerinden büyük öteki ile özdeşlik kurar. Küçük ötekilere sosyal uzamda konumlar kazandıran bilinçdışı bir oluşumun varlığından bahseden Lacan'daki (Erkan, 2019: 1430-1431) küçük ötekinin bilinçli bir özne olarak simgesel alanda kendi ötekileri ve diğer ötekilerle temaslar kurarak kültürel habitus edindiğini söyleyebiliriz. Bilinç, önbilinç ve bilinçdışı birbirinden bağımsız değildir; bilinçdışı bilincin karşısında yer alan bir evrenden ziyade ondan etkilenen ve aynı zamanda onu çevreleyen bir evrendir. Onun dışındadır fakat aynı zamanda onun içinden hareket kazanmaktadır.

Önceki bölümde değinmiş olduğumuz Lacan'ın kuramı habitus kavramının psikanaliz açısından netleştirilmesi hususunda faydalar sunmaktadır. Bourdieu kendisini psikanaliz için yetersiz olmakla itham etse de kendi oluşturduğu sosyolojik evrenin psikanaliz ile temas hâlinde oluşu yadsınamaz. Bourdieu'nün simgesel sermaye kavramını çalışma açısından dil ile değerlendirildiği noktada Lacan'ın simgesel dil tanımlamasına değinme gerekliliği doğmaktadır. Simgesel dil, ego ideallerin varlık bulduğu toplumsal kabule dayalı alandır. Ego ideal özneyi dilsel

alandaki konumlandırır. Lacan'ın simgeseli ile Bourdieu'nün simgesel sermayesi aktörlerin tanınma arzusu bağlamında benzeşim gösterebilir. Simgesel sermaye, kültürel sermaye ile tamamlanan ve Lacan'ın 'simgesel dil'i ile güçlenen bir kavramdır diyebiliriz. Lacan'ın kuramındaki *imgesel* alan ile habitusu eşleştirebiliriz. Habitusu tecrübe tümleyici yönüyle ele aldığımızda öznenin büyük öteki olabilme çabasının tarihçesi, öz, yenilenebilir yatkınlıklar sözlükçesi olarak nitelendirilebilir (Steinmetz, 2015: 168-185).

Her bir deneyim öznenin bedensel parçalanmasına yol açar, her bir parçalanış özneyi yeni imgesel alanlara taşır. Özne parçalanmış bedenin imgesel bütünlük kazandığı alandır; Freud'un deyimiyile *ego*, Bourdieu sosyolojisi açısından *habitus*dur. Lacan için imgesel alan öznenin simgesel mekanizmanın hâkimiyeti altına girişiyle başlar ve bedensel yok oluşa kadar devam eder. Bourdieu'nün habitusunun üretim alanı Lacan'ın imgesel alanı içerisinde gerçekleşir. İmgesel olanın simgeselin boyunduruğu altında şekillendiği, değiştiği mekanizmada imgesel özdeşleşmeler savunmalar geliştirir. Bu karşıtlıklar özne-beden bütünlüğü ihtimalinin bütünlük habitusunun oluşması için psikolojik şartlar taşıdığını gösterir. Habitus tıpkı öznenin özdeşleşmeler anında yaşadığı bölümlenmeler gibi habitus da her uyumlulaşma, özdeşleşme anında bilinçli ya da bilinçsizce toplumsal uzamlarda bölümlenmelere maruz kalmaktadır. Özne toplumsal uzamlarda farklı alanlarla karşılaşır ve her yeni karşılaşma habitusunun yeniden tasarımını beraberinde getirir. Özne artık iki bilinç arasında bedenleşen bölünmüş bir habitusa dönüşür. Daha açık ifadeyle; özne birden fazla alana uyumlulaştığında birden fazla bilinç edinir. Bu aslında habitusunun toplumsal yönünü, öznenin simgesel düzende var oluş şeklini yansıtmaktadır.

Habitus farklı sosyal uzamlarda bölünüp kırılmalar yaşıyorsa, yeni dönüşümlere uğruyorsa öncelikle toplumsal alanın ruhsal temelleri irdelenmeli, sosyal psikoloji analiz edilmelidir. Habitusun kırılmalarını sosyolojik bağlama oturtabilmek onu Lacan'ın ifade ettiği simgesel düzenle birleştirebilecek olan organik bağın psikanalitik özde saklı olduğu gerçeğini kabul etmek mümkündür. Sosyoloji ve psikanaliz birbirinden çok bağımsız iki alan değildir. Bunun en temel ispatı her ikisinin de inceleme nesnesi olan bireydir. Bireyin özneye, bölümlenmiş ve bütünlük habitusa evrimleşmesini psikanalizden tamamen kopuk bir şekilde değerlendirmek insanın duygular örüntüsü olduğu gerçeğini göz ardı etmektir.

İngesel ve simgesel ile büyük öteki ve küçük ötekiyle Lacan'ın anlattıkları ile habitus, alan, doxa, sermaye ile Bourdieu'nün anlattıkları birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Her ikisi de öznenin farklı konumlarda edindikleri özdeşleşmeleri, uyuşmaları hatta uyuşmazlıkları farklı açılardan ele alarak birbirlerinin kuramlarında eksik kalanları tamamlamaktadırlar.

Sosyal bir varlık olan insan Lacan'da üç farklı konuma erişebilir. Daha önce de değindiğimiz gibi bu üç konum imgesel, simgesel ve gerçektir. Lacan'daki ayna evresi Freud'daki egoya, ego oluşumuna denk gelmektedir. Ayna öznece karşılaşılan, özdeşim kurulan evredir. Özne ilk özdeşimi yabancı öznelerce kurar, kendi bütünlüğüne, imgesel varlığına ilk temasının yabancı varlıklar üzerinden oluşu özneye kendisi için *öteki olma* sonucunu doğurur. Söz konusu yabancılaşma Freud için de kendisini yönetemeyen bir özne olarak karşımıza çıkar. Özne ötekiden farklı bir bendir; imgesel alanda var olan bütünlüklü bir simgedir. İngesel ve simgesel alanda büyük öteki ve küçük öteki arasında bir özne vardır. Bu özne bazen yöneten bazen yönetilen bir aktördür ve bazen de farklı parçalarını ön plana çıkartan çoklu parçanın tek bir bütünüdür. Freud'un ben (id) dediği özne ben olabilmek için önbilinç, bilinç ve bilinçdışı savaşımını doğru yönetip galip gelmek zorunda olan sosyo-kültürel bir aktördür (eyleyendir). Egemen olan ya da egemen olunan rolleriyle özne konumlandığı alanlara uygun habituslar edinerek yeni parçalara bölünür. Egemen konumu ele geçirme dürtüsü de egemen bir aktörün takipçisi olma arzusu da bilinçdışının müdahaleleriyle belirlenir. Sosyal uzamdaki konumlara geçiş eyleyici rolüyle eylemlerinin sonucu gibi görünmekle birlikte bilinç ve bilinçdışının ezeli rekabetinin ürünüdür.

Aktörlerin alan hâkimiyeti, egemen olma arzusu ya da boyun eğme içgüdüğü sosyal bilinçdışının bireysel olanda habitus üretme formudur. Sosyal bilinçdışımızda tarihsel öze dayalı aşağılanmışlık hissi hâkimse bireyin edineceği, kültürel, politik, sosyal habitus egemen olunan konuma daha meyilli olmakla birlikte merkez konumdaki egemen aktörün sempatisini kazanmasını sağlayacak eylemlerde bulunmayı tercih edecektir. Sosyal bilinçdışı tarihsel çekirdeğinde mutlak bir erk taşıyorsa bu dürtüyü bireyi hep merkezde olma yolunda eylemler yapmaya itecektir. Bireyler edinecekleri habitusları sosyal bilinçdışıyla; yani içlerine doğdukları toplumun psikanalitik tarihleriyle seçerler. Herhangi bir sosyal uzamda aktör olan

öznenin habitus edinmesi bilinçli bir tercih olabilir fakat ardına gizlenen itici güç niteliğindeki sebep, motivasyon kaynağı bilinçdışından doğmaktadır. Öznenin bilinçdışı sosyal bilinçdışından bağımsız değildir; önbilinç ve bilinç de toplumsal alanın sınırları içerisinde şekillenmektedir. Toplumsal alanın sınırları ise kültürle çizilmektedir. Bu nedenle her özne temas ettiği toplumların kültürlerini edinmeli ve kendi kültürel habitusunu tüm mücadele alanlarında koruyup diğer oyun kurucuları kendi kültürel alanlarına çekebilmeli hem de onların kültürel alanlarındaki oyunlarda etkin olmasını sağlayıcı ikincil bir kültürel habitus edinmelidir. Bunu yapması oyunun mevcut doxalarına uyması ve yeni doxaların geliştirilmesinde söz sahibi olabilmesi için önemlidir. Oyunda doxaları belirleyen taraf olmak güçlü bir sermaye kadar sağlam bir habitusu da gerekli kılar. Sermaye, alan, habitus, doxa ve illusio birbirini takip eden zincir halkaları gibidir. Bu olgular zinciri bir aktörü eyleme iter ve eylemin sonucunu yine aktöre yöneltir. Bu zincirin her bir halkası oluşurken aktörlerin önbilinç süzgecinden geçerek bilinçli eylemlerine az ya da çok müdahil olan görünmez bir bilinçdışı hep vardır ve alanın gerçek eyleyeni odur. Eyleyenleri boyun eğdiren organik bir oluşumdur. Öznenin doxaları istediği gibi anlamasında ve anlatmasında etkin olan yine bilinçdışıdır. Bilinç sermaye oluşturup alana girmek için çabalayandır fakat onun doxalara ve alana/oyuna yaklaşımını belirleyen bilinçdışıdır. Mücadele için motive ya da demotive kaynağı olarak bilinçdışı önbilincin sansürlerine rağmen kendisine göstermeye devam eder. Parçalı yapının bütünlüklü sergilenişi olan özne, önbilinç, bilinç ve bilinçdışının uzlaşım ve savaşımın yaşandığı simgesel bir alandır. Bu alan öznenin içinde ve ötesinde bir yapılanış sergiler.

Bilinç, bilinçdışının egemen olduğu bir alanda merkez konumda görünmekle birlikte aslında bilinçdışı açısından çevrede, ikincil konumdadır. Aktör olmak bilinç ve bilinçdışının konumlarındaki hareketliliği mümkün olduğunca yönetebilmeyi gerektirir. Aktör kendi bilincinin sınırlarında bekleyen ve alanın tüm köşelerini tutan diğer aktörlerin bilinçdışı eylemlerini anlayabilmeli, sermayesini bu doğrultuda dönüştürmeli, uygun habitus edinimi için kullanılmalıdır. Sermaye habitusu besler ve habitus da sermayenin zenginleşmesinde etkili güçtür. Habitus mücadele alanları için aktörün yarı bilinçli yarı bilinçdışı tercihleri sonucu edindiği kimliğidir. Bu kimliği sağlamlaştırmak için yeterli kültürel, sosyal, simgesel ve ekonomik sermayesi yoksa

alanda sadece egemen olunan taraf olarak kalır. Büyük öteki olmak, büyük ötekinin bir parçası olabilmek için uygun habituslar edinmek ve onları geliştirmek gereklidir.

Önbilinç, bilinç ve bilinçdışı birbirine bağlayan öznenin etrafında ve kendi benliğinde gelişen olayları, durumları bilince sızdıran bir ışık huzmesi olarak düşünülebilir. Onun alımladığı haliyle olaylar/durumlar bilince aktarılır, bilinçdışının müdahaleleriyle bilinç, önbilincin aktarımıyla farkına vardığı olaylara/durumlara yönelik duygu ve düşünceler geliştirir. Tutum ve yaklaşımlar üretir, savunma ya da saldırıya geçer, pozitif ya da negatif tavır sergiler. Öznenin aktöre dönüşmesi önbilinçten bilince aktarımla başlayan, bilinçdışıyla manipüle olan süreçlerle mücadeleyi gerektirir. Özne önce kendi parçalarıyla bütün olabilmek uğruna bir mücadele verir. Kendi parçalarıyla bütün olup birincil habitusunu oluşturan özne mücadele alanına aktör (eyleyen) kimliğiyle girebilmek için alanda egemen olan kültürel yapıyla uyumlulaşmalı, alana özgü ikincil bir kültürel habitus edinmelidir. Bu şekilde alanda mücadelesini daha etkin yürütebilir. Alanda yer edinebilmek, eldeki mevcut sermayeyi doğru zamanda uygun şekilde kullanabilmek hem birincil hem de ikincil habitusun etkinliğine bağlıdır. Her özne içinde var olduğu toplumsal alan doğrultusunda habituslar edinir ve her yeni alan ona yeni habitusları dayatır. Yeni habitusları edinememe durumunda özne alan dışına itilir ve kendi bilinçli benliğini aktör konumuna taşıyamaz. Bilinçdışı bu habitusu edinme gerekliliğini bilinç baskıladığı ve bilincin önüne geçtiği an özne habitusu edinir. Daha açık ifadeyle; bu gereklilik içsel dürtülerin, egosal arzuların doyurulması temeline kuruluysa baskı bilinçdışından gelir. Bu habitusu edinmenin sağlayacağı çıkar (illusio) öznenin hedeflediği çıkarla örtüştüğü takdirde özne habitusa boyun eğer. Çıkar özneyi harekete geçiren itkidir. Bu noktada da Freud ve Bourdieu uyumluluk göstermektedir. Bourdieu'nün çıkar (illusio) dediği olgu Freud'da "haz" olarak karşılık bulmaktadır ve her ikisi de bilinçle yönetiliyor görünmekle birlikte kökleri bilinçdışındadır. Çıkar uğruna özne aktör olmak ister, mücadele alanlarına habituslar edinerek ya da mevcut habitusu dönüştürerek girer. Freud'a göre öznenin eylemleri haz dürtüsüyle yönetiliyor, özneyi eyleme geçiren "hazza varabilme" isteğidir. Çıkara ulaşma ve hazza varma istekleri bilinç ve bilinçdışı arasında organik bir neden-sonuç ilişkisinin kurulmasını sağlar. Özneyi alana iten neden bilinçdışı temellidir, onu alandaki mücadelesinde sonuca ulaştıranın temelleri bilinçtedir. Önbilincin rolü ise; durumları/olayları süzgeçten geçirip bilince yorumlama fırsatı

sunmaktır. Bilinç ve bilinçdışının nedensellik ilişkisinin başlayıp başlamayacağına dair ilk ipuçlarının doğduğu alandır. Bu nedenle çıkar, mücadele alanı, edinilmesi gereken habituslar, giriş koşulu olan sermaye, uyulacak doxaların tespitinin yapıldığı ilk alan olarak önbilinç, bilinç ve bilinçdışının egemenlik mücadelesini başlatıcı unsur şeklinde tanımlayabiliriz. Mücadele alanının kuruluşu, oyunun başlatılışı kısacası mücadele alanına ilişkin her şeyin ilk kıvılcımı aktörlerin çıkarlarıdır.

Önbilinçleri ile alanı tanıyan, bilinçleriyle alımlayan ve bilinçdışlarıyla arzulayan aktörlerin çıkarları onları alana çeker. Çıkarın büyüklüğü oranında sermaye koyarlar ve habitus edinme çabasına girerler. Çıkarın cazibesıyla doxalara boyun eğer ve yeni doxalar inşa ederler, alanda konum edinirler, diğer aktörlerle nesnel bağıntılar kurarlar. Az önce de belirttiğimiz gibi çıkar özne için ilk kıvılcımdır, sermaye alana girebilme gücüdür fakat alanda mücadeleyi bilinçli eylemlerle yürütebilmek için vazgeçilmez olan ise habitustur. Bu nedenle alanı önbilinci ile gözlemleyen, alana dair habitusu bedenleştirebilen özne bilinçdışının çıkara değgin arzularını gerçekleştirebilir. Öznenin kendi özünde büyüttüğü bir kültürel habitusu vardır. Her mücadele/oyun alanının kendince gerekli kıldığı bir kültürel habitusu vardır. Mücadelenin kuruluş şekli, çıkarın çıkar olarak algılanışı ve algılatılışı alansal bir kültürel habitusu doğurur. Başka bir ifadeyle; alana özgü kültürel habitus aktörlerce tanınır. Alan habitusu, alanda işleyen ve alanı işleten bir tür organizmadır. Bu organizmanın mekanik görüntüsünün ardında işleyen organik bir yapı vardır ve bu yapının temeli alansal habitustur. Ferdinand de Saussure'ün kuramından aşına olduğumuz gösteren ve gösterilenin ters açığı çizdiği noktada habitus başlar ve mücadeleye dair tüm hamlelerin oluşumuna zemini hazırlar, aktörlerin bu zeminde doxalara uygun şekilde hareket etmelerine, alanı yeniden inşa etmelerine, çıkarı dönüştürüp sermayelerini güçlendirmelerine imkân tanır.

Görüldüğü üzere önbilinç-bilinç-bilinçdışı üçlemesi alan-sermaye-doxa-illusio dörtlüsünün kesişim kümesi habitustur. Habitus özneyi büyük ötekide görünür kılar, alanda aktör olmasına ve eylemlerinin gerçek öznesi olabilmesine yardım eder. Alanlardaki oyuncular gerek özne gerek aktör gerekse öteki olsun sermayeyle görünürlük, habitusla devamlılık kazanır.

Kültürel habitus ilgili kültürün aktörlerce bedenleştirilmesi durumudur ve aktörlere sosyal alanlarda var olma olanağı sunar. Kültür siyaset, inanç, eğitim, sosyal yapı vb.

topluma ve özneye dair her şeyi öz çekirdeğinde barındırır. O halde kültürel habitus çoklu parçadan oluşan bir giysidir; diğer habitusları içeren ve onlardan öte olmayı başaran organik bir mekanizmadır. Kültürün bilinçdışının bütün hücrelere sızmış bir oluşum olduğu göz önüne alınırsa aktörleri mücadele alanına sokan bilinçdışı için kültürün bedenleşmiş formu olan kültürel habitusun cazibesi tartışmasız bir hal alacaktır. Kültürel habitus küçük öteki ve büyük ötekini bir arada tutan sosyal yapının ana unsurudur. Kültürel habitus öznelere aktörlere evrilişinde olduğu kadar alanların inşası ve yeniden inşasında da etkindir. Bir alanın inşası ne kadar zor ise yeniden inşası da bir o kadar zordur; hatta yeniden inşa sürecinin daha sancılı olacağını söyleyebiliriz. Bir alanın inşa ve yeniden inşa sürecinin asıl kazanımı alansal kültürel habitusu en iyi şekilde içselleştirebilen aktörlerdir. Bir alanın inşası hiçbir zaman tam anlamıyla bitmez çünkü alana dâhil olmak isteyen her yeni aktör mücadeleye farklı bir boyut kazandırır. Bu boyut inşanın devamlılığını sağlayabileceği gibi yıkıcı bir etkiyle yeniden inşasına yol açabilir. Bu güçlü yıkıcı etki alanı, doxaları, alandaki konumları yeniden inşa ederken alanın temelinde yerleşmiş kültürel habitusu ne derece terk edebilir? Bu uzaklaşmanın sınırları aktörlerin kendi kültürel habitusları ile diğer aktörlerin kültürel habitusları ve alanın özündeki kültürel habitusun uyumluluğu ölçüsündedir. Uyumluluştaki ilk ve en önemli aşama alansal kültürel habitusla gerçekleştirilendir. Aktörlerin alandaki gerçek eyleyici olabilmesi bu aşamanın başarıyla tamamlanmasına bağlıdır. Nitekim alanların kültürel habitusları aktörlerin kültürel habituslarına içkin ve öte bir pozisyondadır. Alansal kültürel habitusun aktörlerce bedenleşmiş bir formla mücadelede egemen güç olarak yer alır. Her aktör kendi kültürel habitusuyla mücadele alanına girmeye aday olur fakat alansal kültürel habitusla uyumluluştaki aksayan bir yön olursa aktör mücadele alanında ‘egemen olan’ pozisyonunu elde etme illüzyonuna ulaşamaz sadece ‘egemen olunan ve çevre’ konuma yerleşebilmiş bir aktör olarak kalır.

Bu noktaya kadar anlatılanlar göz önüne alındığında bireyin özne oluşunun ardından aktöre dönüşümünde önbilinç, bilinç ve bilinçdışının etkilerinin ne denli kuvvetli olduğu görülmüştür. Ayrıca kültürel habitusun öznenin alana bir yönelim göstermekle birlikte her alanın kendine özgü kültürel habitusunun bulunduğu ve öznelere alanda aktör olabilmeleri için kendi kültürel habitusunu alansal kültürel habitusla uyumlulaştırması gerektiği anlaşılmıştır. Aslında alanların bilinçdışı

tarafından organik bir şekilde yönetildiği, mücadele alanlarının asıl kurucusunun bilinçdışı olduğu görülmüştür. Çıkarın (illusio) alanlardaki mücadeleleri var eden bilinçdışı bir öge olduğu, mücadele süreçlerinin bilinçle yönetildiği, illusionun ise önbilinçle algılandığı gerçeği öznenin aktörleştiği alanın da özünde canlı bir organizma olduğunun göstergesidir. Kısacası bireyleri özne ve aktör formuyla alanlarda var eden, alanların inşa ve yeniden inşasında asıl eyleyici kültürel habitustur, diyebiliriz. Aktörleri özne olarak büyük öteki ve küçük öteki pozisyonlarıyla, önbilinç-bilinç-bilinçdışı üçlemesinin P. Bourdiue, S. Freud ve J. Lacan açısından incelenmesi çalışmanın bu bölümdeki diğer aşamalarına geçiş için önemli bir basamaktır. Bu nedenle ilgili konular bu başlığımız altında detaylıca incelenmiştir.

5.2. Kültürel Diplomaside Çevirinin Araçsallaştırılması

Kültürel diplomasi alanının eyleyicileri etkinliklerini arttırabilmek, alanda güç sahibi olabilmek için ulusal kültürel sermayenin tüm bileşenlerini kullanmalıdır. Ulusal, kültürel sermayenin bileşenlerinin birbirlerinden ayrı, birbirleriyle iç içe ve en çok da birbirlerini tamamlayıcı noktalarını öne çıkararak incelenmelidir. Bu şekilde uluslararası kültürel piyasanın yönlendirici, doxa belirleyici gücü konumunu edinebilir. Bu inceleme eyleyicilere sermaye-alan eşleşmesini, sermaye-alan-illusio üçlemesinin kesişimlerinin doğru saptanmasında yardımcı olabilecek kültür diplomatik araçların tespit edilmesi için önem taşımaktadır. İlk bölümde de değindiğimiz üzere küreselleşen dünya ile birlikte değişen diplomasi anlayışının ürünü olan kültürel diplomasi ulusal cazibeyi canlı tutarak ülkeye prestij ve sermaye kazandırmaya çalışan bir alandır. Kültürel diplomasi araçları; öğrenci değişim programları, kültür merkezleri, sivil toplum örgütleri, dil kursları, okullar, sanatsal faaliyetler vb. şeklinde sıralanabilir. Araçları anlamlı kılan alanlarıdır ilkesinden hareketle oluşturulan çalışmada araçsal alanlar, sosyal yapı, yönetim şekli, dil ve sanat, ekonomik sistemler olarak sınırlandırıldı. Çeviri bu alanlar arasından dil ve sanat alanına ait bir araç olmakla birlikte diğer alanlarda da açık ya da örtük bir şekilde araçsallaştırılabilir.

Kültürel diplomasi ile çeviribilim alanlarının temel birleştiricisi kültürdür. Kültürel unsurlar kaynak metni ana formuna kavuşturandır ve aynı zamanda metindeki yüzeysel yapı ile derin yapıyı yapıştırıcı niteliktedir. Bu nedenle çeviribilim alanının

önde gelen kuramcılarını kuramlarını oluştururken eşdeğerlik kavramını temel almıştır. Bunlardan ilk sırayı izninizle-çalışmanın sınırları açısından-Eugene Nida'nın aldığını söylemek isteriz. Çeviribilim alanında kültürel farklılıkları ele alan ilk kuramcı olarak Nida'nın eşdeğerliğe yaklaşımını hatırlatmak gerekirse; Nida iki çeşit eşdeğerliğe vurgu yapar. Bunlardan birincisi devingen diğeri ise biçimsel eşdeğerliktir (Karavin, 2016: 128-129). Nida çeviri metin hazırlanırken kültürel öğelerin taşıdığı öneme değinmiştir. Kültürel yapıların metin üretiliş sürecine etkileri ve toplumsal algıların erek kültürde metnin yeniden üretilişinde oynadığı rol üzerinde durmuştur.

Nida için minimal (en düşük) ve maksimal (en yüksek) düzeyde eşdeğerlikler söz konusudur. Maksimal düzeydeki eşdeğerlik, kaynak ve erek metin okurlarının aynı anlama ve algılama koşullarının sağlandığı durumdur. Bu düzey dilsel kullanım ve kültürel tarih benzerlikleriyle mümkündür. Minimal düzeydeki eşdeğerlik, erek okur kitlesince kaynak metin okurlarının metni algıladığı şekil ve oranın anlaşılması durumudur. En iyi çeviriler maksimum ve minimum düzey arasında bir yerlerde eşdeğerlik yaratılabilen metinlerdir. Devingen eşdeğerlik çeviriye konu olan dillerin ve kültürlerin benzeşen ve ayrışan noktalarında varlık bulur. İlgili diller ve kültürler arasındaki benzerlik ne denli çok olursa anlamak ve anlatmak o kadar kolay olur. Başka bir ifadeyle; benzerliğin arttığı oranda kaynak metindeki derin yapı ile erek metindeki derin yapı birbirine yaklaşır, farklılık büyüdükçe aradaki mesafe de aynı ölçüde açılır. Sadece yüzey yapının örtüşmesi güzel bir çeviri metin üretilişi için yeterli bir ölçüt değildir. Nida, aynı sözcük ve kültürel ifadelerin iki dilde birebir aynı olamayacağını fakat işlevlerinin aynı olacağını vurgular ve eşdeğerliğin bu noktada doğduğunu dile getirir (Nida, 2001: 224-225). Sağlıklı çevirilerin doğru kurulan eşdeğerlik düzeyleriyle mümkün olacağını vurgulayan Nida için minimal düzeydeki eşdeğerlik biçimsel eşdeğerliğe denk gelirken maksimal düzeydeki devingen eşdeğerliği karşılamaktadır.

Nida devingen eşdeğerlik kavramının yanlış anlaşılmasından rahatsızlık hisseder. Kavramın, pek çokları tarafından iyi etki yaratan erek metnin devingen eşdeğerliği yakaladığı ve bu durumda kabul edilebilir şekilde yorumlandığını söyler. Etki ve devingenlik arasında farklılık bulunduğunu belirtir. Kaynak metin ve okuru arasındaki organik bağın aynısının çeviri metin ve okurları arasında kurulabilmesi

devingen eşdeğerliği tanımlayan durumdur. Algısal ve alımlama düzeyindeki eşdeğerlik türü devingen eşdeğerliktir. İşlevsel benzerlik kaynak metin ve erek metni anlamsal eşdeğerlikte birleştirir. Kültürel öğelerin yoğun olduğu metinlerde yüzey yapıya değil derin yapıya odaklanılmalıdır. Bazen fonolojik farklılıklara odaklanılan bakış açısı dilsel-kültürel bağlamda işlevsel aynılığı yakalamayı engelleyebilir. Bu nedenle yüzey yapı ve derin yapı, işlev ve etki birlikte ele alınmalıdır (Nida, 2001: 225-226).

Çeviri açısından biçimsel eşdeğerlik işlevsel denklidir. İşlevsel denklik sosyo-semiyotik temelli bazı önemli anlamların yakalanması işlevidir. İlk etapta sözel göstergelerin çözümlemesi yapılır. Kaynak dildeki gösteren-gösterilen birlikteliğinin erek dilde yakalanması işlevi gerçekleştirilir. İkinci etapta göstergeler, dilsel-kültürel mozaığı oluşturan birimler olarak ele alınır. Üçüncü etap anlamın gönderge durumunun keşfedildiği aşamadır. Dördüncü etapta anlam-bağlam eşleşmesi yapılmaktadır (Nida, 2001: 226-227). Bu dört etap tamamlandığında biçimsel eşdeğerlik sağlanmış olur çünkü göstergelerin işlevsel aynılıkları her iki metinde de yakalanmış olur. Dilsel ve anlamsal doğru aktarım olan biçimsel eşdeğerlik kültürel arka planı ve kaynak metnin dilsel evrenini de edindiğinde metinler arası devingen eşdeğerlik sağlanmış olur. Kültür elçisi konumundaki çevirmenin işlev denkliği yakalamaya çalıştığı biçimsel eşdeğerlik aşaması, kültürel tarihi, dilsel coğrafyayı ve beşerî yaşanmışlıkları kapsayan devingen eşdeğerliği sağlamaya uğraştığı aşamada harcadığı çabadan görece daha azdır. Devingen eşdeğerlik kültür üzerinde şekillenmektedir. Kültürün bir toplumun bireylerince edinilen doxalar, değerler ve pratikler bütünü olduğu göz önüne alındığında devingen eşdeğerlik sağlamadaki çabanın maksimal düzeyde olmasının gerekçesi netlik kazanır. Çevirmeni çeviri sürecinde en çok zorlayan eşdeğerlik türü olan devingen eşdeğerlik çevirmeni iletişim uzmanı kimliğinin yanı sıra kültür uzmanlığı edinmeye de zorlar.

Çeviri/kültür birlikteliğini Peter Newmark'ta görmek de mümkündür. Newmark, Nida'nın görüşlerini temel almakla birlikte kültürler arası büyük farkların tamamen bir eşdeğerlik elde etmeyi imkânsızlaştırdığını vurgular. Üstelik "kültürel eşdeğerlik" kavramını geliştirir. Metindışı kültürel öğelerin benzerliğini tanımlamak üzere kullanılan bu kavram (Newmark, 1988: 49, 83) anlamsal ve iletişimsel eşdeğerliği barındırmaktadır. Böylece Newmark, Nida'nın biçimsel ve devingen eşdeğerliğini

aynı şemsiye altında birleştirmiştir. Her iki kuramcı da metin dışı öge olan fakat metnin derinine işleyen kültürün çeviri sürecini zorlaştırdığını fakat en sağlıklı çevirilerin kültürel bağdaşıklıkta geçtiğini vurgulamışlardır. Kültürel yakınlığın dilsel yakınlığı doğurduğunu aynı zamanda sosyo-psikolojik benzerliği tetiklediğini söyleyebiliriz. Bu nedenle kültürel benzerliklerin fazlaca bulunduğu iki farklı dilin kullanıcıları arasında etkili bir çekim olur ve bu iki kültür arasında yapılan çeviriler ulus edebiyatlarında merkez konuma geçebilir ve ekonomik sermayeye dönüşebilir. Yabancı kültürde benzer olanın uyandırdığı etki oldukça doğaldır ve bir o kadar da güçlüdür. Özellikle kültürel diplomasi bağlamında doğal etkinin yaratacağı güç rekabet alanında (edebiyat, eğitim, sanat, müzik, vb.) sermaye olarak dönecektir. Kültürel öğelerdeki benzerlik derecesi kültürel diplomatik hamlelerde güçlendirici unsurdur ve etki yaratma araçlarının seçimini kolaylaştırmaktadır. Farklı olanın yarattığı cazibe de elbette göz ardı edilemez. Tam da bu noktada Newmark'ın sözünü ettiği birebir kültürel eşdeğerliğin mümkün olmaması durumu devreye girer ve o farklılık merak uyandırıcı şekilde işlenebilirse hedef kitleye etkili bir yumuşak güç uygulanabilir. Örnek verecek olursak bir romanın çevirisinde kültürel öğelere yapılacak müdahaleler ülke tanıtımına katkı sağlayacaktır. Turizme katkı amaçlı çekilen tanıtım filmlerinin metinleri çevirmenlerce hitap edilen ulusa, ulusun kültürel tarihine, dilsel evrenine göre o dilde yeniden üretilmelidir. Hitap edilen ulus değişikçe kültürel, dilsel dokunuşlarda değişmelidir.

Sözlü veya yazılı her metin az ya da çok kültürel bir arka plan taşımaktadır. Kaynak metindeki arka planın erek metinde de benzer bir fonun oluşturulabilmesi ruhsal etki denkliliğine bağlıdır. Bir önceki bölümde de değinildiği üzere kültür sosyal aktörlerin ön bilinç, bilinç ve bilinçdışı işleyen ve onları yönlendirici bir güce sahiptir. Bilinçdışının her köşesine işleyen kültür öznelinin psikolojik bütünlüğünü belirleyici etmenler arasında yer almaktadır. Bu nedenle bir ulusun etki altına alınmak istendiği durumlarda öncelikle o ulusun kültürel dünü, bugünü incelenmelidir. Nitekim kültür ulusal psikolojinin ana katmanını oluşturmaktadır. İstenilen etkinin yaratılması bu ana katmana yerinde dokunuşlarla daha kolay olacaktır. Erek dilde yeniden üretilecek olan çeviri metinde bu katmanı harekete geçirici hususlar öne çıkarılmalı, negatif etki yaratacak noktalar ise elimine edilmelidir. Ulusu etkilemek bilinçdışı temastan geçmektedir ve bilinçdışı kültürel dokunun içerisinde şekillenen ve aslında ulusları şekillendirici nitelikte bir organizmadır. Kültürel diplomasinin ana hedefinin cezbetme

ve bu sayede istenilenleri askerî yaptırım olmaksızın diğer aktörlere yaptırma olması, ulusal bilinçdışına simgesel şiddet uygulayacak kültürel göstergeleri özellikle yüzey yapıda içeren bir çeviri yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu noktada çevirinin üstlendiği jeopolitik görevin önemi de ortaya çıkmaktadır.

5.2.1. Çevirinin Jeopolitik Rolü

Çeviri bilimler arası özelliği ile öne çıkan kuramsal ve uygulamalı bir alandır. Dilbilim, sosyoloji, antropoloji vb. alanların yanı sıra siyaset, diplomasi alanları ile de yakın temas hâlinindedir. Değişen dünya algısıyla birlikte bilimsel alanlar da dönüşümler yaşamıştır diplomasinin yaşadığı dönüşümüne çalışma içerisinde yer verildi. Diplomasi ile yakından ilintili olan siyaset bilimi de dönüşüm geçirmiş ve pek çok alt alanı ortaya çıkmıştır. Bu alt branşlardan bir tanesi de bir asrı aşkın geçmişiyse, devingen yapıda görece genç bir alan olan jeopolitiktir.

Jeopolitik yeni dünyanın genç siyaset bilimlerinden biridir. Jeopolitik devletlerin coğrafi konumları çerçevesinde çizdikleri politika planlarını, konumlarının avantaj ve dezavantajlarını, sınır komşularıyla olan ilişkilerini, komşu devletlerin siyasi tutumlarını yorumlama stillerini irdelemektedir. Coğrafya ve siyaseti birleştiren jeopolitiğin bilimsel anlamda ortaya çıkışı XIX. yüzyılın sonlarına tekabül etmektedir (Hasanov, 2012: 199-200). Coğrafi sınırların siyasi kaderin sınırlarında ne ölçüde belirleyici olduğu sorusuna yanıtlar arar. Aslında coğrafi sınırlar ülkenin kültürel habitusunu şekillendirdiği gibi kurulacak politik oyunların alansal habituslarına da etki eder. Coğrafyanın kalıcı izli kader çizme karakteristiği çevirinin ortaya çıkışı ile zedelenmiştir. Çeviri ülkeleri coğrafi sınırların çizdiği yazgılarının dışına taşıyan önemli bir yumuşak güç aracı türüdür. Simgesel şiddet uygulayabilmek için egemen olunmak istenen kitlenin diline hâkimiyet gerekir ve bu hâkimiyet çevirmenlerce harcanan simgesel emeğin ürünü olarak ortaya çıkar.

Çevirinin yumuşak güç silahına dönüşebilmesi dilsel sermayenin gücüne bağlıdır. Sermayenin gücü oranında coğrafik koşulların çizdiği yazgı silinebilir. Jeopolitikte çeviri tıpkı kültürel diplomasi ile yumuşak güçte olduğu gibi dilsel alandan kullanılacak etkin bir araç, güçlü bir silah ve en önemlisi zengin bir simgesel sermayedir. Dile dair dizgenin özünde kültürel unsurlar bulunmaktadır ve kültürel dizge dilsel öğeleri içeren geniş bir paradigmaya sahiptir. Çeviri, kültürel unsurların diller aracılığıyla gün yüzüne çıkmasını diğer kültürlerle kurulacak tanışıklık ve

yabancılaşma derecelerinin netleşmesini sağlar. Bu noktadan hareketle çeviri için kültürlerin simgesel dizgede oluşturduğu simgesel bir paradigma tanımlaması yapılabilir. Çeviri dil-kültür ikiliğinde anahtar rol üstlenir; coğrafya ise onları buluşturan ana zemindir. Benzer ve/veya farklı coğrafyalarla tanışık kılmak takip edilen başarılı bir dış siyaset kültürü ile mümkün olabilir. Bu noktada işe koşulacak olan kültürel diplomasi araçsal alanlarından dile dolayısı ile çeviri aracına ihtiyaç doğacaktır. Nihayetinde diplomasi bir iletişim sanatı, çeviri bir iletişim aracıdır. Alana araçsal serviste bulunması olağandır.

Jeopolitik coğrafi etmenlerin şekillendirdiği fiziki konum, doğal rezervlerin siyasi bir unsur olarak kullanılarak ekonomik sermayeye dönüştürülüşü, iklimsel etkiler, demografik durum (oran değişimleri), yürütülen iç politika, dış politikayı temas noktaları olarak belirler. Klasik jeopolitik konu alanları etnik kimlik, askerî güç, yayılma stratejileri, güvenlik algısı vb. şeklinde sıralanabilir. Klasik jeopolitiğin teorik alt yapısının genişlemesiyle modern bir paradigma kırılışı yaşanmıştır. Bu yeni jeopolitik için uluslararası alanlarda yürütülen mücadelelerde kültürün, teknolojinin, ekonomik, simgesel sermaye unsurları, simgesel güç araçları odak noktası olmuştur (Hasanov, 2012: 200-202). Tıpkı kültürel diplomaside olduğu gibi modern jeopolitikte de askerî güce dayalı sert güç yerini yumuşak güce bırakmıştır.

Jeopolitik bir ülkenin sosyo-kültürel ve politik arkeolojisidir. Değişen yeni dünya algısına ayak uyduracak niteliktedir; zira coğrafyayı sabit bir konumu ifade eden somut, savunulması gereken bir yer ve bu uğurda güdülen siyaset unsuru kalıplarından kurtarmıştır. Coğrafyanın sınırlarının dünya sınırları olduğunun ve ayrıca coğrafi avantaj ve dezavantajların doğru yönetilmesinin sermaye döngüsündeki önemini anlaşılmamasını sağlayan bilimsel alanlardan biridir. Jeopolitik tıpkı çeviri gibi bilimler arası kesişmelerde kendi alanı için araştırma nesnelere geliştirici niteliktedir. Doğası gereği zaten multidisipliner bir yapıda olan jeopolitik öncelikle coğrafya ve siyaseti birleştirir ardından onların temas ettiği alanları ve onların alt alanlarını araştırma konuları ve araçsal ihtiyaçları için bilimsel inceleme alanına dâhil eder. Bunların arasında tarih, ekonomi, sosyoloji, ideoloji, demografi sayılabilir. Jeopolitik coğrafyanın insanı etkileme derecesini insanı temel araştırma nesnesi yapan hemen hemen bütün bilimlerle ve alt alanlarıyla nesnel bağıntılar kurmuştur. Coğrafya ve politika birleşiminden doğan bu alanın dil ile ve dolayısıyla

çeviri ile bağıntılar geliştirip onu araçsallaştırması yumuşak güç kullanımını kolaylaştırır.

Dünya devletlerinin çok uluslu kimlikleri yeryüzündeki coğrafi sınır algılarının değişmesini ve jeopolitik bilimsel inceleme alanlarının genişlemesini sağladı. Bu genişleme sayesinde çeviri ile dolaylı bir temas kurdu. Çeviri modern anlamdaki jeopolitik için araştırma nesnelere hızlı temas konusunda yardımcı araç olabilir. Çeviri, coğrafya ve politika ilişkisinde ulusal sınırların uluslararası sınırlara geçişi hızlandıran bir yumuşak güç unsuru olarak jeopolitik rol üstlenebilir. Jeopolitik öncelikle fiziki alanla ilgili politik olayları ele alır. Klasik jeopolitikten temellerini alan bu ilk aşamada çeviri doğal kaynakların sermayeye dönüştürülmesinde, sınır komşularıyla olan ilişkilerin güvenlik alanına zarar vermeyecek ve bölgesel hâkimiyet yarışında egemen olan ya da olunan konuma geçişte yazılı ve/veya sözlü iletişime haliyle çeviriye ihtiyaç vardır. Modern jeopolitikte ise çeviriye duyulan ihtiyaç ona atfedilen önem daha fazladır. Nitekim modern jeopolitik kültürel diplomasi ve yumuşak gücün hedef programlarıyla benzerlik taşımaktadır. Bu benzerlikler araç tercihlerinin de paralellik göstermesine yol açmaktadır. Bunun sonucu olarak çeviri jeopolitik hedeflere giden yolda kullanılan temel araçlardan birine dönüşmektedir. Edindiği bu jeopolitik görev ile çeviri doğal ve yapay kaynakların, kültürel, sanatsal unsurların, coğrafyanın sunduğu fiziki olanakların uluslararası arenada ekonomik ve simgesel sermayeye dönüştürülmesinde kimi zaman birincil kimi zaman ise ikincil derecede yardımcı araç olmaktadır. Farklı sermayelerin ekonomik sermayeye dönüşmesinde, mücadele alanlarının coğrafi sınırların ötesinde daha geniş bir bölgeye yayılmasında dilleri, kültürleri birleştiren çevirinin edindiği politik/diplomatik rol etkin olmaktadır. Çeviri bu noktada güçlü bir iletişim silahına dönüşerek modern jeopolitiğin araştırma alanlarına hizmet sunmaktadır. Özetle; şunu söyleyebiliriz ki çeviri hem jeopolitik için araştırma nesnelere belirleme ve incelemede yardımcı unsur hem de jeopolitik rolü olan yumuşak güç aracıdır.

5.2.2. Yumuşak Güç Aracı Olarak Çeviri

Askerî kaynaklara, silahlı savunmaya dayalı sert güç küreselleşmeyle birlikte yerini yumuşak güce bırakmıştır. Yumuşak güç, simgesel şiddetin uygulandığı kültürel, sosyal, politik ve simgesel sermayelerin silaha dönüştüğü, cazibeyle çevrelenmiş

modern bir güç alanıdır. Bu simgesel alanda tahakküm sahibi olabilmek araçsal tercihlerin hedeflere uygun yapılabilmesine bağlıdır. Aynı zamanda bu tahakkümü devam ettirebilmek için araçların geliştirilip zenginleştirilmesi de gerekmektedir. Nitekim yumuşak güç kaynakları devingen bir yapıda olmalı sürekli mücadele alan ve koşullarına uygun şekilde yenilenebilmelidir. Bilindiği üzere yumuşak güç kaynakları sert güçteki gibi kullanılmak üzere bekletilen tehdit cephanesi durumunda değildir.

Yumuşak güç kaynakları hoşgörü, kültür, değer ve politik tutumlar şeklinde sıralanabilir. Yumuşak güç kaynakları saklı tutulmaktansa, politik/diplomatik yardımcı araç olarak mücadele alanlarına sunulan, diğer aktörlerle paylaşılan, farklı alanlara yayılan, yayıldıkça sermayesel değeri artan kaynaklardır. Söz konusu kaynaklar dış politikada, kültürel diplomaside cazibe artırıcı, etki uyandırıcı durum yaratılması gerektiğinde ve diğer aktörleri beklentileri karşılayıcı eylemde bulunduracak düşünceye itme noktasında işe koşular. Daha önce de değindiğimiz gibi yumuşak güç kaynakları ulusal sınırlarda ve sınır dışında kullanılan ve kamusal nitelikli araçlardır. Sivil toplum kuruluşları, ibadethaneler, eğitim kurumları, spor kulüpleri, ticari firmalar hatta ülke vatandaşları (ünü uluslararası alana yayılan müzisyen, oyuncu, yazar vb. örnek verilebilir) potansiyel yumuşak güç unsurlarıdır (Roselle vd. , 2014: 73). Yumuşak güç bazen kaynakların bilinçli bir stratejiyle kullanılmasından ziyade hiçbir planın ve devlet unsurunun yönetici erki olmadan ortaya çıkabilmektedir. Onu güce dönüştüren bu organik etki ağının kuruluş şeklidir. Basın-yayın organları ve günümüzde medyanın yazılı araçlardan dijital ortama geçişi, medya patronlarının yaptığı uluslararası yayın anlaşmaları, eğitim kurumları öğrenci-akademisyen değişim programları, iş adamlarına yönelik eğitici ve/veya bilgilendirici seminerler, farklı ülkelere açılan dil kursları, teknolojik, ekonomik yatırımlar/girişimler, sanatsal aktiviteler yumuşak gücün doğal yönünü oluşturur. Bu kaynaklar doğrudan devlet müdahalesini gerektirmez; öznel temaslar, hatta sadece dijital platformlar aracılığıyla hiçbir çabaya girmeden farklı uluslar üzerinde bilinçsiz etki yaratılabilir; böylelikle istedik sonuçlar elde edilebilir.

Çeviri alanı araştırmacılarının sözlü/yazılı metinlerin arka planına odaklanmasının ardından özellikle 1980 sonrası sürecin başlangıcıyla birlikte çevirmenin özneliğinin kabulü ve nihayetinde sosyolojiyle oluşturduğu nesnel bağıntılarla modern diplomasi

ve onun uzantısı formundaki yumuşak güçte çeviri ürünü/eylemi araçsallaştırılmıştır. Çeviri sermaye potansiyeli ve sermaye oluşumuna/devamlılığına yardımcı karakteristiği sayesinde en güçlü yumuşak güç silahları arasında kendisine rahatlıkla yer bulabilmektedir. George Mounin'e (1963: 236) göre metinler çevrilirken kaynak dil toplumuna ait etnografik öğelerin analizi en az ilgili dilin bilinmesi kadar önemlidir. Söz konusu koşullar sağlanmadığı müddetçe tam anlamıyla yeterli bir çeviriden bahsetmek mümkün değildir. Mounin bu açıklamasıyla çevirinin sosyoloji, kültür bilim, psikoloji, kültür dilbilim, antropoloji, edebiyat ve filoloji gibi insana dair alanlarla yakın temasta olduğunu bizlere göstermeye çalışmaktadır.

Çeviride kültürün edindiği değer oldukça önemli orandadır. Kültürel müdahalelerin yer edinmeyeceğinin düşünüldüğü teknik, bilimsel metinler de dâhil olmak üzere küçük ya da büyük kültürel müdahaleler hemen her çeviri metinde kendisine yer bulur. Zira çeviri tüm eyleyicileriyle birlikte toplumlar arası sosyal bir eylemdir. Çevirinin kültürel yönüne vurgu yapan Fransız ekolü kuramcılarında G. Mounin, metinlerdeki etnografiyi göz ardı etmeme konusunda alandaki kuramcı ve çevirmenlere yaptığı çalışmalarla telkinde bulunmuştur onun etkisi görece yavaş bir hızla ilerlemiştir. Ardından 1973 tarihli çalışmalarıyla H. Meschonnic dil-kültür bağıntısına vurgu yapmıştır. Çevirinin tarih, edebiyat, dil ve politikayı kapsayan geniş bir kültürel çerçevede değerlendirilmesi gerektiği hususuna dikkatleri çekmiştir. Yine aynı şekilde 1984 yılında Antoine Berman Alman Romantiklerin edebiyat alanında hedefledikleri kültürel birlik hayalinin çeviri alanına aktarılabilmesi görüşünü ileri sürmüştür (Cordonnier, 1995 akt. Cordonnier, 2002: 38-39). Berman bu çağrısıyla çeviride kültürel unsurların önemini, görünürlük ölçüsünü anlaşılır duruma getirmeye çalışmıştır. Daha önce de değindiğimiz gibi çeviri gösterenler arası ilişkilerin yarattığı gönderge ortamıdır. Gösterenlerin oluşturduğu bu iki dilli ve iki kültürlü mücadele alanı, aynılık ve farklılıkların metinsel düzleme taşınıp simgesel şiddet unsurlarını hedef kitleye aktaran bir nevi manipülasyon aracıdır. Hipermetinsel dönüşümlerin yaşandığı bir oyun alanıdır ve çevirmen bu güç oyunlarının yönettiği bir eyleyendir (Berman, 2004: 285-286) oyun kurucusunun (yayınevleri, medya devleri, vb.) gösterenlerdeki manipülatif dokunuş talepleri doğrultusunda doxalar şekillenir ve çeviri ürünü yumuşak güç aracına dönüştürülür. Berman çevirmenlere ve alan kuramcılarında çeviri metinlerdeki gizil kültürel gücün -kaynak metin açısından önemli bir sermaye değeri taşıyan hususlar-

keşfedilip bu saklı simgesel şiddetin hedef kitlece hissedilir kılınmasını önermektedir. Fransız kuramcı kaynak metindeki bu gizli yumuşak güç silahının erek metne değer kaybetmeksizin aktarılmasının önemine vurgu yapmaktadır. Berman bu tutumuyla kültürün güç ilişkilerini yönetmede çeviri aracılığıyla simgesel şiddete dönüşebileceğini, yumuşak güç aracı olarak kültürü farklı politik, ekonomik, sosyal mücadele alanlarına çevirmenlerin taşıma görevini bizlere hatırlatmaktadır. İlerleyen kısımlarda Berman'ın çeviri alanındaki bu görüşleri detaylandırılacak olup simgesel sermaye üzerinden sosyolojik alanla kendi kuramsal görüşleri arasındaki nesnel bağıntılar ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu kısımda yumuşak güç-çeviri ilişkisini daha çok edebiyat açısından ele alacağımız için kuramcının edebiyat ve çeviri üzerine düştüğü notlardan edebiyatın, bir topluluğun çok dilli alanını biriktirdiği, yeniden topladığı ve harmanladığı geniş bir çevrilecek sanatsal alan olarak gördüğü bilgisine değinmek yerinde olacaktır. Edebiyat diller birliğini harekete geçiren, aktifleştiren dilsel-kültürel bir düzlemdir (Berman, 2004: 286-289). Edebi eser toplumsal/ulusal dilin kullanılarak yazıldığı eserlerde dâhi birden fazla dil kullanımını içerir. Eserde dilin sanatsal dile, kültürel dile, sosyal dile ve yumuşak güç aracı olarak simgesel şiddet diline evrilişini gözlemleriz. Sosyal dil içerisinde etnik ayrışmaları, kültürel dilde toplumsal yaşanırları, toplum bireylerinin fiziksel varlıktan ruhsal bütünlüğe değin görebiliriz. Çevirmen bu detayları aynı dilsel-kültürel birlik içerisinde aktarabildiği ölçüde yumuşak güç alanında ikincil eyleyicilerden olabilir ve kültürel diplomasi açısından başarılı bir çeviri ürünü oluşturabilir. İstendik etki yaratabilmek için oyun kurucularca belirlenen çerçevede çeviri eseri sansürleyerek, ekleyip-çıkararak veya yeniden üreterek yumuşak güç alanına eylemsel boyutta katkı sunan çevirmenler eserlere kendi sosyal, kültürel sermayeleri ölçüsünde etkili müdahalelerde bulunabilir. Bu nedenle özellikle edebiyat alanında çeviri ürünler sunacak olan çevirmenler kaynak ve erek dilin kültürel köklerini yumuşak güç unsuruna dönüştürecek sanatsal yeterliliğe sahip olmalı aynı zamanda hem kaynak hem de erek yazına ait dilsel, kültürel habituslarını edinebilmelidir.

Çeviri dil temelli, iletişim odaklı bir eylem ve ürün olması sebebiyle kültürden bağımsız değerlendirilmesi pek de olası değildir. Çevirinin sözlü/yazılı metinlerle taşıdığı kültürdür, kültürel unsurlardır. Kültürel akışın en çok hissedildiği alan edebiyattır (Nalcıoğlu, 2015: 3). Bu alanda çevirmen iki farklı etnografik düzlemin

bağıntı kurmasını sağlayan uzman eyleyici konumundadır. Çevirmen sadece iletişim açısından değil etnografi açısından da uzmanlaşmalıdır. Edebiyat etnografik yansımanın, sosyo-semiyotik olguların en çok görünürlük kazandığı alanlardan biridir. Bu görünürlüğün çeviri eserde de yakalanması kültürel cazibe oluşturma çabasına hizmet etmesi açısından kaçınılmazdır. Kültürel, sosyal öğelerin en çok hissedildiği, ulusal dilin diller üstü simgesel bir forma büründüğü edebi metinler yumuşak gücün hedeflerine hizmet edecek şekilde çevirilerek kolaylıkla yardımcı araca dönüşebilecek zenginliktedir. Edebi eser çevirisi ulusal dil ve kültürün sermayeleştirilip diğer uluslara sunulduğu kimi zaman bilinç kimi zaman da bilinçdışı müdahaleleriyle yumuşak güç silahı olabilen etki derecesi yüksek bir ürün ve eylemdir.

5.2.3. Dilsel, Kültürel Kimliklerin Tanıtımı Aşamasında Çeviri

Her kültür kendi dili içerisinde anlaşılabilir. Herhangi bir duygu, olaylar karşısında sergilenen tutum, beden dilinin simgelediği anlamlar kültürel ve kendi ulusal dilin ifade bulabilir. Dil kültürel ürün olmakla birlikte o kültürün doğasında şekillenen psikolojik yapının da simgelere bürünme durumudur. Dil kültürel deneyimlerin simgelediği andır (Sapir, 1949: 9-11) ve bu anlar eylemlerle birleşerek kültürel kimliği bireylerde bedenleştirir. Bedenleşen kültür dilde aktif aktarım ürününe dönüşür ve bu sayede farklı alanlarda küçük özne/büyük özne uyumluluğunun yakalanmasına yardımcı olur. Dil, eylemler, psikolojik yapı ve kültürel dokuyla bir bütündür bu nedenle onun salt kelimeler ve cümlelerden oluşan fonemlerin monemler ile eşleştiği bir düzlem olarak yorumlanması dilsel kimliğin yok sayılması anlamına gelir. Yaşayan, sosyal bir organizma olan dilin bu indirgenmiş yoruma maruz kalması dilsel ürünlerin farklı dilsel evrenlerde yeniden üretilmesini zorlaştırır. Dil sosyalleştirici ve birleştirici bir güçtür; aynı zamanda bireyselliğin gelişmesinde etkilidir; zira konuşmak/yazmak sadece fonetik bir eylem değildir insanın toplum içinde bireysel hareket edebilen bir özne olmasına yardımcı olur. Kelimeler eylemlerden daha etkili değildir onların etkisi psiko-sosyo-kültürel temelde yatar. İletişim anında dilsel tercihler bilinçsizce hızla cümlelere dönüşebilir bu bilinçsiz tercihlerin ardında bilinçsizce, plansızca edinilmiş kültürel kimlik yatmaktadır. İletişimde, özellikle sözlü iletişimde, kelimelerden ziyade onlara eşlik eden dilsel eylemlere karşı daha duyarlı olunmasının (Sapir,1949: 12-19) sebebi de

eylemlerin kültürel ve dilsel kimliğin insan bedeninden sıyrılıp iletişim alanındaki boşluklara yerleşip onları sosyo-kültürel bağlama uyumlulaştırmasıdır. Çevirmen bu boşluklara yerleşen her bir izi iyi analiz edebilmeli ve çift kanallı iletişim sistematüğindeki her bir fonem-monem eşleşmesini bu doğrultuda gerçekleştirmelidir. Nitekim çeviri çift yönlü iletişim ağının kurulduğu çift dil ve kültürel kimlik yansımasının yer aldığı simgesel bir eylem alanıdır.

Psikolojik yapı bireyin içine doğduğu ve kendisini gerçekleştirdiği toplumun kültürel tarihinin dolayısıyla kültürel kimliğin izleriyle oluşur. Kültürel tarihten aldığı yaralar ya da güçle bilinçdışı dokusu bilinci yönlendirir. Kültür toplumların yaşama, yaşamı anlama şeklidir ve ait olunan ulustan devralınan bir miras gibi dili korur ve yaşamı yorumlamada, anlatmada onun desteğine ihtiyaç duyar. Günlük hayatın sıradan akışı içerisine gizlenen psikolojik ve/veya fizyolojik formda karşımıza çıkan kültürel kimlik görünürlüğünü dil sayesinde kazanır. Başka bir ifadeyle, bireyin bilinç ve bilinçdışı düzeyine yerleşen, kimlikleşen kültürün farklı dil konuşucuları için anlaşılır olabilmesi ilgili dilin ve kültürel dokusunun biliniyor olması gerekmektedir. Çevirinin bu noktada üstlendiği görev, kaynak metnin üretildiği dilin ve kültürün kimlik analizini erek metinde ilgili toplumun algılayabileceği şekilde sunmaktır.

Kültür, çevirmenlerin çeviri eylemini gerçekleştirdikleri anda fonksiyonel bir rol üstlenir ve çevirmen kendi kültürünü anladığı, kültürel kimliğini içselleştirdiği şekilde çeviri ürünleri üretir (Lefevere, 1992: 14). Çevirmenin kültürel kimliği kaynak metni yorumlama şeklini, dilsel kimliği ise erek metindeki anlatım tarzını biçimlendirir. Bu biçimlenişin bizlere anlattığı şey aslında insandır. Çeviri, insana insanı anlatmanın farklı bir yöntemidir. Farklı sosyal çevrelerin edindiği farklı dilsel, kültürel kimlikleri, farklı dünya algılarını, toplumsal ve bireysel ideolojik yapılanışını insanlara gösterme yöntemidir. Çevirmen bu yöntemi uygularken kendi dilsel ve kültürel kimliğini referans almakta erek metindeki dilsel ve kültürel kimlik ile kaynak metindeki arasında eşdeğerlik kurarken yine kendi kimliklerine sığınmaktadır. Kendisi tarafından yeniden üretilen çeviri metin, kaynak ve erek metinlerin dilsel-kültürel kimliklerinin arasında gölge geçişler yapan çevirmen kimliklerini de barındırmaktadır. Çeviri farklı toplumlardan doğan kimliklerle üretilmiş bir üründür. Farklı ulusları etkilemek için onların dil ve kültürüne hâkim olmak önemli bir koşuldur fakat hedef ulusun güvenini zedeleyici çeviriler

sunulmamalıdır. Onun kültürüne ait öğeleri aktarırken çevirmen daha çok gözlemci ve çeviri sürecinde gerçekleşen bu kimliksel akışın denetleyicisi olmalıdır. Çevirmen kimlik tanıtıcısı işlevini yerine getiren ve çeviri metinler üretebilen yeterlilikte bir kimlik analisti, iletişim uzmanı olması gerekmektedir. Dil ve kültürün kimlikleşerek kelimelerden daha yüksek sesli etki yaratması, tanınırlık kazanması, anlaşılır olup ilgi çekmesi erek/kaynak ulusun dilsel ve/veya kültürel kimliğine saldırı niteliğindeki eylemlerden kaçınılarak mümkün olabilir. Her metin az ya da çok kimlik tanıtımı yapar. Çevirmene düşen görev, hem kaynak metin hem de erek metinde uygun kimlik örgüsünü kurabilmektir.

5.3. Kültürel Diplomatik Sermaye Formları ve Çeviri

Pierre Bourdieu'nün kuramsal çerçevesini temellendirdiği kavramlardan sermaye, ekonomik yönünün dışında pek çok farklı forma bürünebilecek niteliktedir. Çalışma, çıkış noktaları açısından çeviri alanıyla ve kuram(cı)larıyla uyumluluk gösterdiğine inandığımız sermaye formları, çeviribilim kuramcılarının alanı ele alış şekliyle değerlendirilecektir. Antoine Berman, André Lefevere ve Lawrence Venuti'nin alana dair kuramsal görüşleri Bourdieu sosyolojisinde yer alan kültürel, politik ve simgesel sermaye formlarıyla bağdaşabilirlik derecesi çalışmanın sınırlılıklarına uygun şekilde irdelenecektir. İlgili sermaye formları ve kuramcılar kültürel diplomasi bağlamında ele alınacak ve edinebilecekleri konumları değerlendirilecektir. Sermayenin dönüşüm tarzı ve dönüştürücü gücü ilgili form çerçevesince ve ilgili kuramcının yaklaşımlarının, kültürel diplomasi alanına sosyolojik kanalla akışı ele alınmaya çalışılacaktır.

Öncelikle sermaye kavramını Bourdieu sosyolojisi bağlamında tanımlamak gerekirse; sermaye alan eyleycilerine bir güç ve konum sağlayan, dönüşen ve dönüştüren yapıda bir kaynaktır. Sermaye, eyleycilerin mücadele alanlarındaki oyunlara dâhil oluşunun, oyunda başarı kazanmasının ve çıkar elde etme durumunun belirleyicisidir (Göker, 2010: 62). Eyleycilerin mücadele alanlarında hangi konumu edineceklerinin belirleyici olan sermayenin alandaki dağılımında etkili olan unsurlar sermayenin miktarı, formu ve eyleycinin onu yönetme şeklidir (Bourdieu, 1989a: 17). Alanlardaki konumlar yine sermaye tarafından belirlenmekte, egemen olan ve olunan şekilde iki ana konum doğmaktadır. İki konum arasındaki ve konumları elde tutanların kendi içlerindeki mücadeleler alanı dinamik bir yapıya kavuşturur. Alanın

devamlılığı için gerekli olan bu mücadele temelde bir çıkar için doğsa da bu çıkar genelde egemen olan ya da olunan konumundakilerin sermaye elde etmek ve/veya eldeki sermayenin hacmini arttırmak hedefiyle ortaya çıkmakta ve devamlılık göstermektedir.

Birleşik yapıli bir olgu olan sermaye içinde farklı türleri barındırmaktadır. Bourdieu sosyolojisinde sermaye türlerinin her biri çoğalabilen, dönüşebilen ve dönüştürebilen bir yapıdadır. Eyleyiciler de bu doğrultuda mücadele alanlarına dâhil olmakta ve mevcut sermayelerini büyütmek, potansiyel sermaye durumlarını arttırmak, sermayesel döngüyü çıkarlarına uygun şekilde gerçekleştirebilme hedefiyle alandaki doxalara sadık kalmaktadır (Papilloud, 2003: 45). Sermayenin alanda güce dönüşebilmesi, illusiolar doğrultusunda güç dengelerini yeniden kurabilmesi alansal habitusların eyleyicilerce etkili bir şekilde kullanılan araçlara dönüşmesine bağlıdır. Sermaye alandan, habitustan, doxa ve illusiolardan bağımsız bir olgu değildir. Bu nedenle sermaye türleri-kültürel diplomasi ve çeviri alanları bağlamında- bu olgular ile bütünlük arz edecek şekilde değerlendirilecektir.

5.3.1. Simgesel Sermaye: Antoine Berman

Simgesel sermaye kültürel, ekonomik ve sosyal sermaye türlerini belli ölçülerde içeren aynı zamanda onlar tarafından çevrelenen bir alt sermaye türüdür. Bu yönüyle simgesel sermaye diğer sermaye türlerine dönüşebilme niteliğine sahiptir. Aslında tüm sermaye türleri için bu dönüşümcü nitelikten bahsetmek mümkündür. Bu niteliği sermayelere kazandıran kültürdür. Kültür sermayelerin her bir türünün içerisinde var olan bir olgudur; zira kültür insana dair her ne varsa onu var eden çekirdek yapıdır. Sermaye formları özlerindeki bu yapının hacim ve nitelik olarak artabilmesi için iyi korunmalıdır.

Özellikle illusio yönetimi konusunda öne çıkan simgesel sermaye formu illusionun kamuflej sistematiğidir. Daha açık ifade etmek gerekirse; simgesel sermaye elde edilecek ve/veya edilmesi planlanan çıkarın (illusio) karşı tarafça hissedilmesini engelleyici algı yönetimidir. Simgesel sermayenin diğer sermaye türlerinden ayrıldığı ana nokta illusioyu eritebilme gücüdür. Kendisi ile eyleyicisinin biriktireceği/edineceği illusioyu saklayabildiği, karşı tarafın kazanılan çıkarı net bir şekilde algılanmasının mümkün olmadığı bir sermaye türüdür simgesel sermaye. Simgesel sermaye birtakım çıkarları (illusio) kamufle ederek, onları meşru bir kalıba

oturtabilmektedir. İllusiolara yönelik meşru talepler üretebilen (Swartz, 2011: 67) bir çeşit yumuşak güç aracıdır da diyebiliriz. Mücadele alanlarındaki güç ilişkilerinin çıkar beklentisi üzerine kurulu olmadığı, yasal bir forma kavuşturulmasında etkindir. Elde edinilen birikimlerin herhangi bir çikara hizmet etmiyormuşçasına gösterilmesi, diğer eyleyicilerde çıkarsızlığa ilişkin istendik bir algı operasyonu yapılması durumudur. Simgesel sermaye eyleyicilere alanlarda edindikleri sermayelerin çıkarlarına uygun şekilde kazanç sağlayıcı bir kullanım aynı zamanda bu durumu şık/cazip bir forma sokabilme fırsatı sunmaktadır. Böylelikle çıkarlar alanlarda gölgelenir ve hatta silikleşir. Çıkarı görünmez kılan bu algı oyunu diğer eyleyicileri ve alanı, alandaki doxaları görünmez bir şekilde yönlendirmeye başlar. Bu görünmezlik içerisinde doğru yönetilen simgesel sermaye eyleyicisini egemen konuma taşıyabilecek gücü içerisinde barındırmaktadır. Şık bir biçim kazandırılan, görünmez bir forma bürünen çıkarlar şan, şöret ve saygın bir imaj olarak eyleyicilere yeni kimlikler kazandırmaktadır. Bu durumu Swartz (2011: 133) güven tesisi olarak tanımlar ve simgesel sermayenin bir nevi güven inşası olduğunu belirtir. Çıkarın çıkar olarak algılanmadığı, karşı tarafa uygulanan tahakkümün/gücün cazip hale getirilip karşı tarafın rızayla karşılmasının sağlandığı biçimiyle simgesel sermaye yumuşak güç ile uyumluluk gösteren önemli bir birikim aracı dolayısıyla kültürel diplomasi silahıdır.

Simgesel sermaye, kültürel diplomasi ve yumuşak güç için vazgeçilmez olan güveni tesis ettiği gibi tahakküm sahibi olmak isteyen eyleyiciye saygınlık kazandırarak ona eylemlerini yapabilmesinde kazançlar -oyun metaforu açısından kartlar olarak nitelenebilir- elde etmesine imkân tanır. Mücadele alanındaki oyunun yarattığı atmosferin etkisiyle kendisine uygulanan, simgesel şiddetin pek de farkına varmayan egemen olunan grup bilinçsizce rıza gösterir ve simgesel sermayeyi elinde bulunduran taraf sermayesel birikimini arttırır (Swartz, 2011: 68). Bu noktada Bourdieu sosyolojisi bağlamında simgesel şiddet olarak karşılık bulan kavramın uluslararası siyaset bilimi açısından yumuşak güce tekabül ettiğini söyleyebiliriz. Şöyle ki; hayatın olağan akışında insanın var olduğu hemen her alanda bir tahakküm kurma ve onu kabullenme eğilimleri mevcuttur. Simgesel şiddet tahakkümü elde etmek için başvuru stratejilerin, uyulan yöntemlerin ve pratiklerin tümüdür. Simgesel şiddetin tahakküm-rıza mekanizmasının bilinçsizce ve doğal olarak yaratılması işlevi onu politikaya (Ölçer, 2019: 34-35) ve modern diplomasiye

yaklaştırmaktadır. Ona politik bir yön eklemektedir. Yaşamın her noktasında var olan kurumsal ya da özel her oyun/mücadele alanında tahakküm kurma arzusunun meşrulaştırılma sistemi olarak karşımıza çıkan simgesel şiddet yumuşak güç ile birebir örtüşmektedir denilebilir. Simgesel sermaye, simgesel şiddet ve yumuşak gücün oyun alanındaki araç formudur aynı zamanda onların oyundaki konum mücadeleleri, güç ilişkileri, oyun kurulumu ve kartların dağıtılışındaki gizli elidir. Simgesel sermaye simgesel şiddet ve yumuşak gücün alanlarda üretilmesinde etken sosyolojik bir unsurdur.

Alanlarda simgesel sermaye kullanımı, eyleyicileri eyleme geçiren hedefin özünde barındırdığı çıkar dürtüsünün aşıkârlığını yitirmesi, diğer eyleyicilerin öncelikle ön bilinçlerinin oyuna yönlendirilmesi ve ardından yaratılan bu büyülü atmosferde bilinci tahakküme bilinçsizce rıza göstermesi için bilinçdışı tarafından baskılanmasını sağlayan faktörlerin açığa çıkarılması şeklinde işlemektedir. Bu işleyiş, pek çok alanda özellikle insana insanı anlatan çeviri alanında ve iletişimin sanatlaştığı diplomasi alanında kendisine organik bir şekilde yer bulabilmektedir; zira insanın özne olabildiği her yerde çıkarsız çıkar olan simgesel sermayeden söz etmek mümkündür. Ayrıca Bourdieu için her alan irili-ufaklı, gönüllü-gönülsüz güç ilişkilerine sahne olmaktadır fakat her güç ilişkisi alanda mücadele devamlılığı için meşrulaştırılmaya mahkûmdur. Bu meşrulaştırma işlemi çıkarın sosyal, kültürel, politik, ekonomik ve simgesel tüm boyutlarının reddi üzerine kuruludur (Bourdieu, 1977b: 183). Çıkarsızlık durumunun güç ilişkilerinde imkânsız olduğu gerçeği göz önünde bulundurulursa tahakküm uğruna uygulanacak olan simgesel şiddetin/yumuşak gücün işlerlik kazanması için gerekli meşru formun simgesel sermaye aracılığıyla yakalanabileceği tezi anlaşılabilirlik kazanabilir. Burada simgesel sermaye temelli simgesel şiddetin aslında simgesel iktidarın oluşması için başvuru olan yollardan biri olduğunu, hatta simgesel iktidarın bir kolu niteliğinde olduğunu belirtmekte fayda vardır.

Bütün sermaye türleri ekonomik sermayeye dönüşmek üzere mücadele alanlarına yerleştirilir. Gücün kabul edilişi, saygıyla karşılanıp rıza gösterilişinde, gücün meşru form kazanışında etkili olan simgesel sermaye de ekonomik sermayeye dönüşme potansiyelini içinde barındırmaktadır. Yaratıldığı çıkarsızlık algısıyla ekonomik sermayeye dönüşme yolunda işe koştuğu en önemli araç dildir. Mücadele alanı çok

uluslu aktörlerden oluşuyorsa simgesel sermayenin yeni silahı, aktif eylemi çeviri olacaktır. Egemen olunmak istenen taraf üzerinde simgesel bir etki yaratabilmek ve böylelikle yumuşak güç uygulayabilmek için en ekili bir o kadar da çıkardan uzak görüntüsüyle iletişime başvurmak kaçınılmazdır.

Antoine Berman'ın çeviri alanının felsefi boyutuna sunduğu katkı ve edebi eserlerin çevirisinde neyin tehlikeye girdiği, neye dikkat edilmesi konusunda yaptığı çalışmaların değeri tartışma götürmez. Bu büyük çeviri düşünürü alana herkesçe bilinen kitaplarının dışında, makaleler, sunduğu sözlü bildirimlerle ve verdiği seminerlerle önemli eserler kazandırmıştır. Alman Romantiklerin görüşlerinden hareketle çeviri alanına-özellikle yazın çevirisi- kültürel bakışı yerleştirmek isteyen Berman Fransızca'nın yanı sıra İspanyolca çalışmalar sunmuş aynı zamanda alana kuramsal katkılarını pratikle de destekleyerek edebiyat alanında çeviri eserler üretmiştir. Çevirinin yaşayan bir eylem olduğunun ve çevirmen öznesinin bu eylemi gerçekleştirirken yabancıda kültürel bir keşif yaptığını bizlere duyumsatmaya çalışan anlayışıyla Berman ötekideki dilin kültürel arkeolojik kazısının yapılarak kaynak metine uygun şekilde erek dil ve kültürde eserin çeviri yoluyla yeniden üretilebileceğinin altını çizmektedir (Farrokhi, 2009: 183-197). Birçok eserle alana hizmet eden ünlü Fransız kuramcının çeviri alanı için yaptığı şey aslında simgesel sermayeler üretmek ve başka aktörlerce farklı simgesel sermayelerin üretilip alana sokulmasını sağlamaktır. Eserlerdeki kültürel öğelerin önemine vurgu yapar, yanlış ya da eksik yapılan aktarımların, hatalı özdeşimlerin, eşdeğerlik yanlışlarının doğurabileceği olumsuzluklara karşı çevirmenleri ve alan kuramcılarını uyarmaya çalışır

Antoine Berman ismi çeviri etiği, yabancılaştırma ve *sadık* çeviri kavramlarıyla özdeşleştirilmektedir. Sadık çeviri kavramıyla sözcüğü sözcüğüne çeviri kastedilmemekte aksine, hedef kültürü yansıtan yabancı öğelerin öne çıkarılması anlatılmaya çalışılmaktadır. Berman için çeviri hem yabancı olanın imtihanı hem de yabancı için imtihandır. Şöyle ki; eserin içerdiği yabancı unsurları kendi yabancılığı içinde erek okurca anlaşılır kılmak hem de yabancıyı öz kaynağından, dilsel coğrafyasından koparmak, ait olduğu dilsel zeminden sökmektir (Berman, 1985: 284). Berman için çeviri bu yönüyle ikili yabancılık işlevini barındıran dilsel-kültürel bir eylemdir. Berman Venuti'nin yerelleştirme olarak tanımladığı yabancı olanın

aktarım formülünü natüralizasyon şeklinde kullanmayı tercih etmiştir. Berman'ın Alman Romantiklerinden etkilendiğine ve Friedrich Schleiermacher, Schelegel kardeşler ile Walter Benjamin'in görüşlerini kendi kuramsal bakış açısı içerisinde yerleştirdiğine önceki bölümlerde değinmiştik. Alman Romantiklerden *potansiyelizasyon* Goethe'den ise *yansıma* kavramlarını ödünç alıp kendi çeviribilimsel vizyonunu analitik bir zeminde oluşturduğunu tekrar hatırlayacak olursak Berman'ın pek çok aktörü sürece dâhil eden çeviriyi kolektif kimlik kurucusu, kültürel bağıntıların alanlarda sermaye gücünü arttırıcı bir etkiye sahip olacağı bir konuma taşıdığını görebiliriz.

Berman'da öne çıkan üç kavramdan çeviri etiği pozitif ve negatif olmak üzere ikiye ayrılır ve iki tür çevirmen tercihi doğurur. Kaynak metin sadık kalan ya da ihanet eden, kültürel direnç gösteren ya da yabancılaşmayı önceleyen sözcüğü sözcüğüne çeviri yapan; hangi noktada durursa çeviri ürünü de o pozitif ya da negatif etik anlayışıyla üretilmiş olur. Negatif etik çevirmenin kendi dilsel-kültürel kimliğine bağlılığı ve onu yüceltme arzusuyla yerelleştirmeye; yani Berman'ın tabiriyle natüralizasyona yönelmesi durumudur (Berman, 1984: 17-18). Pozitif etik ise kaynak metindeki yabancı kültürel öğeleri direk aktarmaktır. Negatif etikte çevirmen artık metini yeniden üreterek aslında ikincil yazar kimliğine bürünür pozitif etikte ise çevirmen konumunu hiçbir şekilde terk etmez. Kültürel diplomasi açısından ele alındığında farklı bir dilden çevrilecek eser sanat değeri taşıyan ya da diplomatik, politik bir niteliği olan bir metinse kendi ulusa, dilsel ve kültürel sermayesinin daha güçlü olduğunu ulusa göstermek için negatif etik çerçevesine uygun bir şekilde yeniden üretilebilir. Ayrıca farklı bir dile çevrilecekse bu defa karşı ulusun sosyal, politik ve ekonomik aktörlerini, sanatçıları etkilemek aynı zamanda kendi kültürel dokusunu gösterebilmek için pozitif etik takip edilebilir. Bu tercihleri belirleyen hem çevirmen kimliği hem de çevirinin gerçekleştirilme sebebidir. Çeviri eylemi hangi amaçla gerçekleştiriliyorsa çevirmenden o doğrultuda etik beklenmelidir. Her tür etik anlayışı da simgesel sermayeye hizmet eder şekilde kullanılmalıdır. Yumuşak güç açısından da açıklamak gerekirse izninizle edebi eser çevirisi üzerinden örneklendirmeye yapacağız. Kültürel cazibe yaratabilmek için eserlere yapılacak müdahalelerin uygulanmak istenen yumuşak gücün boyutuna ve içeriğine uygun olması gerekmektedir. Yumuşak güç için görece daha geniş fırsatların bulunduğu edebi eserler sosyal hayatın tüm yönlerini içinde barındırır ve kültürel öğelerle

bezenmiş eşsiz bir simgesel sermaye aracıdır. Ekonomik sermayeye dönüşme potansiyeli yüksek kültürel donanımlı simgesel sermaye örnekleridir. Çevirmen edebi eseri çevirirken onun bir ulusun toplumsal hayatının dünü, bugünü ve yarını olduğunu göz önüne alarak kaynak metindeki yabancılara müdahalede bulunmalıdır. Nitekim *iyi* ve *kötü* dengesinin en hassas olduğu alanlardan biri edebi aladır çünkü kendisi sosyo-kültürel hayatın izdüşümüdür.

Berman yabancı olanın reddine olumlu yaklaşamaz ona göre yabancı olan eserde savunulması gereken bir kültürel kimliktir ve reddedildiği takdirde ortaya çıkan çeviri ürünü maalesef kötüdür. Berman'ın kötü olarak nitelediği ve negatif tutum takındığı bu çeviri yaklaşımı mücadele alanlarında aktörlere/eyleyicilere “çıkarsız” çıkarlı simgesel sermayesini kültürel, politik özellikle de ekonomik sermayeye dönüştürme imkânı tanıyan bir yönelimdir. Bazen de bu durumun aksi gelişebilir eserlerde yabancı kalarak kültürel sermayesini sunabilir ve böylece simgesel sermayesinin kendisine kazanç getirmesini sağlayabilir. Önemli olan pozitif ya da negatifin etiğin doğru yerde ve doğru ölçüde uygulanmasıdır nitekim amaç çıkarın gizli kalmasıdır. Simgesel sermayenin çıkarsızlık kisvesinin bozulmaması için çeviri ürünü yeter derecede *iyi* ya da *kötü* olmalıdır. Her iki kültür eşit derecede eserde var olabilmelidir.

Kuramcı için çeviri kaynak metine bağlı olmalı eğer erek kitle odaklı olması gerekiyorsa bu defa yapılacak olan çeviri etnosantrik olmalıdır (Rougé, 2015: 13). Berman çeviri eyleminin ve ürününün kültürel boyutunun önemini açıklarken çeviri etiğini, *iyi/kötü* çeviri kavramlarını kullanmayı tercih etmektedir. Çevirinin ideolojik savaşlarda ve kültürel güç mücadelelerinde önemli bir araca dönüşebileceğine değinir. Onun için çeviri kaynak metinde olanların *iyi* ya da *kötü* aktarımından ibaret bir eylem değildir. Eserlerdeki yabancıların silinişiyle kültürel asimilasyon aracına dönüşebilecek güçte bir simgesel sermayedir. Kültürel bağıntılar kuran bir diyalog kontrolcüsü ve bağıntıları koparacak, kendi kültürünü üstün gösterecek bir yumuşak güç aracıdır.

Çevrilecek sözlü ya da yazılı metinlerin tarihi, kültürel, sosyal ve metafiziksel arka plan üzerine örüldüğü gerçeği göz ardı edilmeden hümanist bir yaklaşımla ele alınmasının gerekliliğine vurgu yapan Berman çevirmenin eylemini gerçekleştiren sosyal bir özne olduğunun da altını çizmektedir. Bu öznenin sözlü ve yazılı evrene

girerken bu evrenin hemen her katmanında yer alabilecek öteki izlerini doğru takip etmesi gerekmektedir. Çeviri eylemi bir nevi ötekideki yabancılıkları yakalamak ve onları erek metinde çözümleyerek karşı tarafa açmaktır. Bu işlem simgesel sermaye edinme ve onu geliştirme yolunda yapılacak hamleleri de görünür kılmaktadır. Kültürel güç ilişkilerinde çeviri bazen oyun kartlarını dağıtıcı bazen de oyun kartlarının bizzat kendisi olmaktadır, güç ilişkilerinde yıkıcı ya da yeniden üretici etkinliğe sahiptir. Berman'ın bakış açısıyla kimi zaman kültürel manipülasyon kimi zaman da kültürel asimilasyon aracı olarak karşımıza çıkan çeviri kültürel ilişki yöneticisi yönüyle ve özellikle *kötü çeviri* formuyla kültürel diplomasi ve yumuşak güç için güçlü bir simgesel sermayedir.

5.3.2. Kültürel Sermaye: Lawrence Venuti

Kültür mücadele alanlarında güç ilişkilerinin kuruluşu ve yönetiminde önemli bir sermaye formuna bürünebileceğini Bourdieu eğitimde doğan başarı farklılıklarını incelediği çalışmasıyla ortaya koymuştur ve böylece kültürel sermaye nosyonunu üretmiştir (Bourdieu, 1986: 243, Bourdieu ve Wacquant, 1992: 160). Daha açık ifadeyle; eğitim sistemlerinde başarı ya da başarısızlığın temel nedenleri arasında hatta başında kültürün sayılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu çalışma, onu kültürel sermaye kavramını geliştirmeye itmiştir. Bourdieu'nün kültürün alanlardaki gizli ama bir o kadar da baskın olan rolünü ortaya çıkarmak üzere kullandığı bu nosyon genel kültür bilgisi, sözel beceri, eğitim sistemleri, estetik tercihler, bilimsel alan bilgisi, bilimsel yeti ve pedagoji gibi pek çok dizgeyi içinde barındıran geniş perspektifli bir organizmadır. Özellikle prestij edinme, başarı kazanma, bilgi üstünlüğü kurma gibi illusolar ekonomik bir biçimden uzak kalarak kültürel sermaye aracılığıyla kendilerine mücadele alanlarında yer bulabilirler. Kültürel sermaye ekonomik sermaye görüntüsünden uzak olsalar da ekonomik sermayeye dönüşecek ve onu kendisine dönüştürecek güçte bir sermaye türüdür. Nitekim ekonomik sermaye için kullanılan metotlar kültürel sermaye birikiminde de kullanılabilir; böylece nesiller arası aktarım döngüsü ekonomik bir boyut da kazanmış olur. Kültürel sermayenin sağladığı bilgi, tecrübe, saygınlık, başarı ve prestij, ulusun diğer eyleyicileri için farklı alanlarda elinde sermayesel güç bulundurmasını sağlar.

Kültür yoluyla edinilen yetkinlikler bütünü olan kültürel sermaye bilgi, beceri, yetenek, (akademik) başarı ve itibar unsurlarını içermektedir. Her özne/eyleyici bir

ötekiyle temasa geçtiğinde sosyal hayatın içerisinde yeni fikirler edinebilir, kendine özgü beğeniler geliştirebilir ve edindiği sosyal deneyimler doğrultusunda eylemler dizgesi oluşturabilir. Bütün bunların ardında onu ve çevresini, onun ve çevresinde var olan bilinçli ve/veya bilinçdışı eylemlerin ana arteri olarak kültür yatmaktadır. Sosyal hayatın içinde yaşayarak (bilinçli/bilinçsiz) edinilen kültürel sermayesini özneler/eyleyiciler ötekilere aktarır bu sayede kültürel sermaye devamlılık kazanır. Ekonomik sermaye ile aynı stratejiler kullanılarak kültürel sermaye edinilebilir, geliştirilip biriktirilebilir fakat bu iki sermaye türünü birbirinden keskin çizgilerle ayıran önemli bir nokta vardır. Kültürel sermaye ürünleri anlamlı oldukları yerlerde ve anlaşılır oldukları ölçüde, kabul edildikleri anda değerli olabilirler ancak bu şekilde eyleyicisine kazanç getirebilir (Swartz, 2011: 111). Ekonomik sermayenin bu sosyal kabule, kültürel anlaşılabilirliğe ihtiyacı yoktur o tamamen nesnel ve somut algılar üzerinden var olabilir. Kültürel sermaye cezbedici olmalı, saygınlık uyandırabilmeli ve öteki yakınlığını kurabilecek zenginlikte olmalıdır.

Kültürel sermaye türlerini Bourdieu kurumsallaşmış, somutlaştırılmış ve nesneleştirilmiş olarak üçe ayırmaktadır. Çocukluktan itibaren edinilmeye başlayan somutlaştırılmış kültürel sermaye aileye aktarıcılık hususunda önemli bir rol atfeder. Aileyi kültürel sermaye birikimi için kilit aktarıcı konumuna taşır. Bu rol eğitim hayatının başlamasıyla birlikte eğitimcilere aktarılır. Bireyin somutlaştırılmış kültürel sermaye birikiminde önemli olan iki kurumdan ilki aile ikincisi eğitim merkezleridir. Bu sermayenin ana hedefi bireyi hayata hazırlamak, onları somutlaşmış kültürel determinasyonları algılayacak onları alımlayacak duruma getirmek ayrıca toplumsal hayatın içerisinde var olabileceği, kendi yeterlilikleri çerçevesinde bir takım bilgi, beceri ve donanım sunmak böylece ona sosyal uzamda bir konum kazandırmaktır. Somutlaşmış kültürel sermaye bilinçsiz kazanımdan ziyade pedagojik etkinlikler aracılığıyla bireylere edindirilir (Swartz, 2011: 112). Bu bir süreçtir ve pedagojik eylem planı içerisinde şekillenmektedir.

Somitlaşmış kültürel sermayenin zenginliği/eksikliği bireylerin alanlardaki başarı-başarısızlık, egemen olan-egemen olunan, ödül-ceza gibi sistemlerde devreye girmektedir. Bu hususa dayanak olarak Bourdieu Fransa'da yaptığı araştırmaları sunmakta ve öğretmen-öğrenci ilişkisinde somutlaştırılmış kültürel sermayenin sınavda-derste başarı konusunu nasıl etkilediğini gözlemlediğini belirtmiştir

(Bourdieu, 1989b: 48-81). Bu noktaya bizler de Bourdieu gibi somutlaştırılmış kültürel sermaye türlerinden dil kullanımını üzerinden örnek verecek olursak bireyin toplumsal hayatta gireceği tüm alanlarda kendisine pozitif ya da negatif algı olarak dönecek kazanç ya da kayıp yaşatacak etkinliktedir, prestij sahibi de yapabilir büyük itibar zedelenmesine de yol açabilir bu durum da ekonomik ve simgesel sermaye zayıflığını doğurabilir. Bourdieu pedagojik yolla edinilen somutlaştırılmış kültürel sermayenin bilinçli yönlendirmeler dışında, öznenin kendi öznel/sosyal zihni dışında birikmesinin mümkün olmadığını altını çizer (Dursun, 2018: 84). Somutlaştırılmış kültürel sermayenin birikimi aynı zamanda öznenin bireysel yetenekleri ölçüsünde artış ve devamlılık gösterebilir bu sermaye türü onun bireysel yeteneklerinin sosyal uzama uyumlu bir boyut kazanmasını; böylelikle güçlü bir konum edinmesini sağlar. Somutlaştırılmış kültürel sermaye devamlılık arz edebilir sürekli değişim ve dönüşüm yaşayabilir. Form değiştirme niteliği onu simgesel sermayeye yaklaştırmaktadır.

Nesneleştirilmiş kültürel sermaye türüne gelince ise; sanat, bilim ve sosyal alandaki tüm üretimlerin, sarf edilen simgesel emeklerin kitaplara, şarkılara, tablolara, buluşlara dönüşerek nesneleşmesi durumudur. Aslında bu sermaye türü somutlaştırılmış kültürel sermayenin devamlılığı niteliğindedir. Nitekim somutlaştırılmış kültürel sermayenin kazandırdığı bilgi, beceri ve yeteneklerin somut ürünler olarak nesneye dönüştüğü andır nesneleştirilmiş kültürel sermaye. Bu sermaye türü ile nesnelleşen ürünlerin ekonomik sermaye getirisi, güç kazandırma oranı, simgesel kazanç durumlarının sorgulanmaktadır. Bu sermayenin güç ilişkileri sisteminde edindiği rol, sanat, bilim, edebiyat vb. alanların yönlendirilmesindeki etki derecesi de önem taşımaktadır. Estetik alımlama yöntemleri, sanatsal duyumsama, bilimsel heyecan hissi ve ihtiyaç algısı bütün bunların yönetilişinde nesneleştirilen ürünlerin (kültürlerin) konumu da bu sermaye türü içerisinde irdelenmektedir. Nesneleştirilmiş kültürel sermaye eyleycisine hem ekonomik hem de simgesel sermaye sağlar. Örnek vermek gerekirse; bir söz yazarının bestesinden hem maddi hem de manevi kazanç elde ettiğini düşünürsek ve dahası bestesi farklı dillere çevrilirse bu kazançlar ikiye katlanacaktır. Bestesinden hem ekonomik sermaye elde edecek hem de bestesiyle birlikte alanda prestij kazanacak, konumunu iyileştirecek; böylelikle simgesel sermaye edinecektir. Bu durum alanda yeni eyleycilerin olmasını da sağlayacaktır menajer, yapımcı, dağıtım firması ve basım evi sahipleri

gibi pek çok eyleyici alanda güç mücadelesine girişecektir. Bu nesneleştirilmiş kültürel sermayeden ekonomik ve simgesel çıkar elde etmek için ve alandaki güç dengelerini yeniden kurmak için yeni oyunlar başlatılacaktır. Nesneleştirilmiş kültürel sermaye çoklu eyleyicilerin olduğu bir oyun alanına sürülen güçlü bir karttır.

Bourdieu 'Homo Academicus' kitabında detaylıca ele aldığı kurumsallaştırılmış kültürel sermaye kavramı somutlaşan ardından nesneleşen kültürel sermayenin akademik, kurumsal bir kapsam kazandığı son aşamayı anlatmak üzere kullanmaktadır. Somutlaştırılmış kültürel sermaye aracılığıyla edinilen yetenek, beceri ve bilgilerin yerleşik akademik anlayışla şekillendiği, ait olunan toplumsal alandaki bilgi, yetenek ve becerilerin kurumsal belgeye tabi tutulduğu ve bu şekilde garanti edildiği sermaye türüdür. Kurumsallaştırılmış kültürel sermayelerin öznelere edinilmesinde aktarıcılık görevi akademik kurumlara atfedilmektedir. Bu sermaye türü akademik alan determinasyonlarının yansımasıdır. Akademik kurumlar kazandırdığı bu sermayeyi diploma ve sertifikayla belgelendirmektedir. Bunlar belli mücadele alanlarına girişi meşrulaştıran ve kolaylaştıran belgelerdir. Bu belgeler özne için doxalara hâkimiyet göstergesi iken; alan için sermayesel bir getirisi olduğunun, bir çıkar vaadinin bulunduğu belirtilmektedir.

Kurumsallaştırılmış sermaye birikimi sayesinde elde edilen belge öznelere/eyleyicilere farklı alanlardaki oyunlara/mücadelelere girebilme hakkını ve bu oyunlardan/mücadelelerden farklı sermaye türleri kazanabilme fırsatını aynı zamanda alanlarda konum elde etme hakkını vermektedir. Bu belgeler bir tür değer sertifikasıdır. Mücadele alanlarında egemen konumu elde edebilmek için bu sertifika önemlidir, aynı değer sertifikası ve kültürel sermayeye sahip olunması durumunda rekabetin kazananını belirleyici unsur olarak belgenin alındığı kurum öne çıkmaktadır (Bourdieu,1986:248). Akademik kurumların alanı domine edecek ölçüde itibar kazanması sunduğu belgenin de eyleyicilere diğerlerine nazaran daha etkili olması kaçınılmazdır. Bu nedenle mücadele alanlarına güçlü bir sermaye donanımı ile girmek için somutlaştırılmış nesnenin içselleştirilip geliştirilmesi, uygun şekilde yönetilmesi önemlidir. Kurumsallaştırılmış kültürel sermaye diğer sermaye türleri gibi ekonomik sermayeye dönüşebilme potansiyelini taşımaktadır. Bu noktada prestij derecesi ekonomik sermayeye ulaşmayı kolaylaştırmakta; yani daha prestijli kurum belgesi daha fazla ekonomik sermaye edinme/biriktirme potansiyeli demektir.

Kurumsallaştırılmış sermayede sosyal çevrenin, kültürel tarihin, toplumsal sınıfların hatta toplumsal bilincin etkileri de söz konusudur. Sadece öznenin somutlaştırılmış kültürel sermayesi değil ait olduğu toplumsal uzam da edindiği sosyal statü de etkilidir.

Üç kültürel sermaye türü de birbirini destekleyici ve tamamlayıcı niteliktedir. Bu sermaye türleri kültürel diplomasi ve yumuşak güç alanlarında olduğu gibi çeviri bilim alanında da eyleyicisine önemli ölçüde güç sağlamaktadır. Özellikle somutlaştırılmış kültürel sermaye araçlarından dil kullanımı çeviri bilim alanı için hem güçlü bir silah hem sonuç odaklı amaçtır. Çevirmeni alana sokan önemli bir sermayedir somutlaştırılmış kültürel sermaye ve onu alandaki mücadelede tutacak gücü somutlaştırılmış kültürel sermayesi vasıtasıyla ürettiği nesnelleştirilmiş kültürel sermayedir. Her çevirmen ön bilinç, bilinç ve bilinçdışıyla var olan sosyal bir bireydir, kültürle yaşantılanmış sosyal uzamın içinde öteki mücadelesi veren bütünlüklü bir öznedir. Prestijli kurumlardan edindiği değer sertifikası ona alanda simgesel ve ekonomik sermaye kazandırır. Kurumsallaştırılmış kültürel sermayesi aynı sosyo-kültürel coğrafyada, aynı somutlaştırılmış kültürel sermayeye maruz kalsalar da nesnelleştirilmiş kültürel sermayelerinin; yani çeviri ürünlerinde farklılıklar doğmasını sağlar. Bunun yanı sıra ürünler çok benzer olsa dâhi değer sertifikasının alındığı kurum daha prestijli, alanda egemen konumdaysa ilgili çevirmen diğerine oranla daha güçlü konumu kazanır. Daha açık ifadeyle alanın önde gelen akademik kurumundan diplomalı olan çevirmen ekonomik, sosyal ve simgesel sermayesi daha güçlü olan yayınevinde iş bulabilir, merkez konumdaki yayınevine girebilir diğer çevirmen daha mütevazı yayınevinde mücadele alanına giriş yapar.

Çevirmenler alanlarda kültürel sermayeleri ile var olma savaşı verirken pek çok çeviri ürünleri üretirler fakat yazar-yayınevi-okur üçgenini bir arada tutan çevirmen kimliksiz hatta öznesiz bir özne gibi kalakalır. Amerikalı çeviribilim kuramcısı Lawrence Venuti çevirmenin bu gölge durumunu incelemiş ve *The Translator's Invisibility* adlı eseri kaleme almıştır. İlgil eserde dört tema öne çıkmaktadır. Bunlardan birincisi; Anglo-Amerikan dili *kültür çevirmenleri* çevirilerini akıcı şekilde yaptıkları ölçüde başarılılar ve bir o kadar da görünmezler. İkincisi; telif hakları konusunda çevirmenler ayrımcılığa maruz kalırlar, üçüncüsü; diğer dillere yapılan çevirilere kıyasla İngilizce daha düşük bir yüzdeliğe sahiptir dördüncüsü ise;

kültürel ötekilerle kurulan Anglo-Amerikan ilişkilerde dışarıdan emperyalist içeriden yabancı düşmanlığı olarak algılanabilecek ilginç bir durum söz konusudur²¹. Burada öncelikle kültür çevirmenliği ve kültürel öteki kavramlarını çalışmanın sınırları çerisinde açmak gerekirse; okur için anlaşılır akıcı, kültürel farklılıkların silindiği bir çeviri yaptığı durumda yazarla okur arasındaki yabancılaştıran mesafe yok olur ve mesafeyle birlikte çevirmen de yok olur. Venuti'ye (1995) göre pratikte yapılan kaynak metindeki -özellikle edebi eserlerdeki- kültürel öğelerin farklı müdahalelerle erek kültüre aitmiş izleniminin yaratılmasıdır. Kaynak kültüre özgü öğelerin eserlerden silinmesi "rahat okuma" sağlamakla birlikte kültürü tek tipleştirme tehlikesini doğurmaktadır. Venuti bu durumun politik, ideolojik hedefler doğrultusunda kullanıldığı ve çevirinin istendik imaj yaratma, önyargı oluşturma gibi amaçlara hizmet eden akıcı, çevirmenin ve kaynak kültürün izlerinin silindiği bir ürüne dönüştüğünü vurgulamaktadır. Bu noktada kültürel diplomatik ve yumuşak güç hamleleri için uygun ortamı yaratmaktadır nitekim bu şekliyle çeviri bir nevi okura pozitif ya da negatif algı üretimi sunan bir eylemdir. Çevirmenden somutlaştırılmış kültürel sermayesini kendisini yok etme pahasına nesneye dönüştürmesi beklenmektedir. Kültürel çevirmenlik akıcı okumanın sağlandığı durumdur kültürel öteki ise kaynak metinde yazarıyla ve içinde akıp giden sosyal hayatıyla var olan nesneleştirilmiş bir kültürel sermayedir. Yerelleştirme yaparak Venuti'nin tabiriyle rahat okuma sağlayarak bu sermaye yok edilip erek kültür dokusuyla yeniden üretilmektedir.

Venuti, illüzyonist ve manipülatif etkiye göndermede bulunan *görünmezlik* kavramını gözlem yaptığı çağdaş İngiliz ve Amerikan kültüründeki çevirmen öznesinin durumunu ve eylemlerini tanımlamak için kullanmaktadır (Venuti, 2017:1). Venuti hem eylem hem ürün hem eyleyici hem de okur açısından değerlendirmelerde bulunmuştur bu nedenle hem süreç hem de sonuç odaklıdır diyebiliriz. Bu açıdan onun çalışmalarında çeviri ürününün eleştirel değerlendirilmesi boyutu da olduğu görülmektedir. Çeviri metinde akıcılık yakalanarak yazar ve okur arasında bir tür şeffaflık ağı kurulur fakat bu yanıltıcı bir şeffaflıktır çevirmenin kendi somutlaştırılmış kültürel sermayesini kullanarak ürettiği bu manipülatif şeffaf

21

https://www.researchgate.net/profile/Anthony-Pym3/publication/262887373_Venuti's_Visibility/links/53fdf3200cf2dca80003c35f/Venuti's-Visibility.pdf Erişim: 21.08.2021 Saat :18:00

ağ yazarın ve eserin ait olduğu kültürel köklerin yok edilmesine yol açar. Okur bu illüzyona kapılır. Burada okura düşen kültürel okur-yazar olma yetisidir kendi somutlaştırılmış kültürel sermayesi ile buradaki illüzyonu fark edebilmesidir. Eğer okur sağlam bir somutlaştırılmış kültürel sermaye ile çeviri alanına girerse bu şeffaflıktaki manipülatif eylemleri sezinleyebilir.

Özellikle yazın çevirisine odaklanan Venuti (1995) söz konusu yanıltıcı şeffaflığı reddetmektedir nitekim ona göre edebi eser ötekinin yansıtılması ve farklı olanla okurun şaşırılması işlevini yerine getirmelidir. Edebi eser okurun farklılık keşfinin büyümesine kapılmasını sağlayan nesneleştirilmiş bir kültürel sermayedir. Yerelleştirme ve yabancılaştırma eylemlerine de uygun bir zemini vardır. Venuti'nin bu iki eyleme yaklaşımı aslında kültürel diplomasi ve yumuşak alanlarının sınırları ile uyumluluk göstermektedir. Venuti akıcı okuma adı altında yapıla yerelleştirmenin stratejik bir kültürel manipülasyon olduğunu belirtmekte ve yabancılaştırmayı ise yabancı düşmanlığı ve kültürel narsisizme bir direniş şekli olarak değerlendirmektedir (Venuti, 1995: 20). Venuti çeviri eylemini kültürel ve dilsel farklılıklar arasında kurulan bir iletişim olarak düşünür ve çevirmenin yaptığının ise bu farklılıkları en aza indirmek ve/veya silmek olduğudur. Çeviri eylemi kültürel farklılıklar silindiği ya da erek kültürle formüle edildiği ölçüde rahat okunacak bir ürüne dönüşebilir fakat kaynak kültür asimile edilmiş olur (Venuti, 2004: 468-469). Aynı zamanda Venuti çevirideki iletişim eylemini de şu sözlerle sorgular: “Çeviri bir değişimin iletimi ise değişimi kurma gereksiniminin kendisi değil midir ya da bunu yaparak çeviri iletişim kurmaktan çok daha fazla bir işlevi mi yerine getiriyor?” (Venuti, 2004: 470) Kaynak mesaj reklam metinleri, film alt yazıları, konferans bildirileri, edebi eserler, felsefi metinler gibi yoruma açık kültürel formlardaki metinlerde yeniden inşa edilir ve yorumlanır. Kaynak mesaj erek metinde yorumlanıyor ve yeniden inşa edilebiliyorsa değişmezlikten söz edilemez. Farklı diller ve kültürler farklı değerler yaratır ve bu yaratım mesajın değişmesine neden olur (Venuti, 2004: 470-471). Burada çevirinin neye hizmet ettiği de önem kazanmaktadır hangi kurum için ve hangi kurumsallaştırılmış sermayenin ürünü olarak sunulacağı noktaları öne çıkmaktadır. Mesaj üzerinde yapılacak olan müdahalenin ardındaki illusio, kurumsal beklenti de bu değişmezliğin yıkılışını hızlandırmaktadır. Venuti'nin de belirttiği üzere kültürel formları barındıran her eser yorumlanmaya ve yeniden inşaaya açıktır. Yeniden inşa edilen her nesneleştirilmiş

kültürel sermaye formu hizmet ettiği illusio doğrultusunda farklı sermaye formlarına bürünmektedir. Örneğin kültürel diplomasi açısından ele alacak olursak ulusal prestiji arttırma hedefi öne çıkacaktır ve ilk dönüşüm adımı simgesel sermaye yönünde olacaktır.

Venuti yabancılaştırma, çevirmenin görünmezliği, akıcılık, yerelleştirme gibi kavramlarla aslında kültürel ve dilsel farklılıkların, kültürel ötekilerin önemini anlatmaya çalışmıştır. Kültürel ötekinin çeviride yabancı olarak kaldığı takdirde erek kültürde tanınırlık kazanacak ve çevirmen görünürlük kazanacak. Kültürel ötekilikler alanlardaki farklı eyleyicilerin farklı kültürel sermayelerle var olmalarını sağlayacaktır. Farklılığın kullanıldığı ya da yok edildiği durumlar çevirinin alandaki kültürel sermayeler ve güç dengeleri üzerindeki dönüştürücü etkisinin de bir göstergesidir. Venuti ve Bourdieu eksenlerinde çeviri eylemi kültürel ötekinin erek kültürde farklı bakış açılarının inşa edilmesi açısından ve erek kültürdeki eyleyicilerin kazandıkları bu birikimle farklı sermayeler edinmesi durumu olarak tanımlanabilir.

5.3.3. Sosyal Sermaye: André Lefevre

Sosyal sermaye kavramının sosyolojik ve iktisadi kökleri bulunmaktadır. Kalkınma araştırmalarında, eğitim, siyaset ve sosyoloji incelemelerinde kendisine yer bulan sosyal sermaye Bourdieu için genel anlamıyla bireyler arası bağıntılar, güven, ilişki ağları ve bu ağların derin yapısında yer alan kaynaklardır (Bourdieu, 1986: 249). Sosyal sermayenin üç türü bulunduğuna değinen Coleman onları yükümlükler, bilgi kanalları ve normlar ile etkin yaptırımlar olarak gruplandırmaktadır. Yükümlülükleri beklentiler ve yapıların güvenilirliği oluştururken; bilgi kanalları bilgi sağlama aracı olarak sosyal ilişkilere işaret eder son olarak normlar ve etkin yaptırımlar kamu yararını gözetici araçları içermektedir (Coleman, 1988: 95,101-104; akt.: Tüylüoğlu,2006:20). Sosyal sermaye kavramı bireyler, gruplar ve yapılar arası kurulan ilişki ağlarını, güveni ve bu ağları yöneten doxaları içermektedir. Kavramın sosyoloji için eski iktisat alanı içinse yeni olduğunu söyleyebiliriz. Bilindiği üzere iktisat somut olanla, ekonomiye direk ya da dolaylı maddi getiri sağlayan sermaye türleri ile ilgiliyken modern dünyanın iş gücünü karşılayan insanı birey ve özne olarak görmesiyle bakış açısını yumuşatmış ve sosyal sermaye kavramını-çeşitli uygunluk sorgulamalarının ardından- alana dahil etmiştir (Tüylüoğlu, 2006: 22-23).

Sosyal sermaye kavramının içinde insani ilişkiler ve duygu barındırıyor olması iktisat alanındaki bu sorgulamayı doğurmuştur fakat bireyi sosyal yapıya bağlayan güven duygudan yoksun bir olgu değildir. O halde iktisat alanının sınırları sosyal sermayeden çok uzakta değildir.

Sosyal sermaye kavramı çalışmada Bourdieu bakış açısıyla ele alınacaktır bununla birlikte kavramın tarihinin Durkheim, Marx, Tocqueville, Weber gibi kuramcılara kadar dayandırılması mümkündür dahası kavram ilk kez 1916 yılında Lyda Judsen Hanifan tarafından kullanılmıştır fakat kavramın sosyolojik bağlamda kuramsal boyut kazanışı Bourdieu ile olmuştur. Ünlü Fransız sosyolog kavramın kurucuları arasında yer almaktadır (Şan ve Şimşek, 2011: 90-94). Bourdieu anlayışına göre sosyal sermaye; sosyal uzamda konum edinen eyleyicilerin aralarında inşa ettikleri bağıntılar, bağlar, bu bağıntıların ürünü olan ilişki ağları, bu ağların eyleyicileri verdiği sorumluluklar, ayrıcalıklar ve görevler aynı zamanda alana getirdiği normlardan oluşan bir olgudur. Sosyal sermaye bireysel temelli sosyal ilişkiler sonucu kazanılabilir ve sağlanan güven sayesinde devamlılık arz edebilir. Bu yönüyle eyleyicilere özellikle somutlaştırılmış kültürel sermayelerini canlı tutmalarını ve ekonomik sermayelerini güçlendirme imkânı tanıyan bir sermaye türüdür. Çıkarlı - çıkarsız tüm sosyal ilişkilerin bulunduğu alanlar sosyal sermayenin üretildiği ve yeniden üretildiği alanlardır. Bu alanlarda kurulan ağlar eyleyicilere anne-çocuk, alacaklı-borçlu, güçlü-zayıf vb. farklı roller biçmektedir ve itimat temelli ilişkiler üretmektedir (Bourdieu, 1986: 247, 249). Gruba, sosyal birliğe sonradan dahîl olanlar alanda mevcut bağıntılar ve sosyal sermaye birikimine uygun davranmak zorundadır, eylem eksenlerini bu doğrultuda belirlemelidirler. Bu ilişki ağları zaman içerisinde kırılma ve dönüşüme maruz kalabilir. Bu kırılma ve dönüşümler farklı sosyal sermayelerin alanlara dahîl olmasını sağlayacaktır. Bu nedenle en küçük sosyal kurum olan ailede dâhi eyleyiciler arası sosyal sermaye üretiminin ve devamlılığının sağlanması için sürekli mücadeleler meydana gelecektir.

Eyleyiciler ait oldukları sosyal uzamda sürekli iletişim hâlinde olmak zorunda bu da sosyalleşme çabasını doğurmaktadır. Sosyalleşme hem bir eylem hem de birden fazla bireyin dâhil olduğu bir süreçtir nitekim sosyal sermaye diğer sermayelerden farklı olarak birden fazla bireyin karşılıklı ilişki durumunu gerekli kılan bir sermaye

türüdür. Bu süreç farklı ilişki türleri, görevler ve roller doğurmaktadır bununla birlikte bireylerin karşılıklı ilişkilerinden doğan aynı zamanda ilişkileri doğuran eylemlerle örülüdür. Bu süreçler sosyal sermaye kaynaklarından biridir öte yandan sosyal uzamda bireylere konumlar kazandıran ona simgesel güç sunan araçlardan biridir. Bireylerin sosyalleşmeleri ortak ideoloji, ortak çıkar etrafında toplanmaları ile başlar fakat güven ile sosyal sermayeye dönüşebilir. Yetki, vasıf, imaj yüklemeleri bu süreçlerin uygun şekilde yürütülmesiyle mümkündür. Sosyal sermayesi fazla olan eyleyici alanda daha saygın, ilişkilerine daha itimat edilen konumu kazanır ve istediklerini diğerlerine zorlamaksızın rahatça yaptırabilir; yani yumuşak güç elde eder. Bu yumuşak gücü meşrulaştırma hedefindeki eyleyiciler sosyal sermaye edinecekleri eylemlere yönelmelidir. Sosyal sermayedeki artış onu alanda daha fazla yumuşak güç uygulayabilecek konuma taşır bu nedenle eyleyiciler sermayesel artışı sağlayacak adımlar atmaktadır.

Eyleyicilerin sosyal sermaye birikimi kadar ait oldukları toplumun/topluluğun da sosyal sermaye oranı önem taşımaktadır. Eğer ilgili toplum/topluluk eyleyicisine hacimce yüksek sosyal bir sermaye sunarsa kendi sosyal sermaye birikimi ile birleştirip bu sentezden başarıyla elde edebilir. Bourdieu (1986) birçok konuda olduğu gibi sosyal sermaye dağılımında da eşitsizlik doğmasından kaygılanmaktadır. Sosyal sermaye ilişki temelli yapısal farklılıkların eyleyiciler arasında eşitsizlikler yaratması ihtimali üzerinde durur. Bunun da yine egemen olan ve olunan şeklinde iki kutup doğuracağını belirtir. Eyleyicilerin mücadelenin hangi kutbunda olacağını kendi sosyal sermayeleri ve toplumlarının/topluluklarının sermaye miktarları ayrıca kullanılış biçimleri belirleyecek. Bu eşitsizliğin derinleşmesi bir tarafa prestij ve güç sağlarken diğer tarafa bilinçli/bilinçsiz bir rıza durumu getirecektir.

Sosyoloji, iktisat, siyaset, işletme, eğitim vb. bilimsel alanlarda karşımıza çıkan sosyal sermaye daha önce de değindiğimiz üzere mikro, mezo ve makro düzeylere sahiptir. Tekrar hatırlatmak gerekirse; mikro düzey grup ve bireyle eşleşirken mezo düzey kurumlara, toplumlara tekabül etmektedir, makro düzey ise ulusal hatta uluslararası alanı işaret etmektedir. Bu düzeyleri belirleyici unsurlar eyleyiciler arası ilişkilerin temelindeki güven, normlar ve iletişimsel olanaklardır (Kangal, 2013: 7, 37-39). Sosyal sermaye bağlayıcı, aracı ve birleştirici olmak üzere üç temel türe sahiptir. Birinci sosyal sermaye türünde ilişki ağları homojen gruplar arasında

kurulur, ikincisinde kısmi bir homojenlik, üçüncüde ise tamamen heterojenlik söz konusudur (Kangal, 2013: 39-42). Üç sermaye türü de güven olgu üzerine inşa edilmektedir. Bunlara idari sosyal sermaye, sivil sosyal sermaye, yapısal sosyal sermaye, ilişkisel sosyal sermaye, katı sosyal sermaye, yumuşak sosyal sermaye, örgüt içi sosyal sermaye, örgüt dışı sosyal sermaye, rekabetçi sosyal sermaye, bilişsel sosyal sermaye ve politik sosyal sermaye gibi türler de farklı kuramcılarca eklenmiştir (Şan ve Şimşek, 2006: 98-99). Bu kavramlar göndermede buldukları içerik hedefe göre çeşitlense de aslında göndermede buldukları ana temaların sabit kaldığı gözlemlenmiştir. Asıl çıkış noktası güvendir. Sağlam bir güven zemini edinen sosyal sermayenin birikmesi ve eyleycisine güç sağlaması kaçınılmazdır.

Özellikle yazın çevirisi ile ilgilenen André Lefevere çevirinin edebiyat alanına hem ulusal hem de uluslararası boyutta sunduğu katkılarının yok sayılmaması gerektiğini belirtir. Kuramsal ve uygulamalı bir bilim olarak çeviri bilim odağını ürünün yanı sıra sürece de yönlendirmelidir. Lefevere'in önemle üzerinde durduğu bir diğer nokta çeviri eserlerin salt bir ürün olarak değerlendirilmesi yanılmasıdır. Ona göre çeviri eserler özellikle yazın alanındaki çeviriler ulusal edebiyatta edindiği konum, kazandığı değer ve uluslararası edebiyat alanında ulusal edebiyata kazandırdığı saygınlık bağlamında ele alınmalıdır. Bu değer sorgulaması hem aracı sosyal sermaye hem de birleştirici sosyal sermaye üretiminin mikrodan makroya tüm düzeylerde gerçekleşmesini sağlamaktadır. Lefevere eylem ve eğitim kavramlarını çeviri olgusu içerisinde ele almaktadır (Lefevere, 1991). Çevirmenin başarılı bir çeviri eylemi gerçekleştirebilmesi sadece dilsel hâkimiyetle mümkün değildir aynı zamanda somutlaştırılmış kültürel sermayesi ve kurumsallaştırılmış kültürel sermayesi de önem taşımaktadır. Çevirmen çeviri eylemiyle iki toplum arasında birleştirici bir sosyal sermaye üretebilirse başarılı olur ve alanda güven oluşturup ilişki ağları kurabilir. Başarısı ona aynı ve/veya farklı alanlardan eyleycilerle ilişkiye geçme ve bu ilişki ağlarını genişletip kendisine daha zengin sosyal sermaye birikimi edinmesinde aracı olur.

Lefevere ile özdeşleşen yeniden yazım (rewriting) görüşü Zohar etkisiyle oluşmaya başlamışsa da zamanla ondan belli hususlarda ayrılmıştır. Lefevere bu görüşü özellikle hamilik, ideoloji, söylem evreni ve poetika kavramları üzerine kurmuştur. Yeniden yazım aslında bir manipülasyon eylemidir ve bir ideolojinin farklı söylem

evrenlerinde üretilmesi işlevidir. Lefevere için çeviri kaynak metnin yansıtan bir ayna değil onun aynadaki görüntüsünün bir kırılmasıdır. Metinler, karmaşık anlamlandırma sistemleri olarak görülmelidir, çevirmenler bu sistemlerden ulaşılabilir olanı çözümlmeli ve yeniden kodlamalıdır. Dilsel coğrafyaların yakınlığı dilsel kod çözümlemesi düzeyinde bir çeviriyi gerekli kılarken coğrafya farklılığı/uzaklığı kültürel yeniden kodlamaları gerektirir. Kültürel sistemlerin kaynak metinde ve erek metinde nasıl inşa edildiği ve çevirmenin manipülasyon yeteneği çıktının başarı derecesinde belirleyici unsurdur. Lefevere, Bourdieu'nün kültürel sermaye kavramından hareketle kültürel sistemler kavramını görüşüne dahil etmiş olsa da (Bassnett, 2017: 8-9) yeniden yazım sınırlarının özellikle ideoloji, söylem evreni ve hamilik kavramları bakımından sosyal sermaye ile uyumluluk/bağdaşıklık içerisinde olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim ideoloji bağlayıcı, birleştirici yönüyle güçlü bir sosyal sermaye üreticisidir. Aynı ideoloji etrafında toplanan bireylerin birbirleri ile kurdukları güven ilişkisi onları iş birliğine iter ve mücadele alanlarında birbirlerine sosyal ilişki desteği ile sermaye sağlarlar. İdeoloji, manipülasyon, güç ve iktidar gibi edebi eserlerin alımlanmasını doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen bir işleve sahiptir. Kaynak ya da erek eserin kabulünde ideoloji anahtar rol oynar. İdeoloji farklılıklarının erek toplumla kaynak toplum arasında birleştirici sosyal sermaye üretilmesinde engel oluşturabilir bu noktada çevirmen manipülasyon becerisini ve somutlaştırılmış kültürel sermayesini işe koşarak çeviri eserde yarattığı söylem evreninde bu farklılığı eritebilir.

Edebi eserin yeniden yazımı ve alıcılar tarafından kabulünde egemen güce sahip, alandaki iktidarı elinde bulunduran bireyler, kurum ve kuruluşlar çeviri sürecini yönetirler. Bu durum dış hamilik sistemini doğurur, dış hamilik gruplar, bireyler ve kurumları içermektedir. Söz konusu dış hamiler alanı domine eden ideolojinin kısmi belirleyicisi konumunu işgal etmektedir. Hamilik ideoloji, ekonomi ve statü unsurlarını barındırmaktadır. İdeoloji, sosyal sermayenin tüm düzeylerine doğrudan göndermede bulunan bir araçtır, ekonomi çeviri eserin sağlayacağı maddi kazancı, ondan elde edilecek iktisadi çıkarı ifade etmektedir statü süreçte eyleyicinin görev itibarıyla yerleştiği konumu açıklamaktadır. Bourdieu sosyolojisi açısından statü her eyleyicinin insana dair tüm sosyal ilişki ağlarında itibar ve saygınlığın kazanılmasında yardımcı araç olarak ele alınabilir. Çeviri eser bağlamında değerlendirmek gerekirse; statü çeviri eserin hem ulusal hem de uluslararası yazın

alanında kazandığı konum ve prestij durumudur. Kendi ulusal yazınının alandaki statüsü ölçüsünde çeviri eser statü kazanır birbirleriyle olan etkileşimleri alana yeni iç ve dış hamilerin dâhil olmasını sağlar; böylelikle yeni ilişki ağları örülür. Her yeni hamî kurulan ilişki ağlarındaki statüleri yeniden belirler. Lefevere üründen ziyade süreç odaklanmalı derken alandaki bu sosyal sermaye üretiminde ve tüketimindeki devingenliği anlatmak istemiştir. Sürece odaklanmak sosyal sermaye kaynaklarının ve araçlarının manipülatif kullanımını rahatça gözlemleyebilme olanağı sunar.

Çeviri süreçleri her düzeyde ve türde sosyal sermaye üretiminin en yüksek olduğu andır. Çeviri eserinin tamamlanıp kaynak metnin yeniden yazılma işleminin bitişiyile birlikte sosyal sermayenin alandaki eyleycilere bu vesileyle farklı sermaye türleri edinme şansının sunulduğu dönem başlar. Çeviri sürecinde ideolojinin doğru sosyal sermaye türüne hizmet edecek şekilde esere yerleştirilmesi, güçlü dış hamilerin alana dâhil olmasını sağlayıcı manipülatif eylemlerin gerçekleştirilmesi, çeviri esere baskın poetikanın yerleştirilmesinde etkin pedagojik donanım çeviri eserin gerçek bir sosyal sermaye üreticisine/ürününe dönüşebilmesinde önemli faktörlerdir. Unutulmamalıdır ki çeviri eylem ve ürün boyutuyla sosyal etkileşimleri harekete geçiren bir olgudur. Yeniden yazılan her kaynak eser yeni sosyal ilişki ağları kurar, alanlara yeni sosyal sınırlar çizer ve alanlarda yeni kültürel sistemler üretir.

5.4. Kültürel Diplomasinin Siyasal İktisadı: Çeviri

Ekonomi ve politika kuram ve uygulamada birbirinden ayrı düşünülemez iki kavram, iki alandır. Gelenekçi anlayışta politikanın ekonomiye etkileri dışsal faktör bağlamında değerlendirilse de günümüz anlayışında politika ve ekonomi iç içe bir yapı sunmaktadır. Politika ekonomiyi doğrudan etkilemekte ve ona yön tayin etmektedir. Siyasal/politik iktisat ekonomik karar alma durum ve süreçlerinde alana simgesel bir güç uygulamaktadır. İktisat mevcut kaynakların durumlar dâhilinde formüle edilmiştir, bir tür ekonomik sermayedir. Politika ise sosyal uzamda eyleycileri çıkarlı/çıkarsız ilişkilerinde bir arada tutan bireysel ya da tek bir grubun çıkarına hizmetten uzak kamusal çıkarın gözetildiği, birleştirici bir sosyal sermaye türüdür. Her ikisi de toplum ve kültür temelli sistemlerdir. Bu sistemleri hatta sosyal uzamda var olan tüm sistemleri birbirine bağlayan ilişki ağlarıdır dolayısı ile dildir. Dili amacı ve aracı edinen çevirinin bu sistemlerin ağ kurucusu olarak karşımıza çıkması olağandır.

Siyasal iktisat kavramının olgunlaşma dönemi 18. yy sonu ile 19. yy başına denk gelmektedir. Kendisine bu olgunlaşmayı Adam Smith ve David Ricardo'nun çalışmaları sağlamıştır (Savran, 2012: 72). Siyasal iktisat mekanizmasında işleyen olgu ekonomik sermayenin simgesel emeği iknasıdır. Sermayenin alanda döngüsel bir form kazanabilmesi; yani simgesel, sosyal, kültürel sermayelerin ekonomik sermayeye dönüşebilmesi ve bu sermayenin simgesel emeği üretime devamlılık konusunda ikna edebilmesi siyasal iktisat içerisinde var olan sosyal ağ organizmasının sağlıklı işlemesine bağlıdır. Simgesel emeğin ve üretimin mevcudiyeti beraberinde simgesel şiddeti de getirmektedir. Bu simgesel şiddet sosyal ağlar üzerinden ve otoritenin araçsallaştırılmasıyla açığa çıkmaktadır. Bu durum emeğin sermayeye boyun eğdiği anın ürünüdür. Bu simgesel şiddet iktisat alanında devlet aygıtlarıyla kurulan otorite sonucu gizlice uygulanmaktadır, üstelik simgesel emek üreticisinin rızası onu kamufle etmektedir. Ekonominin siyasetçe yönlendirildiği alan olarak siyasal iktisat, simgesel emek, simgesel sermaye ve ekonomik sermaye üretiminin yanı sıra güven temelli sosyal sermaye türlerinin biriktirilmesine hem bireysel hem de kurumsal düzeyde mikro ve makro ölçekli fırsatlar sunmaktadır.

Bourdieu siyasal iktisat alanını eylem ile stratejinin, bilinç ile bilinçdışının birleştiği, farklı alanlardan çoklu eyleycilerin dâhil olduğu, çeşitli sermayelerin, simgesel emek, simgesel şiddet ve ürünlerin ortaya çıktığı bir süreç ve sonuç olarak ele almaktadır. Her tür eylemin bir illusioya hizmet ettiği ve bu doğrultuda geliştirilen stratejilerle donandığını belirtir. Entelektüel eylemin de diğerleri gibi bir çıkarın ürünü olduğunu dile getirir ve kültürel üretim alanlarının siyasal iktisat bağlamında değerlendirilebileceğini ileri sürer (Swartz, 2011: 98-100). Kültürel üretim alanları özellikle bilim, spor ve sanat alanları kültürel diplomasi açısından pek çok eylemin gerçekleştirileceği ve sergilenen simgesel emek sonrası ortaya çıkan ürünlerin sosyal, kültürel, ekonomik sermaye formuna bürünebileceği dahası kültür diplomatik araçlara dönüşebileceği alanlardır. Eylemlerden kazanılacak çıkarların gizli kalabileceği daha doğrusu eylemlerin çıkarsız bir görünüm sergileyebileceği kültürel üretim alanları siyasal iktisat için verimli bir kaynak oluşturacak simgesel iktidar mücadelelerinin yaşandığı bir alandır. Bu yönüyle kültürel üretim alanları, siyasal iktisadın üretildiği, ağının genişletildiği simgesel sınırlar sunmaktadır diyebiliriz. Bu sınırların içerisinde çoklu kültür dizgelerini, toplumsal uzamları bir araya getiren

çeviri eylemini dâhil etmemek mümkün değildir. Çeviri kültürel üretim alanlarının hemen hepsinde varlık gösterecek nitelikte bir eylem ve üründür.

Çeviri ürün oluşumunda simgesel emek sarf edenin ekonomik sermayeye boyun eğişiyle şekillenen bir pratiktir. Bu açıdan da siyasal iktisadın eylem ve strateji alanına dâhil olmaktadır. Daha açık şekilde ifade etmek gerekirse; politikanın yönlendirmeleriyle çeviriye yerleşen manipülatif ve ideolojik dokunuşlar çeviri ürününün ekonomik sermayeye dönüşme ihtimalini, eyleyicisine ekonomik sermaye biriktirme derecesini etkilemektedir. Kültürel diplomasi araçlarından dil ve sanat kültürel üretim alanlarının temel taşlarındandır. Çeviri dili araçsallaştırır dahası sanatın, sanat eserinin, sanatçısının farklı uluslarla tanışmasında bizzat kendisi araçsallaşır. Çeviri sayesinde sanatçı hem kendisi için bir iktisat alanı oluşturur hem de ait olduğu ulusun dış politikasına doğrudan veya dolaylı olarak katkı sunar. Siyasi iktidarı elinde bulunduran eyleyiciler sanatçının farklı alanlarda çevrilecek, farklı kültürel dizgelerin arasına çeviri yoluyla girecek eserlerinde irili ufaklı manipülasyonlar yapılmasını isteyebilir. Siyasi erk sahibi eyleyicilerin planladığı dıştaki ülke itibarı ve dış politikada yaratmak istediği algı ile doğru orantılı olacak çeviri sanat eserleri siyasal iktisat alanında önemli bir araç pozisyonu edineceklerdir. Aslında kültürel üretim alanındaki her ürün ve araç siyasal bir silaha dönüşme potansiyelini içinde barındırmaktadır. Bilim açısından değerlendirecek olursak bilimsel bir keşif yapıldığı an menşei ülkenin uluslararası siyaset alanında edindiği pozisyon bilimsel yetkinlik alanındaki başarısıyla eşdeğer etkiye sahiptir. İlgili keşfin güven kazanması ve üreticisi bilim insanının alanda saygınlık kazanması ihtimali, bu itibarın ölçüsü siyasi erk sahiplerinin dış politikadaki tutumlarıyla da bağlantılı olmaktadır. Bilimsel keşfin ekonomik sermayeye dönüşmesi siyasetle doğru orantılı durumdadır. Nitekim diğer siyasi erk sahiplerinin ve ulusların bilimsel keşfe itimadı ulusun yansıması konumundaki siyasilerin yarattığı güven imajıyla yakından ilintilidir. Bu keşfin diğer uluslara anlatılması iktisadi ifadeyle pazarlanması için çeviriye ihtiyaç duyulmaktadır. Çevirmenin amaca uygun şekilde, ikna edici bir tanıtım, anlatım metni sunmasının da önemli bir husus olduğu unutulmamalıdır.

Kültürel diplomasi ve siyasal iktisat alanlarının aralarındaki nesnel bağıntılar kültürel üretim alanlarının devreye girmesi ile netlik somutluk kazanır. Bu bağıntıların farklı sermaye türlerine bürünmesi ve güçlenmesinde çevirinin rolü yadsınamayacak

derecededir. Aynı zamanda çeviri kültürel diplomasının kendi siyasal iktisadını oluşturmasına da yardımcı olmakta onun alana simgesel güç uygulamasına aracı olmaktadır. Özetle; çeviri kültürel diplomasının siyasal iktisadıdır.

5.5. Simgesel İktidar, Kültürel Diplomasi ve Çevirinin Mündemiç İlişkisi

Bourdieu kuramlarını oluştururken kaynak olarak alan, habitus, doxa, illusio ve sermaye kavramlarını kullanmaktadır. Simgesel iktidar kavramını anlatırken yine bu kavramlardan alan kavramından hareket etmeyi tercih etmiştir. Öncelikle simgesel iktidar kavramının iki bileşeninden simgeselin Bourdieu için ne ifade ettiğine değinmekte fayda vardır. Swartz, Bourdieu'nün simgesel kavramının köklerini Weber'de aramak gerektiğini belirtmektedir (Swartz, 1996: 73) Bourdieu'nün simgesel kavramını pek çok kavramın niteleyicisi olarak kullandığı görülmektedir. Simgesel güç, simgesel emek simgesel sermaye, simgesel iktidar gibi kavramların hemen önünde yer alan bu kavramı Bourdieu alanlardaki güç ilişkilerini ve mücadeleleri anlatmak üzere kullanır. Ünlü sosyoloğun bu mücadele ve güç ilişkilerinde eyleyicilerin konum elde etmek için gerçekleştirdikleri eylemlerin açıklayıcısı olarak bu kavramı tercih ettiği gözlemlenmektedir (Dursun, 2018: 94). Simgesel kavramı, kendisini takip eden kavramın gerektirdiği eylemin hareket yönünü de anlatmaktadır.

Alanlardaki eylemlerin sembolik tanımlanışı şeklinde yorumlayacağımız simgesel kavramının iktidarı elde etmek üzere gerçekleştirilen eylemlerin yansıması olarak kavramın önünde yer almaktadır. Simgesel iktidar kavramı, egemen olan ve egemen olunan tarafların gün yüzüne çıktığı bir durumu tanımlamaktadır. Bu durum içerisinde hem iki tarafı hem de tahakkümü doğurmaktadır. Simgesel iktidar alan niteliklerinin, inanç ve değerlerinin üretildiği, yeniden üretildiği alanın yapısal bütünlüğü içerisinde değerlendirilir (Swartz, 2011: 125-126). Bu yapı içerisinde tahakküm uygulayan ve uygulananlar arasında gelişen ilişkilerin simgesel güç ekseninde gerçekleştiği söylenebilir. Simgesel iktidarı elinde tutan tahakküm tarafı, diğer tarafa direnç göstermemesi, razı olması için simgesel bir şiddet uygular, diğerleri üzerine kurmak istediği tahakküme kabul edilebilir, şık bir biçim verir. Simgesel iktidar ve simgesel şiddet stratejik ortaklık içerisindeki iki alandır. Karşı tarafa uygulamak istenen simgesel şiddetin, simgesel gücün varlığı kabulüyle başlar

ve bu kabul de simgesel iktidarı besler. Simgesel şiddet, simgesel gücün pratik formudur ve simgesel iktidara giden yoldur.

Kültürel diplomasi geleneksel anlamda hükümetlerin düşünsel hedeflere ulaşmak için kullanılan bir diplomasi türüdür. Karşılıklı hoşgörüyü geliştirmek, önyargıları yıkmak, etnosantrizme karşı mücadele etmek, çatışmaları yatıştırmak üzere kullanılan bir dış politika aracı, modern diplomasi branşıdır (Mulcahy, 1999). Stereotipleri yok etmek belki çok zor fakat onları en aza indirmek, pasif duruma getirebilmek kültürel diplomasi araçları ile mümkün olabilmektedir. Simgesel iktidarı elde etmenin en şık yolu hoşgörünün arttırıldığı, farklılıkların cezbedici kısımlarının öne çıkarıldığı düşünsel bir amaçlar evreni yaratılan kültürel diplomasıdır. Kültürel diplomasi oluşturduğu bu simgesel alanda birçok eyleyici ve ürünü barındırmaktadır. Kurulacak olan karşılıklı ilişki ağlarının anlayış üzerine kurulmasını amaçlayan kültürel diplomasi için sanatçılar, bilim insanları, sporcular, akademisyenler, dış temsilcilik yetkilileri ve daha birçok eyleyiciyi için farklı simgesel mücadele alanları oluşturur. Akademisyenler eğitim sistemlerini; yani kurumsallaştırılmış kültürel sermayeyi tanıtmak ve geliştirmek vasfını taşıırken, dış temsilcilik yetkilileri siyaset kültürünün yansımasıdır aynı zamanda birleştirici sosyal sermaye üretici özelliği vardır. Bilim insanları entelektüel sermaye üreticisi ve biriktiricisi konumundayken sanatçılar ve sporcular hem simgesel hem de kültürel sermaye (eylemlerinin sonuçları bakımından nesnelleştirilmiş kültürel sermaye kapsamında değerlendirilebilir) üretiminden sorumludurlar. Görüldüğü üzere kültürel diplomasi birçok eyleyici, eylem ve sermayenin dolayısı ile simgesel şiddetin uygulandığı, simgesel iktidar mücadelelerinin verildiği geniş bir kapsama sahiptir.

Kültürel diplomasi, insan ilişkilerinin kurulduğu, farklı kültürleri iletişim ihtiyacının doğduğu andan itibaren pratikte var olan bir diplomatik eylem alanıdır. Kültürel diplomasi kamu diplomasisine temel bir çalışma alanı oluşturur ve siyasal iktidarı elinde bulunduranlar için de önemli bir yumuşak güç kaynağı sağlayıcısıdır. Ülkelerin dış politika planı ekseninde şekillenir (Yağmurlu, 2019). Kültürel diplomasi mücadele alanının geniş bir eyleyici, sermaye ve ürün perspektifine sahip olduğunu belirtmiştik fakat eyleyicilerine eylemlerine maruz kalan, ürünlerini (olumlu/olumsuz) karşılayan bir de alıcı taraf var, alan için pasif bir eyleyici, kültürel üretim ve ürünün sermayeleşmesinde güçlü bir faktör olan alıcı tarafı unutmamak

gerekir. Clarke da benzer şekilde bu mücadele alanına dâhil olanları, kültürel üretim alanı eyleyicileri, kültürel ürün alıcıları, politikacılar, kuruluşlar ve kurumlar şeklinde sıralamaktadır (Clarke, 2016: 154). Kültürel ürün alıcısı kavramı ile kültürel ürünle karşılaşan, onu alımlayan, yorumlayan, satın alan hatta kendi algıladığı doğrultuda reklamını yapan hedef kitleyi anlatmak üzere kullanılmaktadır. Kültürel diplomasi alanı için kültürel üretici kadar tüketici de önemlidir dahası bütün eylem türlerinin, sermayeleşen her ürünün üretilişindeki nihai hedefin ekonomik sermayeye ulaşmak olduğu gerçeği göz önünde bulundurulursa kültürel alıcıların önemi bir kat daha artmaktadır. Kültürel alıcıya ulaşip ekonomi sermayeyi arttırmak böylelikle simgesel iktidarı ele geçirmek isteyen eyleyicilerin iletişime; yani çeviriye ihtiyacı vardır. Çeviri simgesel iktidarı elde etmek için de kültür diplomatik hamleler için de önemli bir araçtır. Çeviri kültürel diplomasi mücadele alanlarında kültürel üreticiler ile alıcıları, diplomatları, kurum ve kuruluşları birbirine bağlayan, aralarında sosyal, siyasi, ekonomik ilişkiler kurulmasında rol oynayan ve kendisi de aynı zaman da kültürel bir ürün olan yardımcı bir araçtır. Kültürel diplomasi alanında güçlü bir simgesel iktidar kurulmasına çeviri çevirmenleri, editörleri ve yayınevleriyle birlikte kurumsal yönüyle destek sunmaktadır. Çeviri kültürel diplomasi alan eyleyicilerinin uygulamak istediği simgesel şiddetin tüm şıklığıyla gözleri kamaştıracağı simgesel söylem evreni yaratılmasında etkin bir sermaye üreticisidir. Çeviri, farklı uluslara ait kültürel üreticiler ile alıcıların olduğu her alanda eylemin yönünü ve şiddetini belirleyendir. Çeviri eylemin yöneldiği kitleyi etkileme ölçütüdür. Bu açılarından değerlendirildiğinde çeviriye simgesel iktidar kurucusu, kültürel diplomasi strateji yönlendiricisi vasıfları yüklenebilir.

Çeviri bireyleri, grupları, toplumları birleştirir, alanları yaklaştırır, sermayelerin alanlarda dolaşımını sağlar. Bu çok yönlü nitelikleri çeviriyi sosyal hayatın tamamına nüfuz eden kültürün üretilmesinde, cazibe aracına dönüştürülmesinde, üreticisine mücadele alanında simgesel iktidar kazandırmasında katkı sağlamaktadır. Sosyal bir eylem ve kültürel bir ürün oluşu kültürel diplomasi ile hem teoride hem de pratikte nesnel bağıntılar kurmasına zemin hazırlamaktadır. Kültür her üç alanı da birbirine bağlamakta, sosyal uzamda birleştirmektedir. Kültürel diplomasi alanında simgesel iktidarı elde etmek ve devamlılığını sağlayabilmek için gerçekleşmesi gereken eylem, sermaye, ürün ve çıkar dönüşümlerinde/döngülerinde, eyleyici ilişkilerinin üretilmesinde/yeniden üretilmesinde çeviri önemli sosyo-kültürel bir karttır.

Görüldüğü üzere çeviri, kültürel diplomasi ve simgesel iktidar çeviri ile birleşen mündemiç bir ilişki yapısı sergilemektedir.

6. SONUÇ

Çalışmada kültürel diplomasi, yumuşak güç ve çeviribilim alanlarının Pierre Bourdieu'nün sosyolojik evreninde konum edinebilmeleri ve birbirleri ile nesnel bağıntılar kurabilme olasılıkları incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken alanların birbirleri ile bağıntı durumları literatür taraması sonucu öncelikle ikili kesişim eksenlerinde yapılmıştır. Ardından inceleme, çoklu kesişim düzlemine kaydırılarak gerçekleştirilmiştir. Literatür taramasında ilgili üç alanı aynı anda bağdaşık ilişki durumları içerisinde ele alan çalışmaların olmayışı bizi zorlamış olmakla birlikte, çalışmanın özgünlüğünü ortaya koyma açısından önem taşımaktadır. Bu üç alanın ayrı ayrı ve birlikte sosyolojik zeminde birbirlerini besleyici, mündemiç ilişkiler sunduğunu gözler önüne serebilmek üzere yaptığımız çalışma; bize, küreselleşen dünyanın birbirinden farklı bilimsel alanları birbirine yakınlaştırdığını, ortak çıkar ve sermaye etrafında birleştirebildiğini göstermiştir.

Çalışma, kültürel diplomasi, yumuşak güç ve çeviri alanlarının birbirleri ile kuracakları olası dönüştürücü ve dönüşümsel temasların kendilerine güçlü sermayeler kazandırabileceğini göstermiştir. Çalışmanın ana araştırma nesnelere kültürel diplomasi, iletişim sanatı olan diplomasiyi ve kültürü aynı noktada buluşturur. Kültürel diplomasi kavramı; ulusların kültürel etkileşime girme sürecine, bu süreçte kültürün sermayeleştirilip dış politikada yumuşak güç unsuru formuna bürünmesini anlatmak üzere kullanılmaktadır. Tarihsel inceleme yapıldığında kültürel diplomasi, çoğunlukla, dış politikanın hedeflerini daha ileriye taşıyabilmek için ulusal kültürü tanıtıcı unsurların ihracatını desteklemek için hazırlanan planlı ulusal politika anlamında kullanıldığı gözlemlenmektedir. Kültürel diplomasi, küreselleşmenin beraberinde getirdiği kültürel homojenliğe karşı bir duruş olarak değerlendirilebilir. Farklılığı, farklılığa saygıyı hatta farklılıkla kazanılan saygınlığı stratejik hedef olarak belirleyen alan, küreselleşmeye ön yargısız, diplomatik bir karşı duruştur.

Farklı güvenlik arayışlarını doğuran küreselleşme süreci, genelde diplomasiye özeldir ise kültürel diplomasiye devletlerarası ilişkilerin ön plana çıktığı alanlarda önemli bir konum sunmuştur. Kültürel diplomasi, ulusun kültürel sermayesini oluşturan bütün unsurları kapsayıcı genişliktedir. Ulusun kültürel sermayesinin ve uluslararası kültürel piyasanın doğru incelenmesi ve gerçekçi bir değerlendirmeden

geçirilmesi gerekmektedir. Bu analiz ile değerlendirme, sermayenin doğru zamanda uygun alana ve çıkarlara hizmet edecek şekilde sokulmasını sağlayan araçların tespit edilmesi için gereklidir. Her alan hedefe ulaşmak için kendisine yardımcı araçlar belirlemektedir. Kültürel diplomasinin bu araçları; sivil toplum örgütleri, dil kursları, öğrenci değişim programları, sanatsal faaliyetler (sinema, kitap, resim, sergi, fuar, konser, müzikal, gösteri), kültür merkezleri, okullar vb. şeklinde belirlenmiştir. İlgili araçlar ait oldukları alanlarla birlikte anlam kazanmaktadır ve her araç kendi alanında sermayeleşebilme niteliğini taşımaktadır. Bu nedenle kültürel diplomasi araçları çalışmada alanları ile birlikte ele alınmıştır. Bu alanlar; sosyal yapı, yönetim şekli, dil ve sanat, ekonomik sistemlerdir. Çalışmanın ana araştırma nesnelere bir diğerinin çeviri olması sebebiyle dil ve sanat çalışmada biraz daha öne çıkmıştır.

Kültürel diplomasi, çalışma için önemli bir araştırma nesnesi olan yumuşak güç ve yaratıcı ekonomi olmak üzere iki temel paradigmadan oluşmaktadır. Yumuşak güç, mücadele/oyun alanındaki bir aktörün/eyleyicinin diğer aktör/eyleyici(ler)e etki etme, askerî güce başvurmaksızın istediklerini yaptırabilme becerisini ifade etmektedir. İlk kez Joseph Nye tarafından kullanılan yumuşak güç, cazibe yaratımı ve etkileme yoluyla istediğini yaptırabilme yeterliliğidir; diplomatik bir sanattır, paranın ve tahakkümün ötesinde bir yaptırımdır. Ekonomik sermayeye ve askerî güce dayalı sert gücün tersine yumuşak güçte kültürel, politik ve siyaset kültürü açısından büyüleme, cezbetme ve rıza ön plandadır (Nye, 2004: 256). Yumuşak güç, gücün şık bir forma büründüğü, eylem temelli diplomatik bir sanat mekanizmasıdır. Alanları yöneten organik bir güçtür. Yumuşak güç, gücün kendisini gizlediği, karşı tarafı büyülediği siyasi bir formdur.

Küreselleşme, sosyal uzamdaki diğer alanları olduğu gibi güvenlik algısını da değişime zorlamıştır. Bu algısal farklılaşma uluslararası siyaset sistemleri üzerinde önemli değişimlerin yaşanmasını sağlamıştır. Yer küre ülkelerin jeolojik sınırlarından sıyrılıp kültürel sınırlara -belki de sınırsızlığa- kavuşmuştur. Ayrıca sosyal aktörleri birbirine tanışık, bağdaşık ve hatta ilişik kılmıştır. Bu durum yeni oyun alanlarını, yeni oyun kurucuları, doxaları, illusioları, habitusları ve sermaye türlerini doğurmuştur. Alanlardaki illusiolar farklılaştıkça sermaye salt ekonomik içerik taşımaktan uzaklaşmış, illusio ve ilgili alanın habitusuna uygun şekilde dönüşümler yaşamıştır. Simgesel, sosyal, kültürel, entelektüel gibi birçok farklı

formlara bürünen sermaye sosyal aktörleri olduğu kadar siyasal, iktisadi eyleyicileri de bu dönüşüme uygun habituslar edinmeye ve farklı güç türleri kullanmaya itmiştir. Bunlardan birisi de çalışmanın ana arterlerinden olan yumuşak güçtür. Dil, çeviri, ulusun sahip olduğu kültürel ve sosyal sermaye ve bir ulusun diğer uluslar karşısında cazip konuma taşımada başvuru kaynağı olan entelektüel sermaye, yumuşak güç araçları arasında kültürel diplomasi bağlamında değerlendirildiğinde etkililik derecesi ile diğerlerine nazaran öne çıkmaktadır.

Kültürel diplomasi ve yumuşak güç araçsal destek bağlamında ve hedefler açısından aynı ekseninde buluşan iki simgesel iktidar ve siyasal iktisat alanıdır. Özellikle dili, çeviriyi, kültürü araçsallaştırmaları, sermaye biriktirme ve edinme şekillerini yakınlaştırıp aynı sosyolojik zeminde birleşmelerini sağlamaktadır. Pierre Bourdieu sosyolojik evreni habitus, doxa, illusio, sermaye ve alan kavramlarıyla örüntülenmiş ve insana dair bütün alanları (bilimsel, sosyal, kültürel, sportif, sanatsal, politik, vb.) birleştirici niteliktedir. Bourdieu'nün sosyolojik evreninden çalışmanın sınırlılıklarına ve oluşturmak istediğimiz alana uygunluğu açısından simgesel iktidarın siyasal iktisadi kuramı ele alınmıştır. Kuram önceki kuramların, genel Bourdieu kavramlarının işe koşulduğu, sosyoloğun diğer kuramlarının kurduğu dizge için yeni, bununla birlikte dizge için yeter derecede aşinalık noktaları bulunan bir mekanizmaya sahiptir. Bu kuramın çerçevesinin çok net olmadığı gözlenmiştir. Bunun sebebi olarak sosyoloğun sosyal uzamdaki alanların sınır temaslarına ve her temasın yeni bir mücadele alanı yaratan gücüne olan inancı sunulabilir. Alanlar yeni habituslar, sermayeler, doxalar, aktörler doğurmakta ve her seferinde yeni oyun kartları açılmaktadır. Bu durum sebebiyle alanların iç içe gelişim gösterip sınır kayıpları yaşaması olağandır. Sosyal uzamda her mücadele alanı diğeriyle var olmaktadır, onunla beslenmektedir. Bu nedenle kültürel diplomasi ile yumuşak gücün birbirinden ve sosyolojiden ayrı düşünülmesi pek de olası değildir. Araçların birbirine karışması, alanların karışmasından doğmaktadır. Alanların karışımı habitusların kültürel karışımından, illusioların birden fazla alanla ve aktörle ilintili oluşundan ileri gelmektedir. Çalışmadaki üç ana alanı, ilgili alanlardaki aktörleri, alanların ve aktörlerin habituslarını gerek illusio, gerek araçlar gerekse de sermaye biriktirme metotları açısından birbirine bağlayan zemini Pierre Bourdieu sosyolojisinin sunduğu görülmüştür. Bu üç alandan çevirinin diğer ikisi için hem bir araç hem de sermaye üretici-dönüştürücü bir unsur olabileceği gözlemlenmiştir.

Bir ulusu sosyo-kültürel bağlamda var eden dil tahribata uğradığı ve/veya yanlış sermayeleştirme stratejilerine maruz kaldığı durumlar ulusal aktörlerin uluslararası mücadele alanlarında simgesel güç kayıplarına, sermaye yoksunluğu yaşamalarına neden olur. Bir ulusun uluslararası mücadele/oyun alanlarına taşınması çeviri aracılığıyla mümkün olmaktadır. Çeviri bir dili kültürel kökleriyle birlikte diğerine tanışık kılan bir geçiş aracıdır. Bir dilin gösterilenlerinin diğer ulusun dilinde gösterenlerle birleşmesini sağlayan bu göndergesel alan çoğunlukla sermayeleşmiş kültürel bir ürün olarak karşımıza çıkmaktadır. Eyleyicisine hem simgesel hem de ekonomik sermaye edindiren çeviri kültürel diplomasi ve çevirinin hedeflerini gerçekleştirmesi için gerekli simgesel ve kültürel sermaye potansiyelini taşıyan birden çok alanı kesiştiren simgesel bir alandır. Çalışmada da bunu kültürel diplomasi, yumuşak güç ve sosyoloji ekseninde inceleyip görme şansını yakaladık. Buradan hareketle çevirinin alansal temasları arttırırken sınırları görünmez kılma özelliğinin irdelendiği kuramsal ve/veya uygulamalı çalışmalar yapılabilir.

Bourdieu'nün kendine has bütünleyici ve karmaşık görünmekle birlikte genelden özele doğru ilerleyen üslubuna paralel şekilde hazırlanan çalışma daha çok kuramsal çerçeve çizmek hedefindedir. Üç farklı alanı aynı sosyolojik ekseninde buluşturan çalışmanın oluşturduğu kuramsal veriler uygulamalı çalışmalara elverişli bir zemin sunmaktadır. Çalışma, çevirinin birden fazla alanla aynı anda temas kurabileceği, araç ve sermaye formuna bürünebileceği, sermaye döngüsünde eyleyici rolü edinebileceğini kuramsal olarak göstermektedir. Bu bilgiler doğrultusunda aynı ya da farklı alanlarda kuramsal ve uygulamalı çalışmalar hazırlanabilir. Kültürel diplomasi alanında yapılan çevirilerin yumuşak güç etkisi oluşturma olasılıkları ve derecelerinin sorgulanacağı çalışmalar yapılabileceği gibi yine bu alandaki çevirilerin ülke ekonomik ve simgesel sermayesine katkılarının irdeleneceği çalışmalar da yapılabilir. Bu konuda gerekli veriler çalışmada yer almaktadır.

Kültürel diplomasi, yumuşak güç ve çeviri sosyoloji zemininde birleşip mündemiç bir ilişki yapısı oluşturabileceğini çalışma gözler önüne sermektedir. Bu yapı, süreç, ürün ve aktörleri kapsayıcı özelliktedir. Bu yapının verimli alanlar doğurması kültürel diplomasi, yumuşak güç ve çevirinin ayrı ayrı iyi tanınması ve birbirlerine gerçekçi tanıtılması gerekmektedir. Bu alanların birbirleri için amaç, araç, ürün ve

sermaye olabileceği hatta birbirlerine illusiolar oluşturabileceği görülmüştür.
Çalışmada incelenen bu karşılıklı ilişkiyi temel alacak çalışmalar retilbilir.

KAYNAKLAR

- Abdioğlu, H., Yavuz, S. (2013). "İşletmelerde Sosyal Sermayenin Ölçümlemesi ve Raporlanmasına Yönelik Bir Araştırma", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, XV (1), 25-56.
- Adorno, T. (2014). *Kültür Endüstrisi, Kültür Yönetimi*, (Çev. N. Ülner & M. Tüzel & E. Gen). İstanbul.
- Akçay, N. C. (2014). *Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Kültürel Diplomasi ve Fransa'nın Afrika Ülkelerine Yönelik Uluslararası Öğrenci Programları Örneği*, Basılmamış Uzmanlık Tezi, YTB, Ankara.
- Akdağ, A. I. (2019). "Geçmişten Günümüze Batıda Çeviri Etkinliği. M. C. Odacıoğlu (ed.), *Tarihsel Akışı İçerisinde Çeviri Süreci ve Çeviribilim* içinde (41-62), İstanbul.
- Aksoy, İ., Can, C. (2016). "Hegemonya ve Karşı-Hegemonik Sızıntılar: Yeni Bir Kavramsallaştırma Denemesi" *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Ekim 2016, Cilt 2 (3), 62-76.
- Alver, K. (2013). "Kültür Sosyolojisi", Alver K., Doğan, N. (ed.), *Siyasal Eylem Alanı Olarak Kültür*, içinde. (3.Baskı). Ankara.
- Aral, A.E. (2014). *Kültür Propagandasından Kültürel Diplomasiye: British Council'in Türkiye'deki Faaliyetlerinin 1940-1950 Ve 2005-2014 Dönemlerinde Karşılaştırmalı İncelemesi*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arı, T. (1997). *Uluslararası İlişkiler* (2. Baskı). İstanbul.
- Aydemir, Ö. K. (2011). "Günümüz Kültür ve İktidar ilişkisini Dil Bilimi ile Felsefe Ekseninde Okumak", *Türkiz*, (10), 57-64.
- Aydoun, A., Kenbib, M. (2015). *La Diplomatie Culturelle Marocaine: Proposition d'un modèle rénové*. Institut Royal des Etudes Stratégiques (IRES), Rabat.
- Baker, M. (1997). "Non-Cognitive Constraints And İnterpreter Strategies İn Political İnterviews", K. Simms (ed.), *Translating Sensitive Text: Linguistic Aspects* içinde (113-131), Amsterdam.
- Bassnett, S., Lefevere, A. (1995). *Translation, History and Culture*, London.
- Bassnet S., Lefevere A. (1998). "Translation Practice(s) and the Circulation of Cultural Capital: Some Aeneids in English," *Constructing Cultures*, Philadelphia.
- Bassnett, S. (2017). *Translation Studies* (3. Baskı). London.
- Batou, J., Keucheyan, R. (2014). *Pierre Bourdieu et le marxisme de son temps: une rencontre manquée?*, Wiley Online Library, <https://doi.org/10.1111/spsr.12087>
- Bayraktar, C. (2003). Sosyal Yapı Özelliklerinin Spora Etkisi, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 19-36.
- Berman, A. (1984). *L'épreuve de l'étranger. Culture et Traduction dans l'Allemagne Romantique*, Paris.
- Berman, A. (1985). "Translation and the Trials of the Foreign", L. Venuti (ed.) *The Translation Studies Reader*. İçinde (284-298.) London.
- Berman, A. (2004). *Translation and the Trials of the Foreign*, Venuti, Lawrence (ed. & çeviri:) *The Translation Studies*. (4. Baskı), Reader New York and London.
- Berman, A. (2012). *Jacques Amyot*. Paris.
- Bound, K., Briggs, R. Holden J., Jones S. (2007). *Cultural Diplomacy*, London.
- Bourdieu P. (1961). *Sociologie de l'Algérie*, Paris.

- Bourdieu P. (1963). "La Société Traditionnelle. Attitude à l'Égard du Temps et Conduite Économique", *Sociologie du Travail*, 5 (1), 24-44.
- Bourdieu, P. (1976). "Le Champs Scientifique", *Actes de la Recherche en Sciences Sociales*, 2(2-3), 88-104.
- Bourdieu P. (1977a). "Sur le Pouvoir Symbolique", *Annales. Economies, sociétés, civilisations*. 32e année, (3), 405-411.
- Bourdieu, P. (1977b). *Outline of a Theory of Practice*, Cambridge.
- Bourdieu P. (1984). *Homo Academicus*, Paris.
- Bourdieu, P. (1985). The Social Space and the Genesis of Groups. *Theory and Society*, 14(6), 723-744.
- Bourdieu, P. (1986). "The Forms of Capital", G. Richardson (ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, içinde (241-258). New York.
- Bourdieu, P. (1989a). The Social Space and the Symbolic Power. *Social Theory* 7 (1), 14-25.
- Bourdieu, P. (1989b). *La Noblesse d'Etat: Grands Corps et Grandes Écoles*, Paris.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and Symbolic Power*, Cambridge.
- Bourdieu, P., Wacquant, L. (1992). *Réponses Pour une Anthropologie Reflexive*, Paris.
- Bourdieu P., (1994). *Raisons Pratiques. Sur la Théorie de l'Action*, Paris.
- Bourdieu, P. (2002). *Le Bal des célibataires: Crise de la société paysanne en Béarn*, Paris.
- Bourdieu P., Wacquant, L. (2003). *Düşünsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*, İstanbul.
- Bourdieu, P. (2010). *Sermaye Biçimleri*. (der. M. M. Şahin ve A. Z. Ünal), İstanbul.
- Bourdieu P. (2013). *Bilimin toplumsal Kullanımları Bilimsel Alanın Klinik Bir Sosyolojisi İçin*. Ankara.
- Bourdieu P., Wacquant, L. (2014). *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*, İstanbul.
- Bozdağlıoğlu, Y. & Özen, Ç. (2004). "Liberalizmden Neoliberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık", *Uluslararası İlişkiler*, 1(4), 59-79.
- Burawoy, M. (2011). *Durable Domination: Marx Meets Bourdieu. Dans Conversations with Bourdieu*, The Johannesburg Moment, Johannesburg.
- Canan-Sokullu, E. Ş. (2015). "Siyasal Kültür", H. D. Bilgin ve S. Sayarı (ed.), *Karşılaştırmalı Siyaset Temel Konular ve Yaklaşımlar*, içinde (101-123), İstanbul.
- Catford, J. C. (1965). *A Linguistic Theory of Translation: an Essay in Applied Linguistics*, London.
- Chakraborty, K. (2013). *Cultural Diplomacy Dictionary of the Academy for Cultural Diplomacy*, Berlin.
- Clarke, D. (2016). "Theorising the Role of Cultural Products in Cultural Diplomacy from a Cultural Studies Perspective", *International Journal of Cultural Policy*, 22(2), 147-163.
- Cordonnier, J. L. (2002). Aspects culturels de la traduction : quelques notions clés. *Meta*, 47(1), 38–50. <https://doi.org/10.7202/007990ar>
- Cull, N.J. (2009). *Public Diplomacy: Lessons From the Past*, Los Angeles.
- Cummings, Milton C. Jr. (2003). *Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey*, Washington.
- Çatal , B., & Doğan, M. (2018). "Yeni Diplomatik Yöntemler: Çevre Diplomasisi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 40, 16-31.

- Çavuş, T. (2012). “Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye’nin Yumuşak Güç Kullanımı”, *KSU İİBF Dergisi*, 2(2), 23-37.
- Çeğin, G. (2015). “Bilinçdışı, Tarihtir” Sözü Hakkında Birkaç Kelam”, Philip S. Gorski (ed.), *Bourdieu ve Tarihsel Analiz*, (Çev. Ö. Akkaya), içinde (7-15), Ankara.
- Dalkılıç, L.Ç. (2015). “Kültürdilbilim Çerçevesinde Rus Dilinde “gibi” Bağlacı ile Yapılan Benzetmeler ve Deyimlerin İncelenmesi”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 55 (1), 343-362.
- Davis, K.D., Wright, J.C. (2010). “La Culture et l’Intelligence Culturelle”, K.D. Davis (ed.), *l’Intelligence Culturelle et le Leadership*, içinde (11-29), Kingston-Ontario.
- De Carvalho S., Boulanger, H., Cotton A-M. (2016). “La Diplomatie “Publique” ou Le Pouvoir de Négociation des Organisations Internationales: Le Cas du Service des Affaires Etrangères de l’ue (Seae)”, *Revue de Management et de Stratégie*, 2(10), 33-54.
- Dikeçligil, B. (2013). Kültür Kavramının Analizi veya Sosyo-Kültürel Gerçekliğin Yapısı Üzerine Bir İnceleme, Alver, K., Doğan, N. (ed.), *Kültür Sosyolojisi*. içinde (133- 152), Ankara.
- Dural, A.B. (2012). “Antonio Gramsci ve Hegemonya”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(39), 309-332.
- Dursun, O. (2018). “Toplumu Pierre Bourdieu ile Düşünmek”, *Global Media Journal Tr Edition* 8(16), 68-123.
- Erdemir, A. (2019). *Dikey İktidarın Sembolleştirilmesinde Babanın Adı: Kapıcılar Kralı Filminin Lacancı Analizi*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erden, M., Akman, Y. (2015), *Eğitim Psikolojisi, Gelişim-Öğrenme-Öğretme*, Ankara.
- Erkan, Ü. (2019). “Lacan’da Öznenin Kurulumu ve Ötekinin İnşası: Psikanaliz ve Oryantalizm”, *Turkish Studies* 14(3), 1425-1445.
- Farrokhi, M. (2009). “Les oeuvres complètes d’Antoine Berman. Étude bibliographique”, *Équivalences*, 36e (1-2), 183-197.
- Freud, S. (2010), *Düşlerin Yorumu II*. (Çev. E. Kapkın), İstanbul.
- Gambier, Y. (2007). “Y a-t-il place pour une socio-traductologie”, Wolf M. & Fukari, A. (ed.), *Constructing a Sociology of Translation* içinde, (205-217). Amsterdam/Philadelphia.
- Gienow-Hecht J. C. E. (2010), What Are We Searching For Culture, Diplomacy, Agents, and the State. Jessica C. E Gienow-Hecht, M. C. Donfried (ed.), *Searching for a Cultural Diplomacy* içinde. New York.
- Gile, D. (2005). *La traduction: la comprendre, l’apprendre*, Paris.
- Godard, B. (2001). “L’éthique du traduire: Antoine Berman et le « virage éthique » en traduction”, *TTR*, 14(2), 49-82.
- Gollac M., Laulhé, P. (1987). “Les Composantes de l’Héritité Sociale: un capital économique et culturel à transmettre”, *Economie et statistique*, (199-200), 95-105.
- Gouanvic, J. M. (2007). Objectivation, réflexivité et traduction: Pour une re-lecture Bourdieusienne de la traduction”, M. Wolf, A. Fukari (ed.). *Constructing a sociology of translation* içinde (79-92). Amsterdam/Philadelphia.

- Göker, E. (2010). “Ekonomik İndirgemeci mi Dediniz?” Der: G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı, Ü. Tatlıcan, *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi*, içinde (277-302), İstanbul.
- Göktürk, A. (2013). *Çeviri: Dillerin Dili*, İstanbul.
- Gönlübol, M. (2000). *Uluslararası Politika Kavramlar Kuramlar*, Ankara.
- Görmüş, A.Ş. (2009). “Entelektüel Sermaye ve İnsan Kaynakları Yönetiminin Artan Önemi”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, 11 (1), 57- 75.
- Gramsci, A. (2010), *Gramsci Kitabı: Seçme Yazılar*, 1916-1935, D. Forgacs (ed.), (Çev. İ. Yıldız), Ankara.
- Guo, H. (2012). “A Brief Analysis of Culture and Translation”, *Theory and Practice in Language Studies*, 2 (2), 343-347.
- Gutting, G. (2010). *Foucault*, Ankara.
- GÜZEL, S. (2006). “Sosyal Yapı” ve “Toplumsal Yapı” Birleşeninde “Sosyokültürel Yapı Kavramı”, *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, (34), 83-96.
- Hamilton, K., Langhorne, R. (1995). *The Practice of Diplomacy: Its Evolution, Theory and Administration*, London.
- Hakko Lodrik, S. (2013). *Ekonomik ve Kültürel Sermaye Sahibi Sınıfın 1980-2000 Arası Tüketim Pratikleri*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Hasanov, A. (2012) *Jeopolitik Teorileri Metodolojisi Aktörleri Tarihi Karakteristiği Kavramları*, (Çev. Azad Ağaoğlu, Fuad Şammedov), İstanbul.
- İşık, S. (2012). “Foucault’da İktidar, Özgürlük ve Direniş”, *Ekev Akademi Dergisi*, 51,103-114.
- İlgen, F. (2019). *Realist Bir Bakış: Vestfalya Barışı ve Etkileri*, ICOESS 2019 (3. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Kongresi), 18-21 April / Nisan 2019, Muğla, Bildiri Tam Metinleri Kongre E-Kitabı, 247-261.
- İskit, T. (2015). *Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması*, İstanbul.
- İşcan, İ. H. (2004). Uluslararası İlişkilerde Klasik Jeopolitik Teoriler ve Çağdaş Yansımaları. *Uluslararası İlişkiler*, 1(2), 47-79.
- Ives, P. (2004). *Gramsci’s Politics of Language: Engaging the Bakhtin Circle and the Frankfurt School*, Toronto.
- Kabukcik, S. (2013). “Çeviri Sosyolojisi ve Çeviri Alanında Sosyolojik Yaklaşımların Çeviribilimde Paradigma Değişimine Etkisi”, *Akademik Bakış Dergisi*, (37) 1-19.
- Kalyon, L. (2010). “Truman Doktrini Üzerine Bir Analiz”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 6(11), 7-26.
- Kandemir, T., (2008). “Entelektüel Sermaye Kavramı ve Tarihsel Gelişimi”, R. Aşıkoğlu, M. Kurt, K. Özcan (ed.), *Entelektüel Sermaye: Teori Uygulama ve Yeni Perspektifler*, içinde (23-36), Ankara.
- Kang, H. (2013). *Reframing Cultural Diplomacy: International Cultural Politics of Soft Power and the Creative Economy*. Erişim Tarihi 11.11.2019 <http://culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2011-08-loam/Reframing-Cultural-Diplomacy-International-Cultural-Politics-of-Soft-Power-and-the-Creative-Economy-Hyungseok-Kang.pdf>
- Kangal, N. (2013). *Sosyal Sermaye Teorileri ve Sosyal Sermaye Kalkınma İlişkisi: Türkiye Örneği*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Karagül, M., Masca, M. (2005). “Sosyal Sermaye Üzerine Bir İnceleme”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 37-52.
- Karavin, H. (2016). “Çeviri Kuramları Bağlamında Eşdeğerlik Kavramının İzini Sürmek”, *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 6 (12), 125-144.
- Kaymak, M. (2016). “Hegemonya Tartışmaları Işığında İngiliz ve Amerikan Hegemonyaları: Yönlendirici Hegemonyadan Kural Koyucu Hegemonyaya”, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 34(1), 63-92.
- Kılıçoğlu G, Yılmaz A. N. (2016). O’rta Doğu’da Türkiye Etkisi; Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Açısından Bölgedeki Siyasi Projeksiyonlar”, *Yeni Türkiye*, (87), 87-118.
- Kishan, R. (2001). *Language, Signalling and Diplomacy*, DiploProjects, International Conference Presentation, Mediterranean Academy of Diplomatic Studies, Malta.
- Kissinger, H. (1994). *Diplomacy*, New York.
- Kurt, M. (2008). “Entelektüel Sermayenin Temel Unsurları”, R. Aşıkoğlu, M. Kurt, K. Özcan (ed.), *Entelektüel Sermaye: Teori Uygulama ve Yeni Perspektifler* içinde. (37-52), Ankara.
- Lacan, J. (1966), *Écrits*, Paris.
- Lederer, M. (1994), *La Traduction aujourd’hui – Le Modèle Interprétatif*, Paris.
- Lefevre, A. (1991), “Translation and Comparative Literature: The Search for the Center”, *Languages and Cultures in Translation Theories* 4 (1), 129-144.
- Lefevre, A. (1992), *Translation/History/Culture A Source Book*, London and New York.
- Loïc, G. (2007-2008), *La Diplomatie Culturelle Française: La culture face à de nouveaux enjeux?*. Mémoire de Recherche, L’IEP de Toulouse.
- Marx, K. (1999), *Artı Değer Teorileri*, 2, Ankara.
- Mounin, G. (1963), *Les problèmes théoriques de la traduction*, Paris.
- Mulcahy, K. V. (1999), “Cultural Diplomacy in the Post-Cold War World: Introduction”, *Journal of Arts Management, Law, and Society*, 29(1), 3-6.
- Munday, J. (2016), *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*, London and New York.
- Nalcıoğlu, A. U. (2015), Edebi Eserlerde Çeviri Sorunları. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (55), 1-9.
- Newmark, P. (1988), *A Textbook for Translation*, New York and London.
- Nida, E. A. (2001). “Dynamic Equivalence in Translating”, S. Chan, D. E. Pollard, *An Encyclopaedia of Translation: Chinese-English, English-Chinese*, içinde (223-242), Hong Kong.
- Nitzan J., Bichler, S. (2009), *Capital as Power: A Study of Order and Creorder*, London.
- Nye, J. S. (2004). “Soft Power and American Foreign Policy”, *Political Science Quarterly*, 119 (2), 255-270.
- Nye, Joseph J.S. (2005), *Yumuşak Güç*, (Çev. R. Aydın), İstanbul.
- Nye, Joseph J.S. (2008). “Public Diplomacy and Soft Power”, *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616 (1), 94-109.
- Ölçer, H. (2019), “Pierre Bourdieu Sosyolojisinde Simgesel Şiddet Sorunsalı ve Biçimleri”, *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 2, 34-49.

- Özel, C. (2018), “Yumuşak Güce Bütünsel Bakış”, *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 1-27.
- Özel, I. (2015), “Karşılaştırmalı Ekonomi Politik”, H. D. Bilgin ve S. Sayarı (ed.), *Karşılaştırmalı Siyaset Temel Konular ve Yaklaşımlar*, içinde (209-235), İstanbul.
- Özsöz, C. (2009), *Pierre Bourdieu Sosyolojisi ve Simgesel Şiddet*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, M.B., Demirgüneş, K. (2008), “Kurumsal Yönetim Bakış Açısıyla Entellektüel Sermaye”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (19), 395 – 411.
- Öztürk, Ş. (2005), “Pierre Bourdieu’s Theory of Social Action”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)* (15), 143 – 156.
- Palabıyık, A. (2011). “Pierre Bourdieu Sosyolojisinde Habitus Sermaye ve Alan Üzerine”, *Liberal Düşünce Dergisi*, (61-62), 121-141.
- Papilloud, C. (2003). *Bourdieu lesen*, Bielefeld.
- Paradis, A. (1987). Pouvoir de la Culture et Culture du Pouvoir. *Philosophiques*, 14 (1), 57-119.
- Pehlivan, A. (2010). *Machiavelli’nin Felsefesinde Yurttaş-Devlet İlişkisi*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Purtaş, F. (2013), “Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi”, *Akademik Bakış*, 7 (13) 1-14.
- Puy, J. (1996). *L’audiovisuelle dan les médiathèques du réseau culturel français à l’étranger*. Mémoire d’étude: Paris.
- Rakova, Z. (2014). *Les Théories de la Traduction*, Brno.
- Rawnsley, G. (2012.) “Approaches to soft power and public diplomacy in China and Taiwan”, *Journal of International Communication*, 18(2), 121-135.
- Roselle, L., Miskimmon A., O’loughlin, B. (2014), “Strategic Narrative: A new means to understand soft power”, *Media, War & Conflict*, 7(1), 70–84.
- Rougé, D. (2015). “Introduction À L’œuvre Théorique D’antoine Berman, Traductologue Français”, *Synergies Pologne*, (12), 11-17.
- Russell, B. (1976). İktidar, (Çev. Mete Ergin), İstanbul.
- Russell, B. (2003). *Pouvoir*, Canada.
- Sancak, K. (2016). Yumuşak Güç Kaynağı Olarak Kültür ve Türkiye’nin Yumuşak Gücünde Kültür Faktörü. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (4), 16-26.
- Sandıklı, A. (2014). *Yumuşak Güç Savaşları*. Erişim Tarihi 20. 12. 2017 <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-81-201409106guvenlik11.pdf>
- Sapir, E. (1949) *Culture, Language And Personality*, Los Angeles and London.
- Saraç, H. (2016). “Rus ve Türk Dil Dünya Görüşünde “Dağ” Kavramı (Kültürdilbilimsel Analiz)”, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]* 57, 1581-1598.
- Sartre, J.P. (2014). *Sözcükler*, (Çev. S. Hilav), İstanbul.
- Saussure, F. (1985) *Genel Dilbilim Dersleri*, (Çev. Berke Vardar), İstanbul.
- Savran, S. (2012). *Siyasal İktisadın Eleştirisi*, N. Satlıgan, S. **Savran**, E. Ahmet Tonak (ed.), *İktisat Kapitalin İzinde*, içinde (68-88), İstanbul.
- Shneider, C.P. (2003). *Diplomacy That Works: ‘Best Practices’in Cultural Diplomacy*, Center for arts and culture www.culturalpolicy.org

- Semercioğlu, H. (2016), “Machiavelli’nin Perspektifinden Bugünün Uluslararası İlişkileri” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(44), 496-502.
- Shuping, R. (2013), “Translation as Rewriting”, *International Journal of Humanities and Social Science*, 3 (18), 55-59.
- Erişim: http://www.ijhssnet.com/journals/Vol_3_No_18_October_2013/6.pdf
- Simon, S. (2001), “Antoine Berman ou l’Absolu Critique”, *TTR*, 24 (2). 19- 29.
- Smith, P., Riley, A. (2014), *Kültürel Kurama Giriş*, Ankara.
- Snell-Hornby, M. (2006), *The Turns of Translation Studies: New Paradigm or Shifting Viewpoints*, Amsterdam.
- Snow, N. (2009), *Rethinking Public Diplomacy*, *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, Snow N. & Taylor P. M. New York.
- Sofyalıoğlu, Ç., Aktaş, R. (2001), “Kültürel Farklılıkların Uluslararası İşletmelere Etkisi”, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 7(1), 75-92.
- Swartz, D. L. (1996), “Bridging the Study of Culture and Religion: Pierre Bourdieu's Political Economy of Symbolic Power” *Sociology of Religion*, 57(1), 71-85.
- Swartz, D. L. (2011), *Kültür ve İktidar, Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi*, İstanbul.
- Steinmetz, G. (2015), “Sosyo-Analize Doğru: Psikoanalizin “Travmatik Çekirdeği” ve Neo-Bourdieu’cü Teori”, Philip S. Gorski (ed.), *Bourdieu ve Tarihsel Analiz* içinde, (167-199), Ankara.
- Swartz, D. L. (2015), “Bourdieu Perspektifinden Sosyolojik Analiz İçin Meta-İlkeler”, Philip S. Gorski (ed.), *Bourdieu ve Tarihsel Analiz* içinde (41-64), Ankara.
- Şan, M. K., Şimşek, R. (2011), “Sosyal Sermaye Kavramının Tarihsel ve Sosyolojik Arkapları”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6 (1), 88-110.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2016), *Çevirinin ABC’si*, Ankara.
- Tercanlıoğlu, L. (2000), *Linguistics for Tefl Students*, İstanbul.
- Tokdemir, E. (2017), “Winning hearts & minds (!) The dilemma of foreign aid in anti-Americanism”, *Journal of Peace Research*, 54(6), 819-832.
- Trosborg, A. (1997), “Translating Hybrid Political Texts. A. Trosborg” (ed.), *Text Typology and Translation* içinde (145-158), Amsterdam.
- Tüylüoğlu, Ş. (2006), “Sosyal Sermaye, İktisadi Performans ve Kalkınma: Bir Yazın Taraması”, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, (12) 14-60.
- UNCTAD (2008). *Creative Economy Report*.
- Venuti, L. (1995). *The Translator’s Invisibility: A History of Translation*. London and New York.
- Venuti, L. (2004). *The Translation Studies Reader*, New York and London.
- Venuti, L. (2017). *The Translator’s Invisibility A History of Translation*, London.
- Villaruel, M. (2010). *De la pratique à la théorie: Analyse de la traduction de El juguete rabioso de Roberto Arlt par Antoine Berman*, Mémoire.
- Vinay, J.-P., & Darbelnet, J. (1958/2000). *A Methodology for Translation*. [An excerpt from *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*, trans. and eds. J. C. Sager & M.-J. Hamel, Amsterdam: John Benjamins, 1995, first published in 1958 as *Stylistique comparée du français et de l’anglais. Méthode de traduction*] In L. Venuti (Ed.), *The Translation Studies Reader* (84–93). London.
- Wallerstein, I. (1996). *Tarihsel Kapitalizm*, (Çev. N. Alpay), İstanbul.
- Walther, M. (2014) “*Bourdieu’s Theory of Practice*” *Repatriation to France and Germany: A comparative study based on Bourdieu’s theory of practice*.

- Erişim:https://www.researchgate.net/publication/319097435_Repatriation_to_France_and_Germany_A_Comparative_Study_Based_on_Bourdieu%27s_Theory_of_Practice
- Wacquant, L. J.D. (2007), *Pierre Bourdieu: hayatı, Eserleri ve Entelektüel Gelişimi, Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi*, Çev. Ümit Tatlıcan, Der. Güney Çeğin, vd. İstanbul.
- Wallerstein, I. (1993), *Jeopolitik ve Jeokültür Değişmekte Olan Dünya-Sistem Üzerine Denemeler*, (Çev. M. Özel), İstanbul.
- Wallerstein, I. (2006), *Tarihsel Kapitalizm*, (Çev. N. Alpay), İstanbul.
- Wilson, E.J. (2008), Hard Power, Soft Power, Smart Power”, *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 110-124.
- Yağmurlu, A. (2007), *Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi*, Ankara.
- Yağmurlu, A. (2019), “Kültürel Diplomasi: Kuram ve Pratikteki Çerçevesi”, *Selçuk İletişim*, 12 (2), 1210- 1238.
- Yetkin Karakoç, N. (2016), *Çeviri ve Diplomasi*, İstanbul.
- Yılmaz, A. (2013). *Küresel Dünyada Uluslararası İlişkiler Teori-Temel Kavramlar-Yeni Gelişmeler*, Ankara.
- Yılmaz, S. (2011) “Yumuşak Güç ve Evrimi”, *Turan-Sam*, 3 (12), 31-36.
- Zeytinoğlu, E. (1985). *Ekonomik Sistemler*, İstanbul.

İNTERNET KAYNAKÇASI

- www.academia.edu Erişim Tarihi: 18.05.2019 Saat: 18:50
http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/articles/ICD_Academy_Flyer.pdf
- Erişim: 11.11.2019 Saat: 20:00
<https://erasmus.mu.edu.tr/tr/erasmus-program%C4%B1-1450>
Erişim Tarihi: 05.06.2018 Saat: 21:35
- www.yok.gov.tr/web/mevlana/anasayfa Erişim Tarihi: 05.06.2018 Saat: 21:50
http://www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/e4aa02ad5ed6caf_ek.pdf?dergi=Amme%20Idaresi%20Dergisi Erişim: 16.07.2018 Saat: 19:00
- <https://www.cairn.info/revue-historique-2004-4-page-763.htm> Erişim Tarihi: 10.02.2019, Saat: 23:40
- www.britishcouncil.org.tr Erişim tarihi: 10.02.2019, Saat: 01:00
<https://www.unitedtowers.com/e-brosur/almanya/goethe-institut-2013-united-towers-web.pdf> Erişim Tarihi: 10.02.2019, Saat: 01:30
- www.tdk.gov.tr Erişim Tarihi: 02.03.2019 Saat: 18:55
<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0002716207311699> Erişim Tarihi: 14.05.2019 Saat: 14:00
- <https://doi.org/10.1080/13556509.2007.10799242> Erişim Tarihi: 14.06.2019, Saat: 23:50
- <http://www.homme-moderne.org/societe/socio/wacquant/pbviesoc.html>
Erişim Tarihi: 18.07.2019 Saat:17:45
- <http://www.lebaron-frederic.fr/medias/files/de-francois-simiand-a-pierre-Bourdieu.pdf>
Erişim Tarihi: 24. 07. 2019 Saat: 20:10
- <https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=79848>
Erişim Tarihi: 04.08.2020 Saati:16:00

<https://www.educasante.org/wp-content/uploads/2018/05/de-la-violence-scolaire-le-pouvoir-de-la-violence-symbolique.pdf> Erişim tarihi: 16.09.2020 Saat: 18:50
<https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 16.09.2020 Saat: 22:40
<https://www.cairn.info/revue-actes-de-la-recherche-en-sciences-sociales-2015-1-page-4.htm> Erişim Tarihi: 19.09.2020 Saat: 18:30
https://www.researchgate.net/profile/Anna_Leander/publication/267255002_Habitus_and_Field/links/5645722008aef646e6cc3c69.pdf Erişim Tarihi: 7.10.2020 Saat: 21:00
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/200564> Erişim Tarihi 28.10.2020, Saat: 23:00
https://www.researchgate.net/profile/Anthony-Pym-3/publication/262887373_Venuti's_Visibility/links/53fdf3200cf2dca80003c35f/Venutis-Visibility.pdf Erişim: 21.08.2021 Saat :18:00

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ÇAKIR, Fahriye

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
--------	---------------	------------------

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
Doktora	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	2022
Yüksek Lisans	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	2014
Lisans	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	2009

